ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ
ΓΑΒΡΙΗΛ Ο Γ[illegible]ΡΑΠΑΤΑΚΗ

ΑΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ
ΤΩΝ ΕΝ
ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΞ
ΙΕΡΩΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΤΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΘΝΟΣ
Απο Χριστου Μεχρι Σημερον

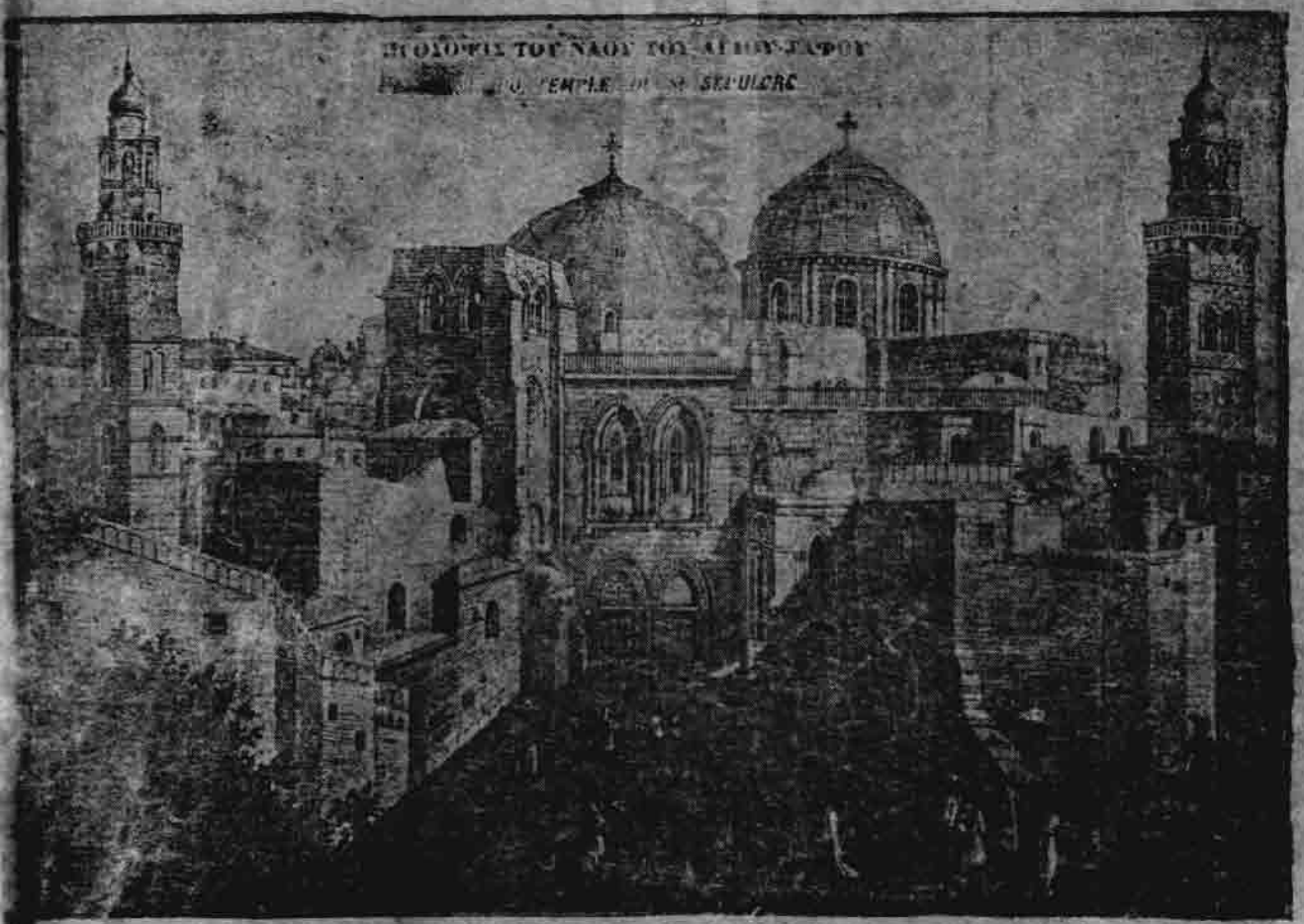

1910

1610

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ

ΓΑΒΡΙΗΛ ΚΑΡΑΠΑΤΑΚΗ

ΑΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ

ΤΩΝ ΕΝ

ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΞ

ΙΕΡΩΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΩΝ

ΚΑΙ ΤΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΘΝΟΣ

Απο ΧΡΙΣΤΟΥ Μεχρι Σημερον

Ἦσαν δέ τινες Ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων (εἰς Ἰεροσόλυμα) ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ. Οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες: Κύριε θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν. ὁ δὲ Φίλιππος λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ καὶ πάλιν Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος λέγουσι τῷ Ἰησοῦ, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων· «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (Ἰωάν. 12, 20-23).

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ "ΑΣΙΑΣ,,

1910

ΤΩ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΩ

ΘΕΙΟΤΑΤΩ ΤΕ

ΚΑΙ ΑΓΙΩΤΑΤΩ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ

ΠΡΩΗΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΚΥΡΙΩ. ΚΥΡΙΩ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΙ

Τῷ πανσεβάστῳ μοι καὶ Γερᾳῷ προστάτῃ τὸ μικρόν μου τοῦτο πόνημα ἀνθ' ὧν πρὸς τὴν ἐμὴν μόρφωσιν ἐδαπάνησεν, εἰς ἐλάχιστον εὐγνωμοσύνης φόρον εὐσεβάστως ἀνατίθημι

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης πρὸην Ἀντιοχείας

ΣΠΥΡΙΔΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΠΡΩΗΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Κυρίου Κυρίου **ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ**

Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης πρώην Ἀντιοχείας Κύριος Σπυρίδων, Κύπριος τὴν πατρίδα τυγχάνων καὶ τῷ 1838 γεννηθείς, τῷ 1845, ἐπταέτης τυγχάνων παῖς εἰς τὴν Ἁγιοταφιτικὴν Ἀδελφότητα ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ ἀοιδίμου ἁγίου Πέτρας Μελετίου προσληφθεὶς, καὶ ἐν αὐτῇ μετὰ θερμοῦ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως ἐργασθείς, χειροτονεῖται τῷ 1858 διάκονος, τῷ 1864 ἱερεὺς καὶ Ἀρχιμανδρίτης, καὶ τῷ 1884 ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Νικοδήμου, ἀρχιεπίσκοπος Θαβωρίου, καὶ πατριαρχικὸς ἐν Βηθλεὲμ ἐπίτροπος.

Ἐνταῦθα δὲ πλείστας ἐπισκευὰς τῇ Μονῇ ποιησάμενος, καὶ μεγαλοπρεπὲς ἐκ βαθρων ἀνιδρύσας κωδονοστάσιον, ἀναλαμβάνει τὴν τῶν δωματίων τοῦ Θαβωρίου ὄρους ἐπισκευὴν, καὶ τὴν ἐκβάθρων τινῶν τούτων ἀνίδρυσιν, ἐκτεταμένας εἰς τοὺς πρόποδας πρὸς διατροφὴν τῆς μονῆς ἀγοράζει γαίας, καὶ εἶτα τὴν ὑπὸ τοῦ 7ου αἰῶνος κατερειπωθεῖσαν ἐκκλησίαν τῆς Βηθανίας ἀγορά-

σας, δι᾽ ἀδρῶν καὶ ὑπερόγκων δαπανῶν ἐκβάθρων μεγαλοπρεπῆ ἐγείρει Μονὴν τὸν θαυμασμὸν τῶν θεατῶν ἐφελκύουσαν.

Ἀλλ᾽ ἡ εὐεργετικὴ αὐτοῦ δρᾶσις ἔμελλε νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς Ἀντιοχείας ἐκκλησίαν ἧς τὴν καταβύθισιν δίκην θυέλλης αἱ φυλετικαὶ ἠπείλουν ἔριδες καὶ μετ᾽ αὐτῆς τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἑλληνικὰ δικαιώματα. Ὁ ἅγιος Θαβωρίου παρακαλεῖται νὰ ἀναλάβῃ τοὺς οἴακας τῆς γεραρᾶς ταύτης ἐκκλησίας καὶ μετὰ βίας χάριν τῆς διασώσεως τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων δέχεται τὸ προτεινόμενον. Ἀλλὰ δὲν ἦτο *Ι.* Χριστὸς ἵνα ἐπιτακτικῶς ἐπιβάλῃ εἰς τὰς τρικυμίας καὶ τοὺς κλύδωνας τούτους σιγὴν, ἀλλ᾽ ὁμιλήσας ἑκάστῳ τῶν ἀνθισταμένων εἰς τὴν ἐκλογὴν Ἕλληνος Πατριάρχου ὡς ἕκαστος ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ κατώρθωσεν ὅπως τὴν πλειοψηφίαν τῶν 8 ἀραβοφώνων ἀρχιερέων κατὰ 4 ἑλλήνων προσελκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν διασώσας οὕτω τὸ ὑπὸ τοῦ φυλετισμοῦ ἀπειλούμενον τῆς ἀρχαιότατον τῆς ἐκκληρίας ἐκείνης καθεστώς.

Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τὰς ἡνίας τοῦ θρόνου τούτου ἐγχειρισθεὶς, (1891) δὲν παύει τῆς εὐεργετικῆς αὐτοῦδράσεως. Ἔξ ἐκκλησίας ἐκ βάθρων ἐν τοῖς χωρίοις ἵδρυσεν ἑπτὰ παλαιὰς ἐπεσκεύασε, καὶ τὰς λοιπὰς πάσας δι᾽ ἱερῶν ἀμφίων καὶ πάντων τῶν ἀναγκαίων κατεκόσμησε καὶ κωδωνοστάσιον μέγα ἐν Δαμασκῷ ἀνήγειρε, καὶ 15 σχολὰς ἐξ ἑαυτοῦ συνετήρει, καὶ σχολὴν νικτερινὴν πρώτην ἤδη φορὰν ἐν Δαμασκῷ συνέστησε, καὶ ὑποτρόφους ἐκ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν πρὸς προκατάρτισιν κλήρου ἐν τοῖς Πατριαρχείοις διετήρησε, καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν

ἔν τε ταῖς σχολαῖς τῆς Δαμασκοῦ καὶ τῶν προαστείων εἰσήγαγε, καὶ ἱερεῖς καὶ διδασκάλους ἐξ ἑαυτοῦ ἐμισθοδότει (καινοφανῆ ταῦτα ἐν τῷ θρόνῳ), καὶ 10,000 λίρας πρὸς ἀγορὰν ἐργαστηρίων πρὸς διατήρησιν τῶν σχολῶν παρεχώρησε.

Εἶτα δὲ τὸν θρόνον ἑλληνικοῦ κλήρου ἐστερημένον εὑρὼν, ὡς ἐκτὸς τῶν 4 ἑλλήνων ἀρχιερέων μηδένα ἕτερον ἔχοντα, ἐξ Ἱεροσολύμων μεμορφωμένους φροντίσας κληρικοὺς, δύο χειροτονεῖ ἀρχιερεῖς καὶ ἑτέρους 15--20 εἰς τὰς διαφόρους διορίζει θέσεις καὶ ἑτέρους εἰς τὰς τάξεις τοῦ κλήρου καθίστησιν. Εἶτα εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Σταυροῦ τρεῖς ἀποστείλας. Ἱεροσπουδαστὰς μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταριθμεῖται ὅτε γράφων, καὶ ὁ ἐψηφισμένος ἅγιος Κιτίου κ. Μελέτιος Μεταξάκης, ἑτοιμάζεται νὰ χειροτονήσῃ καὶ τρίτον Ἀρχιερέα. Ἀλλὰ τῶν φυλετικῶν ἐρίδων καὶ αὖθις ἐκραγεισῶν, ἐξεγείρονται κατ᾽ αὐτοῦ οἱ Ἀραβόφωνοι ἀρχιερεῖς, καὶ τὸν Κιλικίας Γερμανὸν ἐπικεφαλῆς ἔχοντες προσπαθοῦσι νὰ ἐκδιώξωσι τοῦτον τοῦ θρόνου, πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν φυλετικῶν αὐτῶν σκοπῶν. Κλείουσιν ὅθεν αὐτὸν ἐπὶ ἓξ μῆνας ἔν τινι ἐν ἐρημίαις κειμένῃ μονῇ, ὑστεροῦντες πάσης ἐξωτερικῆς μετὰ τῶν φίλων συγκοινωνίας, πάσης ἐξωτερικῆς εἰδήσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ περιπάτου, καὶ αὐτῆς σχεδὸν τῆς τροφῆς, καταπιέζοντες αὐτὸν ἵνα ὑπογράψῃ παραίτησιν. Ταύτην δὲ γράψας καὶ μετὰ τακερῶν καταβρέξας δακρύων, ὑπογράψας παραδίδωσι τοῖς ἐνδιαφερομένοις τῷ 1898 Ἰανουαρίου 30. Ἔκτοτε αὐτὸς μὲν ὡς ἄλλος ἐθνομάρτυς ἐφησυχάζει ἐν τῷ Νεοχωρίῳ τοῦ Βοσπόρου ἐν τῷ Μετοχίῳ τοῦ Ἁγ. Τάφου μέλος

τυγχάνων τῆς Ἁγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος, ὁ δὲ θρόνος Ἀντιοχείας, ἕνεκεν ἐλλείψεως δευτέρου Σπυρίδωνος, πίπτει ὡς ἄλλη Κιβωτὸς εἰς ξένας χεῖρας, καὶ τὰ τοῦ ἔθνους δικαιώματα γίνονται θῦμα τοῦ φυλετισμοῦ τῶν Ἀραβοφώνων. Προσοχὴ ἀδελφοὶ Ἕλληνες ἵνα μὴ καὶ ὁ θρόνος Ἱεροσολύμων καταστῇ ἕρμαιον τούτων διότι οἱ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος οἱ καὶ μέχρι σήμερον ἐξακολουθοῦντες ἀγῶνες αὐτῶν εἰς τοῦτο ἀποκλειστικῶς ἀποβλέπουσιν.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον, ᾧ φίλοι ἀναγνῶσται, συνετάξαμεν συνεπείᾳ τοῦ δ΄κην ἡφαιστείου ἐκραγέντος ἀπροόπτως Ἱεροσολυμιτικοῦ ζητήματος, ὅπερ ὡς ἄλλη φλὸξ τὴν μὲν ἁγιοταφιτικὴν Ἀδελφότητα κατέφλεγε καὶ κατέκαιε, τὸ δὲ ἔθνος σύμπαν ἐπὶ ἔτος ὁλόκληρον ἐπίεζε καὶ ἐβασάνιζεν. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ λυπηρὰ αὕτη κατάστασις οὐ μόνον τὸν μεταξὺ τοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἱερῶν ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνημάτων χαλαρὸν σύνδεσμον ἀπεκάλυψεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγα χάσμα τὸ μεταξὺ ἀμφοτέρων κείμενον ὑπέδειξε, καὶ τὸ ἀνέτοιμον τοῦ τε Ἁγιοταφιτικοῦ κλήρου καὶ τοῦ ἔθνους πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν, ἡλίου φαεινότερον ἐφανέρωσε. Ἐν συντόμῳ καθὼς εἷς πόλεμος ἀποδεικνύει τὰ τρωτὰ τοῦ ἡττημένου ἔθνους, οὕτω καὶ μία ἀπόπειρα καταλήψεως τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, ἀπέδειξε τὸ ἀνέτοιμον ἀμφοτέρων τῆς τε ἀδελφότητος καὶ τοῦ ἔθνους, πρὸς ἄμυναν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων.

Τὸ ἔθνος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἢ ἀπέβλεπε πρὸς τὸν ἀγῶνα μετὰ ἥττονος ἐνδιαφέροντος, ἢ εὑρέθη πρὸ τούτου ὡς πρὸ ἀπροχωρήτου ἕνεκεν τῆς ἀγνοίας τῆς ἱστορίας τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων· Ἡ δὲ Ἁγιοταφιτικὴ ἀδελφότης τάς τε εὐθύνας ἃς ὑπέχει ἐνώπιον τοῦ Πανελληνίου, καὶ τὴν ἱστορίαν τούτων αφῶς γινώσ-

σκουσα πολλὰ παθοῦσα, καὶ ἔτι καὶ νῦν πάσχουσα, ὑί-φ στατο καὶ ὑφίσταται ἀγῶνα ἄχαρι ἐξ οὗ μόνος ὁ τὰ πάντα γινώσκων οἶδε πότε θὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἀγωνίας ταύτης.

Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων τὸ Πανελλήνιον ἐλέγχεται ὡς ἀγνοοῦν τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἁγίων τόπων, ὡς ἀγνοοῦν τὰ γιγαντιαῖα ποσὰ ἅτινα πρὸς ἱδρυσιν αὐτῶν ἐδαπάνησε, ὡς ἀγνοοῦν τὰς ὑπερόγκους δαπάνας ἃς πρὸς ἐνοικοδόμησιν κατὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταστροφὰς αὐτῶν ὑπέστη, ὡς ἀγνοοῦν τὸ ὅτι ὁ δαπανηθεὶς αὐτοῦ χρυσὸς, ἐὰν συνεσταθμίζετο μετὰ τῶν ἀποτελούντων τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἁγίων λίθων πολὺ βαρύτερος ἐκείνων θὰ ἐφαίνετο, καὶ τέλος ἐλέγχεται ὡς ἀγνοοῦν τὰ σώματα, ἅτινα ἀπ᾽ αἰώνων προσέφερεν ὁλοκαύτωμα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ συντήρησιν αὐτῶν.

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἰδόντες καὶ τὸ μέγα χάσμα τὸ μεταξὺ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, καὶ τοῦ Πανελληνίου ὑφιστάμενον καλῶς κατανοήσαντες, καὶ αἴτιον τούτων εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀποδόντες, ὡς μὴ προσπαθήσαντας νὰ κρατῶμεν τοῦτο ἐνήμερον τῶν καθ᾽ ἑκάστην ἐν Ἱεροσολύμοις περὶ τὰ ἱερὰ προσκυνημάτων συμβαινόντων, μήτε διὰ συγγραμμάτων, μήτε διὰ κηρυγμάτων παροτρυνόντων τοῦτο πρὸς συχνὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἁγίων τόπων, ὡς ἄλλοτε ἐγίνετο, μήτε διὰ τῆς ἀποστολῆς ἁγιοταφιτῶν εἰς τὰς διαφόρους αὐτοῦ χώρας, πρός τε διαφώτισιν καὶ συλλογὴν ἐράνων, ὅπότε θὰ εὑρίσκετο στενῶς μετ᾽ αὐτοῦ συνδεδεμένον, ταῦτα λέγω ἰδόντες καὶ κατανοήσαντες ἀπεφασίσαμεν νὰ γεφυρώσωμεν τὸ μέγα τοῦ-

το χάσμα διὰ τῆς συγγραφῆς τοῦ παρόντος βιβλίου τοῦ δι᾽ ἰδίων δαπανῶν ἐκδιδομένου, ὡς ἡ ἀράχνη γεφυροῖ δύο μακρὰν ἀπ᾽ ἀλλήλων κείμενα μέρη διὰ τοῦ σιέλου αὐτῆς, ἐλπίζοντες ὅπως τὸ λεπτὸν τοῦτο τῆς ἀράχνης νῆμα μεταβάλῃ ἡ Ἀδελφότης σὺν τῷ χρόνῳ εἰς στερεὰν καὶ ἀληθινὴν γέφυραν.

Σκοπὸς ὅθεν τοῦ παρόντος βιβλίου εἶναι ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἡ διαφώτισις τοῦ Πανελληνίου περὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ὁ σύνδεσμος αὐτοῦ μετὰ τούτων. Δι᾽ ὃ καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ διπλοῦ τούτου σκοποῦ ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν παρίστανται τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα ὡς ἰδιοκτησία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου αὐτῷ παραδοθεῖσα, καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων διὰ μεγαλοπρεπῶν ναῶν ἐπικοσμηθεῖσα, καὶ ἐν ταῖς συχναῖς καὶ δειναῖς περιπετείαις αὐτῆς ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ἐλευθερωθεῖσα, καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου παρίστανται οἱ ἀλλεπάλληλοι ἀγῶνες τῆς ἀντιπροσωπευούσης αὐτὸ Ἀδελφότητος, οἵτινες καὶ μέχρι σήμερον ἐξακολουθοῦντες, οὐκ ὀλίγας παρέχουσιν αὐτῇ ἀνησυχίας καὶ οἰκονομικὰς ἀφαιμάξεις.

Ἐξεθήκαμεν λοιπὸν τὰς ἑκάστοτε ἐν τῷ βίῳ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων παρουσιαζομένας περιπετείας, καὶ μέγαν προσεδώκαμεν τῷ περιέχοντι ταύτας βιβλίῳ τίτλον. «Αἱ περιπέτειαι τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τῶν πέριξ ἱερῶν προσκυνημάτων καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι σήμερον» ἵνα παραστήσωμεν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν τὰ ἱερὰ προσκυνήματα πάσχοντα καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπιχέον ἐπὶ τῶν πληγῶν αὐτῶν ἔλαιον καὶ οἶνον

καὶ διὰ μυρίων περιποιήσεων καὶ δαπανῶν διαφυλάττον αὐτὰ ἐν τοῖς ζῶσι, καὶ κηδόμενον αὐτῶν, ὡς ὁ πατὴρ, τῶν τέκνων. Ταῦτα ἐν συντόμῳ τὰ αἴτια ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἐπωνυμία τῆς συγγραφῆς ταύτης.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς συγγραφεῖς ὧν ἐπωφελήθημεν, εἴχομεν ὑπ' ὄψιν τὸν Εὐσέβιον Παμφίλου, τὸν Ζωναρᾶν, τὸν Σωκράτην τὸν σχολαστικὸν, τὸν Σωζόμενον, τὸν Νικηφόρον Κάλλιστον, τὸν Γλυκᾶν, τὸν Θεοφάνην, τὸν Κεδρινὸν, τὸν Καντακουζηνὸν, τὸν Μέγαν Λοσίθεον περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, τὰς σχετικὰς σημειώσεις μου ἐκ τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ ἁγίου ὄρους, τὸν Νεόφυτον τὸν Κύπριον, τὸν Γρηγόριον Παλαμὰν (Ἱεροσολιμιάδα) τὸν Βενιαμὶν Ἰωαννίδην (προσκυνητάριον) τὴν ἱστορίαν Ἱεροσολύμων Χρυσοστόμου πρώην Σχολάρχου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ, καὶ φυλλάδιον Ἀρχιδιακόνου Κλεώπα περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ἑλληνικῶν μοναστηρίων.

Διηρέσαμεν δὲ τὸ ὅλον βιβλίον εἰς δύο μέρη ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει τὰς μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Τούρκων (1517) περιπετείας, τὸ δὲ δεύτερον τὰς ἀπὸ ταύτης μέχρι σήμερον.

Ἵνα ὅμως σαφέστερον κατανοηθῇ τὸ περιεχόμενον, καὶ πεισθῇ τό τε δημόσιον καὶ τὸ Πανελλήνιον ἅπαν, ὅτι ἡ θεία πρόνοια εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπ' ἀρχῆς παρέδωκε τὰ ἱερὰ προσκυνήματα, καὶ ὅτι ἡ Ἁγιοταφιτικὴ Ἀδελφότης ἀνέκαθεν ὑπὸ Ἑλλήνων ἀπηρτίζετο, καὶ ὅτι τὸ πλῆθος τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μοναχῶν καὶ μοναστηρίων ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀνιδρύθη, ἐπραγματεύθημεν ἐν ἰδιαιτέρᾳ εἰσαγωγῇ Ι) ὅτι ἡ θεία πρόνοια παρέδωκε τὰ προσκυ-

νήματα τοῖς Ἕλλησι, καὶ ὅτι αὐτοὺς ἐξέλεξεν ὡς φύλακας αὐτῶν καὶ τῆς ἀληθοὺς πίστεως ΙΙ) ὅτι τὴν ἐκλογὴν καὶ χάριν ταύτην τοῦ Θεοῦ κατανοήσας ὁ Ἑλληνισμὸς ἀθρόος ἔσπευσε πρὸς ἐξυπηρέτησιν αὐτῶν, καὶ ΙΙΙ) ὅτι ἡ Ἀδελφότης ἦν τάγμα Ἑλλήνων μοναχῶν ἐκ τῶν ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης τὸ πλεῖστον ἀποτελεσθεῖσα προσκυνητῶν, καὶ διατηρουμένη μέχρι σήμερον.

Ἐπικαλούμενοι ὅθεν τὴν μετὰ προσοχῆς ἀνάγνωσιν τοῦ βιβλίου ἡμῶν τούτου διατελοῦμεν.

Ἔγραφον ἐν Νεοχωρίῳ τοῦ Βοσπόρου παραχειμάζων τῷ 1910 κατὰ μῆνα Φεβρουάριον.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης

ΓΑΒΡΙΗΛ ΚΑΡΑΠΑΤΑΚΗΣ

Ἁγιοταφίτης Κύπριος

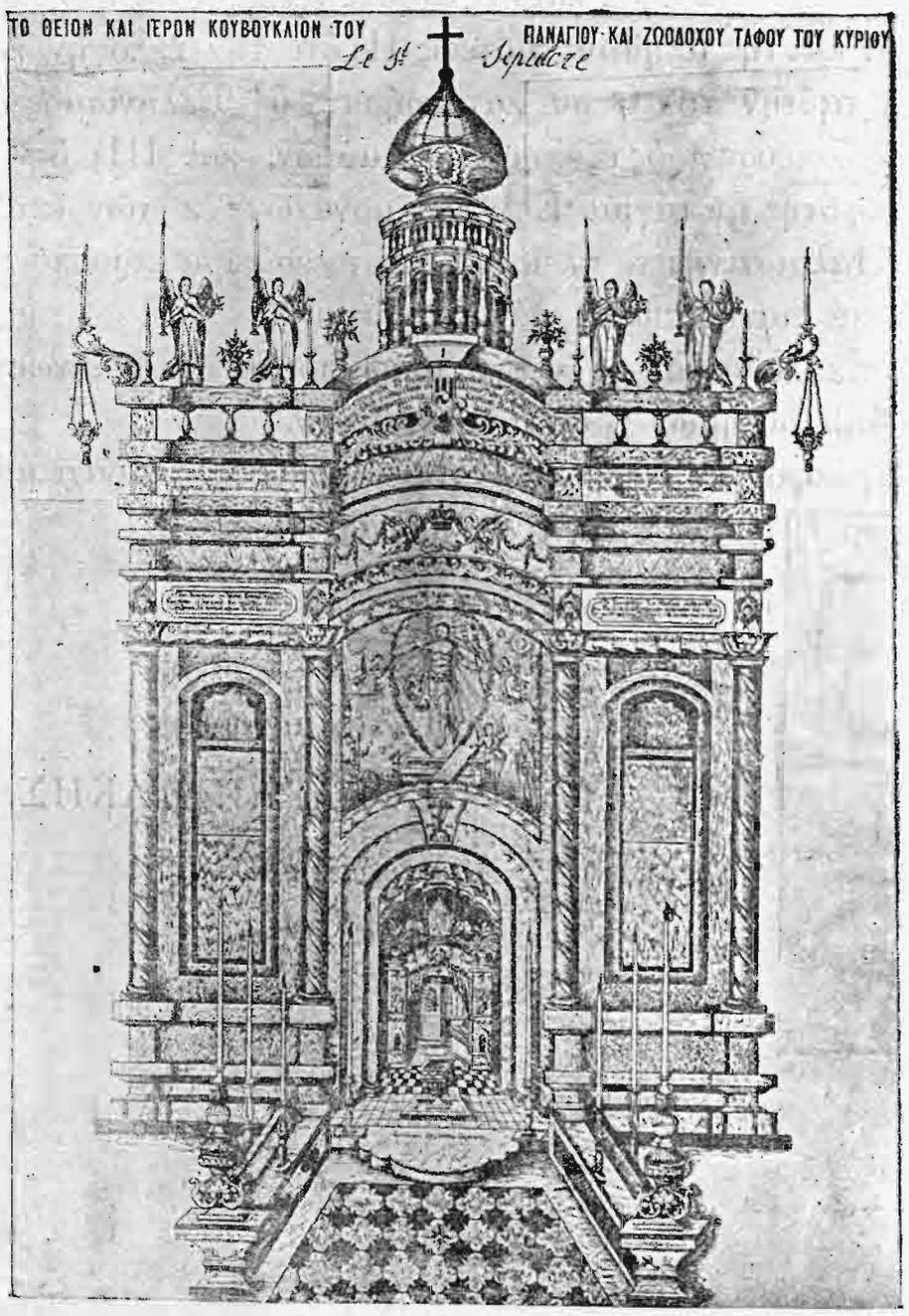

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ

I

Ἄδελφοὶ Ἕλληνες. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἡ θεία Πρόνοια ἐξελέξατο τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, οὐ μόνον πρὸς διάδοσιν τῶν ἀληθειῶν αὐτοῦ, τῶν διὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἐξαγγελλομένων ἐν τῷ κόσμῳ καθόλου, ἀλλὰ καὶ πρὸς διατήρησιν καὶ ἐξυπηρέτησιν τῶν Θεοβαδίστων ἐκείνων τόπων, οὓς ὁ ὁμογενὴς αὐτοῦ Υἱὸς διά τε τῆς διδασκαλίας, τῶν κόπων, καὶ τῶν ἱδρώτων, καὶ τέλος διὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ αἵματος καθηγίασεν. Ἐὰν ρίψωμεν ἐταστικὸν βλέμμα ἐν τε τῇ Ἑβραϊκῇ καὶ τῇ Ἑλληνικῇ Ἱστορίᾳ θὰ ἴδωμεν τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ μεγαλοπρεπείᾳ διαλάμπουσαν. Οἱ μὲν προφῆται τοὐτέστιν ἀφ' ἑνὸς τὰ περὶ τοῦ Μεσσίου προλέγοντες, προφητεύουσι καὶ περὶ τῆς καταργήσεως τοῦ Ἰουδαϊκοῦ νόμου, ὁ δὲ Θεὸς ἀφ' ἑτέρου τούτων ἐπιβεβαιῶν τοὺς λόγους, ἐγείρει ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον ὑποτάσσει ὑπὸ τὸ κραταιὸν αὐτοῦ σκῆπτρον τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν, εἰσάγει αὐτὸν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἐπιγείῳ παραδείσῳ, ἵνα συνδέσῃ τὸ Ἔθνος αὐτοῦ μετὰ τοῦ τερπνοῦ ἐκείνου κήπου, οὗτινος οἱ προπάτορες ἐστερήθησαν. Ἔτι μᾶλλον οἱ προφῆται κηρύττουσιν ὅτι ὁ «Θεὸς»

καλέσει τὸ μὴ Ἔθνος εἰς «Ἔθνος» καὶ οὗτος διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διασπείρει πανταχοῦ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ὄργανον τῆς διαδόσεως τῶν θείων τοῦ χριστιανισμοῦ ἀληθειῶν, καὶ ὡς μέσον συνδέσμου τοῦ ὅλου κόσμου εἰσμίαν μεγάλην κοινωνίαν.

Εἶτα διὰ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν τιμωρούμενα τὰ ἔθνη ἀφιέναι ἐλεύθερα ἵνα «πορεύωνται ἰδίαν ὁδὸν» ὡς λέγει ὁ τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου αἴρεται ἡ σύγχυσις καὶ ὁ Θεὸς προετοιμάζει τὰ ἔθνη πρὸς ἀποδοχὴν τῆς θείας διδασκαλίας. Προφῆται παρουσιάζονται τὰ περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θείου προλέγοντες ἐν τῷ Ἰουδαϊκῷ λαῷ, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν, ὁ θεὸς δὲν ἀποστερεῖ τῆς τοιαύτης σωτηριώδους εἰδήσεως 1). διότι καὶ ἐν αὐτῷ ἀνίστησιν ἄνδρας προλέγοντας τὰ περὶ τῆς ἐλεύσεως ἀπεσταλμένου παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ (Σωκράτης Πλάτων καὶ λοιποὶ) 2). Ἄρχεται τῆς χειραγωγίας λοιπὸν ὁ Θεὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους διὰ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, διὰ δὲ τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος προετοιμάζει τοῦτο καὶ θρησκευτικῶς. Τόσον δὲ προύχώ-

1) Ὁ Σωζόμενος λέγει ὅτι διὰ τῶν προφητειῶν τούτων ἐπίστευσαν οἱ Ἕλληνες τῷ χριστῷ. « Εἰγὰρ Σίβιλλα λέγει, καὶ χρησμοί τινες τῶν ἐπὶ τοῦ χριστοῦ συμβεβικότων τὸ μέλλον προεμήνυσαν οἱ πρότοῦτο, δῆπιν πᾶσιν Ἕλλησιν εἰς δυσπυστίαν ἐγκαλεῖν ἐστί ὀλίγοι γὰρ, οἱ πιθεῖν διαφέρειν ἐθόκουν (προοίμιον).

2) Οὐχὶ μόνον περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου προεφήτευσαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλά καὶ περὶ τῶν παθῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς γλώσσης ἣν ἔμελλε νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ σοφὸς Πλάτων ἔλεγεν ὅτι ἐάν ποτε οἱ θεοὶ κατέλθωσιν ἐπὶ τῆς γῆς πάντως ἑλληνιστὶ θὰ ὁμιλήσωσιν.

ρησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν θεοσέβειαν καὶ τόσον ἡτοιμάσθησαν πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὥστε τὸ καθόλου σύστημα τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν, δὲν ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς, εἰ μὴ μία σελὶς περιπλέον τῆς μυθολογίας αὐτῶν, ἐπισφραγίζουσα καὶ συμπληροῦσα τὴν Θεολογίαν αὐτῶν. Δὲν ἐφαίνετο αὐτοῖς δύσκολον π. χ. νὰ δεχθῶσιν εἰς τὸ σύστημα τῶν θεῶν αὐτῶν, νέαν θεότητα διότι ὡς «δεισιδαιμονέστεροι» πάντων, ἐδέχοντο πᾶσαν θεότητα» καὶ δὴ καὶ εἰς τοὺς ὑπάρχοντας θεοὺς μὴ ἱκανοποιούμενοι ἐπίστευον καὶ ἐλάτρευον ἄγνωστον τινὰ θεὸν, εἰς ὃν καὶ ναὸν ἀνέθηκαν. Ἔτι μᾶλλον, δὲν ἐθεώρουν δύσκολον νὰ πιστεύσωσιν εἰς Θεὸν γεννηθέντα, διότι καὶ οἱ θεοὶ αὐτῶν ἦσαν γεννητοί. Δὲν ἐδυσκολεύοντο νὰ πιστεύσωσιν εἰς θεὸν ἀναρτηθέντα, καὶ πάσχοντα, διότι τοιοῦτον θεὸν εἶχον τὸν Προμηθέα. Ἀλλὰ τίς ἡ ἀνάγκη πολλῶν ἀντιπαραθέσεων; Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Κυρίου, ἔθηκε τὸ ἐπισφράγισμα τῆς θεολογίας αὐτῶν, διότι μετὰ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ οὐδένα ἕτερον θεὸν εἰς τὸ σύστημα αὐτῶν εἰσήγαγον.

Ἄρχεται λοιπὸν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ὁ Κύριος, ἀλλὰ ὁμιλεῖ πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα. Δὲν διδάσκει εἰ μὴ τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ, διότι αὐτὰ εἶχον ἀνάγκην διδασκαλίας ὡς ἀσθενῆ, διότι «οὐκ ἔχουσιν ἀνάγκην οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ», καὶ τὸ δὴ μέγιστον ὅτι καὶ μετὰ διδασκαλίαν συνεχῆ 5,508 ἐτῶν εὑρίσκει αὐτὰ ἀσθενῆ καὶ ἀπολωλότα. Παρουσιάζεται ὅμως καὶ ἡ Ἑλληνὶς Συροφοίνισσα 1). αὐτόκλητος, πιστεύσασα ἐκ τῆς ἀκοῆς τῶν θαυμάτων, καὶ οὐχὶ ἐκ συ-

1) Ἀναφέρει τὸ ἐθνικὸν αὐτῆς ὅτι εἶναι Φοινικική, ἣν ὅμως Ἕλληνίς τὸ γένος (Σωζομ. τομ. II κεφ. 20).

στηματικῆς διδασκαλίας μακροχρονίου, ἣν ὁ Κύριος καλεῖ μὲν «κυνάριον» τὴν θερμὴν πίστιν αὐτῆς ὑπαινισσόμενος (διότι οὐδὲν πιστότερον τοῦ κυνὸς) ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν αὐτῆς ἐπαινεῖ πρότυπον τῷ Ἰουδαϊκῷ λαῷ ταύτην προβάλλων. (1)

Κοπιᾷ ὁ Κύριος διδάσκων ἀδιακόπως τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλοτα οἴκου Ἰσραὴλ, ἀλλὰ δὲν εὐχαριστεῖται τόσον ὅσον εὐχαριστεῖται βλέπων τὰ αὐτόκλητα πρόβατα, τοὺς Ἕλληνας, ἐρχομένους καὶ ζητοῦντας νὰ ἴδωσιν αὐτόν. «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἀνεφώνησεν» ὅτε εἶδεν αὐτούς, «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξάσθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» τὴν ἔλευσιν αὐτῶν, ὡς δόξαν αὐτοῦ θεωρῶν, καὶ ὡς ἐπισφράγισμα τοῦ καθόλου ἔργου αὐτοῦ. Διὸ καὶ ἐπὶ τῆς προσελεύσεως αὐτῶν στηριζόμενος ἔλεγε τοὺς κατανυκτικοὺς ἐκείνους λόγους πρὸς τὸν οὐράνιον αὐτοῦ πατέρα. «Πάτερ τὸ ἔργον ὃ δέδωκάς μοι ἐτελείωσα, καὶ νῦν δόξασόν με πάτερ τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί». Ἐζήτει τὴν δόξαν «ᾗ εἶχεν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου» διότι ἔβλεπεν, ὅτι ἐν τῇ προσελεύσει τῶν Ἑλλήνων ἔλαβε πέρας τὸ ἔργον αὐτοῦ διότι πρὶν ἢ προσέλθωσιν οἱ Ἕλληνες ἐθεώρει τοῦτο ἡμιτελὲς, διότι τὸ ἔργον αὐτοῦ θὰ κατέληγεν, ὅταν θὰ ἔφθανεν εἰς τὴν συνένωσιν τῶν δύο διεστώτων, τουτέστιν «τῶν μακρὰν καὶ τῶν ἐγγὺς,» τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων. Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι ἐν τῇ προσελεύσει τῶν ἐθνικῶν Ἑλλήνων ἐγένετο ἡ συνένωσις τῶν δύο τούτων στοιχείων, ἄρα καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐτελέσθη καθ'

1) Ὁ Ἰώσηπος λέγει ὅτι καὶ πολλούς ὁ χριστὸς ἐπηγάγετο Ἕλληνάς τε καὶ Ἰουδαίους, οἵτινες ἠγάπων αὐτόν, ἵνα μένωσι μετ' αὐτοῦ (Παραβλ, Σωζομέν. Προοίμιον)

ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν. Τούτου ἕνεκα καὶ ἀνήρχετο ἐπὶ του σταυροῦ χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐτελείωσε.

Καὶ πράγματι ἐνώπιον πολλοῦ ὄχλου καὶ τῶν φιλοθεαμόνων Ἑλλήνων, κλίνας τὴν κεφαλὴν ἀποχαιρετᾷ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες καταλαμβάνονται ὑπὸ τρομερᾶς ἐκπλήξεως, οἱ μιαιφόνοι Ἰουδαῖοι ἐκθαμβοῦνται, καὶ τὸ σύμπαν μελανειμονεῖ, τὸ μέγα ὄμμα τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ἥλιος σκοτίζεται, οἱ λοιποὶ λαμπτῆρες τοῦ στερεώματος μόλις διατηροῦσι σημεῖα ὑπάρξεως, καὶ ἐν γένει τὰ πάντα καλύπτει σκότος, διότι ἐκλείσθη ἡ πηγὴ τοῦ φωτὸς, τὰ ὄμματα τοῦ σταυρωθέντος.

Κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην στιγμὴν, οἱ μὲν Ἕλληνες (1) καὶ δὴ οἱ ἐπισκεψάμενοι αὐτὸν, ἀναμφιβόλως θὰ ὡμολόγησαν μετὰ τοῦ ἑκατοντάρχου, Αὐτὸν, Υἱὸν Θεοῦ, οἱ δὲ μακρὰν ὄντες, ἐν Ἀθήναις τὰ διαδραματιζόμενα ἀγνοοῦντες, δύο τινὰ ὑπέθηκαν, «ἢ ὅτι θεὸς πάσχει, ἢ τὸ πᾶν ἀπώλετο».

Ἐκ τῶν θεοσεβῶν λοιπὸν Ἑλλήνων ἐξέλεξεν ἀδελφοὶ Ἕλληνες, ὁ Κύριος, ἄνδρας, ἵνα φυλάττωσιν ὡς ὁ Προμηθεὺς ἐνθρίδακι τὸ ἱερὸν τῆς θρησκείας πῦρ, ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις, ἐν οἷς ἐτέλεσε τὸ ὑψηλὸν τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Καὶ τοιοῦτοι ἐπλήρουν τότε τὴν Παλαιστίνην καὶ Συρίαν πολλοὶ, ἄλλοι μὲν μεμυημένοι εἰς τὰ τῆς

1) Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὑπῆρχον καὶ Ἕλληνες παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ. Διότι τῶν ρωμαίων κατακτησάντων τὴν Ἱερουσαλὴμ παλὶν Ἕλληνες ἐξηκολούθουν φρουροῦντες αὐτὴν μετὰ τῶν ρωμαίων (Ἰωσήπ ἀρχαιολ, λόγος ια' ιβ' ιγ)

Ἰουδαϊκῆς θρησκείας ὡς προσήλυτοι καὶ ἕτεροι ὡς ἐθνικοὶ προσφέροντες θυσίας τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. Τὰ Γάδαρα τὰ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἀναφερόμενα ἐκαλοῦντο Ἀθῆναι τῆς Συρίας. Τὰ Γέρασα μετὰ τῶν εὐραίων αὐτῶν θεάτρων, τῶν ὑπερυψήλων βωμῶν, καὶ ἀφιερωτηρίων στηλῶν, ἑλληνιστὶ ἐπιγεγραμμένων, καὶ μέχρι σήμερον διασωζομένων, οὐμόνον τὸ παρελθὸν μεγαλεῖον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐμφαίνουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν θεατὴν εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτῶν ἁρπάζοντα, τὰ μάλιστα συγκινοῦσι. Μάρτυς καὶ αὐτόπτης τούτων ἐγὼ ὁ γράφων ὁ καὶ παθὼν, καὶ πάντες οἱ ἐξ ἑλληνικοῦ αἰσθήματος καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν ἀρχαιολογιαν κινούμενοι, ἐπεσκέφθησαν τὰ τιμαλφῆ ταῦτα καὶ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια 1). ἅτινα σήμερον φαίνονται ὡς εἰκὼν ἐστερημένη τοῦ πρωτοτύπου.

Ἡ δὲ Ἱερουσαλὴμ καὶπρὸ τούτων κατῳκεῖτο ὑπὸ Ἑλλήνων, καὶ ὡς ὁ Ζωναρᾶς λέγει, ὁ Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς ἐξεπόρθησε τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν Ναὸν ἐσύλησεν, «οἱ δὲ μετ᾽ αὐτὸν βασιλεῖς ἐξ ἴσου τοῖς Ἕλλησι μετέχειν τῆς πόλεως αὐτοῖς συνεχώρησαν. διὸ καὶ εἰς πλῆθος ἐπέδωκαν πολὺ πλῆθος Ἑλλήνων προσαγόμενοι τῇ θρησκείᾳ (2)

1) Οἱ Εὐρωπαῖοι ξενοι ὄντες πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν ταῦτα κειμήλια, συχνάκις ἐπισκεπτόμενοι ταῦτα, καὶ βαθέως μελετῶντες, ἐνασμενίζονται νὰ ὁμιλῶσι καὶ νὰ γράφωσι περὶ αὐτῶν, ὡς ἰδίων. Ἐν ᾧ οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων δύστυχῶς, οὔτε ἐξ ἱστορικοῦ, οὔτε ἐξ ἐθνικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀπεφάσισε νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ σεβαστὰ ταῦτα ἐρείπια, καὶ νὰ φιλοσοφήσῃ ἐπὶ τῶν λειψάνων ἐκείνων τοῦ παρελθόντος μεγαλείου τῶν ἐνδόξων προγόνων του καὶ νὰ ἀρυσθῇ τὰς δεούσας ἐκ τῶν σιγώντων ἐκείνων λίθων παρακινέσεις. Ἀφ᾽ οὗ μάλιστα δύνατκι νὰ εὕρῃ κατ᾽ ἀνάπαυσιν ἐν τοῖς Ἡγουμενείοις τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ περιποίησιν. 2). Τόμ. Η χρονικ. VI

Διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, οἱ Ἕλληνες ἤκμαζον καὶ ὡς ἐθνικοὶ καὶ ὡς προσήλυτοι, ὡς εἴπομεν, καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἡ ἀκμὴ αὐτῶν διετηρήθη καὶ ὡς Χριστιανῶν. Ἦσαν ὡς τι πολύκλαδον καὶ εὐσκιόφυλλον δένδρον πλῆρες χυμοῦ καὶ ζωῆς, ὅπερ ἐγκεντρισθὲν παρήγαγε τοὺς ἀγλαοὺς τοῦ Χριστιανισμοῦ καρπούς. Τὴν ἀκμὴν ταύτην τῶν Ἑλλήνων ἐν Ἱεροσολύμοις πληροφορούμεθα ἐκ τῶν λόγων τῆς ἐξ Ἀθηνῶν καταγομένης Αὐτοκρατείρας Εὐδοκίας. «Ὑμετέρας γενεῆς τε καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι» εἶπε, πρὸς τὸ συνωστιζόμενον ἐκεῖνο Ἑλληνικὸν πλῆθος τὸ ὑποδεχόμενον αὐτὴν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὰς ἐξ Ἑλλάδος ἀποικίας ἐκ παλαιῶν ἐκεῖσε γεγενημένας αἰνισσομένη. λέγει Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος, ἃς εἴτῳ βούλησις κατιδεῖν Στράβωνι ἐντυγχανέτω τῷ Γεωγράφῳ, ἔτι δὲ καὶ Φλέγοντι, καὶ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ, πρὸς δὲ Ἀρριανῷ τε καὶ Πεισάνδρῳ τῷ ποιητῇ καὶ πρὸς γε Οὐλπιανῷ Λιβανίῳ τε καὶ Ἰουλιανῷ τοῖς ἐγκρίτοις τῶν σοφιστῶν 1).

Ἀλλὰ τούτου τεθέντος ὅτι ἦτε Παλαιστίνη ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ Συρία οὐχ ἑλλήνιζον, ἀλλ᾽ ἦσαν ἑλληνικαὶ χῶραι, καὶ τῶν ἑλλήνων τῶν κατοικούντων αὐτὰς ὄντων ἑτοίμων πρὸς ἀποδοχὴν τῆς πίστεως, καὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων διανοιξάντων θύραν πίστεως καὶ εἰς τὰἔθνη ἀθρόοι προσέρχονται οἱ Ἕλληνες καὶ «πλῆθος ἱερέων πσοσέρχεται τῇ πίστει» καὶ ἀπαρτίζεται ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησία σύμμικτος ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ Ἑλλήνων. Ἀλλὰ ἡ ἀθρόα αὕτη προσέλευσις τῶν Ἑλλήνων ἀπήτει καὶ κλῆρον Ἑλληνικὸν διὸ καὶ

1) XIV κεφ Ν'.

χειροτονεῖται ὁ Νικόλαος ὁ Ἕλλην προσήλυτος ὁ Ἀντιοχεὺς, ὁ γενόμενος μετὰ ταῦτα Ἐπίσκοπος Νεαπόλεως, καὶ μετὰ τοῦτον χειροτονοῦνται καὶ ἐκ τῶν ἀπεριτμήτων 1). Ὥστε πρὸ τοῦ 51 κλῆρος παρουσιάζεται σύμμικτος ἐξ ἑλλήνων καὶ ἐξ Ἰουδαίων ἑστερημένος ὅμως ἀρχιερέως ἕλληνος ἀπεριτμήτου διότι ἐπεκράτει ὁ Ἰουδαϊκὸς φανατισμὸς, καὶ φυλετισμὸς, ὡς μανθάνομεν παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου μοναχοῦ λέγοντος «Ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησία ἐξ Ἑβραίων συστᾶσα οὐκ ἐδέχε το ἐπίσκοπον ἀπερίτμητον 2).

Ἀλλὰ τὴν φανατικότητα ταύτην διαλύει ἡ κατὰ τὸ 70 ἐπελθοῦσα κατὰ στροφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὁπότε ὡς ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ὁ Αὐγουστῖνος ἀναφέρουσιν οἱ ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιὼν ἐκκλησιαζομένοι χριστιανοὶ διέβησαν εἰς τὴν χώραν Πέλλαν καὶ ἐκεῖ ἐφύλαξαν ὅτι θεῖον καὶ σεβάσμιον ἔλαβον ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων 3) καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Ἕλληνες, διὰ τοῦτο καὶ ἀπῆλθον εἰς καθαρὰν ἑλληνικὴν χωραν τὴν Πέλλαν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐπιβράβευριν τῆς εἰρήνης ἐπανέρχονται καὶ αὖθις ἀλλὰ ὁ κλῆρος

1). Ἡ ἁγία Γραφὴ οὐδὲν ἀναφέρει περὶ ἑλλήνων κληρικῶν ἀπεριτμήτων. Ἀλλ' ἡμεῖς μανθάνοντες παρὰ τοῦ Εὐσεβίου ὅτι μετὰ τὴν καταδίωξιν τῶν Ἰουδαίων διαμένει ἐκκλησία ἀποτελουμένη ἐκ λαϊκῶν καὶ ἱερέων Ἑλλήνων τῶν πάντων, ἀπεριτμήτων, ἀσφαλῶς συμπεραίνομεν ὅτι ὑπῆρχον διότι πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσιν ἱερεῖς Ἕλληνες παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ μετὰ τὴν αἰφνιδίαν ἐκδίωξιν τῶν Ἰουδαίων, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον οὗτοι καὶ προηγουμένως ;

2) παρβλ Δοσιθ. Ι Γ'. 5

3) παρβαλ. Εὐσεβ. Εκκλ. Ἱστορία ΙΙΙ Ε'. Δοσιθ. ΙΒ'. και Βουλγάρεως εκατονταετ. 244.

ἐξακολουθεῖ καὶ πάλιν σύμμικτος διὸ καὶ ἐκλέγουσι τὸν Συμεῶνα ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων 1).

Ἀλλ' ἔμελλον ἐπὶ τέλους νὰ κορυφωθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, τοῦ συχνάκις κατὰ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ρωμης ἐξεγειρομένου, καὶ ὁ Ἀδριανὸς ἀποστέλλει τὸν Ροῦφον εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὅστις ἀφανίσας αὐτοὺς καὶ εἰς παντελῆ ἐρημίαν (τῶν Ἰουδαίων) καταστήσας τὴν πόλιν, ἐκέλευσε τοῖς Ἕλλησι κατέχειν αὐτὴν, καὶ γράψας νόμον δογματικῶς ἐκέλευσε μηκέτι τοὺς Ἰουδαίους ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν τῆς πατρίδος γῆς τὸ ἔδαφος 2). Ὁ δὲ Ἀρίστων ὁ Πελλαῖος λέγει ὅτι οὔτε κἀν νὰ ὁρῶσι τὰ Ἱεροσόλυμα, οἱ δὲ ἐφεξῆς αὐτοκράτορες τὸ αὐτὸ διέταξαν ὁ δὲ Σεβῆρος καὶ ἀπὸ ὅλης τῆς Παλαιστίνης ὁ δὲ Τραϊανὸς καὶ ἀπὸ τὴν Κύπρον. 3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος ἀφ' οὗ ἀναφέρει ὅ,τι καὶ οἱ ἀνωτέρω ἐπάγεται τὰ τοῦ Ἀρίστωνος. «Οὕτω δὴ τῆς πόλεως εἰς ἐρημίαν ἐλθούσης τῶν Ἰουδαίων ἐξ ἀλλοφύλου τε γένους συνοικωθείσης ἡ μετέπειτα ρωμαίων πόλις Αἰλία προσαγορεύεται καὶ δὴ τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας ἐξ ἐθνῶν συγκροτηθείσης πρῶτος μετὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς ἐπισκόπους τὴν τε ἐκεῖσε λειτουργίαν ἐγχειρῖζεται Μάρκος». (4) Ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος λέγει Ἕλλησι δὲ μόνοις τὴν πόλιν ἐδίδου καὶ κατοικεῖν ἐπέτρεπεν» (Ἀδριανὸς). 2) Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Ζωναρᾶς «Ἰουδαῖοι δὲ μὴ φέ-

1) Δοσιθ. Ι Β'. 5.

2) Δοσιθ Ι Η'. 15 Νικηφόρος Κάλλιστος Χ λβ'.

3) Δοσιθ. Ι ιδ'.

4) Εὐσεβ ἐκκλ (Ιστορ ΙΧ 6 καὶ ΙΥ 6 καὶ Υ ΙΧ Ζωναρ. ΧΙ 24 Νικηφόρ. Χ 25 2) ΙΠ 24 3) Τομ. Β', ΧΙ 23 4) μερ ΙΠ

ροντες τὰς σφῶν προσαπολαύοντας μητροπόλεις ἄλλους ὁρᾶν, Ἕλληνες γὰρ ἐν αὐτῇ κατῳκίσθησαν, τὰ τῆς χώρας ἐπίκαιρα κατελάμβανον» 3) Ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ Γλυκᾶς τὰ ἀνωτέρω ἀναφέρων προστίθησιν, ὅτι ὁ Ἀδριανὸς ἐπώλει τεσσαρας Ἑβραίους ἀντὶ ἑνὸς μοδίου κριθῆς. 4)

Ὥστε ἐκ συμφώνου πάντες οἱ ἀνωτέρω ἱστορικοὶ διαβεβαιοῦσιν ἡμᾶς, ἀδελφοὶ Ἕλληνες ὅτι θείᾳ πάντες, προνοίᾳ ὁ Ἀδριανὸς καταδιώξας τὸ φιλοτάραχον γένος τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀπαγορεύσας νὰ βλέπῃ αὐτὴν ἔστω καὶ μακρόθεν εἰσοικίζει τοὺς Ἕλληνας παρέχων αὐτοῖς πᾶσαν ἐλευθερίαν (1) τὸ 18ον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἤτοι τὸ 135.

Ὥστε ἀπὸ τοὐντεῦθεν ἐγχειρίζεται τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πάντα τὰ προσκυνήματα πλὴν τοῦ ἁγίου Τάφου, τοῦ Γολγοθᾶ, καὶ τῆς Βηθλεέμ, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ Ἀδριανὸς ἔστησε τὰ ἀγάλματα τῶν Θεῶν, καίτοι καὶ ταῦτα ἀπελάμβανον προσκυνήσεως ἐν κρυφῇ. Ἐγχειρίζεται λοιπὸν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας. Ὁ Ἐπίσκοπος οἱ ἱερεῖς οἱ διάκονοι οἱ πάντες Ἕλληνες. Ἡ πόλις Ἱερουσαλὴμ μόνον ὑπὸ Ἑλλήνων, κατῳκεῖτο Χριστιανῶν καὶ ὑπὸ οὐδενὸς Ἰουδαίου.

Ἀλλ' ἐνταῦθα οὐκ ἀστόχως δύναται τις νὰ ἀναφέρῃ τὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἤ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα» καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ὑμνῳδοῦ «ὅτι στεῖρα ἔτεκεν ἡ ἐξ ἐθνῶν

1) Ὁ Τερτυλιανὸς λέγει ὅτι τόσον ἠγάπα ὁ Ἀδριανὸς τοὺς Ἕλληνας ὥστε εἰπεῖν πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τοὺς ἀγομένους εἰς τὸ κριτήριον «ὦ δειλοὶ εἰ θέλετε ἀποθνήσκειν κρημνοὺς καὶ βρόχους ἔχετε Δοσ.θ. ΙΙΙ'. 15)

ἐκκλησία καὶ ἡ πολλὴ ἐν τέκνοις ἠσθένησε συναγωγή».

Ἀρξαμένη λοιπὸν θείᾳ πάντως προνοίᾳ ἡ καθαρῶς Ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ 135 νὰ διαγράφῃ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς καὶ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰς εὐθύνας, ἃς ὑπέχει ἀφ' ἑνὸς, καὶ τὴν χάριν ἣν λαμβάνει τὸ ἔθνος αὐτῆς παρὰ τοῦ Κυρίου, ἀφ' ἑτέρου, προσεπάθει καὶ τὸν Χριστιανισμὸν νὰ μεταδώσῃ καὶ τὰ γράμματα νὰ ἀναπτύξῃ καὶ τὸν μονοχικὸν βιὸν νὰ καλλιεργήσῃ Οἱ ἐπίσκοποι ἀλληλοδιαδόχως Ἕλληνες οἱ πάντες ἀμιλλῶνται τίς νὰ ὑπερβῇ τὸν ἕτερον κατὰ τὴν ἀρετήν.

Ὥστε, ὦ φίλοι Ἕλληνες, ὁ Κύριος χειραγωγήσας τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πολιτικῶς μὲν διὰ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, θρησκευτικῶς δὲ διὰ τῶν φιλοσόφων καὶ δὴ τοῦ Σωκράτους, τοῦ Μωσέως τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλων, καὶ εὐαρεστηθεὶς νὰ ἐκδηλώσῃ εἰς τοὺς ἐπισκεφθέντας αὐτὸν Ἕλληνας τὴν εὐχαρίστησιν αὐτοῦ, καὶ ἰδὼν τὸ ἀτάσθαλον καὶ ἀνίκανον τῶν Ἰουδαίων, παραδίδει τὴν ἐκκλησίαν πλήρη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἴδωμεν ἤδη τίνι τρόπῳ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπολιτεύθη εἰς τὴν περίστασιν ταύτην.

II

Ἀπὸ τοῦ 135 ἀναλαβὼν τὰς εὐθύνας τοῦ θρόνου καὶ τῆς ἐκκλησίας καθόλου ὁ Ἑλληνισμὸς, καὶ τὴν χάριν ταύτην ὡς μέγα τε δῶρον παρὰ τοῦ Κυρίου θεωρῶν προσπαθεῖ νὰ καταρτίσῃ ἄνδρας ἱκανοὺς, ἵνα καὶ τὸν Χριστιανισμὸν διαδώσῃ καὶ τοὺς ἁγίους τόπους ἐξυπηρετήσῃ καὶ τοιοῦτοι ἦσαν τὰ ἐκ προσκυνητῶν ἀπαρτισθέντα μοναχικὰ τάγματα. Ἡ κατὰ τὸ 160 ἀπάρτισις τοῦ κώδικος τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐξ ἧς οἱ ἀπανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔμαθον τὰ ἐν Παλαιστίνῃ τελεσιουργιθέντα θεῖα μυστήρια, συνετέλεσεν ὥστε ἀθρόοι οἱ Ἕλληνες νὰ συρρέωσιν εἰς τὴν Ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλὴμ οἱ μὲν ἵνα ἐκπληρώσωσι πόθον ψυχῆς, οἱ δὲ «εὐχῆς χάριν καὶ Ἱστορίας τῆς ἐκεῖσε»

Οἱ Ἕλληνες ἐπίσκοποι τῶν Ἱεροσολύμων μεταξὺ τῶν ὁποίων κατὰ τὴν ἁγιότητα διακρίνεται ὁ Νάρκισσος (1) προσελάμβανον πολλοὺς τούτων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἱερῶν τόπων ἐκ τῶν ἐχόντων εὐχὴν, ἵνα διαβιώσωσι καὶ ἀποθάνωσιν ἐν τοῖς ἁγίοις τόποις, ἐξ ὧν καὶ πολλοὺς εἰσήγαγον εἰς τὸν Μοναχικὸν βίον, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς ἱεροκήρυκες τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, καὶ ὡς κλῆρος ἐν τῇ μητροπόλει. Πρῶτος ὁ ἱδρύσας τὸν μοναχικὸν βίον ἐν Ἱεροσολύμους ἦν ὁ ἁγιώτατος οὗτος Νάρκισσος, ὅστις ὡς λέγει ὁ Ζωναρᾶς ἐραστὴς ὢν βίου ἀναχωρητικοῦ διε-

1) Ὁ πρὸ πολλοῦ βεβομημένος ἐπ ἀρετῇ ἐπίσκοπος Νάρκισσος θαυματουργὸς ἀναδειχθείς, μετέβαλε τὸ ὕδωρ εἰς ἔλαιον κατὰ τὴν βάπτισιν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρώμης Ἀλεξάνδρου, ὅτε τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν εὑρέθη ἔλαιον. (Εὐσεβ. ἐκκλ. ι'V, 5 Κωδηξ Μονῆς Ἰβήρων 167 σελ. 186 Δοσιθ Ι. ι'. 3)

δρα λαθὼν καὶ ἐν ἐρημίαις ηὐλίζετο ἀγνοούμενος». (1) Διὰ τοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τούτων τοῦ ἀσκητισμοῦ ἐμφορούμενος· δέχεται κατὰ τὸ 170 τὸν μοναχὸν Ἀλέξανδρον Καππαδόκην, (2) ὃν καὶ ἐκλέγει διάδοχον αὐτοῦ. Εἶτα δὲ περὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ φροντίζων συναθροίζει σύνοδον κατὰ τὸ 196 ἐν Καισαρείᾳ ἧς καὶ προΐσταται λύων τὸ περὶ πάσχα ζήτημα (3) Τὸ δὲ 219 προτείνας τὸν Ἀλέξανδρον ὃν προείπομεν διάδοχον αὐτοῦ ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Ἀδελφοθέου, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀναβὰς τὸν θρόνον δὲν ἀμελεῖ οὔτε τοῦ θείου κηρύγματος οὔτε τοῦ κλήρου διότι «μαθητὴς χρηματίσας Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, καὶ εὐλαβὴς ὢν πρὸς τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα, καὶ «δι' ἁγιασμὸν καὶ ρῶσιν ψυχῆς ἐλθὼν ἐν τοῖς ἁγίοις τόποις» καὶ κληρικοὺς ἀνέδειξεν ὡς τὸν Ὠριγένην ὃν καὶ χειροτονεῖ ἱερέα ἐν Καισαρείᾳ τῆς Φιλίππου μετ' ἄλλων ἀρχιερέων καὶ περὶ τῆς ἐκ χριστιανίσεως τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐφρόντισεν, ἀναθεὶς εἰς τὸν ἐπισκεφθέντα τοὺς ἁγίους τόπους πρεσβύτερον Κλήμεντα τὸν Στρωματέα τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου οὗ ἕνεκεν καὶ πολλοὶ Ἕλληνες προσῆλ-

1) Ζωναρᾶς Χ Η 12

2) Οἱ Καππαδόκοι εἶναι οἱ πρῶτοι εἰσελθόντες εἰς τὸν ἁγιοταφιτικὸν κλῆρον καὶ ὑποστηρίξαντες καὶ τάγμα μοναχῶν καὶ δὴ ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἱδρυτὴς τοῦ Ἁγιοταφιτικοῦ κλήρου.

3) Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Τίτου καὶ εἶτα ἐπὶ Ἀδριανοῦ τὸ κέντρον τῆς ἐκκλησίας μετηνέχθη εἰς Καισάρειαν καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Ἐπίσκοπος ὑπήγετο εἰς τὸν Καισαρείας. Νῦν ὅμως φαίνεται ὁ Ἱεροσολύμων προεδρεύων τῆς Συνόδου. προτιμηθεὶς ὡς φαίνεται ὡς ἐκ τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ.

θον εἰς τὸν χριστιανισμὸν αὐξήσας οὕτω καὶ μεγαλύνας τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας Σιὼν, καὶ μεγάλην ἵδρυσε βιβλιοθήκην ἐξ ἧς ὁ Εὐσέβιος ἠρανίσθη τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ ἱστορίαν, καὶ ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Λαβὶδ μοναχοὺς ἐγκατώκισε (1) καὶ τέλος ἐπὶ Δεκίου δέχεται τὸν διὰ μαρτυρίου Στέφανον.

Τὸν Μοναχικὸν βίον ὑπεστήριξαν καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ καὶ οὕτω κατὰ τὸ 269 ἐπὶ Διοκλητιονοῦ παρουσιάζεται ἐν Ἱεροσολύμοις μεγάλη ποσότης μοναχῶν ὡς ἀναφέρει ὁ Εὐσέβιος (2) Κατὰ δὲ τῷ 270 Ὁ Ἱεροσολύμων Ὑμέναιος προϊσταται συνόδου ἐν Ἀντιοχείᾳ συνισταμένης ἐξ ἐπισκόπων Ἱεροσολυμιτικοῦ καὶ Ἀντιοχικοῦ θρόνου ληφθέντων ἐκ τῶν μοναχῶν τούτων ἀναμφιβόλως. Τῷ δὲ 301 ὁ Ἱεροσολύμων Ἕρμων ἀποστέλλει σεβαστὴν ποσότητα ἐπισκόπων εἰς τὴν χερσῶνα πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τούτων ληφθέντων ἐκ τῶν μοναχῶν τούτων βεβαίως διότι τοσοῦτοι δὲν ἠδύναντο νὰ ὦσι δημιούργημα τῆς στιγμῆς ἐκ λαϊκῶν. Οὕτως τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος δραστηρίως εἰργάζετο ἐν Ἱεροσολύμοις ὥστε ὁ ἀναγινώσκων τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων δὲν δύναται παρὰ νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἐχειραγωγεῖτο ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὡς ἄλλοτὲ ποτε τὸ Ἰουδαϊκόν.

Κατὰ δὲ τὴνἵδρυσιν τοῦ Ναοῦ Πλῆθος ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ συρρέει ὥστε πολλοὶ πλούσιοι ἐκτὸς τῶν μοναχῶν ἱδρύοντες οἰκίας ἐν Ἱεροσολύμοις διέμενον ἐκεῖ ὡς λέγει εὐγένιος ὁ Βούλγαρις. Ἐκ Καππαδο-

1) Νικηφ. Ἐκκλ. Ἱστορ. V ι'. καὶ VI ιη'. Εὐσεβ ἐκκλ. Ἱστ. VI 11
2 Ἐκκλ. Ἱστρ. VI 11 καὶ Κώδιξ μονῆς Ἱβηρ. 167 σελ. 184.

κίας, Λυκαονίας, Ἀλεξανδρείας, Θεσσαλονίκης Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου, ἐκ Κύπρου, Λυκίας, Κιλικίας, ἐξ Ἀθηνῶν Κορίνθου, Βυζαντίου, ἐξ Ἐφέσου ἐκ Θράκηςκαὶἐξ ἄλλων χωρῶν, οὐ μόνον πρὸς προσκύνησιν ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀφιέρωσιν τῆς ζωῆς αὐτῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἱερῶν προσκυνημάτων συνέρρεον. Ἵδρυσαν μονὰς 1) ἀνέδειξαν πάντα τὰ ἅγια μέρη ἅτινα ἀναφέρονται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ ὡς μέλισσαι κηρίον περιέκκλωσαν ἅπασαν τὴν ἁγίαν γῆν.

Ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τούτων τοὺς ἕλληνας ἀθρόους συρρέοντας καὶ αἰθερίους διὰ τοῦ πόθου φερομένους ἐκ πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπαζομένους βίον. Βασιλεῖς πρίγκηπες, μεγιστάνες. πλούσιοι. πένητες, γυναῖκες, ἄνδρες, ἕνα μόνον εἶχον σκοπὸν τὸ νὰ τιμήσωσι τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἔνθα ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ συνελήφθη ἐγεννήθη περιετμήθη ἐβάδισεν ἐδίδαξεν ἐθαυματούργησεν ἔπαθεν ἱσταιρήθη, ἐτάφη ἀνέστη ἀνελήφθη ἱδρύοντες λαμπροτάτους Ναοὺς καὶ οἰκοδομὰς ἀμυνόμενοι ἀλλήλους.

Καὶ οὐ μόνον εἰς τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ σπουδαῖα μέρη ἵδρυον ναοὺς καὶ Μονὰς ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναφερόμενα ὡς τὰ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ τὰ τοῦ Ἐλισσαίου καὶ ἄλλων. Ἅπασα ἡ ἁγία γῆ κατῳκημένη καὶ ἀκατοίκητος, ἔρημος καὶ φάραγγες καὶ

Κατὰ τὸ 325 ἀναφαίνεται τάγμα μοναχῶν ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Δαβὶδ ὅπερ ὡς ἀνεφέρομεν εἶναι οἱ προϋπάρχοντες μοναχοὶ οὓς ὁ Ἱεροσολύμων Ἀλέξανδρος ἀνέδειξε καὶ οἵτινες κατὰ τὸ 269 ἀναφαίνονται χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὸ μέρος τῆς διαμονῆς των. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι τῷ 325 ἐκλήθησαν «τάγμα τῶν Σπουδαίων» ὑποτίθεμεν ὅτι ἦσαν ἀρχαιότεροι. Περὶ τούτων θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω.

χαράδρες καὶ σπήλαια ἐπληρώθησαν μονῶν καὶ θυσιαστηρίων. Ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς ἅπασα ἡ ἁγία γῆ ἐλάμβανε τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ θέσιν ἐκφαινομένη ἁγία λόγῳ καὶ πράγματι. Ἐφαίνετο ὡς ἡ ἐκλελεγμένη χώρα τῆς ἁγιότητος καὶ μετεβάλλετο εἰς μέγα θυσιαστήριον, ἐξ οὗ ἀνήρχοντο τὰ τε θυμιάματα καὶ αἱ ὑμνωδίαι ἐκ τῶν διαφόρων θυσιαστηρίων πρὸς τὸν Πλάστην, ὡς ἀνήρχετο ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων τοῦ Σολομῶντος ἐκ τῶν κορυφῶν τῶν διαφόρων ὀρέων, Εὐχαριστοτέρα κατὰ ἄνθρωπον στιγμὴ διὰ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς οἰκοῦντα Σαβαὼθ δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀλλ᾽ οὔτε καὶ μέσον ἀνώτερον πρὸς δόξαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ βλέποντος τὸ ἔργον αὐτοῦ πράγματι τελεσμένον ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλλὰ ἵνα μὴ νομίσῃ τις ὅτι λέγομεν ὑπερβολὴν παριστῶντες τὴν ἁγίαν γῆν πλήρη Ἑλληνικῶν Μοναστηρίων καὶ Ἑλλήνων, παρατιθέμεθα ἐνταῦθα κατὰ χρονολογίαν τινὰς τῶν ἱδρυθεισῶν μονῶν μετὰ τῶν ἱδρυτῶν καὶ τῶν πατρίδων αὐτῶν πρὸς πίστωσιν τοῦ ἀναγνώστου. 1)

Τῷ 325 παρουσιάζονται μοναχοὶ ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Δαβὶδ περὶ ὧν θὰ εἴπωμεν.

Τῷ 330 ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Μακάριος ἀνακαινίζει μονήν τινα ἐν Ἄεν Φάρα, καθ᾽ ὃν χρόνον τοὐτέστιν ἱδρύετο ὁ Ναὸς τῆς Ἀναστάσεως.

Τῷ 340 ὁ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἄεν φάρα ἀπὸ τοῦ 330

1) Ἐν Ἱεροσολύμοις ὡς ἀναφέρεται ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ ἁγίου ὄρους ὑπῆρχον 365 ἐκκλησίαι ἐξ ὧν ὀλίγας σήμερον γνωρίζομεν ὡς μὴ διασωθεισῶν μήτε τῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν ἱδρυτῶν μήτε αὐτῶν τούτων. Ἐκ τῶν ἀνακαλυφθέντων ὅθεν Μοναστηρίων ὑπὸ τῆς Παλαιστινολογίας θὰ ἀναφέρωμεν μερικά.

κατοικῶν Ὅσιος Ἀββᾶς Χαρίτων ὁ ἐκ Λυκαονίας ἱδρύει μονὴν ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς ἣν εἰσάγει πολλοὺς μοναχούς.

Τῷ 385 Ἕλληνες μοναχοὶ ἱδρύουσιν ἑτέραν μονὴν παρὰ τὰ ὕδατα τοῦ Ἐλισσαίου ἐν Ἰεριχῷ. (1)

Τῷ αὐτῷ ἔτει ὁ Φίλιππος ἐξ Ἀλεξανδρείας ἱδρύει ἐπὶ τοῦ ὄρους Ναβαῦ μονὴν ἣν ἐπεσκέφθη ἡ βασίλισσα Σιλβία κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος.

Τῷ 390 ἱδρυσεν ὁ Πασσαρίων ὁ ἐκ τοῦ κλήρου τοῦ ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων Ἑλληνικὴν μονὴν, ὧν τότε χωρεπίσκοπος. (2)

Ταύτας καὶ μόνας γνωρίζομεν ἱδρυθείσας κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἀναμένοντες ὅπως ὁ χρόνος ἀνακαλύψῃ ἡμῖν καὶ τὰς ὑπολειπομένας. (3) Ἀλλὰ κατακλείων τὸν αἰῶνα τοῦτον ἀφ᾽ οὗ ἀνέφερα τοὺς ἱδρυτὰς μονῶν δὲν θεωρῶ ἀκατάλληλον νὰ ἀναφέρω καὶ τὰ κατὰ τὴν ἁγιωσύνην, τὴν δόξαν, τὰ γράμματα καὶ τὸν χριστιανικὸν ζῆλον ἐξέχοντα πρόσωπα τὰ τοὺς ἁγίους τόπους ἐπισκεφθέντα.

Μεταξὺ τούτων συγκαταλέγεται ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁΘεολόγος,ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁΝαζιανζηνὸς, ὁ ἁγ. Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ὁ ἁγ. Ἐπιφάνιος ὃς ἐλθὼν ἐν Ἱεροσολύμοις ὡς μοναχὸς καὶ ὡς ἐπίσκοπος. Ὁ Ἱερώνυμος, ἡ Εὐτροπία ἡ χήρα του Μαξιμίνου ἡ ἐκ

1) Τούτου οἱ διάδοχοι ὡς Ἕλληνες ἦταν Πέτρος ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ τούτοις ἕτεροι.

2) Τοῦτον διάκονον ἀνταπέστειλεν ὁ Ἱεροσολύμων Πραΐλιος εἰς τὴν βασίλισσαν Πουλχερίαν ἵνα κομίσῃ τὰ λείψανα τῆς χειρὸς τοῦ ἁγίου Στεφάνου ὡς δῶρα (Νικηφ. Καλ XIV.)

3) Παρελείψαμεν τὰς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἱδρυθείσας μονὰς, ἵνα ἀναφέρωμεν ταύτας ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

τοῦ γένους τῶν Γράκχων Παύλα Πατρικία, ἡ Μελάνη ἡ Ρωμαία ὁ περιώνυμος Εὐάγριος καὶ ἄλλοι. Ἐπειτα οἱ Ἱδρυταὶ τῆς Μονῆς τοῦ μεγάλου Σπηλαίου ἡ Ἁγία Πελαγία ἡ ἐξ Ἀντιοχείας, ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης ἱερὸς Πορφύριος ὁ καὶ Ἐπίσκοπος Γάζης χειροτονηθείς.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἀτόμων ἄτινα ἤρχοντο χάριν εὐλαβείας ὑπῆρχον ἐπαρχίαι αἵτινες ἀπέστελλον τὸν Μητροπολίτην αὐτῶν ἐκ μέρους των ὅπως προσευχηθῇ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ Τάφου τοῦ Κυρίου ὡς ἀναφέρει ὁ Εὐσέβιος ἐξ ὧν καὶ τινὲς ἐμενον ἐκεῖ δι' ἁγιασμόν.

«Ὁ Θεσσαλονίκης Ἀλέξανδρος ἐστάλη ὡς κοινὸς πρεσβευτὴς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Οἱ Πανόνιοι δὲ καὶ οἱ Μυσοὶ τὸ ἄνθος τῆς νεότητος ἐπέμενον ἐκεῖ πρὸς ἁγιασμόν». (1)

Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ προλείψωμεν καὶ τὰς ἐστεμμένας κεφαλὰς αἵτινες ἐγένοντο αἰτία τῆς προσελεύσεως τοσούτων προσκυνητῶν ἐν Ἱεροσολύμοις διὰ τοῦ καλοῦ παραδείγματός των καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ζήλου των.

Καὶ πρῶτον βασιλικὸν στέμμα τὸ ἐπισκεφθὲν τὴν Ἱερουσαλὴμ εἶναι ἡ Βασιλομήτωρ Ἁγία Ἑλένη, ἥτις ἦλθεν ὡς λέγει ὁ Σωζόμενος «εὔξασθαί τε καὶ τοὺς ἐνταῦθα ἱστορῆσαι τόπους» Γνωστὸν δὲ ὅτι ἐν τῇ ἐπισκέψει αὐτῆς πλείστας κατέβαλε προσπαθείας (2) πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ ἐφ' οὗ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Μετὰ ταύτην ἔρχεται ἡ πενθερὰ τοῦ

1 Ἴδε Δοσιθ. Π/Α'. 4

2) Ἐν τῷ κώδικι τῆς Μονῆς Ἰβήρων 171ῳ λέγονται περὶ τῶν προσπαθειῶν τῆς ἁγίας Ἑλένης πρὸς εὕρεσιν τοῦ σταυροῦ τὰ ἑξῆς. Προσεκάλεσε κατ' ἀρχὰς τοὺς πλέον μεμορφωμένους τῶν Ἑβραίων

Μεγάλου Κ)τίνου ὡς λέγει Ν. ὁ Κάλλιστος. «Ἡ τῆς Κωνσταντίνου δὲ γαμετῆς μήτηρ ἐκ τοῦ παρήκοντος θεασαμένη τὸ ἐκ τῶν θυσιῶν τῶν εἰδωλολατρῶν δυσειδὲς καὶ μεμιασμένον ὕδωρ τῆς Χεβρῶνος, τῷ γαμβρῷ τὸ δρώμενον ἤγγειλεν ὥρᾳ θέρους τοὺς ἐπιχωρίους ἰδοῦσα καὶ τοὺς προσωτέρω Παλαιστίνης Φοίνικάς τε καὶ Ἀραβίους τὴν ἐτήσιον τῷ χώρῳ ἄγοντας ἑορτήν, πᾶσι γὰρ ἐπέραστος ἦν ἡ πανήγυρις». (Ν. Κάλλιστ. VII, λ.)

Ἀλλ' ἡ μᾶλλον συγκινητικὴ καὶ θαυμασία ἐπίσκεψις ἦν ἡ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου τοῦ Αὐτοκράτορος (379—395). Ἱστορεῖ ὁ Κεδρινός, ὅτι ὁ μέγας Θεοδόσιος ἐνδυθεὶς ἰδιωτικὴν στολὴν καὶ ἀπελθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ εἰς τὸν ναὸν κατευθυνθεὶς κρούσας τὴν θύραν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως εἰσέρχεται. Ἀλλ' ἐν ᾧ αἱ καν-δῆλαι ἅπασαι ἦσαν ἐσβεσμέναι ὦ τοῦ θαύματος! αὐτομάτως ἀνάπτουσιν ἅπασαι. Ὁ δὲ νεωκόρος διὰ τὸ φαινόμενον ἐκπλαγείς, τῷ Πατριάρχῃ Ἰωάννῃ τὸ θαῦμα ἀνήγ-

τοὺς ὑποδεχθέντας ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς 1,000 ἀνερχομένους. Ἐκ τῶν 1,000 ἐξέλεξε 500, οὓς ἠρώτησε περὶ τοῦ τόπου, ἔνθα ἦν κεκρυμμένος ὁ τίμιος σταυρός. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀντέταζαν δεινὴν ἄρνησιν. Ἀλλ' οὐδὲν δυνηθεῖσα καὶ αὖθις νὰ μάθῃ ἐκλέγει ἐκ τούτων μόνον 7 καὶ ἀπολύει τοὺς λοιπούς Ἐκ τῶν 7 ὁ εἷς ἐκαλεῖτο Ἰούδας. Προσκαλεῖ τούτους τὴν ἑπομένην, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀντιτάσσουσι σθεναρὰν ἄρνησιν. Ἀφ' οὗ καὶ πάλιν οὐδὲν κατώρθωτε προσκαλεῖ καὶ πάλιν τοὺς 7 ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ τιμωρήσῃ αὐτούς. Οἱ 7 συμφωνοῦσιν, ἵνα ἐν περιπτώσει βίας ἀποσυρθῶσι καὶ ὑποδείξωσιν ὅλοι τὸν Ἰούδαν, ὡς γνωρίζοντα, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἀλλ' ὁ Ἰούδας καὶ πάλιν μείνας μόνος ἀντιτάσσει ἄρνησιν. Ἡ ἁγία Ἑλένη ἀνάπτει πυρὰν, ἵνα τὸν ἀπειλήσῃ, ἀλλὰ καὶ πάλιν.

γειλε. (1) Ὁ δὲ δι' εὐχῆς ἐπιγνοὺς αὐτὸν ἐμακάρισε διὰ τὴν ἀρετήν.

Ἐκ τῶν ἐπισκέψεων τούτων τῶν ἐστεμμένων καὶ ἁγίων κεφαλῶν κατάδηλον καθίσταται, ἀδελφοὶ Ἕλληνες, ὅτι οὐ μόνον ὁ τόπος ἑλληνικώτερος καθίσταται ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν, ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα κἀνέρχονται εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης των, καταλαμβάνοντα τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς θέσιν ἔν τε τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν συμπάσῃ τῇ ὑφηλίῳ. Διότι αὕτη πράγματι εἶναι ἡ μεγίστη τιμὴ εἰς τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα ἡ προσέλευσις τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς εἰς τοὺς ἁγίους τόπους καὶ ἡ ἀποκάλυψις τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, πρὸ τοῦ ἀσκεποῦς καὶ ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ τοῦ φέροντος ἐπὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ κεφαλῆς τὸν ἀκάνθινον στέφανον. Αὕτη εἶναι ἡ δόξα τῶν προσκυνημάτων, ὅταν γονυπετεῖς αἱ ἐστεμμέναι κεφαλαὶ πρὸ τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου, ζητῶσι τὴν εἰρήνην τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους των. (2) Αὕτη εἶναι μεγίστη

δὲν ὁμολογεῖ, τὸν καταβιβάζει εἰτα ἐντὸς στέρνας ὁπότε καὶ ὑπόσχεται νὰ ὡμολογήσῃ μόνον νὰ ἀφεθῇ ἐλεύθερος. Ἐξελθὼν τῆς στέρνας ἐζήτησε μέρος νὰ προσευχηθῇ. Καὶ προσευχόμενος παρεκάλεσεν, ἵνα ἐὰν εἶναι δυνατὸν ἐκ τοῦ μέρους ἔνθα κεῖται ὁ σταυρὸς νὰ ἐξελθῇ καπνός καὶ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ πράγματι πρὸς πίστωσιν αὐτοῦ ἐξῆλθεν ὁ καπνός· Ἐπίστευσεν ὅλεν πρῶτον καὶ ἐβαπτίσθη, καὶ εἶτα ὑπέδειξε τὸ μέρος καὶ διηγήθη τὸ θαῦμα. Τὸ δὲ παράδοξον ὅτι Ἰούδας ἦν ὁ προκαλέσας τὸν σταυρὸν τοῦ Ἰησοῦ καὶ Ἰούδας ὁ ἀνακαλύψας τὸν τόπον αὐτοῦ.

(1) Παρὰ Δοσιθ. ΠΙ ΣΤ'. 4 ▬ Ἐντεῦθεν μανθάνομεν ὅτι οἱ νεωκόροι ἐντὸς τοῦ Ναοῦ διέμενον.

(2) Ἐκ τῶν Ὀρθοδόξων βασιλέων ἡ Ρωσσία ἀπέστειλε δῶ-

τιμὴ τῶν προσκυνημάτων, ὅταν ἐκ Βορρᾶ καὶ Νότου καὶ Δυσμᾶς καὶ ἑώας συρρέουσιν εὐσεβεῖς πρὸς προσκύνησιν τῶν τόπων ἐκείνων, ἔνθα οἱ ἅγιοι τοῦ Κυρίου πόδες ἔστησαν.

Τῆς τοιαύτης τιμῆς ἀπήλαυον τὰ ἱερὰ προσκυνήματα κατὰ τὸν Λον αἰῶνα, καθ' ὃν συνέρρεον οἱ μὲν βασιλεῖς ἵνα κοσμήσωσιν, οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἵνα δοξολογήσωσι, καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπαρχίας αὐτῶν προσευχηθῶσι, καὶ οἱ εὐσεβεῖς ἵνα ἀφιερώσωσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν. Ἰδωμεν καὶ τὰς μονὰς τὰς ἱδρυθείσας κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα.

Ἡ συρροὴ τῶν προσκυνητῶν καὶ ἡ κατάταξις αὐτῶν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, εἶναι μεγίστη. Αὕτη δὲ ὀφείλεται ὡς εἴπομεν εἰς τὴν συρροὴν, εἰς τὸν ζῆλον, καὶ εἰς τὴν εὐσέβειαν τῶν ἐστεμμένων κεφαλῶν πρὸς τοὺς ἁγίους τόπους. Δι' ὃ καὶ ἀρχομένου τοῦ Ε' αἰῶνος μανθάνομεν ὅτι ὑπῆρχε μονὴ ἐν Γεθσημανῇ μετὰ 34 μοναχῶν καὶ ἑτέρα ἐν Χοζεβᾷ ἣν ἵδρυσεν ὁ ἐκ τῶν Θηβῶν τὴν Αἰγύπτου Ἰωαννης (1) μετά 5,000 μοναχῶν ὃν διεδέχθη Γεώργιος ὁ Κύπριος.

Τῷ 411 ὁ ἅγιος Εὐθύμιος ὁ ἐξ Ἀρμενίας ἱδρύει ἐν Ἄεν Φάρᾳ μονήν, προσελκύσει πολλοὺς τῶν Σαρακηνῶν εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν θεραπεύσας τὸν υἱὸν τοῦ φυλάρχου αὐτῶν ἀλλ' οὗτοι ἐπ' ὀλίγον διαρκέσαντες πιστοί,

---

κας κατὰ διαφόρους καιρούς, ἡ δὲ Ἑλλὰς οὔτε δούκας, οὔτε πρίγκηπας, ἀλλ' οὔτε τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς ἀπέστειλε μέχρι τοῦδε. Ἂς ἀναμένωμεν.

(1) Δὲν πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ὅτι τότε ἱδρύθη ἡ μονὴ διότι τὸ προσκύνημα τοῦτο ἦν γνωστὸν πρὶν ἢ οἰκοδομηθῇ ὁ Νάος 2) ὑποτίθεται ὅτι ἦλθε τῷ 478 εἰς Παλαιστίνην.

ἐπέστρεψαν εἰς τὴν θρησκείαν αὐτῶν κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ἀλλὰ τὴν μονὴν ταύτην τῶν Σαρακηνῶν πληρώσας μοναχῶν, ἱδρύει καὶ ἑτέραν ἐπὶ τῆς δυτικῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τοῦ παρὰ τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν· Ἀλλὰ καὶ ταύτην πληρώσας μοναχῶν, ἱδρύει τὴν τῆς Ἀριστοβουλιάδος.

Τῷ 450 Ἡ Αὐτοκράτειρα Εὐδοκία (1) ἡ σύζυγος Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, ἐλθοῦσα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἱδρύει τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, (2) «καὶ ἄλλα διαιτήματα μοναχῶν ἀνδρῶν τε γυναικῶν, ὡς ἀναφέρει Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος καὶ 2 μυριάδας καὶ 480 λίτρας χρυσίου νομισμάτων ἀφιέρωσεν, ἄνευ τῶν ἄλλοτε προσαναφερθέντων θείων προσόδων». (3).

Τῷ 450 ἀναφέρεται μονὴ ἐν τῷ Πύργῳ τοῦ Δαβὶδ μετὰ μοναχῶν, ἄνευ κτήτορος. Περὶ ταύτης καὶ εἴπωμεν καὶ θὰ εἴπωμεν.

Τῷ 455 ὁ Ἀββᾶς Γεράσιμος ἐκ Λυκίας καταγόμενος

(1) Ἡ Αὐτοκράτειρα ἦν ἐξ Ἀθηνῶν, ἐκαλεῖτο Ἀθηναὶς ἐβαπτίσθη ἐν τῷ Ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐν Κωνσταντινουπόλει μετωνομασθεῖσά Εὐδοκία καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐλθοῦσα προσεφώνησε τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν γλαφυρώτατα, εἰποῦσα τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο· «ὑμετέρας γενεᾶς τε καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι» ὡς προελέχθη.

(2) Ὁ Σωκράτης διηγεῖται εἰς τὸ 7ον βιβλίον αὐτοῦ, ὅτι ἡ ὁσία Πελαγία ἐλθοῦσα εἰς Κωνσταντινούπολιν παρεκίνησε τὴν Εὐδοκίαν νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς Ἁγίους Τόπους. Ὑπήκουσε δὲ εἰς τὰς προτροπὰς αὐτῆς ἡ Εὐδοκία, διότι εἶχεν αὐτὴν τιθηνόν.

(1) XIV N' 2) Αἱ μοναὶ εἴτε ἐπὶ προσκυνημάτων ἦσαν ἱδρυμέναι, εἴτε μὴ ἦσαν σταυροπήγιοι· ὅθεν καὶ ἐκ τούτων προσλαμβανόμενοι μοναχοὶ κατετάσσοντο εἶτα εἰς τὸν κλῆρον τοῦ Ἁγίου Τάφου, ἵνα ὑπηρετῶσι καὶ τὸν λαόν.

ἵδρυσε τῶν Λαῦραν αὐτοῦ, ἣν ἐπλήρωσε μοναχῶν.

Τῷ 457 ὁ ἐκ Καππαδοκίας Μαρτύριος ἱδρύει τὴν ὁμώναμον αὐτῷ μονὴν καὶ πληροῖ ταύτην μοναχῶν. Χειροτονηθεὶς δὲ ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἀναστασίου κατατάσσεται εἰς τὸν κλῆρον τοῦ ἁγίου τάφου (2) καὶ εἶτα χωρεπίσκοπος τῆς ἁγίας πόλεως.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος περίπου ὁ ἐκ Κιλικίας Ἕλλην Κόνων ἵδρυσε τὴν μονὴν τοῦ Πενθουκλᾶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου, οὗ διακόνημα ἦν νὰ βαπτίζῃ τοὺς προσκυνητάς.

Τῷ 465 ὁ ἐκ Καππαδοκίας ἅγιος Θεοδόσιος ὁ Κοινοβιάρχης ἱδρύει τὴν Λαῦραν αὐτοῦ (1) ἣν πληροῖ μοναχῶν. (1).

Τῷ 466 ὁ Ἕλλην μοναχὸς Εὐστόργιος ἱδρύει μονὴν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σιὼν καὶ παραλαμβάνει ἐν αὐτῇ τὸν ἅγιον Κυριακὸν τὸν Κορίνθιον.

Τῷ 473 ὁ Πατριάρχης ὁ πρότερον περιβληθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα μετὰ τοῦ Μαρτυρίου, (τοῦτον εἴδομεν ἀνωτέρω) ἐν Αἰγύπτῳ καὶ μονάσας μετ' αὐτοῦ εἶτα ἐν Παλαιστίνῃ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, ἱδρύει δύο μονὰς ἐν Ἱεριχῷ. (2).

Τῷ 475 ὁ ἐκ Καππαδοκίας Θέογνις ἱδρύει τὴν ὁμώνυμον αὐτῷ μονὴν καὶ πληροῖ μοναχῶν.

Τῷ 476 ἱδρύονται ἕτεραι δύο μοναὶ Ἑλληνικαὶ ἐν

(1) Ἐν Ταύτῃ κατῴκουν Ἕλληνες Βεσσοὶ (Θρᾷκες) καὶ Ἀρμένιοι, ἀλλ' οἱ πρῶτοι ἦσαν πλείονες τῶν ἄλλων.

(2) Ἐν τῇ Λαύρᾳ ταύτῃ ὑπῆρχον 693 μοναχοί ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις μοναῖς ταῖς πέριξ τῆς μονῆς ταύτης, ὑπῆρχον ἕτεροι ὑπερβαίνοντες τὰς 2,000.

Ἀσκάλωνι καὶ Ξενοδοχεῖον ἐν ᾧ ὑπηρέτουν μοναχοί.

Τῷ 478 ἱδρύεται ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἀναστασίου ἐν ᾗ κατέφυγον κατὰ τὸ 614 μοναχοὶ ἐκ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα ἵνα διασωθῶσιν ἐκ τοῦ ξίφους τῶν Περσῶν.

Τῷ αὐτῷ ἔτει παρουσιάζεται καὶ ὁ μέγας φωστὴρ τοῦ Μοναχικοῦ βίου ὁ ἐκ Καππαδοκίας Σάββας ὁ Ἡγιασμένος καὶ ἱδρύει τὴν ὁμώνυμον αὐτῷ μονὴν, ἣν καὶ πληροῖ μοναχῶν (1).

Τῷ 484 ὁ Ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Εὐθυμίου Γαβριὴλ ἵδρυσε μονὴν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰωσαφὰτ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

Τῷ 491 ὁ αὐτοκράτωρ Κων]πόλεως Ἀναστάσιος ἵδρυσε τὴν ἐν Ἰορδάνῃ μονὴν τοῦ Προδρόμου καὶ ἐπλήρωσεν Ἑλλήνων μοναχῶν παρέχων ἑκάστῳ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ταμείου ἀνὰ ἓξ χρυσᾶ πρὸς διατροφήν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἀναφαίνεται ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Θεοκτίστου ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσα, ἡ ἐν Βηθλεὲμ ὑπὸ τοῦ Μαρκιανοῦ, ὡς καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἧς ὁ ἱδρυτὴς ἄγνωστος.

Ἐπίσης ἀναφαίρονται πολλαὶ ἑλληνικαὶ μοναὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πέτρας. ἀριθμοῦσαι 3,500 μοναχοὺς ὧν μονῶν ἦρχεν Ἰωάννης τις, ὅστις ἐγένετο καὶ

(1) παραβλ. Δοσιθ. IV ΙΔ' μ. 1 Ἀμφότεροι δὲ ὅτε Μαρτύριος καί ὁ Ἡλίας οἱ συνάδελφοι ἦσαν Ἕλληνες.

(1) Ἐγένετο μαθητὴς ἑτέρου Καππαδόκου μοναχοῦ ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Πασσκρίωνος. Ἵδρυσε τὴν πρώτην αὐτοῦ μονὴν ἐν ᾗ εἰσήγαγε 14,000 μοναχοὺς ὡς διηγοῦνται παλαιὰ προσκυνητάρια (ἴδε καὶ Κώδικα Μονῆς Ἰβήρων 176 φύλ 279).

ἐπίσκοπος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πέτρας ὃν ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Μαυρικίου.

Ἐπίσης εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον ἀναφέρεται καὶ ἡ ἵδρυσις τῆς μονῆς τοῦ Ἕλληνος μοναχοῦ Ρωμανοῦ ἀριθμοῦσα ὑπὲρ τοὺς 600 μοναχούς. Καὶ αὗται εἰσὶν αἱ γνωσταὶ ἡμῖν μοναὶ μετὰ τῶν ἱδρυτῶν αὐτῶν, αἵτινες ὡς βλέπει τις εἰσὶν ἅπασαι ἐπίσης ἑλληνικαί.

Κατακλείοντες δὲ καὶ τὸν αἰῶνα τοῦτον, ὅστις πλέον ἢ χρυσοῦς δύναται νὰ κληθῇ, λέγομεν ὅτι τόσον ηὐξήθησαν τὰ μοναχικὰ τάγματα καὶ τόσον πυκνὰ κατῳκήθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ Παλαιστίνη, ὥστε αἱ ξέναι φυλαὶ ἐθεωροῦντο ὡς ἁπλᾶ μόνον ὀνόματα μηδεμίαν ἔχουσαι ὑπόστασιν, ὡς καταπνιγεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτο δὲν λείπουσιν αἱ ἐστεμμέναι κεφαλαί. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπισκέπτεται τοὺς ἁγίους τόπους ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοκία ἡ σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου, ἥτις οὐ μόνον μοναχικὰ τάγματα ἐνεψύχωσε, παρέχουσα αὐτοῖς τὸ πρὸς τὸ ζῆν, ἀλλὰ καὶ ἐκκλησίας ἵδρυσε καὶ μονὰς ᾠκοδόμησε, καὶ τὸ δὴ μέγιστον ὅτι καὶ ἐκεῖσε μετὰ τῆς Ὁσίας Μελάνης ἠσκήτευσε καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε.

Ἀλλὰ καὶ ἐγγονὴ τῆς Εὐδοκίας Εὐδοκία, καὶ αὕτη, σύζυγος τοῦ Ὀνουρίχου ἐπισκέφθη τὴν ἁγίαν γῆν, ἐγκαταλιποῦσα καὶ τὸν κόσμον, καὶ τὰ βασίλεια, καὶ ἐκεῖ θανοῦσα ἐτάφη, ἔνθα καὶ ἡ μάμμη αὐτῆς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (1).

Ἀλλὰ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος ἐπεσκέφθη τοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ μάλιστα ἐβαπτίσθη καὶ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ (1).

(1) Δοσιθ. IV Β'. μ. 4.

Ἀλλὰ καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Πομπηίου ἡ Ἀναστασία ἐκ τῆς Οἰκογενείας τοῦ Ἀνασταοίου ἐπεσκεψαμένη τὰ Ἱεροσόλυμα ἠσκήτευσεν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν ἔνθα καὶ ἀπέθανε (1).

Ἀλλὰ καὶ ἡ σύγκλητος δὲν ὑπελείφθη κατὰ τὸν εὐγενῆ τοῦτον καὶ θεῖον ἀγῶνα τοῦ ἀσκητισμοῦ. Ὁ πρῶτος τῆς Συγκλήτου Ξενοφῶν ὁ πολυύμνητος ἐκεῖνος ἐλθὼν εἰς τὴν Ἁγίαν Γῆν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν τέκνων αὐτοῦ Ἀρκαδίου καὶ Ἰωάννου ἀσπάζεται τὸν μοναχικὸν βίον μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ (2).

Ἀφίνων δὲ ὅπως τοὺς λοιποὺς ἐξόχους τῶν ἀνδρῶν τούτων ἀναγράψῃ ἡ Ἱστορία ἔρχομαι εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν μονῶν καὶ τῶν ἱδρυτῶν αὐτῶν καὶ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα.

Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἀκμάζει ὁ Ἅγιος Σάββας, οὗ τὸ πλῆθος τῶν μονῶν, τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεισῶν παρατιθέμεθα κατὰ χρονολογίαν, ἵνα σαφέστερον καταδειχθῇ ἡ δρᾶσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τοῖς Ἁγίοις Τόποις.

ΛΑΥΡΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

1. Κατὰ τὸ 472 ἱδρυσε τὴν Λαύραν τῶν Κέδρων
2. » » 508 » » » Θεκωὲ
3. » » 512 » » » Ἐπταστόμου
4. » » » » » » Φερμινίου
5. » » » » » » Πυργίων
6. » » » » » » Νεελκερεβὰ
7. » » 531 » » » Ἱερεμίου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ.

(1) Δοσιθ. VI Ε'. μ. 10 2) αὐτόθι IV ΙΓ· μ. 3.

(3) Νικηφ. Καλ. XIV ΝΒ·.

ΚΟΙΝΟΒΙΑ

1. Κατὰ τὸ 492 ἱδρυσε τὸ Κοινόβιον Καστελλίων
2. » » 493 » » » Δοκίμων
3. » » 503 » » » Γαδάρων
4. » » 508 » » » Νικοπόλεως
5. » » 509 » » » Σπηλαίου
6. » » 512 » » » Σχολαρίου Ἰωάν
7. » » 513 » » » Ζάννου μαθητοῦ του
8. » » 516 » » » Καφαρβοριχᾶ

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν 6 Λαυρῶν καὶ 8 Κοινοβίων ἱδρυσεν ἓν πτωχοκομεῖον εἰς τὸν Πύργον τοῦ Δαβὶδ διὰ τὴν Λαῦραν. Ἓν Ξενοδοχεῖον εἰς τὸ αὐτὸ μέρος διὰ τὸ Κοινόβιον Καστελλίων καὶ ἓν ἕτερον Ξενοδοχεῖον ἐν τῇ Ἱεριχῷ διὰ τὸ Κοινόβιον ἐπίσης τοῦ Καστελλίου.

Ἐκ τῶν Λαυρῶν τὴν μὲν Λαύραν Θεκωὲ κατῴκουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἐκ Βυζαντίου μοναχοὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀπερχόμενος εἰς Κ)πολιν ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν μοναχὸν Λεόντιον τὸν ἐκ Βυζαντίου καταγόμενον, καὶ διώρισεν ἡγούμενον τὸν ἐκ Μακεδονίας Ἰωάννην.

Τῆς δὲ Λαύρας τοῦ Ἐπταστόμου τὴν τοποθεσίαν ἐδώρησεν ὁ Ἕλλην Ζαγάνων (1) εἰς τὸν ἅγιον Σάββαν καὶ «ἄρχειν ἐκεῖ καὶ προνοεῖν καθιστᾷ».

Τὸ δὲ Κοινόβιον τῶν Γαδάρων ΝΑ τῆς Γεννησαρὲτ ἐπὶ τοῦ βουνοῦ κείμενον ἱδρύσας ὁ ἅγιος Σάββας, διώρισεν ἐν αὐτῷ Εὐμάθιον τινα ἐκ τοῦ γένους τῶν σαύ-

(α) Παρεθήκαμεν τινὰς τῶν μονῶν αὐτοῦ ἱδρυθείσας κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα εἰς τὸν 6ον, ὅπως παρίστανται πᾶσαι ἐν συνόλῳ.

(1) Ἴδε βίον ἁγίου Σάββα.

ρων μετὰ πλήθους μοναχῶν, καὶ τοῦτον ἀποθανόντα διαδέχεται εἰς τὴν ἡγουμενείαν ἕτερος ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἰσαύρων ὁ Ταράσιος.

Τῷ 512 ὁ αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος ὁ δίκορος ἱδρυσε τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Θεόγνιδος παρὰ τὴν πρόσβασιν τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου, ἐπλήρωσε μοναχῶν.

Τῷ 515 ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου Ἀβράμιος ἱδρυσε τὴν μονὴν τῶν Βυζαντίων παρὰ τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν πληρώσας αὐτὴν μοναχῶν ἐκ Βυζαντίου.

Τῷ 548 οἱ Βυζαντινοὶ οὗτοι μοναχοὶ ἱδρύουσι τὴν μονὴν Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ εἰς ἣν εἰσάγουσι 1,212 μοναχούς.

Τῷ 550 ἱδρύεται ἡ μονὴ τοῦ Ἀββᾶ Ἀβραμίου ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν.

Τῷ 520 ὁ Ἰουστινιανὸς ἱδρύει τὴν Μονὴν τῆς Θεοτόκου, ἣν ἀρξάμενος νὰ οἰκοδομῇ ὁ Πατριάρχης Ἡλίας καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀγάγῃ εἰς πέρας, παρεκάλεσε τὸν Ἅγιον Σάββαν ὅπως παρακαλέσῃ τὸν Αὐτοκράτορα νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτῆς.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἱδρύεται καὶ ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν, ἴσως εἶναι τὰ ἐρείπια τὰ παρὰ τοῖς ὕδασι τοῦ Φιλίππου σωζόμενα ἄχρι καὶ σήμερον.

Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἀναφέρεται καὶ ἡ μονὴ Βηθανίας πλεῖστα ἔχουσα κελλία καὶ πλῆθος ἐγκλείστων μοναχῶν ἐρημιτῶν.

Ἐπίσης ἀναφαίνεται ἡ Μονὴ τοῦ Καλαμῶνος ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἐν δὲ τῇ ἐρήμῳ αὐτοῦ πολλὰ ἀναχωρητήρια. Ἀλλὰ καὶ ἑτέρα Μονὴ ἀναφαίνεται ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἡ τῶν Θρακῶν.

Πλεῖσται δὲ ὅσαι μοναὶ εὑρίσκονται πέραν τε τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἐντεῦθεν μετὰ ἐδάφους ἐκ ψηφίδων λαμπρῶς καὶ κομψῶς ἐστρωμένου μετὰ διαφόρων παραστάσεων, περὶ ὧν ἡ ἀρχαιολογία εἰσέτι δὲν ἀπεφάνθη ὁριστικῶς.

Ταῦτα καὶ περὶ τοῦ αἰῶνος τούτου ὅστις οὐδόλως ὑπολείπεται τοῦ παρελθόντος, διότι καὶ πλῆθος μονῶν καὶ πλῆθος μοναχῶν ἔχομεν, καὶ βασιλικὰ πρόσωπα ὡς προσκυνητὰς, καὶ ἀσκητὰς, καὶ ἱδρυτὰς μονῶν καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια.

Ἀλλ' ἐπέπρωτο δυστυχῶς νὰ ἐπέλθῃ μετὰ τὴν ἀκμὴν ταύτην καὶ ἡ παρακμή. Διότι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 7ου αἰῶνος ἄρχεται νὰ καταπίπτῃ ὁ μοναχικὸς βίος καὶ νὰ παρακμάζῃ ἕνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Περσῶν καὶ Ἀράβων ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τῇ γενικῇ ἀνασκοπήσει ἐπὶ τῶν λεχθέντων κατὰ τὸ τέλος τῆς εἰσαγωγῆς. Νῦν δὲ ἐρχόμεθα νὰ εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς Ἀδελφότητος, ἤτοι περὶ τοῦ τάγματος ἐκείνου, ὅπερ ἀφιέρωσεν ἑαυτὸ ἀνέκαθεν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ Παναγίου Τάφου ἰδίᾳ.

III

Τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων ὁρισθὲν τάγμα τῶν μοναχῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἰδίᾳ (1) ὃν καθαρῶς ἑλληνικὸν ἔχει καταρτισθῇ σὺν τῷ χρόνῳ ὡς ἑξῆς. Τῷ 170 εἶχον συρρεύσει ὡς ἐλέχθη ἱκανοὶ προσκυνηταὶ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐπιθυμοῦντες νὰ διαμένωσιν αὐτόθι.

(1) Λέγομεν ἰδίᾳ διότι ἐν τοῖς ἄλλοις προσκυνήμασιν ὑπῆρχον μοναὶ σταυροπηγιακαὶ ἔχουσαι ἰδιαίτερον σύστημα κυβερνήσεως ἀνεξάρτητοι τοῦ Πατριαρχείου ὡς ἱδρυθεῖσαι ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων καὶ διατρεφόμεναι ὑπ' αὐτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Τότε εἶχε συστηθῇ καὶ ὁ μοναχικὸς βίος ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ναρκίσσου, παρ' ᾧ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐζη μοναχικὸν βίον μέχρι τοῦ 219 ὁπότε τοῦ Ἁγίου Ναρκίσσου μεταστάντος εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς καταλαμβάνει τὸν θρόνον τοῦ Ἀδελφοθέου ὡς ὢν ἐκλελεγμένος ὑπ' αὐτοῦ. Οὗτος λοιπὸν ἐκ Καππαδοκίας καταγόμενος καὶ μοναχικῶς βιώσας, Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων γενόμενος, φαίνεται ὁτι κατῴκισε μοναχοὺς τινὰς εἰς τὸν Πύργον τοῦ Δαβὶδ ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξάγεται.

Τὴν ἰδέαν ταύτην ἐνισχύει καὶ τὸ γεγονὸς ὁτι ὁ Ἱεροσολύμων Ἀλέξανδρος ἀγαπῶν νὰ μορφώνῃ κλῆρον ἐχειροτόνει τοὺς ἔξωθεν ἐρχομένους Ἕλληνας, ὡς τὸν Ὠριγένην, καὶ παρέδιδεν αὐτοῖς τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου ὡς παρέδωκε Κλήμεντι τῷ στρωματεῖ. Μετ' ἀσφαλείας δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν τοῦτο διότι ὁ βίος τοῦ Ἱεροσολύμων Ἀλεξάνδρου τοῦ Καππαδόκου πολὺ ἐπηρεάσας τοὺς Καππαδοκεῖς προσείλκυσε πολλοὺς τούτων εἰς Ἱεροσόλυμα οἵτινες καὶ κατετάγησαν εἰς τὸ τάγμα τῶν μοναχῶν τοῦ Πύργου τοῦ Δαβὶδ ὡς ὁ Μαρτύριος, ὁ Λογγῖνος ὁ Μέγας Θεοδόσιος καὶ ἄλλοι. Ὡς ἐκ τούτου δὲ συμπεραίνομεν ὅτι ἱδρυτὴς τοῦ τάγματος τούτου (1) εἶναι ὁ Ἱεροσολύμων Ἀλέξανδρος.

Ἐκ τοῦ τάγματος τούτου τοῦ καὶ μεμορφωμένου, λαμβάνεται ὁ κλῆρος τῆς πόλεως καὶ ἡ σημαντικὴ ἐκείνη ποσότης τῶν Ἐπισκόπων (2) οὓς ὁ Ἱεροσολύμων Ἑρ-

(1) Ἴσως ἐπὶ τοῦ τάγματος τούτου στηριζόμενος ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει πλῆθος μοναχῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπὶ Δισκλητιανοῦ τῷ 269.

(2). Ἡ ἐκκλησία Ἱεροσολύμων τοὺς ἐπισκόπους αὐτῆς καὶ μετὰ ταῦτα πατριάρχας ὡς καὶ τοὺς χωρεπισκόπους καὶ ἱερεῖς ἐλάμβανεν

μων ἀπέστειλε τῷ 301 εἰς Χερσῶνα καὶ Σκυθίαν πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τὸ Τάγμα τοῦτο τὸ ἐν τῷ Πύργῳ τοῦ Δαβὶδ διαμένον καλεῖται «τάγμα τῶν σπουδαίων τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως», (1) ἡ δὲ Μονὴ «Μονὴ τῶν σπουδαίων». Τὸ τάγμα τοῦτο ὑπηρέτει εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ὡς καλούμενον τάγμα τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν ἀναστάσεως. Ἀλλὰ τὸν τίτλον τοῦτον ἔλαβεν ὅτε ἱδρύθη ὁ Ναὸς τῆς Ἀναστάσεως. Ἀλλὰ δὲν εὑρέθη βεβαίως ἐκεῖ τὸ τάγμα ὡς ἀπὸ μηχανῆς ἀλλὰ προϋπῆρχε Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἐκαλεῖτο «τάγμα τῶν σπουδαίων» διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἦν ὁ μεμορφωμένος κλῆρος ἐξ οὗ ἐλαμβάνετο ὁ ἀνώτερος κλῆρος, οἱ ἐπίσκοποι, καὶ ἀφ ἑτέρου, διότι ἐπετήρει τὰ προσκυνήματα, «καὶ ἐβοήθει τὸν Ἐπίσκοπον εἴς τε τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ ποιμνίου ἀνάγκας.

Ἵνα ὅμως κατανοήσωμεν σαφέστερον ὅτι μετὰ τὴν ἀνοικοδόμηοιν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τὸ τάγμα

ἐκ τῶν μοναχῶν. Ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ἐκ τῆς τάξεως τῶν μοναχῶν ἄγαμος. Ὁ Πορφύριος μοναχος ἐκ Θεσσαλονίκης ἐγένετο Γάζης ὁ Μαρτύριος ἀπὸ μοναχὸς ἐγένετο ἱερεὺς τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως καί εἶτα Πατριάρχης· ὁ Ἰωάννης μοναχὸς ἐκ τῶν ἐν τοῖς πέραν τοῦ Ἰορδάνου μοναστηρίοις ἐγένετο εἶτα Πέτρας ὅΗλίας. Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ τάγματος τῶν μοναχῶν ἐγένετο πατριάρχης· ὁ Μόδεστος ἐπίσης μοναχὸς τυῦ ἁγίου Σάββα ἔγινε Πατριάρχης καὶ ἄλλοι πολλοί.

(1) Ἡ φράσις αὕτη ἰσοῦται τῇ φράσει Ἁγιοταφιτικὴ Ἀδελφότης ἢ Ἁγιοταφιτικὸν τάγμα διότι ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἀνάστασις» =ἅγιος Τάφος—ὅθεν Ἁγίου Τάφου τάγμα=Ἁγιοταφιτικὸν τάγμα ἢ Ἁγιοταφιτικὴ Ἀδελφότης.

τοῦτο ὑπηρέτει καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Ναῷ ἀναφέρομεν ὅσα ὁ Σκυθουπολίτης Κύριλλος λέγει περὶ Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου. «Καὶ δεξιοῦται λέγει ὁ Θεοδόσιος ἐν τῷ Πύργῳ τοῦ Δαβὶδ παρὰ Λογγίνῳ τῷ γέροντι Καππαδόκῃ τοῦ τάγματος ὄντι τῶν σπουδαίων τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως» ἔνθα σαφῶς καταφαίνεται ὅτι πράγματι τὸ τάγμα τοῦτο ἐξυπηρέτει τὸν Ναόν. Τί δὲ ὑπούργημα ἕτερον εἶχεν; τοῦτο μανθάνομεν ἐπίσης ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου ἔνθα λέγεται « Ἡ μακαρία Ἰκελία τὸν ἱερὸν τοῦτον νεανίαν, δεξαμένη Θεοδόσιον, καὶ ψάλτην εὐφυέστατον αὐτοῦ εὑροῦσα, ἐγκαταλέγει τῷ τάγματι τῶν αὐτόθι ὑπ᾽ αὐτῶν σπουδαίων εὐλαβῶν των» ἔνθα μανθάνομεν ὅτι τὸ τάγμα τοῦτο τῶν ἀφ᾽ ἑαυτῶν σπουδαίων, εἶχε τὸ ὑπούργημα νὰ ψάλλῃ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως. (1) Ἦν δὲ ἀνάγκη τοῦ ἰδιαιτέρου τάγματος τῶν ψαλτῶν, διότι ἔπρεπε νὰ ὦσι πολλοὶ οἱ ψάλται, νὰ ἀποτελῶσι χορὸν, ἵνα πληρῶται ἤχου ἡ ἐκτεταμένη ἐκείνη τοῦ Ναοῦ βασιλική. Ὅτι δὲ πράγματι ἀπετελοῦντο χοροὶ μανθάνομεν παρὰ Νικηφόρου τοῦ Καλλίστου λέγοντος. «Ἡ αὐτοκράτειρα. Εὐδοκία ἐδωρήσατο τοῖς χοροῖς τῶν σπουδαστῶν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως πρόσοδον ἐνιαύσιον νομίσματα 400». Ὥστε τὸ τάγμα τοῦτο ἔχον τὸ ὑπούργημα νὰ ψάλλῃ ἐμισθοδοτεῖτο ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Εὐδοκίας. (2)

(1) Μὴ λησμονῶμεν ὅτι οἱ ἀποτελοῦντες τὸ τάγμα τοῦτο ἦταν προσκυνηταὶ ἐκ Καππαδοκίας καὶ ἄλλων μερῶν ὡς ὁ Λογγῖνος καὶ ὁ Θεοδόσιος νῦν XIV Ν'.

(1) Ἐκτὸς τοῦ τάγματος τούτου ὑπῆρχε καὶ ἕτερον τάγμα ἐξ οὗ ἐλαμβάνετο ὁ κλῆρος τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως διότι ἀναφέρεται

Τὸ τάγμα τοῦτο μεταφέρεται κατὰ τὸ 494 ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἡλιοῦ εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον, ἔνθα καὶ συνενοῦται μετὰ τοῦ ἐκεῖ τάγματος τῶν ἱερέων καὶ διακόνων τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως τοῦ οἰκοῦντος ἐν ταῖς στοαῖς τῆς ἐσωτέρας αὐλῆς, ὡς ἐρρέθη ἐν τῇ σημειώσει. Καὶ οὕτω τῶν ὑπουργημάτων πάντων, ὡς τοῦ τῶν ψαλτῶν τοῦ τῶν ἐφημερίων, διακόνων, Σκευοφύλακος, Σταυροφύλακος, νεωκόρων καὶ λοιπῶν συναθροισθέντων ἐνταῦθα,

κλῆρος τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως ἰδιαιτέρως. Ἐπὶ Πατριάρχου Ἀναστασίου ὡς ἀναφέρει ὁ Νικηφόρος ὁ Κάλλιττος ὑπῆρχε διάκονος τις «τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως» ὅστις καὶ ἐκφωνεῖ ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας τὰ ἑξῆς κατά τοῦ Μονοφυσίτου Πατριάρχου «Παῦσον ὦ Ἀναστάσιε τοσοῦτον φόνον ἐργαζόμενος, παῦσον τοῦ πολεμεῖν τοσοῦτον τὸν Χριστὸν, καὶ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ καὶ διώκειν αὐτὸ ὡς τις λήσταρχος ἐκ τῆς θείας αὐτοῦ μάνδρας» (XIV NB) ὅτι δὲ πράγματι ὑπῆρχε καὶ κλῆρος τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ὡς ἰδιαίτερον τάγμα παρὰ τὸν πατριαρχικὸν, βλέπομεν ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ ἀναφέρεται διάκονος τοῦ Πατριάρχου Πραιλίου τῷ 408 περίπου, ὅττις δὲν θεωρεῖται διάκονος α τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως» (Νικηφορ Κολ XIV Θ'.)

Ἀλλὰ καὶ μοναχοὶ λαμβανόμενοι παρὰ τοῦ πατριάρχου καὶ χειροτονούμενοι ἱερεῖς κατετάσσοντο εἰς τὸν κλῆρον τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως.

Εἰς τὸ τάγμα τοῦτο πρέπει νὰ ὑπαχθῇ καὶ τὸ ὑπούργημα τοῦ Σκευοφύλακος ὅττις ἦτο καὶ χωρεπίσκοπος, καὶ τὸ τοῦ Σταυροφύλακος (Δοσιθ Ιν Π'. 3 καὶ Ιν ΙΔ'. 1) οἵτινες βεβαιώτατα θὰ συνεκατῴκουν Ὡς μέρος δὲ κατοικίας αὐτοῦ τοῦ τάγματος πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν αἱ στοαὶ τῆς ἐσωτέρας αὐλῆς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἐν ᾗ εὑρίσκοντο καὶ οἱ νεωκόροι. Ὅτιδὲ εὑρίσκοντο ἐνταῦθα οἱ νεωκόροι μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ὅστις ἔκρουτε τὴν θύραν τοῦ Ναοῦ καὶ ἠνοίξεν ὁ νεωκόρος ὁπότε ἐὰν οὐδεὶς κατῴκει ἐκεῖ δὲν θὰ ἔκρινε τὴν θύραν

ἀποτελεῖται ἓν τάγμα. ὅπερ συνεχίζει ἔκτοτε ἡ Ἁγιοταφιτικὴ Ἀδελφότης. (1)

Ἀλλ' ἐνταῦθα φθάσαντες τοῦ λόγου ἀδελφοὶ Ἕλληνες καὶ τὴν Παλαιστίνην οὐχὶ Ἑλληνίζουσαν, ἀλλὰ ἑλληνικὴν καταδείξαντες, καὶ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἅπαντα ὑπὸ Ἑλλήνων μοναχῶν ἐξυπηρετούμενα ἐρχόμεθα εἰς ἀνασκόπησιν τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων ἀναφέροντες περί τε τῆς πληθύος καὶ τῆς δυνάμεως τῶν μοναχῶν κατὰ τὸν 4ον 5ον καὶ 6ον αἰῶνα.

Ἐὰν ρίψωμεν ἓν καὶ μόνον βλέμμα ἐπὶ τῶν μοναχῶν τοῦ 4ου 5ου καὶ 6ου αἰῶνος θὰ ἴδωμεν ὅτι κατὰ μὲν τὸ πλῆθος, ὑπερέβαινον τοὺς σημερινοὺς ὀρθοδόξους τῆς Παλαιστίνης κατὰ δεκάδας χιλιάδων, κατὰ δὲ τὴν δύναμιν καὶ τὸ θάρρος εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας ἀγῶνας αὐτῶν, ὑπερέβαινον τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν μαρτύρων τῶν

(1) Ταύτην τὴν διαφορὰν πρέπει ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν μεταξὺ τοῦ νάγματος τούτου καὶ τῆς σημερινῆς Ἁγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος ὅτι τοῦτο μὲν εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ μόνον τὰ ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τῆς ἀναστάσεως περικλειόμενα προσκυνήματα, ἐν ᾧ ἡ σημερινὴ Ἁγιοταφιτικὴ Ἀδελφότης κυριαρχεῖ ὅλων τῶν τῆς Παλαστίνης προσκυνημάτων Τοῦτο δέ διοτι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἕκαστον προσκύνημα εἴτε ἐν Βηθλεέμ εἴτε ἐν Γεθσημονῇ εἴτε ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν εἴτε ἀλλαχοῦ διετηρείτο ὑπό ἰδιαιτέρου τάγματος, ὅπερ ἀπετέλει μοναστήριον ἰδιαίτερον σταυροπηγιακόν, ὡς τὰ σήμερον ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μοναστήρια. Τοιαῦτα δὲ ἦσαν καὶ τὰ κοινόβια τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου Εὐθυμίου Ἀββᾶ Χαρίτωνος καὶ Σάββα τοῦ ἁγιασμένου, ἅτινα εἶχον ἴδιον σύστημα διοικήσεως μὴ ὑπαγόμενα ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πατριάρχην. Μόνον δὲ καθῆκον εἶχον νὰ μνημονεύωσιν αὐτὸν ὡς αἱ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μοναὶ τὸν Οἰκουμενικόν. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ὅμως ὑπὸ τῶν Περσῶν τῶν πλείστων μοναστηρίων καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων καταστροφῶν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἀράβων τὰ ὑπολειφθέντα μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος μὴ ἔχοντα τὸ πῶς νὰ συντηρηθῶσιν, ὑπήχθησαν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἐξ οὗ καὶ λαμβάνουσι τὰς ζωοτροφίας ὡς σήμερον ἡ μόνη διασωθεῖσα ἐκ τῶν ἀρχαίων μοναῶν Μονὴ τοῦ Ἁγίου Σάββα.

Πολὺ δὲ σήμερον ὀφέλιμον εἶναι ἐὰν εἰς πάντα τὰ προσκυνήματα καταρτισθῶσι τάγματα μοναχῶν καὶ ἀποτελέσωσι μονὰς σταυροπηγιακὰς ὡς ἄλλο τε Ἴσως θὰ εἶναι τὸ μόνον συμφέρον σήμερον διὰ τὰς ἀνωμάλους περιστάσεις.

(1) Δὲν πρέπει νὰ γείνῃ ὑπερβολὴ τὸ λεγόμενον ἀφ' οὗ ἡ Λαύρα τοῦ ἁγίου Σάββα ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι εἶχε 14 χιλιάδας μοναχῶν ἐκτὸς τῶν ἄλλων Λαυρῶν καὶ Κοινοβίων. Ἔπειτα μόνη ἡ Μονὴ Χοζεβᾶ εἶχε 5000 καὶ τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου 2000 ὥστε κατὰ τοὺς συγκαταβατικωτέρους ὑπολογισμοὺς τὰ μοναστήρια τῆς Παλαιστίνης εἰς 3 ἐκατομμύρια περιελάμβανον 60 χιλιάδας μοναχῶν.

τριῶν πρώτων αἰώνων. Ἵνα δὲ σαφέστερον κατανοηθῶσι τὰ εἰρημένα ἀναγράφομεν ἐνταῦθα ἐν παραφράσει ὅσα Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος περὶ αὐτῶν ἀναφέρει.

«Ὅσοι δῆτα Εὐθυμίῳ τῷ μεγάλῳ ἦσαν εἰς μαθητείαν τελέσαντες, ἄπειρα πλήθη ἀπετέλουν, καὶσχεδὸν μὴ ἀριθμῷ ὑποπίπτοντα (1) Ἤκμαζε γὰρ ἐν Παλαιστίνῃ μάλιστα τότε τὰ μοναστήρια ὑπὸ καθηγεμόσι τοῖς φωστῆρσι τῶν φωστήρων ἀγόμενα Εὐθύμιον φημὶ τὸν μέγαν, καὶ Θεόκτιστον. τὸν πολὺν, Θεοδόσιόν τε τὸν τῶν Κοινοβίων κατάρχοντα, καὶ Σάββαν τῆς ἐρήμου τὸν πολιστήν». Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς πληθύος αὐτῶν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς ἀγῶνας κατὰ Μονοφυσιτῶν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν λέγει τὰ ἑξῆς.

Ὁ πολὺς τὴν ἀρετὴν Θεοδόσιος ἐπ' ἀμβωνος ἀναβὰς

(1) Δὲν πρέπει νὰ γείνῃ ὑπερβολὴ τὸ λεγόμενον ἀφ' οὗ ἡ Λαύρα τοῦ ἁγίου Σάββα ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι εἶχε 14 χιλιάδας μοναχῶν ἐκτὸς τῶν ἄλλων Λαυρῶν καὶ Κοινοβίων. Ἔπειτα μόνη ἡ Μονὴ Χοζεβᾶ εἶχε 5000 καὶ τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου 2000 ὥστε κατὰ τοὺς συγκαταβατικωτέρους ὑπολογισμοὺς τὰ μοναστήρια τῆς Παλαιστίνης εἰς 3 ἐκατομμύρια περιελάμβανον 60 χιλιάδας μοναχῶν.

δίκην στρατηγοῦ καὶ καθηγεμόνος, καὶ στήσας περὶ αὐτὸν τὴν τῶν μοναχῶν φάλαγγα, καὶ διὰ τῆς χειρὸς ἐπιβαλὼν σιγὴν εἰς τὸ πλῆθος στεντορείᾳ τῇ φωνῇ εἶπε «Εἴτις τὰς τ σσαρας συνόδους μὴ θεωρεῖ ἴσας μετὰ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ἀνάθεμα». Ταῦτα λοιπὸν βροντοφωνήσας καὶ τὸ πλῆθος καταπλήξας ὡς ἄγγελός τις ἐν μέσῳ τῆς σιγῆς του πλήθουςἐξῆλθεν. Ἐκθαμβον δὲ τὸ πλῆθος ἐγένετο διὰ τὸ τοῦ ἀνδρὸς στρατήγημα». 1)

Ἔπειτα ὁτε ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος ὁ μονοφυσίτης ἔστειλεν ἰσχυρὸν στρατὸν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ Πατριάρχης Ἠλίας ἔβλεπε τὴν ὀρθοδοξίαν κινδυνεύουσαν, τότε οἱ θεσπέσιοι ἐκεῖνοι, συναθροίσαντες καὶ αὖθις τὰς τῶν μοναχῶν φάλαγγας, καταδιώκουσι τῆς ἐκκλησίας (2) κακῶς ἐχοντας, πάντας τοὺς μονοφυσίτας ὀπαδοὺς τοῦ Σεβήρου, καὶ τὸν στρατὸν καὶ ἐνώπιον του συρρεύσαντος ἀπείρου πλήθους μετὰ θάρρους τούτους ἀναθεματίζουσιν. Ἀλλ' ὁΑὐτοκράτωρ θεωρήσας τοῦτο προσβολὴν, παραδίδει τὸν στρατὸν, τῆς Παλαιστίνης εἴς τινα Ὀλύμπιον, καὶ ἀποστέλλει κατὰ τῶν μοναχῶν διατάττων, ὁπως λύσῃ τὸ ζήτημα, οὐχὶ δι' ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, ἀλλὰ διὰ τῆς βασιλικῆς βίας. Ὁ Ὀλύμπιος ἁρπάσας τὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων τὸν μὲν Πατριάρχην Ἠλίαν ἐξώρισε, τὸν δὲ Ἰωάννην τὸν υἱόν του Μαρκιανοῦ, ὁστις ἐκφόβουσυνετάγη μὲν μετὰ τῶν Μονοφυσιτῶν, ἀπεκίρυξε δὲ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, τοῦτον κατέστησε πατριάρχην.

Τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ ἅγιος Σάββας καὶ ὁ περὶ αὐτὸν

(1) Παρατιθέμεθα ἐν παραφράσει τὸ κείμενον τοῦ συγγραφέως ἵνα γένηται τοῖς πᾶσι καταληπτόν. Νικηφ. Καλλ. XVI λγ'.

(2) Τοῦτο ἐγένετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Στεφάνου.

ἱερὸς στρατὸς συντρέχουσιν ἀμέσως εἰς τὸ στάδιον, οἷς ἰδὼν ὁ Ὀλύμπιος ἀνεχώρησε. Εἶτα ὁ ἅγιος Σάββας σπεύσας πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἰωάννην πείθει αὐτὸν νὰ ἀγωνισθῇ μέχρις αἵματος ὑπὲρ τῆςἐνΧαλκηδόνι συνόδου.

Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἀκούσας ἐν Κ)πόλει ὁτι ὁ Ὀλύμπιος ἐτράπη εἰς φυγὴν πρὸ τοῦ μοναχικοῦ στρατοῦ τοῦ ἁγίου Σάββα, παύει αὐτὸν τῆς θέσεώς του λόγῳ ἀνικανότητος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀποστέλλει εἰς Παλαιστίνην τὸν Ἀναστάσιον ἀπονείμας αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ Δουκός. Οὗτος φθάσας εἰς Παλαιστίνην φυλακίζει τὸν Πατριάρχην Ἰωάννην καὶ ἐπιβάλλει αὐτῷ ἵνα δεχθῇ τὰς του Σεβήρου μονοφυσιτικὰς ἀρχάς. Ὁ Πατριάρχης ζητήσας ἐλευθερίαν δύο ἡμερῶν καὶ ἀποφυλάκισιν ἵνα μὴ φανῇ δῆθεν ὁτι βίᾳ παρεδέχθη ταύτας καὶ τυχὼν ταύτης συγκαλεῖ κρύφα τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου, εἰς ὃν ἔρχεται καὶ ὁ Δοὺξ Ἀναστάσιος.

Ὁ Πατριάρχης βασταζόμενος ὑπὸ του ἁγίου Σάββα καὶ τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου τῶν πρώτων ὑπερμάχων τῆς πίστεως ἀνέρχεται ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος καὶ παρὰ προσδοκίαν τοῦ Δουκὸς, ἀντὶ νὰ συνταγῇ μετὰ τῶν μονοφυσιτῶν, ἀναθεματίζει τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν Εὐτυχῆ, Νεστόριον, Σεβῆρον, καὶ Σωτέριχον, καὶ πάντας τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν, ὡς, καὶ πάντας τοὺς μὴ ἀποδεχομένους τὰς τέσσαρας οἰκουμενικὰς συνόδους. Ὁ δὲ Δοὺξ κατανοήσας τὸ τέχνασμα τοῦ Πατριάρχου καὶ φοβηθεὶς τὴν ὀργὴν τοῦ πλήθους τῶν μοναχῶν προὐτίμησε νὰ φύγῃ, ὁπως διασωθῇ. (Νικηφ Καλ. XV λδ'.)

Καὶ τοιοῦτοι μὲν οἱ ἀγῶνες τῶν ἱερῶν ἐκείνων φαλάγγων τῆς Παλαιστίνης, ἀδελφοὶ Ἕλληνες. Ἡμεῖς δὲ

ἐννοήσαντες τοὺς κόπους τοὺς ἀγῶνας τοὺς μόχθους τοὺς ἱδρῶτας, τὰς δαπάνας τὰ θύματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πρὸς διαφύλαξιν τῆς τε ὀρθοδοξίας καὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων παρακολουθήσατε μοι εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν περιπετειῶν αὐτῶν μετὰ προσοχῆς. ὁπότε θὰ ἴδητε τὴν ἀκμὴν ταύτην τῶν μοναχῶν καταπίπτουσαν, τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνεπείᾳ τῆς τούτων καταπτώσεως φθίνουσαν, καὶ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ὁτὲ μὲν παρανάλωμα τοῦ πυρὸς, ὁτὲ δὲ τῆς σκαπάνης καὶ τῆς βαρβαρότητος τῶν δυναστῶν γιγνόμενα, τοὺς δὲ ἱεροὺς τούτους λόχους μαχομένους περὶ ταῦτα, ὡς οἱ Ἕλληνες περὶ τὸ σῶμα τοῦ Πατρόκλου, καὶ πίπτοντας θῦμα ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἑτέρου, καὶ προσπαθήσατε ὅπως οἱ ἱεροὶ, οὗτοι λόχοι ἀνασυσταθῶσι καὶ αὖθις καὶ αἱ μοναὶ ἀναλάβωσι τὴν προτέραν αὐτῶν δόξαν τε καὶ λαμπρότητα καὶ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἰδιοκτησία αὐτῆ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τοῖς ἀπωτάτοις ἐκείνοις μέρεσι. Διότι ὁ κλῆρος εἶναι δύναμις λανθάνουσα, καὶ δύναται ὅταν τεθῇ εἰς τὴν προσήκουσαν αὐτῷ θέσιν, τὰ μάλιστα ὑπὸ πάσας τὰς ἀπόψεις νὰ ὠφελήσῃ. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ μέγιστα τῶν κρατῶν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τοῦ κλήρου ὡς μέσον δράσεως διατί ἡμεῖς νὰ μὴ τὸν μεταχειρισθωμεν πρὸς διαφύλαξιν τῆς ἀπειλουμένης περιουσίας ἡμων;

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΑΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ ΤΩΝ ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΞ ΙΕΡΩΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΘΝΟΣ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

Προκειμένου νὰ ἀναγράψωμεν τὰς περιπετείας τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὁτι πρὸ ἑκάστης τούτων πρέπει νὰ προεκτίθηται ἡ εὐτυχὴς καὶ εὐχάριστος κατάστασις αὐτῶν ἵνα ἀντιπαρατιθεμένη πρὸς ἐκείνας, ζωηροτέρας καὶ σαφεστέρας ταύτας καθίστησι. Ἄλλως τε τοιοῦτον εἶναι καὶ φυσικόν. Διότι καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ κακὸν μὴ προϋπάρχοντος ἀγαθοῦ, οὕτω δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ περιπέτεια καὶ κακοδαιμονία ἄνευ προηγήσεως εὐτυχίας καὶ εὐδαιμονίας. Ταύτην λοιπὸν τὴν μέθοδον προτιθέμενοι νὰ ἀκολουθήσωμεν εἰσερχόμεθα εἰς τὸ θέμα ἡμῶν.

Τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα ἅμα τῇ ἀναστάσει τοῦ Κυρίου καὶ τῇ εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψει αὐτοῦ, ἀπήλαυον τῆς δεούσης τιμῆς καὶ δόξης. Μεταξὺ δὲ τούτων διεκρίνοντο τότε ὁ πανάγιος τοῦ Κυρίου Τάφος, ὁ φρικτὸς Τολγοθᾶς, ἡ Ἁγία Βηθλεὲμ, καὶ ἡ Ἁγία Σιών. Ἐπὶ τῶν τεσσάρων τούτων προσκυνημάτων οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ οἱ ἐξ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων καταγόμενοι, ἱδρυσαν καὶ πενιχράς τινας ἐκκλησίας, τῶν χρόνων τὴν κατάστασιν καὶ οὐχὶ τῶν ἱδρυτῶν τὴν διάθεσιν; οὐδὲ τὴν πραγ-

ματικὴν αὐτων ἀξίαν παριστώσας· ὅτι δὲ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἀμέσως μετὰ τὸ πάθος ἐτίμων τὰ ἱερὰ προσκυνήματα, πληροφορεῖ ἡμᾶς Σωκράτης ὁ Σχολαστικὸς, λέγων ἐπὶ λέξει τάδε. «Οἱ τὰ τοῦ Χριστοῦ φρονοῦντες μετὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐτίμων τὸ μνῆμα» (1) Ὅτι δὲ καὶ ἐκκλησίαν ἐπ᾽ αὐτοῦ ἱδρυσαν μαρτυρεῖ τοῦτο, ὁ Δίων ὁ Κάσιος, ὅστις ἀναφέρει ὁριστικῶς ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου «ἐκκλησίαν Χριστοῦ» (2) ὁ δὲ Ζωναρᾶς «ὁ Ἀδριανός... ἔνθα πρὸ ην ὁ τοῦ Θεοῦ νεὼς ἱδρυτο τῷ Διϊ τέμενος ἀνιδρύσατο ἕτερον» (3). Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σιὼν ὑπῆρχεν ἐκκλησία ἔνθα καὶ ἡ μητρόπολις ἦν ἢ ὡς δυνάμεθα νὰ ἐκφρασθῶμεν σήμερον, τὸ πατριαρχεῖον. Ἀπόδειξις καὶ τούτου εἶναι ἡ πληροφορία τοῦ Ἁγίου Επιφανίουκαὶ τοῦ Ἱεροῦ Αὐγουστίνου, καθ᾽ ἣν «οἱ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σιὼν ἐκκλησιαζόμενοι χριστιανοὶ, διέβησαν εἰς τὴν χώραν Πέλλαν καὶ ἐκεῖ ἐφύλαξαν ὅ,τι θεῖον καὶ σεβάσμιον ἐξ Ἱεροσολύμων ἔλαβον» (1) καὶ τοῦτο κατὰ τὸ 69 ἀλλὰ ἡ ἐκκλησία ἦτο προγενεστέρα τῆς φυγῆς αὐτῶν.

Διὰ δὲ τὰ λοιπὰ προσκυνήματα ὡς τὸ τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ καὶ τῆς Βηθλεὲμ, φρητῶς οὐδὲν ἀναφέρεταιπερὶ ἐκκλησίας· Οὐχ ἧττον συνεσκιασμένως μανθάνομεν περὶ τῆς ὑπάρξεως τοιαύτης ἐπὶ τοῦ φρικτοῦ Γολγοθᾶ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Μοναχοῦ Ἀλεξάνδρου Ἱεροσολύμων, καθ᾽ οὓς «οἱ πιστοὶ μαθόντες ἐκ παραδόσεως τὸν τόπον τοῦ ἁγίου

(1) Τομ. Α κεφ. 17 (2) παρὰ Δοσιθ. βιβλ. Κεφ. Π'. § 7. «ὁ Ἀδριανὸς, λέγει ὁ Δίων ὁ Κάσιος κείμενα αὐτοῦ ὁ Εὐσέβιος. εὗρε τὴν πόλιν κατηφερισμένην, καὶ τὸ ἱερὸν ὁμοίως πλὴν ὀλίγων οἰκημάτων καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ μικρᾶς οὔσης» (3) XI 19

2) Παρὰ Δοσιθ. β. Ι Κεφ Α'. 1.

Γολγοθᾶ κεχωσμένον καὶ ἔτι ἀφανῆ τυγχάνοντα, ἐρχόμενοι καθ᾽ ἡμέραν σεβασμίως ἐτίμων «(1) ἔνθα μανθάνομεν ὅτι τὸ μέρος ἦν «κεχωσμένον». Ἀλλὰ πῶς θὰ ἦτο κεχωσμένον, ἐὰν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους δὲν ὑπῆρχε κτίριον; Ἄρα ὑπῆρχεν ἐπ᾽ αὐτοῦ μικρὰ ἐκκλησία ἥτις ἐπὶ Τίτου κατεστρέφη. Ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀναλογίας δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ὕπαρξιν ἐνταῦθα ἐκκλησίας ὡς καὶ ἐν τῇ Ἁγία Βηθλεέμ. Οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι. ὡς ἀναφέρει ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις συναθροισθεῖσα κατὰ τῶν εἰκονομάχων Σύνοδος, ἱδρυσαν ἐν Λύδδῃ ναὸν ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. (2) δὲν θὰ ἱδρυον ἄραγε καὶ ἐπὶ τοῦ φρικτοῦ Γολγοθᾶ καὶ ἐπὶ τοῦ ἁγίου σπηλαίου ἀφ᾽ οὗ ἐν πόλει μακρὰν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ ὀκτάωρον κειμένῃ ἱδρυσαν; Ἄλλως τε καὶ ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἁγαλμάτων ἐπὶ τῶν μερῶν τούτων ὡς θὰ ἴδωμεν οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ εἰ μὴ ὅτι ἐπ᾽ αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐκκλησία διότι ὁ Ἀδριανὸς μόνον ἐκεῖ ἔνθα ἔβλεπε τὰ μέρη τιμώμενα ἀνεστήλωσε τὰ ἀγάλματα αὐτοῦ, ἤτοι ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Τάφου, ἐπὶ τοῦ φρικτοῦ Γολγοθᾶ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου, καὶ ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Σολομῶντος. Διατὶ νὰ μὴ ἀναστηλώσῃ τοιαῦτα καὶ ἐν Γεθσημανῇ καὶ ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν ἐν τῷ μέρει ἔνθα ἔκειτο ὁ τίμιος Σταυρὸς καὶ ἀλλαχοῦ; Ὥστε τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα ἀπήλαυον τῆς δεούσης τιμῆς παρὰ τῶν τότε νεοφύτων ἔτι Ἑλλήνων χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων, δι᾽ ἐκκλησιῶν ἐστεγασμένα καὶ ἐν πάσῃ εὐτυχίᾳ διάγοντα μέχρι τοῦ 70 ὁπότε πίπτουσιν εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν περιπέτειαν.

1, Παρὰ Δοσιθ. Ι Θ. 5 1 2) παρὰ χειρογρ. κανόν; Ὑπερ 1 σελ. 184 καὶ Δοσιθ. VII Θ'. 4.

ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ Α'.

Τὸν ἥσυχον καὶ εὐτυχῆ τῶν προσκυνημάτων βίον διαταράττει ἡ ἠσχηρὰ σάλπιγξ τοῦ τρομεροῦ Ρωμαίου Τίτου τοῦ κατὰ θείαν πάντως πρόνοιαν ἐλθόντος, ἵνα ἐκπληρώσῃ τὴν περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ προφητείαν τοῦ Κυρίου, καθ' ἣν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ δὲν θὰ ἔμενε λίθος ἐπὶ λίθου. Τὰ ἱερὰ προσκυνήματα κατακαλύπτονται καὶ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐριπείων βαθέως ἀναστενάζουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Κυρίου προφητεία ἐπρεπε νὰ ἐκπληρωθῇ. Ἀλλ' ὁ τρομερὸς πάταγος τῆς πτώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐχρησίμευσεν ὡς μέσον ἀφυπνίσεως τῶν τέκνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶὡς προανάκρουσμα τῆς μελλούσης δόξης αὐτῶν.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων τινῶν ἐτῶν (75—80) τὰ προσκυνήματα ὑπὸ τὰ ἐρείπια ἀπολαμβάνουσι τῆς τιμητικῆς αὐτῶν προσκυνήσεως ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τῶν ἐπιστρεψάντων ἐκ Πέλλης. Ἀλλὰ ἡ τιμὴ αὕτη ἐμελλε νὰ καταστῇ αἰτία μεγαλειτέρου κακοῦ, διότι ὁ Ἀδριανὸς (117—138) ἐκδιώξας τοὺς Ἰουδαίους οὐ μόνον ἐξ Ἱεροσολύμων ἀλλὰ καὶ ἐκ Παλαιστίνης, καὶ τὸ ἐθνικὸν Ἑλληνικὸν στοιχεῖον περιποιηθείς, ἀνεστήλωσεν ἀγάλματα, ἐπὶ μὲν τοῦ Ἁγίου Τάφου τὸ τοῦ Διὸς, ἐπὶ τοῦ φρικτοῦ Γολγοθᾶ τὸ τῆς Ἀφροδίτης, ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου τὸ τοῦ Ἑρωμένου τοῦ Ἀδώνιδος, καὶ ἐν τῷ Ναῷ του Σολομῶντος τὸ ἑαυτοῦ, μιμούμενος τὸν Καλλιγόλαν, ὅστις ἐν ἑκάστῃ συναγωγῇ τῶν ἰουδαίων εἶχεν ἀναστηλώσει τὸ ἄγαλμά του. Καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ λοιπὸν, ὡς λέγει ὁ Ἱερώνυμος, ἕως τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Κ)τίνου... «εἰς τὸν τόπον τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως ἦτο ἱδρυμένον

τὸ εἴδωλον τοῦ Διὸς, εἰς τὸν τόπον του Κρανίου τὸ μαρμάρινον ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν προσκυνούμενον καὶ εἰς τὸ ἅγιον σπήλαιον ἐνθα ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς θρηνεῖται καὶ κλαίεται ὁ Ἑρωμένος τοῦ Ἀδώνιδες. Ταῦτα δὲ πάντα ἐποίουν οἱ Εἰδωλολάτραι ἵνα ἀπωλεσθῇ καὶ ἐξαλειφθῇ τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως ἡ σεβασμιωτάτη ἐνθύμησις» (1). Ἀλλὰ τουναντίον λέγει ὁ Σωζόμενος πιστευμένου καὶ τοῦ ἀγάλματος, ἐγένετο γε μὴν δῆλος ὁ τόπος καὶ ἐφωράθη ἡ σπουδασθεῖσα πλάνη» (2) Οὕτω λοιπὸν τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα φθάνουσιν εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς περιπετείας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης, διότι ναὶ μὲν τὰ ψυχρὰ καὶ ἄφωνα τῶν θεῶν ἀγάλματα ἐπιβάλλουσι βαθεῖαν σιγὴν ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπὶ τούτων παρουσία των, τὴν μεγαλειτέραν αὐτοῖς προξενεῖ τιμήν, διότι θεοὶ οἱ φύλακες αὐτῶν καὶ ὁ ἐθνικὸς ἑλληνισμὸς ὡς τοιούτους ἐτίμα. Καὶ τοῦτο πάντως ἐκ θείας Οἰκονομίας, ἵνα διαφυλαχθῇ ἡ θέσις τῶν Ἱερῶν τούτων προσκυνημάτων γνωστὴ ἄν καὶ κατὰ τὸ μεταξὺ τοῦ 170 καὶ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Κ)τίνου οὐδεμιᾶς τιμῆς ἐστερήθησαν, διότι καὶ ἔξωθεν προσκυνηταὶ συνέρρεον καὶ κρύφα τοὺς ἁγίους τόπους ἐπεσκέπτοντο.

Τίνι δὲ τρόπῳ ἔστησε τὰ ἀγάλματα ταῦτα ὁ Ἀδριανὸς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Εὐσέβιος ὁ Σωκράτης ὁ Σχολαστικός, καὶ ὁ Σωζόμενος. «Ἄνδρες ἀσεβεῖς, λέγει ὁ Εὐσέβιος, θέλοντες νὰ κρύψωσι τὸν πανάγιον τοῦ Κυρίου Τάφον, παρ' οὗ ἄγγελος ἐξήστραπτε τὸ ἅγιον φῶς, συνήθροισαν χῶμα ἀρκετὸν ἔξωθεν, καὶ ἐκάλυψαν τὸν πανάγιον τοῦ Κυρίου Τάφον. Ἔπειτα τὸ γήπεδον τοῦτο διὰ

2) παράβ. Δοσιθ Ι Πρ., 5.5 3) Σωζόμ. τομ. ΙΙ κεφ. Α'.

περισσοτέρων χωμάτων ὑψώσαντες, καὶ διὰ πλακῶν στρώσαντες, ἔστησαν ἐπ αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, ρυπαρὰς θυσίας αὐτῷ προσφέροντες.» (1)

Οὕτω λοιπὸν τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα οἱ θεῖοι θησαυροί, κρύπτονται εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς, ἀναμένοντες τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν, ὑπὸ τῆς θείας προνοίας τῆς χάριν ἀσφαλείας διαφυλαξάσης τούτους εἰς τὸ ἀσφαλέστατον τοῦτο μέρος. Ἀλλ' ἡ θεία πρόνοια ἀδελφοὶ Ἕλληνες ἀργοπορεῖ ἀλλὰ δὲν λησμονεῖ, ὅτι τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας παρέδωκε τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει ἀπὸ τοῦ 135 οὐδὲ ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τῶν διωγμῶν ἔχει ἀγωνισθῇ ὑπὲρ αὐτῆς μέχρις αἵματος, καὶ πολλὰ μέλη αὐτοῦ ἔχει προσφέρει ἐπὶ τοῦ βωμοῦ αὐτῆς ὡς ὁλοκαυτώματα, καὶ μετὰ πάροδον 180 ἐτῶν, τῷ 315 παραδίδει αὐτῷ καὶ τὸ βασιλικὸν σκῆπτρον, τὴν πολιτικὴν ἀρχήν, ἐκλέξας ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὸν Μέγαν Κων)τῖνον. Οὕτω λοιπὸν μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν δύο τούτων ἐξουσιῶν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος, παρίσταται ἡ ἐκκλησία ὡς νύμφη, κεκαθαρμένη ἐκ τῶν εἰδωλικῶν λύθρων, καὶ ὡς ἄλλος παμφανὴς ἥλιος ἀναφαίνεται ἐν τῷ μεσουρανήματι τοῦ τῆς ὀρθοδοξίας ὁρίζοντος, καὶ τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου. ὃ ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς ἵνὰ τελειώσῃ, φαίνεται ὅτι καὶ ἐν τῷ Κόσμῳ λαμβάνει τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ. Καὶ εὐθὺς στρέφει τὰ βλέμματα πρὸς ἐκείνους τοὺς τόπους, ἐν οἷς

(1) Ταῦτα παρεθήκαμεν ἐν παραφράσει. Σημειωτέον δὲ ὅτε οἱ τρεῖς οὗτοι συγγραφεῖς ἀντὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Διός, τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἀναφέρουσιν ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο δὲν μειοῖ τὴν οὐσίαν τῆς περιπετείας. Εὐσεβ. Βίος Κ/τίνου III 26 Σωκρ. I κεφ. 17 Σωζ. II Α'.

ὁ Κύριος εἰργάσατο τὸ μέγα τῆς σωτηρίας μυστήριον εἰς τὴν Ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ, καὶ ζητεῖ ἐκεῖνο ὅπερ οἱ χριστιανοὶ ἅπαντες ἀνέμενον μετὰ πλείονος πόθου ἢ ὅτε ἀνέμενον τοῦ Μεσσίου τὴν γέννησιν, τὸ θεῖον λέγω ἐκεῖνο μνῆμα, δι' οὗ θὰ διεπιστοῦντο τὰ κηρυττόμενα, καὶ θὰ ἐνισχύοντο τὰ πλήθη, τὴν θείαν χάριν ἐξ αὐτοῦ ἀρυόμενα.

Τοῦ Ἐπισκόπου δὲ τότε Μακαρίου κατὰ τὴν Α.΄ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐν τῇ βασιλευούσῃ παρευρεθέντος καὶ λόγου περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν θείων τόπων γενομένου, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος μεγίστην ἐπιδείκνυσι τὴν προθυμίαν, οὐχὶ μόνον πρὸς ἀνακάλυψιν, αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνοικοδόμησιν ὑψηλῶντε καὶ μεγαλοπρεπῶν ναῶν, καὶ δὴ τοιούτων, οἵτινες οὐχὶ τὴν ἐκείνου δύναμιν' ἐξέφαινον ἀλλὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ οὐρανίου βασιλέως ἀπεικόνιζον.

Τοῦ Μακαρίου Πατριάρχου λοιπὸν ἐκ τῆς βασιλευούσης ἀναχωροῦντος ὁ Μέγας, Κωνσταντῖνος ἀποστέλλει τὴν μητέρα αὐτοῦ, τὴν καὶ πρότερον γνωρίζουσαν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν προσκυνημάτων (1) ἵνα φροντίσῃ καὶ ἀνεύρῃ τὸν τίμιον σταυρὸν τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ὅπερ εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῶν ὅπλων ἐγχαράξας τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ἀνατολῆς τε καὶ Δύσεως, κατέλαβε καὶ τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου κράτους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀσυγκρίτως ὑπερηκόντισε.

Ἐν τῷ προσώπῳ τῶν δύο τούτων μεγάλων ἀνδρῶν ἅτινα ἡ θεία πρόνοια ἐξέλεξε πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν θείων αὐτῆς βουλῶν, ἐκπληροῦται τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς

(1) Σωκρ I 17.

γῆς. Διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διαδίδεται καὶ ἐξαπλοῦται ἡ θεία γλῶσσα ἡ Ἑλληνικὴ καὶ πέραν τῶν ὁρίων τοῦ ἐπιγείου Παραδείσου, καὶ διὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου διαδίδονται καὶ ἐξαπλοῦνται αἱ Χριστιανικαὶ ἀρχαὶ παρὰ πόδας τοῦτον ἀκολουθοῦσαι. Ὢ τῆς Δόξης τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους! καὶ ὅμως κοιμώμεθα ἀδελφοὶ Ἕλληνες. Ἔθνη τὰ μὴ ἔχοντα τοιαύτην ἔνδοξον ἱστορίαν πλάττουσι τοιαύτην ἵνα ἐμπνεύσωσι τοῖς τέκνοις αὐτῶν τὴν πρὸς τὰ πρόσω πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν πρόοδον, ἢ καὶ οἰκοιοποιοῦνται τῆς δόξης ἡμῶν, ἐνασμενιζόμενοι νὰ ἀναφέρωσι τούτους ὡς προγόνους αὐτῶν, καὶ ἡμεῖς τοιοῦτον ἔχοντες παρελθὸν κοιμώμεθα ἀρκούμενοι μόνον εἰς τὴν ἐπὶ πατραγαθίᾳ καύχησιν, ἢ εἰς τοὺς λόγους τοὺς παντὸς ἔργου γεγυμνωμένους.

Ὁ Μέγας ὅμως Κωνσταντῖνος ὁ ἀναλαβὼν νὰ ἀπελευθερώσῃ τοὺς ἁγίους τόπους ἐκ τῆς μακρᾶς αὐτῶν περιπετείας «ἅμ' ἔπος ἀμ' ἔργον», ἄρχεται τῆς καθαιρέσεως τῶν εἰδώλων ἐκ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐτόλμησε νὰ καθαιρέσῃ, λύων οὕτω τὸν Γόρδιον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου δεσμόν. «Προστάττει, λέγει ὁ Εὐσέβιος καὶ καταρρίπτονται τὰ μηχανήματα τῆς ἀπάτης ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῶν μέρους εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ μετ' αὐτῶν τῶν ξοάνων καταρρίπτει καὶ τὰ οἰκοδομήματα. Εἶτα διατάττει καὶ ἀνορύττεται βαθέως ὁ χῶρος ἐκεῖνος καὶ τὸ ρυπαρὸν ἐκεῖνο χῶμα τὸ διὰ τῶν αἱμάτων τῶν θυσιῶν ἐξυμωμένον, ἔξω μακρὸν που ρίπτεται, καὶ ὅτε ἀνεφάνη ἡ γνησία γῆ, «αὐτὸ δὴ λοιπὸν τὸ σεμνὸν καὶ πανάγιον τῆς σωτηρίου ἀναστάσεως μαρτύριον (μνῆμα) παρ' ἐλπίδα πᾶσαν ἀνεφαίνετο», καὶ

οὕτω μετὰ τὴν κατάδυσιν αὐτοῦ ἐν τῷ σκότει τῆς γῆς, ἐξέρχεται καὶ αὖθις εἰς φῶς, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν θεατῶν παριστάμενον, βεβαιοῖ τὴν τῶν διαπραχθέντων ἐνταῦθα πραγμάτων τὴν ἱστορίαν. (1)

Τοῦ ἱεροῦ δὲ τούτου καὶ Ζωοδόχου τάφου ἀνακαλυφθέντος, καὶ δὴ τῆς εἰδήσεως ἀφιχθείσης ὅτι καὶ ὁ τρισύνθετος καὶ τρισμακάριστος τοῦ Κυρίου Σταυρὸς ἀνευρέθη ὑπὸ τῆς ἁγιωτάτης αὐτοῦ μητρὸς, ὁ μέγας αὐτοκράτωρ χαρᾶς θείας πλησθείς, διατάττει ἵνα ἱδρυθῇ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ πέριξ αὐτοῦ Ναὸς μεγαλοπρεπέστατος, νὰ κοσμηθῇ βασιλικῶς, νὰ εὐπρεπισθῇ πολυτελέστατα, ὥστε τὸ ὅλον ἔργον νὰ φαίνηται οὐχὶ τῆς στιγμῆς ἐπινόησις, ἀλλὰ αἰώνων ἀποκύησις, ὡς ἐν τῇ παρὰ πόδας ἐπιστολῇ καὶ ἐν τῇ περιγραφῇ αὐτοῦ δῆλον γενήσεται.

Ἐπιστολὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου πρὸς Μακάριον Ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων·

«***Νικητὴς Κωνσταντῖνος Μέγας Σεβαστός,***

Μακαρίῳ»

Τοσαύτη εἶναι ἡ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν χάρις, ὥστε οὐδεμία γλῶσσα νὰ δύναται νὰ διηγηθῇ τὸ θαῦμα. Διότι τὸ γνώρισμα τοῦτο τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πάθους, ὁ Ἅγιος τοὐτέστι Τάφος, κρυπτόμενος ὑπὸ τὴν γῆν ἐπὶ τοσαύτας ἐτῶν περιόδους, προὔκειτο νὰ ἀνακύψῃ καὶ αὖθις εἰς φῶς, ἐνώπιον τῶν ἀπελευθερωθέντων δούλων τοῦ Σωτῆρος, διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, πρᾶγμα ὑπερβαῖνον ἀληθῶς πᾶσαν ἔκπληξιν. Διότι ἐὰν πάν-

(1) Ἐκκλ. Ἱστ. III 26,27,28

τες οἱ τῆς Οἰκουμένης σοφοὶ, ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναθροιζόμενοι, ἠμιλλῶντο τίς τι κάλλιον τοῦ ἑτέρου νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ, οὐδὲ κατ᾽ ἐλάχιστον θὰ προσήγγιζον εἰς τὴν ἀληθινὴν αὐτοῦ ἀξίαν. Διότι τὸ θαῦμα τοῦτο τόσον πολὺ ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὅσον τὰ οὐράνια ὑπερβαίνουσι τὰ ἀνθρώπινα Τούτου ἕνεκα καὶ ἐγὼ πρώτιστα καὶ μάλιστα τὸν σκοπὸν τοῦτον συνέλαβον. ἵνα καθὼς ἡ ἀληθὴς πίστις ἀπὸ ἡμέρας,εἰς ἡμεραν διὰ νεωτέρων θαυμάτων ἀναδείκνυται, τοιουτοτρόπως καὶ αἱ ψυχαὶ πάντων ἡμῶν διὰ τῆς σωφροσύνης καὶ ὁμογνώμονος προθυμίας, ἔτι σπουδαιότεραι περὶ τὸν ἅγιον νόμον νὰ καθίστανται.

Ἐκεῖνο δὲ ὁπερ εἶναι φανερὸν τοῖς πᾶσι, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἔτι μᾶλλον φροντίζω καὶ θέλω νὰ πείσω ὑμᾶς,εἶναι ὅπως τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον τόπον ὃν ἐκ τῶν αἰσχρῶν εἰδώλων ἀπήλλαξα, τὸν ἀπ᾽ ἀρχῆς μὲν ἅγιον, ἁγιώτερον δὲ καταστάντα, ἀφ᾽ οὗ χρόνου δι᾽ αὐτοῦ ἡ εἰς τὰ πάθη τοῦ Κυρίου πίστις ἀνεφάνη, τοῦτον διὰ περικαλλεστάτων οἰκοδομημάτων θέλομεν νὰ περικοσμήσωμεν. (1)

Πρέπει λοιπὸν ὅπως ἡ Ὑμετέρα Εὐφυΐα καὶ ἀγχίνοια νὰ προνοήσῃ καὶ νὰ διατάξῃ περὶ ἑκάστου τῶν ἀναγκαίων οὕτως, ὥστε οὐ μόνον ἡ βασιλικὴ νὰ ᾖ ἡ καλλίστη πασῶν τῶν ἀλλαχοῦ τοιούτων, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ νὰ ὦσι τοιαῦτα ὥστε πάντα τὰ ἀριστουργήματα τῶν ἄλλων πόλεων, νὰ νικῶνται ὑπὸ τοῦ κτιρίου τούτου. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀνεγέρσεως τοίχων καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτῶν, γνώριζε ὅτι ἀνεθήκαμεν τὴν φροντίδα ταύτην εἰς τὸν ἡμέτερον φίλον τὸν διευθύνοντα τὰ τῶν ἐπαρχιῶν μέρη Δρακιλιανὸν καὶ εἰς τὸν Ἔπαρχον. Διέταξε δὲ ἡ ἐμὴ Εὐσέβεια

(1) Ἐκκλ. Ἱστ. III : 0.

ὅπως ἀποσταλῶσιν ἀμέσως καὶ τεχνῖται καὶ ἐργάται, καὶ πάντα ὅσα ὑποδειχθῶσιν αὐτοῖς ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας ἀγχινοίας ἀναγκαῖα πρὸς οἰκοδομήν.

Ὅσον δ᾽ ἀφορᾷ τοὺς κίονας ἤτοι τὰ μάρμαρα σκέφθητε καὶ ὅσα ἐν συνόλῳ νομίζεις πολυτιμότερα καὶ χρησιμώτερα γράψον ἡμῖν ταχέως ἵνα μάθωμεν τότε ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν, καὶ ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν ταῦτα μεταφέρωμεν. Διότι ὁ θαυμασώτερος τοῦ κόσμου τόπος πρέπει καὶ θαυμασίως νὰ καλλωπίζηται.

Ἡ δὲ καμάρα τῆς βασιλικῆς, πῶς σοι φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ κατασκευασθῇ ; Ἐκ δοκῶν καὶ σανίδων, ἢ διὰ θόλου πετρίνου ; καὶ τοῦτο θέλω νὰ μάθω παρ᾽ ὑμῶν, διότι ἐὰν θὰ κατασκευασθῇ ἐκ δοκῶν καὶ σανίδων, τότε εἶναι δυνατὸν νὰ καλλωπισθῇ καὶ διὰ χρυσοῦ. Τέλος πρέπει ἡ Ὁσιότης σου νὰ πληροφορήσῃ τοὺς προλεχθέντας Δρακιλιανὸν καὶ τὸν Ἔπαρχον ὅσον τάχιον, πόσων ἐργατῶν καὶ τεχνιτῶν εἶναι ἀνάγκη, καὶ νὰ ἀπαντήσῃς, καὶ ἐμοὶ ταχέως οὐ μόνον περὶ τῶν μαρμάρων τε καὶ κιόνων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν δοκῶν καὶ σανίδων, ἐὰν τοῦτο ἤθελε κριθῇ καταλληλότερον. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ σὲ διαφυλάξῃ ἀδελφέ ἀγαπητέ. (1)

Αὕτη λοιπὸν εἶναι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ πρώτου τῶν Χριστιανῶν Ἕλληνος βασιλέως, τοῦ ἐγκαινίζοντος τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, διὰ τῆς βαθείας αὐτοῦ εὐσεβείας, ἡ κηρύττουσα τὴν ἐναρξιν τοῦ θαυμασίου ὅσον καὶ ἁγίου ἔργου, τοῦ μεγάλου ἐκείνου βωμοῦ, ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς θείας ἐκείνης θυσίας, τοῦ καὶ «μαρτύριον» καλουμένου. Ἐπειδὴ δὲ ἕκαστος τῶν ἀναγνωστῶν, καὶ δὴ τῶν Ἑλλήνων, ἀναμ-

(1) βίος Κ)τίνου III 3 , III 32

φιβόλως ἐκ τε τῆς περιστῆς πρὸς τὸ ἔθνος αὐτοῦ ἀγάπης καὶ τοῦ περὶ τὴν θρησκείαν καὶ πίστιν διαπύρου αὐτοῦ πόθου, περὶ ὧν ἀμφοτέρων θέλει νὰ καυχ«ται, ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, τῆς ἐπιστολῆς ταύτης διὰ τοῦτο παρατιθέμεθα ἐνταῦθα ἐν παραφράσει ὅσα περὶ τούτου λέγει ὁ Εὐσέβιος.

«Ταῦτα λοιπὸν ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς τὰ δὲ πράγματα ἐτίθεντο εἰς ἐνέργειαν. Παρὰ τὸν Ζωοδόχον τοῦ Κυρίου Τάφον, ἤτοι «τὸ Μαρτύριον» τοῦ Σωτῆρος, δημιουργεῖται ἡ νέα Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀντικαταστήσασα τὴν ἀρχαίαν, τὴν ὀνομαστὴν διὰ τὴν τιμωρίαν, ἣν φονεύσατα τὸν Κύριον ἔλαβε, ἐρημωθεῖσα τῶν δυσσεβῶν αὐτῆς κατοίκων. Ἀντὶ λοιπὸν ἐκείνης ὁ βασιλεὺς ἀνήγειρε ταύτην, ὡς σύμβολον εἰς τὴν κατὰ τοῦ θανάτου σωτήριον νίκην, διὰ πλουσίων καὶ δαψιλῶν χορηγιῶν, ὡς οὖσαν νέαν Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν προφητῶν προφητευθεῖσαν, καὶ διὰ μυρίων ἐνθέων λόγων κοσμουμένην καὶ ἐγκωμιαζομένην.

Δι' ὃ καὶ πρῶτον πάντων ὡς ἄλλην τινὰ κεφαλὴν ἐστόλισε τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο ἄντρον, ἤτοι τὸ θεσπέσιον ἐκεῖνο μνῆμα, τὸν Ἅγιον λέγω Τάφον τοῦ Κυρίου, παρὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἄγγελλος ἐξαστράπτων τὸ (ἅγιον) φῶς εὐηγγελίζετο τοῖς πᾶσι τὴν διὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπελθοῦσαν ἀναγέννησιν (1) Τοῦτο λοιπὸν κατ' ἀρχὰς, ὡς κεφαλὴν τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος, ἐκόσμησεν ἡ τοῦ βασιλέως φιλοτιμία, καὶ δι' ἐξαιρέτων κιόνων καὶ ἀρίστων κοσμημάτων κατελάμπρυνε κ ὶ κατεφαίδρυνε. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τοῦ Τάφου. (2)

Εἶτα δὲ ἐξετείνετο ὁ ναὸς εἰς καθαρὸν αἰθριον ὁρίζον-

(1) III 33
(2) III 34

τα (ἤτοι μὴ κωλυόμενον τὴν θέαν ὑπὸ τῶν πλησίον βράχων ὡς ἐκωλύετο ἡ θέα τοῦ κτιρίου τοῦ Ἁγίου Τάφου ἕνεκα τοῦ βάθους τοῦ ἐδάφους ἐν ᾧ εὑρίσκετο ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου, προύχώρει, τούτέστιν, εἶτα τὸ κτίριον εἰς τὸ ὕπαιθρον) εἰς πολὺν μέγαν χῶρον παμμεγέθη κατά τε τὸ μῆκος πρὸς ἀνατολὰς, καὶ τὸ πλᾶτος ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Νότου. 1) Οὗτος δὲ εἶναι, λέγει, ὁ Εὐσέβιος, ἐκ λαμπροῦ λίθου πλακοστρωμένος, τὸ ἔδαφος καὶ κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς περιβάλλεται ὑπὸ μακρῶν στοῶν καὶ διαδρόμων. 2)

Εἰς τὸ ἀνατολικὸν δὲ τοῦ ἁγίου Τάφου συνενοῦται ἡ βασιλικὴ ἔργον ἐξαίσιον εἰς ὕψος ἄπειρον ὑψουμένη, καὶ ὅ,τι πλεῖστον ἔχουσα μῆκος καὶ πλᾶτος. Τὸ ἐσωτερικόν. Οἱ τοῖχοι αὐτῆς εἶναι ἐστρωμένοι ἐκ μαρμάρων διαφόρου ὕλης καὶ διαφόρων χρωμάτων. Τὸ ἐξωτερικόν. Οἱ τεῖχοι εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ λίθων ξεστῶν λαμπρότατα πρὸς ἀλλήλους συνειρμοσμένων, ὧν ἡ θέα οὐδὲν ὑπολείπεται τῆς τοῦ μαρμάρου.

Ἡ ὀροφή. Τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῆς εἶναι κεκαλυμμένον ὑπὸ μολύβδου πρὸς ἀσφάλειαν αὐτοῦ ἐκ τῶν χειμερινῶν ὄμβρων καὶ παγετῶν. Τὸ δὲ ἐσωτερικὸν αὐτῆς μέρος· ἤτοι ἡ στέγη εἶναι ἀπηρτισμένη ἐκ φατνωμάτων γλυπτῶν· Ταῦτα συνδεόμενα πρὸς ἄλληλα καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν· καὶ ὄντα κεχρυσωμένα διὰ καθαρωτάτου καὶ διαυ-

1) Τὸ σπήλαιον τοῦ ἁγίου Τάφου κεῖται εἰς τὸ Δυτικὸν μέρος παρὰ τὴν ρίζαν ἑνὸς ὑψηλοῦ βράχου, διὰ ταῦτα καὶ μέχρι σήμερον ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου, ἱστάμεθα πρὸς Ἀνατολὰς καὶ βλέπομεν πρὸς Δυσμὰς, διότι ὁ ὄπισθεν τὸ πρὸς δυσμὰς τοῦ ἁγίου Τάφου μέρος εἶναι βράχος καὶ δὲν ὑπάρχει θέσις ἵνα στηλῇ λαός.

2) III 35.

γοῦς χρυσίου, παρίστων τὴν ἀπέραντον ἐκείνην στέγην, ὡς μέγα τι πέλαγος χρυσοῦ. Αἱ δὲ ἀκτῖνες αὐταὶ τοῦ χρυσοῦ ἀντανακλῶσαι ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ τοῦ ἐδάφους καλλίστων τὴν βασιλικὴν ὡς πηγήν τινα φωτὸς, φῶς ἀπαστράπτουσαν.

Ἐξ ἑκατέρας δὲ τῶν δύο πλευρῶν τῆς βασιλικῆς (βορρᾶ καὶ νότου) ἐπεξετείνοντο κατὰ μῆκος αὐτῆς διπλαῖ παραστάδες, διπλῶν στοῶν ἀνωγείων τε καὶ κατωγείων, ἔχουσαι καὶ αὗται τὰς στέγας ἐσωτερικῶς κεκαλυμμένας ὑπὸ χρυσοῦ. Τούτων αἱ μὲν κείμεναι κατὰ πρόσωπον τοῦ Οἴκου ἐστηρίζοντο ἐπὶ παμμεγέθων κιόνων, αἱ δὲ κείμεναι πρὸς τά ἔξω ἀνηγείροντο ὑπὸ πεσσῶν περιβεβλημένων ἔξωθεν πολυτελέστατον στολισμόν. 1)

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Βορρᾶν καὶ Νότον κείμενα. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑπῆρχον τρεῖς πύλαι δεχόμεναι τὰ πλήθη τῶν εἰσερχομένων. Ἀντικρὺ δὲ τούτων 2) ἔκειτο τὸ κεφάλαιον τοῦ παντὸς ἡμισφαιρίου ἐκτεταμένον εἰς τὸ ἄκρον τῆς βασιλικῆς, τὸ σήμερον (ἅγιον Κουβούκλιον). Τοῦτο ἐστεφάνουν 12 κίονες, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν 12

1) Νομίζω ὅτι αἱ στέγαι τῶν δύο πλευρῶν συνηνοῦντο μετὰ τὰς στέγας τῆς βασιλικῆς καὶ ἀπετελεῖτο οὕτω μία εὐρεῖα στέγη καλύπτουσα τὴν βασιλικὴν καὶ τὰς παρ' ἀλλήλους ταύτας στοάς, ἐν αἷς ὑπῆρχεν ἡ Ἐκκλησία ἁγ. Γολγοθᾶ καὶ τῆς εὑρέσεως, ταύτην τὴν ἰδέαν βοηθεῖ καὶ τὸ ὅτι αἱ στέγαι των ἐστηρίζοντο ἐπὶ παμμεγέθων κιόνων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοίχων ἵνα δύναται ὁ λαὸς ὁ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ἢ τῆς εὑρέσεως ἱστάμενος νὰ ἀκούῃ τὴν λειτουργίαν, ἐν τῷ Καθολικῷ.

2) Ἐὰν τοὐτέστι ἱστάμενος ὁ θεασὴς εἰς τὰς πύλας ἔστρεφε πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος ἔβλεπε τὸ κεφάλαιον τοῦ παντὸς ἡμισφαιρίου ἤτοι τὸ ἅγιον Κουβούκλιον.

ἀποστόλων τοῦ Σωτῆρος, κεκοσμημένοι τὰς κορυφὰς διὰ μεγίστων ἀργυρῶν κρατήρων, τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς ἀφιέρωσε τῷ Θεῷ αὐτοῦ ὡς τὸ κάλλιστον ἀφιέρωμα.

Ἐντεῦθεν δὲ προχωροῦντες πρὸς τὰς εἰσόδους ἤτοι πρὸς τὴν ἔξοδον συναντῶμεν ὕπαιθρον. Ἐνταῦθα εἶναι ἡ πρώτη αὐλή. Ἐπὶ ταύτης δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὑπάρχουσι στοαὶ, καὶ εἶτα ἡ θύρα τῆς αὐλῆς. Μετὰ τὰς θύρας εἰς αὐτὸ τὸ μέσον τῆς πλατείας ἀγορᾶς, εἶναι τὰ προπύλαια τοῦ καθόλου οἰκοδομήματος φιλοκάλως πάνυ ἐπεξειργασμένα ταῦτα πάντα τοῖς βλέπουσιν ἐντὸς διαβάταις ἐκπληκτικὴν παρεῖχον τὴν ἔνδον θέαν.

Τοῦτον λοιπὸν τὸν Ναὸν ὁ βασιλεὺς ἀνήγειρεν εἰς σαφὲς μαρτύριον τῆς σωτηρίου ἀναστάσεως καὶ πλουσίως ὡς ἁρμόζει βασιλικῇ οἰκοδομῇ ἅπαντα κατεστόλισεν, ἤτοι διὰ πλείστων ἀφιερωμάτων, ὧν τὸ κάλλος ἀνεκδιήγητον, ἐκ διαφόρου ποιότητος χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθων πολυτελῶν ἀποτελουμένων. Τὴν λεπτομερεστ ραν δὲ τῶν καθ' ἕκαστα φιλότεχνον περιγραφὴν, τοῦ μεγέθους, τουτέστι, τοῦ πλάτους, καὶ τῆς ποικιλίας, παραλείπομεν, τοῦ χρόνου μὴ ἐπιτρέποντος ἡμῖν ἐπὶ πλέον νὰ χρονοτριβήσωμεν». 1)

Καὶ ἐτελέσθη λοιπὸν τὸ μέγα τοῦτο τῆς ὑφηλίου ἔργον, ὁ πάνσεπτος τῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσεως Ναὸς, τοῦ πρώτου τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων ὀρθοδόξων διατάττοντος, τοῦ Κυρίου ἐπινεύοντος, καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑπουργοῦντος. Ἕλληνες οἱ ἀρ-

1) Βίος Κωνσταντίνου III, 40.

Τὴν περιγραφὴν ταύτην τοῦ Εὐσεβίου, ἀσαφῆ ἐν πολλαῖς οὖσαν, ἐφροντίσαμεν ἐν τῇ παραφράσει νὰ διασαφηνίσωμεν.

χιτέκτονες, Ἕλληνες οἱ τεχνῖται, Ἕλληνες οἱ ἐργάται, ἀποστελλόμενοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἐκ τῶν διαφόρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ χωρῶν, τῶν ἐπὶ τεκτονικῇ ἐπιστήμῃ διακρινομένων.

Τὸν Πάνσεπτον τοῦτον Ναὸν, τὸν ἀναριθμήτους δαπάνας τῷ Ἑλληνικῷ Κοινῷ στοιχήσαντα, τὸν ἐπὶ κάλλει, πλούτῳ τε καὶ μεγέθει πάντας τοὺς συγχρόνους ναοὺς ὑπερακοντίσαντα, καὶ πρὸ τοῦ ὁποίου καὶ σήμερον ἔτι τὸ ἐν τῇ Βασιλευούσῃ τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας σκήνωμα ἀποκαλυπτόμενον κλίνει τὸ γόνυ, δὲν πρέπει τὸ πανελλήνιον νὰ παραβλέπῃ, οὐδὲ νὰ ἀποξενοῖ ἑαυτὸ τούτου, καὶ δὴ καθ' ὃν χρόνον τά τε κράτη καὶ τὰ ἔθνη, αἱ κοινωνίαι καὶ τὰ ἄτομα τείνουσι πρὸς κατάκτησιν ξένου ἐδάφους Δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὅτι ἐνυπάρχουσιν αὐτῷ τόσαι ὑπολανθάνουσαι δυνάμεις, αἵτινες ἀνασυνταττόμεναι, οὐ μόνον τὰ ἐπὶ τῶν ἁγίων τόπων κυριαρχικὰ αὐτοῦ δικαιώματα δύνανται νὰ ὑπερασπίσωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπολεσθέντα νὰ ἀνακτήσωσιν.Οὐδεὶς ἀμφιβάλλει ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ καυχώμενον κατὰ τοὺς πρὸ χριστιανικοὺς αἰῶνας ἐπὶ τῇ παραγωγῇ καὶ δημιουργίᾳ σοφῶν ἰδεῶν, κατὰ τοὺς μετὰ Χριστὸν αἰῶνας καυχᾶται, καὶ ἐπὶ τῷ ὑψηλῷ ὑποεργήματι τῶν ἰδεῶν τῆς θείας Σοφίας, συμπληροῦν οὕτω τὰς πρώτας ἰδέας διὰ τῶν θείων, ὡς ὁ ἐπιτήδειος ζωγράφος τὴν εἰκόνα διὰ τῶν τελειοτέρων καὶ ζωηροτέρων χρωμάτων.

Τὴν διπλῆν ταύτην καύχησιν, ἣν οἵ τε αἰῶνες θαυμάζουσι, καὶ τὰ ἔθνη φθονοῦσι συναισθανόμενον ἐνδομύχως, πρέπει νὰ στρέψῃ τὰ βλέμματα καὶ πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ναὸν, ἐφ' οὗ στηρίζεται ἡ καύχησις καὶ ὁ διισχυρισμὸς αὐτοῦ, ὅτι προωρίσθη ὑπὸ

τοῦ Θεοῦ εἰς ζωὴν, καὶ ὅτι ἐξελέγη ὡς μέσον τῆς ἐκτελέσεως τῶν βουλῶν τῆς Θείας Προνοίας, καὶ νὰ συνδεθῇ, μετ' αὐτοῦ στενότερον, πρὶν ὡς ἄλλη Κιβωτὸς πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀλλοφύλων. Μεγίστην ὄθεν ὡς ἐκ θείας πηγῆς οὐ μόνον δόξαν καὶ καύχησιν, ἀλλὰ καὶ δύναμιν πρὸς πρόσοδον καὶ τελειότητα ἀρύεται.

Ταῦτα ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ τότε Ἑλληνικὸς λαὸς καὶ ὡς τοιαύτην πηγὴν θεωρῶν τὸν Πανάγιον καὶ Ζωοδόχον τοῦ Κυρίου Τάφον, ἀθρόος πρὸς τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ ἐκ πασῶν τῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ χωρῶν συνέτρεχε. Καὶ τοῦτο οὐ μόνον πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ του πόθου, ἀλλὰ καὶ πρὸς μεγαλοπρέπειαν τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης τελετῆς, ἥτις ὤφειλε νὰ ᾖ ἀνάλογος τοῦ ἐπὶ 10 περίπου ἔτη ἀνοικοδομουμένου Ναοῦ (324—335), ὡς καὶ τοῦ εἰς ὃ ἀνετίθετο θείου προσώπου. Διότι τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς προσφορά τις ἐκ μέρους τῆς καθόλου ἀνθρωπότητος πρὸς τὸ θεῖον ἐκεῖνο πρόσωπον, ὅπερ ὑπὲρ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ τόπου ἐκείνου θυσιασθὲν ἐτάφη. Διὸ καὶ ὁ Εὐσέβιος μετὰ χάριτος ἐξιστορῶν τὴν πανταχόθεν συρροὴν τῶν Ἑλλήνων λέγει:

«Ἐγερθέντες λοιπὸν πάντες ἔσπευδον διὰ τῶν διαφόρων δημοσίων ὁδῶν. Καὶ ἦν δυνατὸν νὰ ἴδῃ τις τοὺς διασημοτέρους ἐπισκόπους, συρρέοντας ἐκ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν, ὡς θείαν τινὰ χορείαν πληροῦντας τὰς ὁδοὺς καὶ συναθροιζομένους εἰς Ἱερουσαλήμ. Οἱ μὲν Μακεδόνες ἀπέστειλαν τὸν ἑαυτῶν Μητροπολίτην. Οἱ Πανόνιοι καὶ οἱ Μυσοὶ τὰ ἀνθοῦντα κάλλη τῆς τοῦ Θεοῦ νεολαίας. Οἱ Βιθυνοὶ δὲ καὶ οἱ Θρᾷκες ἦσαν ἐπίσης τῆς συναθροίσεως τὸ κόσμημα. Ἀλλὰ μεταξὺ πάντων διεκρίνοντο

οἱ πρῶτοι ρήτορες τῶν Καππαδοκῶν, καὶ ἐκ τῶν Κιλίκων οἱ Ἐξέχοντες. Πᾶσα δὲ ἡ Συρία καὶ Μεσοποταμία καὶ Φοινίκη καὶ μετ' αὐτῶν ἡ Αἴγυπτος καὶ Παλαιστίνη καὶ Λιβύη, οἱ κατοικοῦντες τὴν χώραν τῶν Θηβαίων, οὗτοι πάντες ἐν συνόλῳ ἀπήρτιζον τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ χορείαν, ἧς ἀναρίθμητος ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ὅλων παρηκολούθει λαός. Πλεῖστοι δὲ ἐκ τῶν μεγιστάνων τῆς Βασιλευούσης καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τετιμημένοι ἀπεστάλησαν διὰ βασιλικῶν δαπανῶν, ἵνα κλείσωσι τὴν βασιλικὴν ταύτην ἑορτήν. 1)

Ἀνεκδιήγητος ἦν ἡ πνευματικὴ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις τοῦ ἀθρόον συρρεύσαντος ἀπείρου ἐκείνου πλήθους ἐκ πάσης τάξεως τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ λόγοι καὶ αἱ προφωνήσεις ἐκ τῆς κρουομένης λύρας τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων λαμβανόμενοι, καὶ διὰ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ρητορικῆς τέχνης ἐκφαινόμενοι, παρίστων θείαν τινὰ τῷ ὄντι καὶ οὐράνιον ἢ ἐπίγειον ἑορτήν. Οἱ τοῦ Θεοῦ δὲ λειτουργοὶ τὸ ὕψος τοῦ ἔργου ἐξυμνοῦντες καὶ δι' ἀπείρων εὐχῶν τὸν Πλάστην ἀνυμνοῦντες, ἐνεκωμίαζον τὸν θεοσεβέστατον Βασιλέα διὰ τὴν δεξίωσιν, ἣν παρεσκεύασεν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος, μὴ παραλείποντες ἵνα διὰ τῶν ἑαυτῶν λόγων παραθῶσι τῷ λαῷ τὰ θεῖα διδάγματα ὡς ἄλλα ἐδέσματα ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ πανδαισίᾳ. Ἄλλοι δὲ διερμηνεύοντες τάς τε τοῦ Θεοῦ ἰδιότητας καὶ τὰ γνωρίσματα, ἀπεκάλυπτον τῷ λαῷ τὰς θείας θεωρίας. Καὶ ἄλλοι μὴ ὄντες ἐντρίβεις περὶ τὸ λέγειν τὰς ἀναιμάκτους καὶ μυστικὰς ἐπιτελοῦντες ἱερουργίας, ἐδέοντο τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς γενικῆς εἰρήνης, ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὲρ αὐτοῦ

1) Βίος Κωνσταντίνου IV, 43.

τοῦ βασιλέως τοῦ γενομένου αἰτίου τοσούτων ἀγαθῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν θεοφιλῶν αὐτοῦ παίδων, εὐχὰς ἱκετηρίους τῷ Θεῷ ἀναπέμποντες». Οὕτω δὲ ἐτελέσθη ἡ θεία αὕτη ἑορτὴ μεγαλοπρεπέστατα καὶ πανηγυρικώτατα ὡς ἁρμόζει τῷ τε προσφέροντι καὶ τῷ δεχομένῳ τὸν μεγαλοπρεπῆ τοῦτον Ναόν, κατὰ τὸ ἔτος 336. 1)

Ἰδοὺ ἀδελφοὶ Ἕλληνες τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐπὶ τῶν Ἁγίων Τόπων τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ. Ἀρξάμενα ἀπὸ τοῦ 135 ἐπὶ Ἀδριανοῦ νὰ ὑφίστανται ἀμιγῆ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Ἔθνους, κατὰ τὴν τῆς θείας προνοίας βούλησιν καὶ κατὰ μικρὸν καλλιεργούμενα, παρουσιάζονται ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ. Ταῦτα καλῶς κατανοῶν καὶ ὁ τότε Ἑλληνισμός, ἀθρόος συνέρρευσεν εἰς τοὺς ἁγίους Τόπους, οὐ μόνον ἵνα παραστῇ εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ, ἀλλὰ καὶ ἵνα ἀφιερώσῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ Σωτῆρος καὶ εἰς τὴν περιποίησιν τῶν θείων τόπων, οὓς οἱ ἄχροντοι αὐτοῦ πόδες ἐπάτησαν, καὶ οὓς ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ κατέβρεξε, καὶ ἡ διδασκαλία ἐπλήρωσε καὶ τὸ θεῖον αὐτοῦ αἷμα κατάβαψε καὶ τὸ ἄσπιλον αὐτοῦ σῶμα καθιγίασε. Καὶ ἐπλημμύρησεν ἡ Παλαιστίνη μοναχῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐπληρώθη ἐκκλησιῶν, καὶ αἱ ἔρημοι αὐτῆς ὡσεὶ κρῖνον ἐξήνθησαν, καὶ ἅπασα ἐν γένει ἡ ἁγιασθεῖσα τῆς γῆς ἐκείνη γωνία, εἰς ἓν μέγα μετεποιήθη θυσιαστήριον, οὗ τὸ κέντρον κατεῖχεν ὁ πάνσεπτος τοῦ Κυρίου Ναός.

1) Παράβλ. Εὐσέβ. βίος Κωνσταντίνου IV 43—45 καὶ Νικηφ. Κάλλιστ. Ἐκκλ' Ἱστορ. VIII. 50 Σωζόμ. II. 26).

Τότε τῷ ὄντι ἡ δόξα τοῦ Κυρίου πασιφανῶς ὑπερέλαμψε, καὶ οἱ κατὰ μυριάδας ἀριθμούμενοι Ἕλληνες μοναχοί, τὴν ἁγίαν ταύτην γῆν ὡς μέλισσαι κηρίον περιστοιχίσαντες, προσέδωκον διά τε τῶν ὑπερυψήλων ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς θείας αὐτῶν λατρείας, τὴν προσήκουσαν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ δόξαν, τὴν σκιωδῶς παριστάνουσαν τὴν δόξαν ἐκείνην, ἣν Οὗτος ὀλίγον πρὸ τοῦ πάθους παρὰ τοῦ οὐρανίου αὐτοῦ πατρὸς ἐζήτησε.

Ἀλλ' ἵνα ἔτι μᾶλλον ἀποδειχθῇ ὁ στενότερος σύνδεσμος τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα, ἀναφέρομεν τὰ ὑπὸ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης κτίρια, δι' ὧν οὗτοι πάνυ εὐσεβῶς ταῦτα ἐπεστέγασαν, καὶ φιλοκάλως κατεκόσμησαν.

Ἔτι τοῦ Πανσέπτου τῆς Ἀναστάσεως Ναοῦ ᾠκοδομουμένου, καὶ πρὸ τῶν ἐγκαινίων αὐτοῦ, ἡ βασιλομήτωρ Ἁγία Ἑλένη μετὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ ζωοποιοῦ ἐκείνου ξύλου, ἱδρυσε τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Βηθλεὲμ, ἀνακαθάρασα ταύτην ἐκ τοῦ αἰσχροῦ εἰδώλου τοῦ ἔρωτος τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀδώνιδος, καταστολίσασα τὸ μέρος τῆς Γεννήσεως, καὶ ποικιλαχῶς τὸ ἅγιον Σπήλαιον καλλωπίσασα. Μετὰ ταῦτα ἐπιχειρεῖ τὴν ἱδρυσιν ἐκκλησίας ἑτέρας ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ἐκεῖ ἔνθα ὁ Κύριος ἀφῆκεν ἡμῖν πρὸς παραμυθίαν τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ἴχνος. Ταύτην δὲ μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς ὡς καὶ τὴν τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος μεγάλως ἐτίμησε, καὶ διὰ λαμπρῶν κειμηλίων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου τὰς τῆς μητρὸς αὐτοῦ φιλοκαλίας ἐπηύξησε «ἵνα ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος διαιωνίσῃ τὴν μνήμην τῆς μητρὸς αὐτοῦ». 1)

1) Ἐκκλ. Ἱστορ. III, 41 Σωζομ. 2, 3.

Ἔτι δὲ ἡ Ἁγία Ἑλένη ἱδρυσε κατὰ Νικηφόρον Κάλλιστον α') τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Γεθσημανῆς, β') τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου Λαζάρου, γ') τὴν ἐπὶ τοῦ ἁγίου Σπηλαίου ἐν ᾧ κατῴκει ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης ἐν Ἰορδάνῃ, δ') τὴν τοῦ Ἡλίου τοῦ θεσβίτου πρὸς τὸ ἄνατες τοῦ ὄρους ἴσως τὸ Ἑρμωνιεὶμ πέραν τοῦ Ἰορδάνου), ε') τὴν τῆς Τιβεριάδος, στ') τὸ δωδεκάθρονον, ὅπερ ἔστητεν ἐκεῖ ἔνθα ὁ Κύριος ἐχόρτασε τὰς 4 χιλιάδας ἐν Καπερναούμ, ζ') τὴν ἐπὶ τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἰάθη ἡ αἱμορροοῦσα, η') τὴν ἐπὶ τοῦ τόπου ἔνθα ἰάθη ὁ διὰ τῆς στέγης καταβιβασθεὶς παραλυτικός, θ') ἐκεῖ ἔνθα ὁ Κύριος ἐχόρτασε δι' 7 ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων τοὺς ὄχλους, ι') ἐκεῖ ἔνθα ὁ Κύριος ἐθεράπευσε τὴν Μαγδαληνὴν Μαρίαν, ια') ἐντὸς τῆς οἰκίας τῆς πενθερᾶς τοῦ Πέτρου ἣν ἐκ πυρετοῦ, ἐθεράπευσε, ιβ' ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβὼρ ἐκεῖ ἔνθα ὁ Μελχισεδὲκ τὸν Ἀβραὰμ ηὐλόγησε, ιγ') ἐπὶ τοῦ μέρους δὲ ἔνθα μετεμορφώθη ὁ Κύριος 1) ἱδρυσε ναὸν διὰ τοὺς τρεῖς ἀποστόλους, Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην, καὶ πολλὰ χρήματα κατέθηκε πρὸς διατροφὴν τῶν ἐκεῖ διαμενόντων μοναχῶν.

Εἶτα ἱδρυσε ιδ') μέγαν Ναὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐν Ναζαρέτ, ιε') ἐν τῇ Κανᾷ ἔνθα ἐγένετο ὁ γάμος Σίμωνος τοῦ Κανανίτου.

Εἶτα ἱδρυσε ιστ') εἰς τὴν ἁγίαν Σιὼν μέγα ναὸν κατὰ

1) Σημ. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς σημερινῆς ἐκκλησίας διακρίνονται θεμέλια τοίχων, τριῶν πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένων ναῶν, ὡς εἰς Ναός. Ἐντεῦθεν εἴρηται τὸ ἀδιαφιλονίκητον τοῦ μέρους τῆς μεταμορφώσεως.

τε τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος. Εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τούτου περιέκλεισε τὸ οἴκημα ἐνθα ἦσαν οἱ μαθηταὶ κεκρυμμένοι, εἰς οὓς ἐνεφανίσθη ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καὶ εἰς ὃν ἐγένετο ὁ μυστικὸς δεῖπνος. καὶ ὁ θεῖας νιπτὴρ, καὶ ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος κάθοδος, καὶ εἰς ὃν ὁ πρῶτος ἱεράρχης ἀνεκηρύχθη ὁ Ἰάκωβος ἔνθα καὶ ὁ πορφυροῦς ἦν κίων, ἐνθα προσδεθεὶς ἐφραγγελλώθη ὁ Σωτήρ.

Εἰς τὰ ἀριστερὰ δὲ τοῦ Ναοῦ τούτου ἦν ὁ τάφος τοῦ προφήτου Δαβὶδ, ὅστις μεγαλοπρεπὴς ἱδρυται τῇ προσκομιδῇ τῆς ἀναφορᾶς. Ἐπίσης εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Καϊάφα ἱδρυσε ιζ') ναὸν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. ιη') εἰς τὴν πηγὴν τοῦ Σιλωὰμ ιθ') εἰς τὸν λάκκον τοῦ Ἱερεμίου ἔργα πολυτελέστατα, κ') εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Κεραμέως νεκροταφεῖον μέγα, κα') τῇ προτροπῇ δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ναὸν μεγαλοπρεπέστατον εἰς τὴν δρῦν τοῦ Μαμβρῆ ἤτοι εἰς τὴν Τερέβυνθον.

Ταύτας ἀριθμῶν ὁ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος καταλήγει οὕτω «Πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας ἐκκλησίας ἐν τοῖς ἁγίοις ἐκείνοις τόποις κατασκευάσασα οὔσας ὑπὲρ τὰς 30 1) ἡ Θεοφιλὴς βασιλὶς Ἑλένη πρὸς τὸν φίλον ταύτης υἱὸν ἐπανέστρεψε». 2)

Ἀλλ' ἱδρυσε πρὸς τούτοις καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ Καρμηλίου, οὗ σήμερον διασώζονται ἐρείπια, ναὸν, ἐπὶ τοῦ μέρους

1) Ἐκ τινος χειρογράφου τοῦ ἁγίου ὄρους μανθάνομεν ὅτι ἐν συνόλῳ τὰ κτίρια τῆς Ἁγίας Ἑλένης ἀνήρχοντο εἰς 60. Κώδ. Μ. Ἱβήρων 176 φυλ. 221.

2) VIII λ').

ἔνθα κατῆλθε τὸ ἐξ οὐρανοῦ πῦρ καὶ κατέφαγε τὴν θυσίαν, ὡς καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ Ἀρδάνου, ἐπὶ τοῦ μέρους ἐνθα ὁ Κύριος ἐβαπτίσθη ὡς ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἱεροσολυμιάδος.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ μονῶν κτιρίων ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἵδρυσε καὶ πολλὰ ξενοδοχεῖα ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σιὼν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐξωθεν ἐρχομένων Ἑλλήνων προσκυνητῶν.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν κτιρίων τούτων ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὡς καὶ ἡ βασιλομήτωρ Ἁγία Ἑλένη παρέσχον «πλεῖστα δῶρα καὶ πολυτελῆ ἀναθήματα ταῖς ἀνὰ τὴν Ἑω ἐκκλησίαις» καὶ «ἡ Ἁγία Ἑλένη κατὰ τὸν θάνατον αὐτῆς πολὺ χρυσίον τῷ Ἁγίῳ Τάφῳ παρέδωκεν». 1)

Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ ἔτι μᾶλλον ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, εἶναι ὅτι οὐ μόνον ἐκκλησίας καὶ μονὰς ἵδρυσεν, ἀλλὰ καὶ γῆν παρέσχε τοῖς κληρικοῖς ἀφορολόγητον καὶ δὴ τοῖς «ἐν ἐγκρατείᾳ καὶ παρθενίᾳ βιοῦσι» ἤτοι τοῖς μοναχοῖς. 1)

Ὥστε, ἀδελφοὶ Ἕλληνες, ἐὰν ἓν καὶ μόνον ἁπλοῦν βλέμμα ρίψητε ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Παλαιστίνῃ, θὰ ἴδητε ὅτι τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα, οἱ ἅγιοι τόποι τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν πέριξ, ἦσαν τῷ Μ. βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ ἡμέρας μελέτημα καὶ νυκτὸς ἐνύπνιον, διότι ἐν τῇ ἀνιδρύσει τῆς ἁγίας πόλεως ἐνέβλεπεν ἐν ἑαυτῷ τὴν προφητείαν τῆς ἀποκαλύψεως ἐκπληρουμένην, ἤτοι τὴν Καινὴν Ἱερουσαλὴμ, ἣν ἔβλεπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης κατερχομένην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ

1) Νικηφ. Καλλ. Ἐκκλ. Ἱστορ. VIII λα' καὶ Κῶδ. αὐτόθι.

2) Σωζ. Θ'.

τοιαύτας ἔχων τὰς ἰδέας οὐδέποτε ἐγκατέλειψεν αὐτοὺς ἀλλ᾽ ἀείποτε ἐξωράϊζε καὶ ἐκαλλώπιζε.

Καὶ διέγραφον λοιπὸν, ἀδελφοὶ Ἕλληνες, τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐξυπηρετούμενα τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεταφερόμενα, καὶ ὥσπερ πηγὴ φωτὸς ἢ μύδρος διάπυρος διέχεον ἀνὰ σύμπασαν τὴν ὑφήλιον τὰς θερμὰς καὶ ζωογόνους ἀκτῖνας τῆς πίστεως, τὰς διανοίας ἁπάσης τῆς ἀνθρωπότητος καταυγάζοντα καὶ εἰς τὴν ἀληθῆ θεογνωσίαν καθοδηγοῦντα, καὶ ὡς ἄλλοι μαγνῆται πρὸς ἑαυτὰ τοὺς ἁπανταχόθεν Χριστιανοὺς ἕλκοντα.

Καὶ ἐγκατέλιπον αἱ Ἑλληνίδες μητέρες τὰ τέκνα των. τὰ δὲ τέκνα τὰς μητέρας, οἱ πλούσιοι τὸν πλοῦτον, οἱ πένητες τὴν κακοδαιμονίαν, καὶ προθύμως τὴν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ἄγουσαν βαίνοντες ἔτρεχον, τὴν ὁδὸν αὐτῶν χαίροντες καὶ ἀγαλλόμενοι.

Ἡ Αὐτοκράτειρα Θηναΐς ἡ μετωνομασθεῖσα ἐν τῷ βαπτίσματι Εὐδοκία ἐκ τῶν κλεινῶν Ἀθηνῶν τὴν καταγωγὴν ἕλκουσα, ἐγκαταλείπει σύζυγον Αὐτοκράτορα, τὸν Θεοδόσιον, τὰ τέκνα αὐτῆς, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῶν, καὶ ἐπισκέπτεται τοὺς ἁγίους τόπους τρέχουσα ὡς διψῶσα ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων.

Τὴν ἀγάπην καὶ στοργὴν, ἣν ἔδειξεν ἡ Αὐτοκράτειρα αὕτη πρὸς τὰ ἱερὰ προσκυνήματα, πρὸς τὰς ἱερὰς μονὰς, καὶ πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν καθόλου, μόνον τρυφερὰ καὶ εὐαίσθητος καρδία γυναικὸς δύναται νὰ παραστήσῃ. Ἐὰν φέρω ὡς παράδειγμα τὰς Κυπριάδας κόρας, τὰς διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσίν των πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, οὐ μόνον χρῆμα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἰδιαίτερα

αὐτῶν κασμήματα προσενεγκούσας εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου μόλις προφθάσω νὰ προσεγγίσω εἰς τὰ πρὸς τὰ ἅγια προσκυνήματα ζωηρὸν αἴσθημα τῆς ἀγάπης αὐτῆς.

Διότι φθάσασα εἰς Ἱερουσαλὴμ πλεῖστα ὅσα πρὸς τιμὴν τοῦ Χριστοῦ διεπράξατο, καὶ πολλὰ μοναστήρια ἀνήγειρε, καὶ τὰς καλουμένας Λαύρας, καὶ τὰ φροντιστήρια ᾠκοδόμησε. Τὰ τῶν Ἱεροσολύμων τείχη ηὔρυνε καὶ ἀνενέωσε καὶ πρὸς τὸ εὐπρεπέστερον ταῦτα διασκευασμένη χαριέντως ἐφήρμοζεν ἐν αὐτῇ τὸ τοῦ Δαβὶδ «ἀγάθυνον Κύριε ἐν τῇ Εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιὼν καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τείχη Ἱερουσαλήμ». Τὸ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σιὼν Ἐπισκοπεῖον ἐκ βάθσων ἀνέστησε, καὶ πρόσοδον αὐτῷ τακτικὴν ἐκ 1,000 νομισμάτων ἐτησίως ὥρισεν. Ἐν τοῖς Φορδισίοις πτωχοκομεῖον ἐν ᾧ διητῶντο 400 λεπροὶ, ἵδρυσε καὶ ἄλλα δὲ πτωχοκομεῖα καὶ ξενῶνας καὶ γηροκομεῖα ἀνήγειρε. Τὸ δὲ περίσσευμα τῆς περιουσίας αὐτῆς εἴς τε τὰς ἐκκλησίας, εἰς τὰ νοσοκομεῖα, εἰς τὰ σεμνὰ καὶ εὐαγῆ τῶν μοναχῶν τῶν τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καταγώγια ἀφιέρωσε. Δύο μυριάδας καὶ 480 λίτρας χρυσίου εἰς νομίσματα, εἰς τὰς μονὰς ἐδώρησε ἐκτὸς τῶν ἄλλοτε ἀφιερωθέντων ὑπ᾽ αὐτῆς ὡς προσόδων, καὶ ἐκτὸς τῶν διαφόρων πολυτίμων κειμηλίων, ἅτινα εἰς τὰς ἐκκλησίας παρέδωκεν.

Ἡμέραν δέ τινα εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως εἰσελθοῦσα, 10 χιλιάδας ξέστας ἐλαίου πρὸς φωτισμὸν ἐδωρήσατο, εἰς δὲ τὸν χορὸν τῶν σπουδαστῶν τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν ἀναστάσεως πρόσοδον ἐνιαύσιον 400 νομίσματα ὥρισε.

Τελευταῖον δὲ ἐκ βάθρων ναὸν μεγαλοπρεπέστατον, καὶ κατὰ τὸ κάλλος ἔξοχον, ἐπ' ὀνόματι τοῦ πρώτου ἐν διακόνοις, καὶ μάρτυσι Στεφάνου ἀνήγειρεν ἐκεῖ ἐνθα ὑπὸ τῶν Κυριοκτόνων λιθοβοληθεὶς, ἀνεδήσατο τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον, ἐνὸς σταδίου διάστημα ἀπέχοντα τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἔνθα καὶ αὕτη τὸ ζῆν ἐκμετρήσασα κατετέθη. 1)

Ἔτι δὲ ἱδρυσεν ἡ Αὐγούστα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἀντικρὺ τῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Εὐθυμίου μετὰ μεγίστης δεξαμενῆς, ἅπερ βλέπουσα ἐξεφώνησε τὸ τοῦ Βαρλαὰμ «ὡς καλοὶ σου οἱ οἶκοι Ἰακὼβ, καὶ αἱ σκηναί σου Ἰσραὴλ «. 2)

Ἀλλὰ δὲν παρέρχεται πολὺς καιρὸς καὶ ἡ ἐγγονὴ τῆς Εὐδοκίας, ἡ σύζυγος τοῦ Ὀνωρίχου ἐγκαταλείψασα καὶ αὐτὴ καὶ μητέρα καὶ πατέρα καὶ σύζυγον καὶ τέκνα ἔρχεται εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐπ' ὀλίγον ζήσασα ἁφιεροῖ πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτῆς εἰς τὴν Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Ἀνάστασιν ἥτις θανοῦσα κατετέθη ὅπου καὶ ἡ μάμμη αὐτῆς Εὐδοκία μετὰ μεγάλης τιμῆς. 8)

Ἀλλὰ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ μικρὸς κατ' οὐδὲν καθυστέρησε τοῦ νὰ παράσχῃ τοῖς ἁγίοις Τόποις τὰ πλούσια αὐτοῦ δῶρα καὶ ἀναθήματα. Ἡ βασίλισσα Πουλ-

1) Σημ. Ὁ Ναὸς οὗτος κεῖται ἐγγὺς τοῦ Τάφου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου κατὰ τὸ μέρος τῆς Ἱεροσαλήμ, νῦν δὲ οὔτε ἴχνος ἔμεινε (Δοσιθ. IV ΙΙ'. § 3). Σήμερον ἱδρύθη παραπλεύρως αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ γέροντος Σκευοφύλακος Εὐθυμίου μικρὸν παρεκκλήσιον.

Παραβ. Νικηφ. Κλλ, XIV 7).

2) Δοσιθ. IV ΙΙ'. § 3.

3) Ν.κ. Καλ. XV Ἰβ. Δοσιθ. αὐτόθι § 4.

χερία λ γει, Νικηφ. ὁ Κάλλιστος: μαθοῦσα ὅτι καθ' ὃν χρόνον ἐγεννᾶτο, ἀνευρέθη τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἔρωτα τρέφουσα περὶ τοῦ πῶς νὰ ἀπολαύσῃ τῆς θέας αὐτοῦ, παρώτρυνε τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Θεοδόσιον νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων Πραΐλιον χρήματα διὰ τοὺς ἐκεῖ πτωχοὺς, πρὸς δὲ «καὶ σταυρὸν, λίθοις καὶ μαργάροις καὶ πολλοῦ χρυσίου ὁλκῇ βαρυνόμενον, ὥστε ἐκεῖνον τῷ τοῦ Κρανίου τόπῳ καταπαγῆναι». Ὁ δὲ Πραΐλιος ἀπέστειλεν αὐτῷ ἕτερον δῶρον διὰ τοῦ διακόνου Πασσαρίωνος λείψανα τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. 1)

Ὥστε οἱ Ἅγιοι Τόποι, ὁ πανάγιος τοῦ Κυρίου Τάφος, ὁ φρικτὸς Γολγοθᾶς, ὁ τοῦ Κρανίου τόπος, τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἡ Ἁγία Σιὼν, ἡ Γεθσημανὴ, ἡ Βηθλεὲμ καὶ πάντα τὰ πέριξ προσκυνήματα, τά τε μακρὰν καὶ τὰ ἐγγὺς, κοσμοῦνται δι' ἐκκλησιῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων, πλουτοῦνται διὰ διαφόρων ἀναθημάτων καὶ ἀφιερωμάτων καὶ παρέχεται αὐτοῖς ὡρισμένον χρηματικὸν ποσὸν πρὸς διατήρησιν τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν.

Ἀλλ' ἐν τῇ ἠρέμῳ ταύτῃ λειτουργίᾳ δὲν βραδύνει νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἑτέρα ὀνησυχία ἐμβάλλουσα ταῦτα εἰς ἑτέραν περιπέτειαν, ἣν καὶ ἀναγράφομεν.

1) XIV, Θ'. Δοσ θ. III Στ' § 2.

Ἐν τῇ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μονῇ τοῦ Ξηροποτάμου σώζεται πύργος τις φέρων τὰ πλήγματα πολλῶν αἰώνων καὶ ἑτοιμόρροπος καλούμενος πύργος τῆς παρθένου Πουλχερίας τῆς Αὐτοκρατείρας τῆς καὶ κτίτορος τῆς Μονῆς μνημονευομένης. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι λείψανα τῆς χειρὸς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἅτινα οὐδὲν τὸ παράδοξον ἔχ τὰ ἴδια ταῦτα τοῦ Ἁγίου κατήντησαν ἐκεῖ.

Β΄.

Ἀπὸ τοῦ 315 ἔτους ἀφ' ὅτου ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀνέλαβε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, τῶν στεναζόντων ὑπὸ τὸ βάρος τῶν εἰδώλων, διῆγον ταῦτα μέχρι τοῦ 529 τὴν χρυσῆν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἦσαν ὡς τὰ χαϊδευμένα τέκνα τῶν βασιλέων, ἢ ὡς τὰ πολυτιμότερα μέσα τῆς προφυλάξεως τῆς ζωῆς αὐτῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὴνἐποχὴν ταύτην θύελλα τις ἐν Σαμαρείᾳ ἐγείρεται οὐ μόνον κατὰ τῶν ἐκεῖ προσκυνημάτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Εἰς τὸ β΄ ἔτος τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ, οἱ Σαμαρεῖται ἀποστατήσαντες ἤρξαντο τῆς λεηλασίας καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐκκλησιῶν, ἐξ ὧν τινὰς μὲν ἐπώλησαν καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῶν σκεύη καθήρπασαν καὶ κατεμόλυναν, τινὰς δὲ ἐπυρπόλησαν καὶ ἑτέρας ἐκ θεμελίων κατέσκαψαν.

Τὰ ἅγια λείψανα ἐξάγοντες ἐκ τῶν πολυτίμων αὐτῶν θηκῶν καὶ ἀνάπτοντες πυρὰς ἐτίθουν ἐπ' αὐτῶν μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τῶν Χριστιανῶν. Ἐν Νεαπόλει τὴν ἡμέραν τῆς 50ῆς ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας κατέσφαξαν πολλοὺς Χριστιανοὺς, τὸν δὲ ἐπίσκοπον Τερέβινθον λειτουργοῦντα ἐφόνευσαν ἐνώπιον τῆς Ἁγίας Τραπέζης καὶ ἀπετηγάνισαν μετὰ λειψάνων ἁγίων μαρτύρων.

Περιτρέχοντες δὲ τὰς κώμας, καὶ πολλὰς σφαγὰς διενεργήσαντες, καὶ πολλὰς ἐκκλησίας καταστρέψαντες, δὲν παρέλειψαν οὐδεμίαν κακουργίαν νὰ μὴ διενεργήσωσι κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

Ἀλλ' εἰς τὴν περιπέτειαν τούτων τῶν ἐν Νεαπόλει προσκυνημάτων 1) ἐμφανίζεται καὶ αὖθις τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος

1) Ἐνταῦθα κατέστρεψαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἣν ᾠκοδόμησεν ἡ Ἁγία Ἑλένη ἐπὶ τοῦ φρέατος τῆς Σαμαρείτιδος.

ἡ Αὐτοκρατορικὴ φιλοτιμία, ἐξάγον ταῦτα ἐκ τῆς δυσχεροῦς αὐτῶν θέσεως.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας, τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου Σάββα ἀποστέλλει πανταχοῦ τῆς Παλαιστίνης ἐπιστολὰς πρὸς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς καὶ πρός τινας ἀρχιερεῖς τὸν Ἀντώνιον ἐπίσκοπον τῆς Ἀσκάλωνος, καὶ τὸν Ζαχαρίαν ἐπίσκοπον Πέλλης, ἵνα ἐπισκεφθέντες τὰ ὑπὸ τῶν Σαμαρειτῶν κατακαέντα τεμένη, νὰ ἀνακαννίσωσι, εἶτα δὲ νὰ ἱδρύσωσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ α΄.) ξενοδοχεῖα διὰ τοὺς προσκυνητὰς, β΄.) Νοσοκομεῖα παρέχοντες κατ' ἔτος διὰ τοὺς ἀσθενεῖς 1850 φλωρία καὶ γ΄.) νὰ ἀποτελειώσωσι τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, (1) δ΄.) νὰ ἱδρύσωσι πύργον μέγαν παραπλεύρως τῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Σάββα πρὸς προφύλαξιν τῶν μοναχῶν, ε΄.) Νὰ ἀνακαινίσωσιτὰς καταστραφείσας μονὰς τοῦ ἁγίου Σάββα. Ταῦτα δὲ πάντα διατάξας καὶ τὴν ἐπανάστασιν καταπνίξας, ἐπιφέρει καὶ αὖθις τὴν γαλήνην καὶ ἄρχεται συμπληρῶν τὸ ἔργον τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ἱδρύων ἐκκλησίας καὶ ὑποβοηθῶν τὸν κλῆρον εἰς τὴν διατήρησιν τῶν διαφόρων προσκυνημάτων.

Ἵνα δὲ δείξωμεν ἀδελφοὶ Ἕλληνες ὅτι πάντα τὰ ἐν τοῖς ἁγίοις τόποις λατρευόμενα ἱερὰ ἄντρα εἶναι ἑλληκαὶ ἰδιοκτησίαι, ἀναφέρωμεν καὶ τὰ κτίρια τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστιανοῦ ὡς ἀπαριθμεῖ ταῦτα Προκόπιος ὁ Καισαρεύς.

(1) Σημ. Παραδέχεται ὅτι ἡ ἐκκλ. αὕτη εἶναι ἡ τῆς Βηθλεέμ τὴν γνώμην ταύτην ἀναιρέει πρὸ αὐτοῦ ὁ Νεκτάριος ὁ Πατριάρχης Ὁ δὲ Προκόπιος ἀναφέρει ὅτι περιετείχισε τὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαριζίν.

Μοναστήρια ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνενεώσατο τάδε 1) τὸ τοῦ ἁγίου Θαλλελαίου 2) τὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου 3) τὸ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Ἰορδάνου· 4) Ξενῶνα ἐν Ἰεριχῶ 5) Ἐκκλησίαν τῆς θεοτόκου ἐν Ἰεριχῷ 6) τὸ τῶν Ἰβήρων ἐν Ἱεροσολύμοις 7) τὸ τῶν λαζῶν ἐν τῇ Ἐρήμῳ Ἱεροσολύμων 8) τὸ τῆς Ἁγίας Μαρίας ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν, 9) τὸ τῆς πηγῆς τοῦ ἁγίου Ἐλισσαίου ἐν Ἰεριχῷ 10) τὸ Σελέθεως 11) τὸ τοῦ Ἀββᾶ Ρωμανοῦ 12) τὸ ἐν Βηθλεὲμ τεῖχος ὅπερ ἀνενέωσε 13) τὸ τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου ἐν Βηθλεὲμ 14) τὸ φρέαρ καὶ τὸ τεῖχος τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Σαμουὴλ 15) τὸ φρέαρ τοῦ Ἀββᾶ Ζαχαρίου 16) τὸ φρέαρ τῆς Σωσάννης 17) τὸ φρέαρ τοῦ Ἀφελιοῦ 18) τὸ φρέαρ τοῦ ἁγίου Σεργίου ἐν τῷ ὄρει τῶν Κισσερῶν 20) τὸ τεῖχος τῆς Τιβεριάδος 21) τὸ ἐν Βόστρᾳ πτωχεῖον Φοινίκης 22) τὸν οἶκον τῆς Θεοτόκου ἐν Πορφυρεῶνι 23) τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Φωκᾶ ἐν τῷ ὄρει καὶ 24) τὸν οἶκον τοῦ ἁγίου Σεργίου ἐν Πτολεμαΐδι (1) 25) Ἐπεράτωσε τὸν ἄνωθεν τοῦ ἁγίου Σπηλαίου τῆς Βηθλεὲμ μέγαν τῆς θεοτόκου ναὸν διὰ λαμπρῶν κιόνωνκαλλιτεχνικώτατα γεγλυμμένων 26) ἱδρυσε τὸν Ναὸν τού Ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου 27) Ἀνίδρυσεν ἐκ βάθρων ἐπέκεινα τῶν 50 ἐκκλησιῶν ἐν Σαμαρείᾳ καὶ ἐν Καισαρείᾳ τῶν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν καταστραφεισῶν 28) Ἐκαλλώπισε καὶ ἐξωράϊσε τὴν ἁγίαν πόλιν 29) ἀνενέωσε καὶ τὴν παρὰ τὸν πύργον τοῦ Δαβὶδ Μονήν.

---

(1) Κεῖται μεταξὺ Βηθλεὲμ καὶ προχώτου Ἠλιοῦ.

(2) Περὶ κτιρίων V σελ. 328 ἐκδ. Βόννης.

Ἀλλὰ τὸ πολλοῦ λόγο ἄξιον καὶ πάντα τὰ ἀνωτέρω ὑπερβαῖνον εἶναι τὸ δῶρον ὅπερ ἐδωρήσατο εἰς τὸν Πανάγιον τοῦ Κυρίου τάφον, ἤτοι τὰ λάφυρα τοῦ Τίτου ἅπερ οὗτος ἔλαβεν ἔκ τε τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, καὶ ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν γένει (1)

Ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ Αὐτοκράτορες δὲν καθυστέρησαν ὅσον ἀφορᾷ τὰ πρὸς τὸν Ἅγιον Τάφον δῶρα.

Ὁ Ἀναστάσιος ὁ Δίκορος ἀκούσας παρὰ τοῦ ἁγίου Σάββα τὸ «ἦλθον νὰ παρακαλέσω τὴν μεγάλην σου βασιλείαν διὰ τὴν ἁγίαν τοῦ θεοῦ πόλιν Ἱερουσαλήμ», ἐχαρίσατο αὐτῷ πάμπολλα ἵνα διαμοιράσῃ ταῦτα εἰς τὰ Μοναστήρια. (2)

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ὑπάτιος ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀναστασίου ἐλθὼν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐδωρήσατο εἰς τὰ ἱερὰ προσκυνήματα 100 λίτρας χρυσοῦ. 3)

Ἐπίσης καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰθιοπίας Ἐλεσβαὰν ἐπανελθὼν νικητὴς ἔκ τινος πολέμου ἐδωρήσατο τῷ ἁγίῳ Τάφῳ τὸ στέμμα αὐτοῦ κεκοσμημένον διὰ ποικίλων πολυτίμων λίθων καὶ μαργαριτῶν. (4)

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τὸ ἄπειρον ἐκεῖνο πλῆθος τῶν μοναστηρίων εἰς 360 ἀνερχομένων, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὡς καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἑλλήνων μοναχῶν τὸ «μὴ ἀριθμῷ

---

1) Ταῦτα ἁρπάσεν ὁ Ἀλάριχος ὁ Βάνδαλος νικήσας τοὺς Ρωμαίους Νῦν δὲ ὁ Βελισάριος νικήσας τοὺς Βανδάλους μετέφερεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἅτινα ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπέστρεψενεἰς τοὺς ἁγίους τόπους ὡς ἅγια (Προκοπίου Βανδαλικὰ II σελ 44).

2/ Δοσιθ Iv 15 § 9 αὐτόθι § 12. 3 Ἱεροσολυμιὰς σελ. τος΄. 4 Δοσιθ VI Ε΄. § 3

ὑποπίπτον» ὡς λέγει Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος, ὅπερ τὰς μὲν ἐρήμους μετέβαλεν εἰς πόλεις, τὰς δὲ πόλεις εἰς πολυανθρώπους χώρας, καὶ τοσαύτην εἶχε τὴν δύναμιν ὥστε οὐ μόνον τὰ προσκυνήματα νὰ διαφυλάττῃ ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν νὰ κρατύνῃ καὶ ἀπὸ τὰς τῶν αἱρέσεων ἐπιθέσεις νὰ ὑπερασπίζῃ, καὶ τῷ βασιλικῷ στρατῷ νὰ ἀνθίσταται προκειμένου περὶ ὀρθοδοξίας, καὶ νὰ ἀπελαύνῃ τοῦτον τῆς πόλεως καὶ τὰς κλεῖς αὐτῆς νὰ ἐγχειρίζηται, θέσιν κατέχων πολιτικῆς ἀρχῆς, πύργος ἀκράδαντος γενόμενος οὕτω τῶντε θείων καὶ ἱερῶν προσκυνημάτων, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν πηγαζούσης ὀρθοδοξίας. Καὶ ἔχαιρον καὶ ἠγάλλοντο οἱ θεῖοι οὗτοι τόποι ἐπὶ τοῖς ἰσχυροῖς προμάχοις καὶ τῷ θριάμβῳ αὐτῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἔμελλον νὰ ἀπολέσωσι τὴν δόξαν ταύτην καὶ νὰ περιπέσωσιν εἰς ἑτέραν περιπέτειαν, ἣν ἐρχόμεθα νὰ ἀναγράψωμεν.

Γ'.

Διακόσια ἑβδομήκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη παρέρχονται ἀπὸ τῶν ἐγκαινίων τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως (τῷ 336) καὶ τὰ ἱερὰ προκυνήματα τὰ τε πέριξ αὐτοῦ ὡς καὶ τὰ ἱερὰ τῶν μοναχῶν Ἑλλήνων καταγώγια, καιρίαν ὑφίστανται πληγὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν, τῷ 614.

Ὁ Χοσρόης τὸν θάνατον τοῦ Εὐεργέτου αὐτοῦ Αὐτοκράτορος Μαυρικίου, οὗ καὶ τὴν ἀδελφὴν εἶχε σύζυγον ἐκδικούμενος παρὰ τοῦ τότε τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας κατέχοντος Φωκᾶ, κινεῖ πόλεμον κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καταλαμβάνει Μεσοποταμίαν Συρίαν καὶ Καππαδοκίαν, ὅλην τὴν ἀνατολὴν ἕως Χαλκηδόνος (Κατὶ Κιοϊ)

καὶ εἶτα ᾑχμαλωτίζει τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ὡς ἐξῆς.

Ἄρχεται τῆς λεηλασίας μετὰ 40 χιλ. Ἑβραίων ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν κατστρέφει τὰς ἐν Ἰορδάνῃ μονάς, εἶτα τὴν μονὴν τοῦ Χοτζεβᾶ ἐν ᾗ ὑπῆρχον 5,000 μοναχοί. Τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Εὐθυμίου, τὴν Μονὴν τοῦ Ἀββᾶ χαρίτωνος ἐν Ἄεν φάρᾳ, τὴν Μονὴν τῶν Βυζαντίνων τὴν ἐπ ὀνόματι Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ κτισθεῖσαν, μετὰ 1212 μοναχῶν, τὴν λαύραν Φιρμινίου ἣν ἵδρυσεν ὁ ἅγιος Σάββας, τὴν Μονὴν τοῦ ἁγίου Θαλλελαίου, καὶ εἶτα τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Σάββα, περὶ ἧς κατωτέρω θὰ εἴπωμεν, καὶ εἶτα εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καταλαμβάνει ταύτην ἀναιμωτί, «πυρπολεῖ τὸ δεσποτικὸν μνῆμα καὶ καταστρέφει τοὺς περιβοήτους τοῦ θεοῦ Ναούς, καὶ τὰ τίμια ξύλα σὺν τοῖς ἀναριθμήτοις ἱεροῖς σκεύεσι (ἦν δὲ ὁ ἅγιος τάφος κεκοσμημένος διὰ πολυτίμων λίθων καὶ διὰ διαφόρων κοσμημάτων διὰ χρυσῶν στεμμάτων καὶ ψελλίων καὶ στρεπτῶν ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ καὶ τὸν Πατριάρχην Ζαχαρίαν ἀπάγει αἰχμάλωτον.» Ὁ δὲ Λάζαρος ὁ ἐν τῷ Γαλησίῳ ὄρει ἀσκήσας ἱερεὺς ὢν ἐν ἁγίῳ Σάββᾳ ἐκ χωρίου παρὰ τὴν Μαγνησίαν κειμένου καταγόμενος, ὁ ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ἰδὼν τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναοῦ λέγει περὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Προσκυνημάτων ὑπὸ τῶν Περσῶν τάδε «Πᾶσαν τὴν Παλαιστίνην καὶ τὰ ἐκεῖσε ἅγια Μοναστήρια ἐπάτησαν καὶ ἐχάλασαν, ἔχοντες ὁδηγὸν Ἀζίζην τὸν μιαρὸν ὅστις τὸν περικαλλῆ ναὸν τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως ἐκρήμνησε καὶ τὸν ἐν Τρούλλῳ σταυρὸν ἐκατέβασε καὶ εἰς γῆν ἔρριψε καὶ κατὰ τοῦ θεοῦ ὁ ἄθεος πολλὰ ἐβλασφήμησε.» (2)

2) Κωδ. Μ Ξηροποτάμου 256, σελ. 149–151. Ταῦτα δὲ πάντα μανθάνομεν ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ βίου τοῦ ἁγίου, ὅττις

Ὁ δὲ Χροσρόης μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς ταῦτα, κατεδαφίζει τὸν Ναὸν τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν πωλεῖ 90 χιλ. Χριστιανῶν εἰς τοὺς Ἑβραίους ἀντὶ ἐλαχίστου τιμήματος, οἵτινες καὶ κατασφάζουσιν αὐτοὺς ἀνηλεῶς, καὶ εἶτα περιφέρεται τὰς μονὰς, καὶ φονεύσας ὅσους ἠδυνήθη τῶν μοναχῶν, ἔρχεται εἰς τὴν Μονὴν τοῦ ἁγίου Σάββα.

Ἀλλὰ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ δεινῶν προκειμένου, παραδίδομεν τὸν λόγον εἰς τὸν Ἀντίοχον μοναχὸν Ἁγιοσαββίτην, ἐπιζήσαντα τῆς σφαγῆς, καὶ διεκτραγωδοῦντα τὰ δεινὰ εἰς τὸν φίλον αὐτοῦ Εὐστάθιον Ἡγούμενον μονῆς Ἀτταλίνης, ἣν ἐπιστολὴν εὗρον ἐν χειρογράφῳ μεμβρανίνῳ τοῦ 12ου αἰῶνος ἐν τῇ Μονῇ Κουτλουμουσίου.

«Ἐπειδὴ γεγράφηκάς μοι τίμιε πάτερ Εὐστάθιε πολλὴν θλῖψιν ὑπομεμενηκέναι τόπον ἐκ τόπου, καὶ χώραν ἐκ χώρας ἀμείβοντας (ἀμείβων) φόβῳ τοῦ ἐπικρατοῦντοςΧαλδαϊκοῦ χειμῶνος, πείνης τε καὶ δίψης πειρασθῆναι οὐκ ἄρτου καὶ ὕδατος, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἰρημένον τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου... Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο ἐπέστειλας τίμιε πάτερ, ὥστε σημᾶναι σοι καὶ τὰ περὶ τῶν ἁγίων πατέρων τῆς καθ' ἡμᾶς Λαύρας, εἰ ἀληθῆ εἰσὶν, ἅπερ εἶπατε ἀκηκοέναι περὶ πολλῶν περί τε τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἀναιρέσεως αὐτῶν, δύσπιστα ὄντα, καὶ ἀκοὴν ὑπερβαίνοντα, ἀναγκαῖον ἡγησάμην πρότερον ἐν βραχεῖ σημᾶναι ὑμῖν τὰ περὶ αὐτῶν, εἶθ' οὕτως ὑποτάξαι τὰ τῆς θείας γραφῆς κεφάλαια. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐναρέτου αὐτῶν πολιτείας, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ οὐδὲ τῆς ἐμῆς γλώττης διηγήσασθαι. Τοῦ-

λέγει ὅτι ὁ Λάζαρος μὴ δυνάμενος νὰ μένῃ πλέον ἐκεῖ ἔρχεται εἰς τὸ Γαλήσιον ὄρος ἔνθα ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἔκτισεν αὐτοῖς Μονὴν ἀξιόλογον,

το δὲ μόνον λέγω, ὅτι ὡς ἀληθῶς ἄνθρωποι ἦσαν θεοὶ (εἴγε δεῖ ἀνθρώπους αὐτοὺς καλεῖν καὶ μὴ ἀγγέλους[1] τῇ τε ἀσκήσει καὶ ἡσυχίᾳ καὶ τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πόνοις ἐκ νεότητος ἐγγεγηρακότες γηραλέοι, ἱεροπρεπεῖς, πολιοὶ τὴν τρίχα, καὶ τὴν σύνεσιν, ἀγαθοὶ ταπεινόφρονες, κόσμιοι σώφρονες, ἀληθινοὶ ἄμεμπτοι, δίκαιοι, θεοσεβεῖς, ἀπεχόμενοι ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος, ἀνελλιπεῖς πάντων τῶν ἀγαθῶν, πεπληρωμένοι δὲ τῆς θείας ἀγάπης. Τινὲς δὲ αὐτῶν ὑπερβεβηκότες τὰ 100 ἔτη ἐν ἡσυχίᾳ βεβιωκότες καὶ ἀπὸ 50 καὶ 60 ἐτῶν μὴ ἐξερχόμενοι παντοίως τῆς Λαύρας. Τινὲς δὲ μήτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προϊόντες, μηδὲ ἑωρακότες τὴν πόλιν, ἀφ' οὗ ἐμόνασαν ἀρεταῖς παντοίαις κεκοσμημενοι, ἐπίγειοι ἄγγελοι καὶ οὐράνιοι ἄνθρωποι, ὅθεν καὶ τοιοῦτον τέλος ἀπηνέγκαντο, καὶ τὸ βραβεῖον τῆς νίκης ἐκομίσαντο.

Ἐπελθόντων γὰρ τῶν Ἰσμαηλιτῶν τῇ Ὑμετέρᾳ Λαύρᾳ, πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος τοῦ παραληφθῆναι τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ πάντα τὰ τῆς ἐκκλησίας ἱερὰ σκένη ἁρπασάντων, τὸ μὲν πλῆθος τῶν πατέρων παραχρῆμα ὑπανεχώρησε, ἀπέμειναν δὲ οἱ καρτερικοὶ δοῦλοι του Χριστοῦ ἐν τῇ Λαύρᾳ μὴ βουλόμενοι καταλιπεῖν τὸν τόπον. Οἱ δὲ βάρβαροι συλλαβόμενοι αὐτοὺς καὶ ἀνηλεῶς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας βασανίσαντες, οἰόμενοι χρήματα εὑρίσκειν, παρ' οἷς μηδὲν τοῦ αἰῶνος τούτου ὑπῆρχε, τέλος τοῦ σκοποῦ ἐκπεσόντες, ἐμμανεῖς γενόμενοι, πάντας μεληδὸν κατέτεμνον. Οἱ δὲ μακάριοι γεγηθότες φαιδρῷ τῷ προσώπῳ, εὐχαρίστως τὰς ψυχὰς τῷ Κυρίῳ ἀπέδωκαν, ὡς ἐκ πολ-

1 Ἰδοὺ πράγματι ἡ ἁγιότης τοῦ βίου. Μετὰ μῆνας ἔρχονται νὰ κηδεύσωσιν αὐτοὺς καὶ οὐδεμίαν ἀποδίδουσι νεκρικὴν ὀσμήν.

λοῦ τὴν ἐπιθυμίαν ἔχοντες ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. Ριφέντων δὲ τῶν σωμάτων αὐτῶν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀτάφων, ἐπεκαταλάβομεν ἡμεῖς ἀπὸ Ἀραβίας Καὶ ὁ μέν Ἀββᾶς Νικομήδης θεασάμενος τὰ ἐλεεινὰ θεάματα τῶν πατέρων, λειποθυμήσας, σχεδὸν εἰπεῖν ἤρθη νεκρός. Μόδεστος δὲ ὁ Ὁσιώτατος προσελθών, πάντα τὰ σκηνώματα τῶν ἁγίων συστείλας ἔλουσε, πολλά τε ἐπιδακρύσας καὶ περιπτυξάμενος τὰ ἅγια καὶ καρτερικὰ αὐτῶν λείψανα κατέθετο ἐν ταῖς θήκαις τῶν πατέρων. Ἐκτελέσας δὲ ἐπ' αὐτοῖς τὸν συνήθη κανόνα ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς τὸ τοῦ Ἡσαΐου λόγιον τὸ φάσκον «ἄνδρες δίκαιοι αἴρονται καὶ οὐδεὶς κατανοεῖ. Ἀπὸ προσώπου ἀδικίας ἦρται ὁ δίκαιος. Ἔσται ἐν εἰρήνῃ ἡ ταφὴ αὐτοῦ καὶ ψυχαὶ δικαίων ἐν χειρὶ θεοῦ καὶ οὐ μὴ ἅψηται αὐτῶν βάσανος οἱ δὲ εἰσὶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡ ἐλπὶς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης καὶ ὀλίγα παιδευθέντες μεγάλα εὐεργετηθήσονται ὅτι ὁ Θεὸς ἐπείρασεν αὐτοὺς καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ καὶ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτούς, καὶ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν ἀναλάμψουσι». Καὶ ταῦτα περὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν εἰρηκῶς παρεκάλει πάντας ἡμᾶς μὴ ἐγκαταλεῖψαι τὸν τόπον ἡμῶν ἀλλ' ὑπομεῖναι γενναίως ἐν τοῖς πειρασμοῖς, μνημονεύοντας τοῦ Κυρίου λέγοντος «ὅτι στενὴ ἐστὶν ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν» καὶ τοῦ ἀποστόλου ὅτι «διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Εἴξαντες οὖν τῇ παραινέσει αὐτοῦ ἐμείναμεν ἐν τῇ Λαύρᾳ ὡς ἐπὶ δύο μῆνας. Καὶ πάλιν ἀκοῆς βαρβαρικῆς γενομένης, φοβηθέντες κατεφύγομεν εἰς Μοναστήριον πλησίον τῆς ἁγίας πόλεως, ὡς ἀπὸ σταδίων 20 λεγόμενον τοῦ Ἀββᾶ Ἀναστασίον μηδένα τὸ

τηνικαῦτα ἔχοντα. Καὶ ποιήσαντες ὡς δύο χρόνους ἐν αὐτῷ πάλιν παρεκαλούμεθα ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Ὁσιωτάτου Μοδέστου ἐπανελθεῖν καὶ οἰκῆσαι τὸν τόπον ἡμῶν Πεισθέντες οὖν τῇ ἀγαθῇ αὐτοῦ συμβουλίᾳ οἱ μὲν παραχρῆμα ἐπανήλθομεν καὶ οἰκήσαμεν εἰς τὴν Λαύραν, τινὲς δὲ καὶ μικρὸν βραδύτερον φόβῳ τῶν γειτνιώντων ἡμῶν Σαρακηνῶν. Τινὲς δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Μοναστηρίῳ ἀπεμείναμεν ἅμα τῷ Θεουστίνῳ τῷ Ὁσιωτάτῳ αὐτῶν ἡγουμένῳ ἀποταξαμένῳ ἐν τῇ Λαύρᾳ καὶ πλείστους χρόνους ἐν αὐτῇ πεποιηκότι καὶ ἐν πολλαῖς ἀρετῶν διαπρέψαντι ὡς καὶ τῇ τοῦ πρεσβυτέρου ἀξίᾳ αὐτὸν τιμηθῆναι. Ὅστις θεοσεβέστατος Ἰουστῖνος πολλὴν συνοδείαν ἐν τῷ αὐτοῦ Μοναστηρίῳ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι περιεποιήσατο κρατῶν τὸν κανόνα ἀπαραλλάκτως τῆς Λαύρας, καὶ οὐκ ἂν εὕροι τις ἐν ὅλῃ τῇ Παλαιστίνῃ ἐν ἄλλῳ Κοινοβίῳ τοιαύτην πνευματικὴν κατάστασιν. Ἀνθεῖ δὲ καὶ αὐξάνει καθ' ἑκάστην καὶ προβαίνων κατὰ τὸν Ἰσαὰκ μέγας γίνεται. Ὡς ἐκ τούτου χαίρων ἡμᾶς στοχαζομένους καλῶς, ὅτι ἐν πάσῃ χώρᾳ διαλάμπει φωστήρων δίκην τὸ σπέρμα τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Σάββα. Ἡμεῖς δὲ οἱ ταπεινοὶ τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι, καὶ σπουδῇ τοῦ προειρημένου Ὁσιωτάτου Μοδέστου ἐν ἡσυχίᾳ ἐκαθήμεθα ὑπὲρ τὰ πρώην ἔτη εὐχαριστοῦντες καὶ δοξάζοντες τὸν θεὸν τὸν θανατοῦντα καὶ ζωοποιοῦντα καὶ ποιοῦντα θαυμάσια μεγάλα μόνον. Εὐσπλαγχνίσθη γὰρ ἡμᾶς ἡ Αὐτοῦ ἀγαθότης καὶ εἰς προκοπὴν μεγάλην ἤνεγκε τὸν τόπον ἡμῶν, ὅσον πρὸς τοὺς καιροὺς διὰ τοὺς προδουλευσάντας αὐτῷ ἐν αὐτῷ ἁγίους δούλους αὐτοῦ ἐχαρίσατο δι' ἡμῶν πατέρα καὶ ποιμένα ἡ αὐτοῦ ἀγαθότης ἄξιον τῆς αὐτοῦ προνοίας, Θωμᾶν τὸν Ὁσιώτατον γνωστικὸν ὄντα, καὶ παντοίαις ἀρεταῖς κατακεκοσμημένον τὸν

ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἡσύχιον ἀσκήσαντα βίον, τὸν πρᾷον καὶ φιλάδελφον καὶ συμπαθέστατον τὸν ταπεινὸν τῇ καρδίᾳ, τὸν περὶ τὴν εὐχὴν καὶ κανόνα θερμότατον. Δι' ὃ καὶ ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς ἡγετηρίας αὐτοῦ εἰς πλατυσμὸν ἤνεγκε τοὺς αὐτῷ φοιτητάς. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἀναιρεθέντων πατέρων ἐστὶν ὀνομάτων 44. Ἐπιτελεῖται δὲ ἡ μνήμη αὐτῶν μηνὶ μαΐῳ 15». (1).

Τοιαύτας καταστροφὰς προὐξένησαν οἱ Πέρσαι ἐν τῇ Μονῇ ἁγίου Σάββα ὥστε οἱ ἀπελευθερωθέντες ἀσκηταὶ θὰ ἐγκατέλειπον ἐντελῶς τὴν μονὴν ταύτην ἐὰν δὲν εὑρίσκετο ὁ Μόδεστος ὁ μετὰ ταῦτα Παπριάρχης Ἱεροσολύμων ἵνα ἐνισχύσῃ καὶ ἐνθαρρύνῃ αὐτούς.

Οἱ δὲ Πέρσαι φυγόντες ἐντεῦθεν ὡς ἀκρίδες ταχέως ἐπλήρωσαν τὴν Παλαιστίνην, ἦλθον εἰς Γάζαν, ἔνθα ὡς λέγει Ἀνείας ὁ Γαζαῖος, ἀφ' οὗ τάς τε μονὰς καὶ τὰς ἐκκλησίας κατέστρεψαν συλλαβόντες τοὺς ἱερεῖς καὶ πιέζοντες πρὸς ἄρνησιν τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες ἀτέκοψαν αὐτῶν τὰς γλώσσας. (1).

Ἐκεῖθεν εἰς Γαλιλαίαν καὶ Σαμάρειαν κατελθόντες καὶ τὸν Πατριάρχην Ζαχαρίαν μετὰ πολλῶν αἰχμαλώτων χριστιανῶν ἐξ Ἱεροσολύμων, λαβόντες καὶ τὸν τίμιον σταυρὸν ἐντὸς τῆς θήκης ἔχοντες κατέστρεψαν διερχόμενοι τὰς ἐκεῖ ἐκκλησίας τε καὶ μονὰς καὶ ἐπανέκαμψαν εἰς Περσίαν πλῆθος χρυσοῦ καὶ ἀργύρου μεθ' ἑαυτῶν ἀποκομίζοντες.

Τὸ δὲ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν οἱ μὲν δυ-

(1) Ὑπολείπεται μέρος τῆς ἐπιστολῆς ὅπερ θὰ παραθέσωμεν ἐν καταλλήλῳ τόπῳ κατωτέρω, Κώδυξ Μ. Κουτλουμουσίου 39.

(1) Δοσ.θ. ν ιι' § 5.

νάμενοι νὰ δραπετεύσωσι, ἐδραπέτευσαν εἰς τὰς πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρας, ἔνθα ἤκμαζε τότε ὁ Ἑλληνισμός, ἄλλοι δὲ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὡς διηγεῖται ὁ Λεόντιος ὁ Κύπριος ὁ βιογράφος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, καὶ ἄλλοι εἰς Ἔφεσον. Ἕως οὗ παρῆλθεν ἡ ὀργὴ Κυρίου.

Τοιαύτη δὲ δεινὴ περιπέτεια μετὰ τοσαύτην εὐημερίαν τῶν προσκυνημάτων, ἰσοῦται μὲ ὀργὴν Κυρίου, ἥτις οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ ὑπενθυμίσῃ ἡμᾶς, εἰμὴ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ Ζοροβάβελ ὑπὸ τοῦ Ναβοχοδονόσορος. Εἴτε λοιπὸν οἱ Αὐτοκράτορες Κωνσταντινουπόλεως δεινῶς πρὸς τὸν Κύριον ἥμαρτον, ὡς ὁ Φωκᾶς, ὃν ἐκδικούμενος ὁ Χοσρόης ὡς φονεύσαντα τὸν συγγενῆ αὐτοῦ Μαυρίκιον, εἴτε οἱ ἐν Παλαιστίνῃ ζῶντες μοναχοί, εἴτε ὁ Θεὸς ἐδοκίμασε τοὺς ὄντας αὐτοῦ, ἵνα διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος ἐκκαθαρισθέντες ἐπαξίως κατέχωσι τὴν πηγὴν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, τοῦτο, μόνον ὁ Θεὸς οἶδε. Διότι οὔτε ὁ Ἰουλιανὸς ὁ καὶ τὸν Θεὸν τὸν Δημιουργὸν τοῦ κόσμου μὴ πιστεύων τοσαύτας ἐπέφερε καταστροφὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ἐὰν ἀναλογισθῆτε ἀδελφοὶ Ἕλληνες τὴν προτέραν τοῦ Ναοῦ μεγαλοπρέπειαν, τὸν πλοῦτον, τὴν ἐπιβλητικότητα τῆς βασιλικῆς καὶ τῶν ἄλλων παραρτημάτων, καὶ δὴ τὸν ἐκ κιόνων στέφανον τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου, ὃν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τῷ Θεῷ ὡς δῶρον ἀφιέρωσε ἐκ κιονοκράνων ἀργυρῶν συγκείμενον, καὶ τὸν λοιπὸν κόσμον κατὰ διαφόρους ἐποχὰς οἱ Αὐτοκράτορες ἀφιέρωσαν, καὶ φαντασθῆτε αὐτὸν παρανάλωμα τοῦ πυρὸς καὶ τοὺς κιόνας φύρδην μύγδην ἐλεεινὸν θέαμα ἐρριμέ-

νους, καὶ τὸν Ζωοδόχον τοῦ Κυρίου Τάφον ὑπὸ τὰ ἐρείπια κρυπτόμενον, τότε τῷ ὄντι λαμβάνετε πλήρη εἰκόνα τῆς ἀνυπολογίστου ζημίας τοῦ ἔθνους ἡμῶν, καὶ τὰς ἀπαιτουμένας δαπάνας πρὸς ἀνέγερσιν αὐτοῦ, ἐκ τῆς δεινῆς αὐτοῦ καταστροφῆς.

Ἀλλὰ τίς ἄρα γε θὰ φανῇ σωτὴρ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων τῶν τε ἐντὸς καὶ τῶν πέριξ τῆς Ἱερουσαλήμ; Οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἀπασχολοῦνται εἰς τοὺς κατὰ τῶν ἐχθρῶν πολέμους· παρέρχεται ἡ μία ἡμέρα μετὰ τὴν ἄλλην καὶ οὐδεὶς ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἐμφανίζεται βοηθός. Μήπως ὁ Θεὸς ἀπώσατο τὸ σκήνωμα αὐτοῦ τὸ ὄρος τὸ Σιὼν ὁ ἠγάπησεν;

Οἱ ἀνὰ τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας διοσπαρέντες μοναχοὶ ὡς ἀγγελοι δεινῶν φθάνουσι πανταχοῦ, καὶ τὰς συμφορὰς τῶν ἁγίων τόπων διαδίδουσιν ἀνὰ τὸν Ἑλληνισμὸν σύμπαντα ὅστις διὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν θερμῆς πίστεως παρέχει τὰ πρὸς ἀνίδρυσιν.

Καὶ πρώτη παρουσιάζεται ἡ νῆσος Κύπρος διὰ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πατριάρχου αὐτῆς ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος διότι, ὡς λέγει Λεόντιος ὁ Κύπριος ὁ συγγραφεὺς τοῦ βίου αὐτοῦ, «ὅτε ἤκουσε τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἱερουσαλύμων καὶ τῶν ἁγίων μονῶν τὴν πυρπόλησιν, ἤρξατο θρηνεῖν ὡς ἄλλος Ἱερεμίας καὶ κλαίειν τὴν πικροτάτην αὐτῶν ἅλωσιν,» Ἀπέστειλεν εὐθέως τὸν ἐπίσκοπον Ἀμαθοῦντος τῆς Κύπρου Κύπριον, καὶ τὸν Ἡγούμενον τοῦ ὄρους Σινᾶ Ἀναστάσιον, καὶ Γρηγόριον Ἐπίσκοπον μετὰ παραμυθητικῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν τοποτηρητὴν τοῦ Ἱερουσολυμιτικοῦ θρόνου Μόδεστον ἐφοδιάσας διὰ πολυαρίθμου χρυσίου ὡς λύτρον τῶν αἰχμαλωτισθέντων χριστιανῶν, δι' ἐνδύματα καὶ

τροφάς. Εἶτα δὲ ἀπέστειλε καὶ αὖθις ἕτερον χρυσίον ἱκανὸν πρὸς ἀνακαίνισιν τοῦ τε Ζωοδόχου Τάφου τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν συνοποστείλας 1,000 τέκτονας ἐξ Αἰγύπτου, χιλίους σάκκους σίτου, χίλια μέτρα οἴνου, ὄσπρια τε καὶ ἰχθύας, καὶ σίδηρον, καὶ εἴτε ἕτερον, πρὸς οἰκοδομὴν ἐχρειάζετο.

Ὁ Τοποτηρητὴς τοῦ θρόνου Μόδεστος δυνάμει τῶν βοηθειῶν τούτων καὶ τῇ συνδρομῇ τῶν συρρεόντων προσκυνητῶν ἀρξάμενος εὐθέως τῆς οἰκοδομῆς οὐχὶ πλεον ἐπὶ τοῦ πρώτου σχεδιογραφήματος, διότι δυστυχῶς δὲν ὑπῆρχον αἱ ἀπαιτούμεναι δαπάναι, διένειμε τὸν χῶρον ἐκεῖνον τοῦ ἁγίου Τάφου εἰς τέσσαρα μέρη ἀναλόγως τῶν τεσσάρων ἐκείνων προσκυνημάτων, ἤτοι τοῦ ἁγίου Τάφου τῆς βασιλικῆς, τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ, καὶ τῆς εὑρέσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ οὕτω ἀντὶ ἐκείνου τοῦ μεγάλου πελάγους, ὅπερ περιγράφει ὁ Εὐσέβιος ἔχομεν τέσσαρας διαφόρους μικροτέρας ἐκκλησίας. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὸ ἕτερον τεμάχιον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀντιόχου ὅπερ ἀνωτέρω παρελείψαμεν.

«Χάριτι δὲ καὶ σπουδῇ τοῦ προλεχθέντος ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν Μοδέστου, λέγει ὁ Ἀντίοχος, οἰκοῦνται καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἐρήμου Μοναστήρια. Ἴδοῦ οὖν τίμιε πάτερ ἐπιστήθιε ἐν συντόμῳ τὰ περὶ τῶν ἁγίων πατέρων καὶ τῆς Λαύρας ἐσήμανα τῇ ὑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ. Καὶ ἄλλα δὲ εὐαγγέλια χαροποιοῦντα τὴν Ὑμετέραν ψυχὴν καὶ παντὸς Χριστιατοῦ ἀκούοντος αὐτὰ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν.

Ὁ γὰρ προρρηθεὶς Ὁσιώτατος Μόδεστος, οὐ μόνον προνοεῖται τῶν τῆς ἐρήμου Μοναστηρίων, ἀλλὰ καὶ τῆς πόλεως καὶ πάσης τῆς περιοικίδος, τοῦ θεοῦ ἐνεργοῦντος

αὐτῷ ἐν πᾶσιν. Οὗτος γὰρ ὡς ἀληθῶς ὁ νέος ἡμῶν Βεσελεήλ, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου ἀνήγειρε καὶ τοὺς ἐμπρησθέντας σεβασμίους ναοὺς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ι. Χριστοῦ, τό τε ἅγιον Κρανίον, καὶ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ἀνάστασιν, καὶ τὸν σεπτὸν οἶκον τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ τὴν μητέρα τῶν ἐκκλησιῶν Σιών, καὶ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ἀνάληψιν, καὶ τοὺς λοιποὺς σεβασμίους οἴκους, ὡς ἐκ τούτου ἀγαθὰς ἐλπίδας ἔχειν ἡμᾶς καὶ περὶ τῶν μελλόντων, καὶ μάλιστα τοὺς ἀπὸ τῶν ἔξω χωρῶν ἐρχομένους εἰς προσκύνησιν τῶν ἁγίων τόπων, καὶ πάντων δοξάζειν τὸν θεὸν ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμην.»

Καὶ ἐξήγαγε λοιπὸν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἐκ τῆς ἐπικινδύνου ταύτης περιπετείας διά τε τῆς γενναίας συνδρομῆς ἣν παρέσχεν ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων ὁ καὶ τὴν πατρίδα αὐτοῦ Κύπρον τιμῶν, καὶ τὴν παροικίαν αὐτοῦ Ἀλεξάνδρειαν ἀνυψῶν, καὶ διὰ τῆς ἄκρας αὐταπαρνήσεως καὶ ὑπεραθρώπου ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Μοδέστου τοῦ τότε ἐπιτρόπου τοῦ Πατριάρχου ἐν τῇ Ἱεροσολυμιτικῷ θρόνῳ ἅτινα ἤρξαντο καὶ αὖθις ἐν ἠρεμίᾳ βίου νὰ διαγράφωσι τὴν ἱστορίαν αὐτῶν.

Καὶ ναὶ μὲν οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, οὐδεμίαν κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην παρέσχον βοήθειαν πρὸς ἀνίδρυσιν τῶν θείων καὶ ἱερῶν προσκυνημάτων, οὐχ ἧττον οὐδέποτε ἐλησμόνησαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀνακτήσωσι τὴν ἁγίαν ταύτην χώραν, καὶ νὰ ἀπαλλάξωσι τῆς αἰχμαλωσίας τόν τε Πατριάρχην καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας, καὶ τὸ δὴ μέγιστον τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν Δι' ὃ καὶ ὁ Ἡράκλειος κινῶν τὸν ὑπὲρ τῶν ἁγίων τόπων κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον καὶ ἀποχαιρετῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας

Σαφίας τόν τε Πατριάρχην καὶ τὸν λαὸν καὶ τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἀνὰ χεῖρας κρατῶν, μετὰ δακρύων ἐνώπιον τῶν στρατευμάτων ἔλεγε «Θεωρεῖτε ἀδελφοί μου καὶ τέκνα μου, ὅτι οἱ ἐχθροὶ κατεπάτησαν τοὺς τόπους ἡμῶν, ὅτι κατέκουσαν τὰς ἐκκλησίας ἡμῶν, ὅτι κατερημωθῆναι ἐποίησαν τὰ βασιλικὰ μοναστήρια ἡμῶν, ὅτι ἔλαβον τὰ κάστρα ἡμῶν, ὅτι τὰ θυσιαστήρια ἡμῶν καὶ τὰ εἰκονίσματα ἡμῶν συνέτριψαν, πάντα ἐμόλυναν, πάντα κατέφθειραν οἱ παμμίαροι, καὶ παγκάκιστα, ὁ δὲ στρατὸς ἀπεκρίνατο, «ἐκχέομεν ὅλοι τὸ αἷμα ἡμῶν, διὰ τὴν εὐσέβειαν» Ἔπειτα στραφεὶς πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Σέργιον εἶπε. «Εἰς χεῖρας τοῦ θεοῦ καὶ τῆς Παναγίας, καὶ εἰς σὲ παραδίδωμι τὴν πόλιν ταύτην, καὶ τὸν υἱόν μου. Εἰσελθὼν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν μετὰ μελανῶν ὑποδημάων καὶ προσευχόμενος εἶπε «Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, μὴ ποιήσῃς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, χαρῆναι τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, ἀλλ' ἰδὲ ἡμᾶς καὶ ἐλέησον ἡμᾶς, καὶ δός ἡμῖν τὰ νικητήρια, ἵνα μὴ καυχῶνται οἱ ἄνομοι, καὶ τὴν κληρονομίαν σου κατάσχωσιν» εἶτα δὲ ἐξελθόντα προσεφώνησεν ὁ Πισίδης Γεώργιος εὐχόμενος ταῦτα..

«Μελεμβαρ᾽ς πέδηλον εἰλήσας Ἄναξ
Βάψεις ἐρυθρὸν περσικὸν ἐξ αἱμάτων»

τοὐτέστι, ὑπόδημα ἐφόρεσας ὦ ἄναξ βαθὺ μέλαν, τοῦτο θὰ βάψῃς ἐρυθροῦν. μὲ τῶν περσῶν τὸ αἷμα.

Καὶ τῷ ὄντι. Μετὰ τῆς τοιαύτης εὐλαβείας καὶ πίστεως μετὰ τῆς τοιαύτης συγκινήσεως καὶ θρησκευτικοῦ θάρρους ἐπελθὼν κατὰ τῶν Περσῶν συνέτριψεν αὐτούς, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν Χοσρόην, κατέστρεψε τὰ ἀγάλματα αὐ-

τοῦ ἐν Κροισολύδῳ, κατεδάφισε τὸν Ναὸν τοῦ πυρὸς, ἔλαβε 50 χιλιάδας αἰχμαλώτους, οὓς καὶ εὐσπλαγχνισθεὶς ἕνεκεν τοῦ ψύχους ἀπέλυσεν, ἠλευθέρωσεν εἶτα τοὺς αἰχμαλώτους Ἕλληνας, τὸν Πατριάρχην Ζαχαρίαν, (1) ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ σῶον καὶ ἀκέραιον τὸν τίμιον σταυρὸν, εὑρὼν αὐτὸν ἐν τῇ θήκῃ ὅπως ἦν κεκλεισμένος ἐν Γολγοθᾷ ὡς λέγει ὁ Σουΐδας, ἐπέστρεψε μετὰ χαρᾶς μεγάλης εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ τὸ ἀήττητον ὅπλον κρατῶν ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰσήρχετο μετὰ τῆς λαμπρᾶς στολῆς καὶ τοῦ βασιλικοῦ στέμματος ἐντὸς τοῦ Θείου Ναοῦ. Ἀλλ' αἴφνης αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἀδύνατον ἵνα προχωρήσῃ ὁπότε ὁ Πατριάρχης κατανοήσας τὸ μυστήριον, λέγει τῷ βασιλεῖ. «Βασιλεῦ ἡ μεγάλη σου βασιλεία ἐστολισμένη χρυσοϋφάντοις ἱματίοις πολυτίμους πετραδίοις ἐγκεκοσμημένη σπουδάζεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἁγίαν πύλην ἣν ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς διῆλθεν ἡμαγμένος (αἱματωμένος) καὶ ὠνειδισμενος καὶ οὐ μετὰ πομπῆς καὶ θριάμβου» Κατεπείσθη ὁ Ἡράκλειος καὶ ἐνδυθεὶς ἱμάτια πενιχρὰ, ἀνῆλθε γυμνόπους τὸν Γολγοθᾶν, καὶ παρέδωκε τὸν σταυρὸν ταῖς χερσὶ τοῦ Πατριάρχου, ὅστις ηὐλόγησε δι' αὐτοῦ τόν τε Αὐτοκράτορα τὸν στρατὸν καὶ τὸν λαόν. (2)

Καὶ ἐξήγαγε λοιπὸν τοὺς θεοβαδίστους τόπους τούς τε ἐκτὸς καὶ ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ, τάς τε μονὰς καὶ τὰ

(1) Κατὰ πλείστας πιθανότητας ὁ Πατριάρχης Ζαχαρίας ἀπέθανε ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τὸν δὲ τίμιον Σταυρὸν ὕψωσεν ὁ Μόδεστος ἐκλεγεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου Πατριάρχης.

(2) Κέδριν Ι σελ. 718—735 Δοσιθ. IV Ε. 19. Ἐνταῦθα λέγεται ὅτι ὁ Ἡράκλειος ἐξεδίωξε τῆς Ἱερουσαλὴμ ἅπαντας τοὺς Ἑβραίους ὡς συμμαχήσαντας μετὰ τῶν Περσῶν. (Θεόφ. σελ. 505 ἔκδ, Βόννης).

τερπνὰ τῶν ἀσκητῶν καταγώγια, ἐκ τῆς ἐσχατιᾶς τοῦ κινδύνου καὶ ἐνεψύχωσε τὰς τῶν μοναχῶν φάλαγγας καὶ δὴ τὴν Ἁγιοταφιτικὴν Ἀδελφότητα ἧς τὸ πηδάλιον διηύθυνον τότε ἅγιοι ὡς ὁ Ἅγιος Μόδεστος, καὶ τὴν ὁλκάδα τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας, οὐριοδρομοῦσαν ἀνέδειξεν 1).

Ἐὰν ταῦτα πρὸς τὴν σημερινὴν παραβάλωμεν κατάστασιν θὰ ἴδωμεν, ὅτι πᾶς ὁ γλυκὺς ἐκεῖνος πόθος πρὸς τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πᾶσα θερμὴ πίστις πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἁγίων τόπων, πᾶς σύνδεσμος μετ' αὐτῶν ἐξέλιπε, καὶ μόνον σκιά τις διαμένει παρὰ τοῖς μεγιστᾶσι τοῦ Ἔθνους ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ που κάτω εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ Ἅγιος Τάφος, κτῆμα τῶν Ἑλλήνων, περὶ οὗ ἠθικῶς ἐνίοτε φροντίζουσι, μηδεμίαν ὀρεγόμενοι χεῖρα, ὅπως διὰ σωμάτων ἐνισχύσωσι τὴν ἀδελφότητα καὶ μὴ ἀπέχωνται νὰ βλέπωσι τόσας μονὰς σήμερον ἀριθμούσας ἄλλη ἕνα καὶ ἄλλη δύο μοναχοὺς οἵτινες εἰσὶν ἀνίκανοι πρὸς ἀντίστασιν.

Πρέπει νὰ διατηρήσωσιν ἐκ πασῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ μερῶν ἐκεῖ ἄτομα χρήσιμα διὰ τὰς παρούσας περιστάσεις.

Ἀλλὰ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα δὲν ἔμελλον νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ εὐχαρίστῳ ταύτῃ καταστάσει καὶ ἰδοὺ μετά τινα ἔτη περιπίπτουσιν εἰς ἑτέραν περιπέτειαν τὴν ἑξῆς:

1) Θεοφάν. σελ. 505 ἐκδ Βόννης.

Δ'.

Μόλις ἑπτὰ παρῆλθον ἔτη (629) ἀπὸ τῆς τελείας τῶν ἱερῶν μονῶν ἀνιδρύσεως, καὶ ἕτερος παρουσιάζεται τῷ 636 κίνδυνος ἐκ μέρους τῶν Ἀράβων.

Οἱ Ἄραβες κατὰ στίφη ἀνὰ τὴν Ἀσίαν ἅπασαν ἐξαπλούμενοι κατώρθωσαν, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δεύτερον διαδοχον τοῦ Μωάμεθ Ὠμὰρ Ἰλχαττὰπ (عمر الخطاب) νὰ κινήσωσι πόλεμον ἐναντίον τῶν Περσῶν, καθ' ὃν καταλαμβάνουσι τὴν Περσίαν, ἅπασαν τὴν Συρίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Καρθαγένην καὶ ἐπέρχονται εἶτα καὶ κατὰ τῆς Βασιλευούσης, ἀλλ' ἄπρακτοι φυγόντες ἐκεῖθεν ἔστρεψαν δυστυχῶς τὰ βλέμματα εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν, ἣν ἐθεώρουν ἱεράν, διότι, ὡς ἔλεγον, ἐπισκεφθεὶς αὐτὴν ὁ Μωάμεθ ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῆς εἰς τὸν οὐρανὸν κατὰ τὴν νυκτερινὴν αὐτοῦ ὁδοιπορίαν.

Δύο λοιπὸν στρατηγοὺς ὁ Ὠμὰρ Ἰλχαττὰπ ἀποστείλας εἰς τὴν Συρίαν, ἀνέμενε τὴν κατάληψιν τῆς Παλαιστίνης. Οὗτοι δὲ διαβάντες τὴν Συρίαν καὶ εἰσδύσαντες εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ πάντα τὰ μόλις ἀνεγερθέντα μοναστήρια τά τε ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὡς τὴν Λαῦραν τοῦ Ἀββᾶ Γερασίμου, καὶ ἄλλα καταστρέψαντες ἐπολιόρκησαν τὴν Ἱερουσαλήμ.

Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος μαθὼν τὴν καταστροφὴν τῶν ἔξω μοναστηρίων, καὶ ἐνθυμούμενος τὴν προτέραν καταστροφὴν τοῦ Ναοῦ ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὁπλισθεὶς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν μοναχῶν τε καὶ Ἑλλήνων πολιτῶν ὡς καὶ τῶν νῦν ἐκ Συρίας ἐλθόντων Ἑλληνικῶν στρατευμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς πόλεως ἀ-

ναβὰς ἠμύνετο, τὴν ἐκ Κων)πόλεως ἀναμένων ἐπικουρίαν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἐπὶ 4 ὁλοκλήρους χειμερινοὺς μῆνας ἀμύνεται, καὶ οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου εἰς ἄλλους ἀπασχολούμενοι πολέμους, οὔτε ἐμφανίζονται, ἀλλ' οὔτε βοήθειάν τινα ἀποστέλλουσιν.

Ἐν τοιαύτη δεινῇ θέσει ἐλθὼν ὁ ἅγιος Σωφρόνιος καὶ βλέπων ὅτι καὶ αἱ ζωοτροφίαι ἤδη ἐξέλιπον, καὶ βοήθειά τις οὐδαμόθεν ἐμφανίζεται, θέλων νὰ διαφυλάξῃ τὸν Ἅγιον καὶ Ζωοδόχον τοῦ Κυρίου Τάφον ἀπὸ νέας καταστροφῆς, ἀποστέλλει εἰς τοὺς ἐν λόγῳ δύο στρατηγοὺς, προτείνων ἵνα μὴ ματαίως κοπιῶσι, διότι ἡ πόλις εἶναι ἀδύνατον νὰ παραδοθῇ αὐτοῖς, ἂν μὴ παρουσιασθῇ ὁ φύλαρχος αὐτῶν Ὠμὰρ Ἰλχαττάπ. (1)

Ἡ πρότασις ἤρεσεν εἰς τοὺς στρατηγούς, οἵτινες αὐθωρεὶ ἀποστέλλουσι εἰς Μεδίναν ταχυδρόμον, προσκαλοῦντες τὸν Ὠμὰρ Ἰλχαττάπ. Τούτου δὲ γενομένου ὁ Ὠμὰρ παρουσιάζεται μετ' ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῶν θυρῶν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ πατριάρχης Σωφρόνιος ἐξέρχεται τῆς πόλεως ἀνέρχεται τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν καὶ ἐκεῖ συνάψας συνθήκην μετὰ τοῦ Καλίφου, καθ' ἣν ἀναγνωρίζεται κύριος τῶν προσκυνημάτων, κύριος τῶν μονῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικείων, κύριος τῶν ἄλλων χριστιανικῶν φυλῶν, καὶ ἐν γένει λαμβάνει ἔγγραφον συνθήκην παρέχουσαν αὐτῷ τοιαῦτα προνόμια ὁποῖα καὶ οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ

1. Ὁ Ὠμὰρ ἦν ἄνθρωπος συμπαθής, προσηνὴς καὶ γλυκὺς ἐνδεδυμένος ἐνδύματα ἐκ τριχῶν καμήλου καὶ λίαν κατερρυπωμένα. Ὁ Πατριάρχης Σωφρόνιος παρέδωκεν αὐτῷ σινδόνιον καὶ ἐνδύματα καθαρὰ ἅτινα μετὰ δυσκολίας ἐνεδύθη ἕως οὗ τὰ ἑαυτοῦ ἐκαθαρίσθησαν ἅτινα καὶ οὗτος ἐνεδύθη.

Βυζαντίου ἐσφραγισμένην ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τῶν ὑπ᾽ αὐτὸν ὡς μαρτύρων συνθηκολογηθέντων.

Κατέρχονται ἐκ τοῦ ὄρους ὅθεν ὅ τε Πατριάρχης Σωφρόνιος καὶ ὁ Ὠμάρ, καὶ ὁ Πατριάρχης διανοίξας αὐτῷ τὰς πύλας τῆς πόλεως παραδίδωσιν αὐτῷ ταύτην.

Εἶτα ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸν Ζωοδόχον τοῦ Κυρίου Τάφον, καὶ εἰς τὸ ἐν Βηθλεὲμ ἅγιον Σπήλαιον τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ τὰ λοιπὰ ἐπίσημα τῆς πόλεως μέρη. Ἐν δὲ τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῇ Ἁγίᾳ Βηθλεὲμ ὁ Πατριάρχης εἶχε στρώσει αὐτῷ τάπητα πρὸς προσευχήν. Ἀλλὰ διακριτικὸς ὢν καὶ λίαν λεπτός, ἀπέφυγε νὰ προσευχηθῇ, εἰπὼν ὅτι «ἐν ᾧ ἂν τόπῳ θὰ προσηύχετο οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ θὰ ἵδρυον μουσουλμανικὸν τέμενος» 1).

Ἔληξε δὲ οὕτω ὁ ἀγὼν καθ᾽ ὃν οἱ μὲν Ἄραβες ὑπέταξαν τὴν Ἱερουσαλήμ, οἱ δὲ νόμιμοι ἰδιοκτῆται τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων ὑφίστανται τὴν αὐτὴν μετ᾽ αὐτῶν τύχην, πρὸς μητέρα αἰχμάλωτον μετὰ τῶν τέκνων ὁμοιάζοντες, διότι δεινὸν θὰ ἦτο ἐὰν ἡ αἰχμαλωσία αὕτη προύξένει καὶ τὴν ἀποξένωσιν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν χειρῶν, ὁποῖον ἀπειλεῖται σήμερον. Θὰ ὡμοίαζε τοῦτο πρὸς θυγατέρα αἰχμάλωτον μετὰ τῆς μη-

1) Εἰς τὴν εὐγένειαν ταύτην τοῦ κατακτητοῦ ὁ Ἑλληνισμὸς καθόλου πρέπει νὰ ὀφείλῃ χάριτας διότι σήμερον θὰ εἴχομεν ἐντὸς τῶν δύο μεγάλων ναῶν καὶ μέρος τι ὀθωμανικοῦ τεμένους μετὰ ὑπερυψήλου μιναρὲ ὡς ὑπάρχει ἐν τῇ Μονῇ τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἢ ὡς ὑπάρχει πρὸς Νότον τοῦ Ἁγίου Τάφου, δεξιὰ τῷ κατερχομένῳ εἰς τὴν ἁγίαν αὐλήν. Θεοφάνης σελ. 520 ἔκδ. Βόννης καὶ Κεδρηνὸς σελ. 746 ἔκδ. Βόννης Νεκταρίου Ἱεροσολ. Ἱεροτολυμικὴ Ἱστορία σελ. 282.

τρός, ἥτις μετὰ τόσας περιπετείας καὶ κινδύνους τῆς αἰχμαλωσίας, θὰ ἔχανε καὶ τὴν πολυφίλητον αὐτῆς μητέρα, τὴν μόνην αὐτῆς παραμυθίαν ὁπότε θὰ ἔπαυε καὶ αὐτὴ πλέον ἀπὸ τοῦ νὰ ζῇ. Ὁ ἐν τοῖς ἁγίοις τόποις ἐγερθεὶς κίνδυνος κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος οὐδένα ἄλλον εἶχε σκοπὸν εἰμὴ νὰ ἀποσπάσῃ τὴν μητέρα, τὴν Σιὼν ἀτὸ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν ὁποίαν υἱοθέτησεν ἀπωθήσασα τὸ ἀνάξιον τῶν Ἑβραίων γένος. Ἐτειδὴ δὲ ταῦτα εἶναι ἀρχαὶ ὠδίνων ὡς ἐν τῷ μέλλοντι θὰ ἀποδειχθῇ, διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν ὑμᾶς θερμῶς ἀδελφοὶ Ἕλληνες ὅπως τὸ μὲν προσπαθήσητε καὶ ἐκ τοῦ πλησίον νὰ γνωρίσητε τὰ πράγματα, τὸ δὲ καὶ σκεφθῆτε ὡρίμως περὶ τῆς διασώσεως τῆς μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς πατροπαραδότου καὶ θεοπαραδότου παρακαταθήκης, ὑπὲρ ἧς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος θυσιάσαν τὴν πολιτικήν του ἐλευθερίαν, καὶ προτιμῆσαν νὰ ζῇ μετ᾽ αὐτῆς τῆς παρακαταθήκης αἰχμάλωτον ἢ μόνον ἐλεύθερον. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τόσας περιπετείας ἃς θὰ ἴδωμεν οὐδέποτε ὤκλασεν εἰς τοὺς ἀγῶνας, εἰς τὰς ἐξορίας, εἰς τοὺς φόνους, εἰς τὰς στρεβλώσεις, ἀλλὰ τὰ πάντα ὑπέμεινε καὶ μέχρι σήμερον ὑπομένει καὶ διατηρεῖ ταύτην ἵνα συναποθάνῃ μετ᾽ αὐτῶν, ἢ μᾶλλον προτιμῶν νὰ ἀποθάνῃ πρὸ αὐτῆς μὴ δεχόμενον νὰ ἴδῃ αὐτὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ νεκράν.

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην διαπιστεῖ οὐ μόνον τὸ γενναίως ὑπὲρ τῶν Ἁγίων Τόπων ὑπὸ τὸ βαρὺ ξίφος τῶν κατακτητῶν πεσὸν πλῆθος τῶν μοναχῶν, τῶν κατὰ μυριάδας ἀριθμουμένων, ἀλλὰ καὶ τὰ συνήθη δεινὰ τῶν σημερινῶν μοναχῶν Ἁγιοταφιτῶν, οἵτινες κατὰ τὰς περιπετείας

τῶν προσκυνημάτων, φαίνονται πλέον ἀνδρεῖοι, ἡ ἐν τῇ εὐημερίᾳ αὐτῶν τῶν Ἁγίων Τόπων.

Ἀπὸ τῆς κατακτήσεως λοιπὸν τοῦ Ὠμὰρ υἱοῦ Χαττὰπ τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα αἰχμαλωτίζονται, τοῦ δὲ αἰχμαλώτου ἡ τύχη εἶναι πλήρης περιπετειῶν ὅσον καὶ ἂν ὁ δορυκτήτης εἶναι ἀγαθός.

Διότι ὡς βλέπομεν καὶ μετὰ τὴν συνθήκην ταύτην οἱ Ἅγιοι Τόποι ἐστερήθησαν τοῦ πνευματικοῦ ἀρχηγοῦ ἕνεκα τῶν ἐρίδων τῶν διαδόχων τοῦ Ὠμάρ, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἥρωος Σωφρονίου διαμένουσιν ἄνευ Πατριάρχου ἐπὶ 29 περίπου ἔτη ὡς ὁ Δοσίθεος ἀναφέρει.

Ἀλλὰ ἔμελλε καὶ πάλιν νὰ ἐπικρατήσῃ ἡσυχία, ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος (665) μέχρι τοῦ 718 καὶ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα νὰ ἀναλάβωσι καὶ αὖθις τὴν τακτικὴν αὐτῶν λειτουργίαν, καὶ τὸ Πανελλήνιον συρρέον εἰς προσκύνησιν νὰ συντηρῇ ταῦτα διὰ τῶν ἀδρῶν αὐτοῦ προσφορῶν, καὶ μάλιστα διὰ τῆς συστηθείσης ἐν Ἱεροσολύμοις ἐμπορικῆς πανηγύρεως τῷ 667, εἰς ἣν συνέρρεε κατὰ τὴν 15ην 7)βρίου πλῆθος ἄπειρον ἐκ πάντων τῶν μερῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ γαλήνη αὕτη τῶν προσκυνημάτων δὲν ὤφειλε νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ πολύ, διότι βλέπομεν ταῦτα εἰς νέας εἰσερχόμενα περιπετείας.

Ε΄.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Ὠμὰρ περὶ τὰ μέσα τῆς 8ης ἑκατονταετηρίδος (750) περὶ τῆς ἀρχῆς ἐρίζοντες ἤρξαντο τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐμφυλίων πολέμων ὁπότε καὶ πάλιν ἡ Παλαιστίνη καθίσταται πολεμικὸν θέατρον. Ἐνῷ μέχρι τοῦδε ἡ Παλαιστίνη ἐπὶ μίαν ἑκατονταετηρίδα σχεδὸν ὑπήγετο εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Ὀμμεϊδῶν (1), νῦν μετὰ πολλοὺς αἱματηροὺς ἐμφυλίους πολέμους ὑποτάσσεται εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Ἀββασιδῶν ἐχόντων ὡς ἕδραν οὐχὶ πλέον τὴν Μεδίναν ἀλλὰ τὸ Βαγδάτιον.

Τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα, ἐξοικειωθέντα μὲ τὴν τυραννίαν εἰς τὰ 89 ταῦτα ἔτη (665—754) καὶ ὑπομειδιῶντα κἄπως ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἀλύσου, ἀπελάμβανον ποιάς τινας ἡσυχίας. Ἀλλ' ἐν τῷ ἐμφυλίῳ πολέμῳ ὁ Μαββίας καταλαμβάνει τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ὀμμεϊδῶν. καὶ πλεῖστα ὅσα δεινὰ ἐπιφέρει καὶ αὖθις ἐν τοῖς ἁγίοις Τόποις. Τὰ Μοναστήρια τῆς ἐρήμου, τὰ μόλις ἤδη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν ἀνεγερθέντα, κατεδαφίζονται, οἱ μοναχοὶ φονεύονται, οἱ πατριάρχαι ἐξορίζονται, ὁ Ἅγιος Τάφος συλεῖται καὶ πᾶν εἶδος βιαιοπραγίας τὰ ἐντὸς τῶν Ἱεροσολύμων προσκυνήματα ὑφίστανται. Ἀλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος φαίνεται καὶ αὖθις πρόθυμον πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος 741—745 ἑπτάκις ἐπέρχεται κατ' αὐτοῦ ἀλλ' οὐδὲν κατορθοῖ. 2)

Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ τοῦ Κοπρονύμου Λέοντος τοῦ Χαζάρου (775--780) τοῦ μετοικίσαντος ἐν Θράκῃ περὶ τὰς 100 χιλιάδας Σύρων καὶ πολλοὺς Ἄραβας φο-

---

1) δυναστεία τῶν Ὀμμεϊδῶν ἡ καταλαβοῦσα τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἡ πολεμήσασα τὴν Γαλλίαν διήρκεσεν ἀπὸ 651—750,

2) τῷ 754 πρὸς ἐπίμετρον τῆς δυστυχίας τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, μέγας ἐπελθὼν σεισμὸς πολλὰς μονὰς τῆς ἐρήμου εἰς ἐρείπια μετέβαλε. Θεοφάνης παρὰ Δοσιθ. VI 18΄. § 12.

νεύσαντος, ὁ Μαββίας ἠφάνισε τὰς ἐκκλησίας, ἠνάγκασε τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἀρνηθῶσι τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ τόσα κακὰ διέπραξεν, ὅσα οὐδεὶς μέχρι τῆς ἐποχῆς του (αὐτόθι § 18).

Τῷ 785 ἐξώρισαν τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Θεόδωρον 2 χιλ. μίλια μακρὰν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοὺς μοναχοὺς πολυειδῶς ἐβασάνισαν ὡς λέγει ὁ Θεοφάνης.

Τῷ 796 τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ τὰ ἐν γένει τῆς Παλαιστίνης ἱερὰ προσκυνήματα τὰ μόλις ἀνακαινισθέντα γίνονται καὶ αὖθις παρανάλωμα τοῦ πυρὸς καὶ ἐρείπια τῆς σκαπάνης τῶν Ἀραβικῶν ὀρδῶν. Καίτοι δὲ ἐκεκράτησεν ἡ δυναστεία τῶν Ἀββασιδῶν, οὐχ' ἧττον ἐμφύλιοι πόλεμοι κατήσθιον τὴν χώραν εἰσέδυσαν φυλαὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἐνεποίησαν τρόμον μέγαν ἐν τῇ χώρᾳ. Καὶ οὐ μόνον τῶν μονῶν δὲν ἐφείδοντο, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν μεγαλοπόλεων καὶ αὐτῶν τῶν ἐλαχίστων χωρίων ὡσεὶ εἶχον πρόγραμμα, νὰ ἐξαλείψωσι τὴν Παλαιστίνην ἐκ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου. Ἡ Ἀσκάλων, ἡ Γάζα, ἡ Σαριφαία, ἡ Ἐλευθερούπολις καὶ ἄλλαι μεγάλαι πόλεις μετεβλήθησαν εἰς ἐρίπεια. Αἱ περὶ τὴν Βηθλεὲμ μοναὶ ὡς ἡ τοῦ Σουκᾶ, ἡ τοῦ Ἁγίου Σάββα, ἠρημώθησαν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ οἱ μοναχοὶ ἠμύνθησαν θαυμασίως. Ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀμυνθῶσι μέχρι τέλους ὑπέστησαν τὴν τύχην τῶν ἄλλων μοναχῶν. Ἑξήκοντα Ἄραβες τῶν νομαδικῶν ὀρδῶν ἐπιβάντες τῶν τειχῶν καὶ ριφθέντες ἐντὸς τῆς Μονῆς, πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν, πολλοὺς δὲ ἐτραυμάτισαν καὶ λεηλατήσαντες τὴν Μονήν, ἡτοιμάζοντο νὰ θέσωσι πῦρ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὁπότε τάγμα μοναχῶν ἐλθὼν ἐξ Ἱεροσολύμων πρὸς ἐπι-

κουρίαν τρέπει αὐτοὺς εἰς φυγὴν καὶ σώζει μὲν τὴν ἐκκλησίαν οὐχὶ ὅμως καὶ τὰ ἱερὰ κειμήλια, ἅτινα ἁρπάσαντες οἱ φονεῖς ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Ἐν τῇ ἐπιδρομῇ ταύτῃ ἐφονεύθησαν 17 μοναχοὶ καὶ πολλοὶ ἐπληγώθησαν, οἵτινες νοσηλευθέντες παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἰατροῦ Θωμᾶ διαμένουσι καὶ αὖθις ἐν τῇ Μονῇ.

Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλους τοὺς καταδιωγμοὺς τῆς θρησκείας, τοὺς φόνους τῶν μοναχῶν, τῆς καταστροφῆς τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, τῶν μονῶν κλπ. τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν λησμονεῖ ὅτι ἐν ταῖς δυσχερέσι καὶ ἀντιξόοις περιστάσεσι πρέπει νὰ φαίνηται ἀνδρεῖον καὶ σθεναρόν. Ὁ Τροῦλλος τοῦ Ἁγίου Τάφου ἕνεκεν τοῦ παραρρεύσαντος χρόνου ἀπὸ τοῦ 615--800 καθίσταται σεσηπώς καὶ ἑτοιμόρροπος. Ἡ πενία ἐμάστιζε τὴν Ἀδελφότητα ἕνεκεν τῆς ἀφορίας τοῦ ἔτους ἐκείνου, καθ' ὃ πλῆθος ἀκρίδων κατεβρόχθισε πάντα τὰ σιτηρά. Προσφέρει τὰς ἀπαιτουμένας συνδρομὰς πρὸς ἐπισκευὴν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐπισκευῇ ταύτῃ πολλοῦ λόγου ἀξία εἶναι ἡ γενναία συνδρομὴ ἑνὸς χριστιανοῦ ἐξ Αἰγύπτου Βουκὰμ τὸ ὄνομα, ὅστις μαθὼν ὅτι ὁ Τροῦλλος τοῦ Ἁγίου Τάφου ἀνακαινίζεται, ἱκανὸν ἀποστέλλει τῷ Πατριάρχῃ τῶν Ἱεροσολύμων Θωμᾷ χρηματικὸν ποσόν, παρακαλῶν, ὅπως μόνον διὰ τῶν χρημάτων αὐτοῦ ἀνακαινισθῇ ὁ Τροῦλλος.

Ὁ Πατριάρχης τὴν πλουσίαν προσφορὰν τῶν τε Ἑλλήνων, καὶ τοῦ Βουκὰμ ἰδὼν ἐπελαμβάνεται τοῦ ἔργου, ἀποστέλλοι εἰς Κύπρον φροντίζει κεδρίνας καὶ πευκίνας δοκοὺς πεντήκοντα, καὶ ἑτοιμάζεται εἰς τὸ ἔργον. Ἀλλ' αἴφνης τὴν ἑσπέραν ἐκείνην βλέπει κοθ' ὕπνον 40 ἄνδρας κρατοῦντας διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν τὸν σεσαθρω-

μένον Τροῦλον τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ἔντρομος γενόμενος καὶ ἐννοήσας τὴν σημασίαν τοῦ ὁράματος ἵδρυσε ναὸν τῶν 40 Μαρτύρων παρὰ τῇ νοτίᾳ πλευρᾷ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Τάφου μέχρι σήμερον ὑφιστάμενον.

Ἄρχεται δὲ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ Τρούλλου ὑπὸ αἰσίους οἰωνοὺς καὶ ἄγει αὐτὸν εἰς πέρας. Ἀλλὰ οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας Ἄραβες οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποκατασταθέντες ἐκ τῶν συχνῶν τῶν Ἀράβων ἐπιδρομῶν, δραξάμενοι τῆς εὐκαιρίας καθ' ἣν ὁ Σουλτάνος Ἀπτάλλα Ντάχερ ἐπέστρεφεν ἐξ Αἰγύπτου, πορευόμενος εἰς Βαγδάτιον, καταγγέλλουσι τὸν Πατριάρχην ὅτι ὁ νέος Τροῦλλος ἦν μεγαλείτερος τοῦ παλαιοῦ καὶ δὴ τοῦ Τρούλλου τοῦ τεμένους τοῦ Ὡμάρ. Συλλαμβάνει ὅθεν οὗτος τόν τε Πατριάρχην καὶ πολλοὺς τῆς ἁγιοταφιτικῆς ἀδελφότητος καὶ ῥίπτει εἰς φυλακήν. Ἀλλ' ἐν τῇ φυλακῇ τούτων ὄντων, εἷς τῶν Ἀράβων τῶν καταγγειλάντων αὐτούς, διαφωνήσας πρὸς τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ, ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς ὑποβάλλων τὴν ἑξῆς πρότασιν: Ὅταν παρουσιασθῆτε ἐνώπιον τῶν κατηγόρων σας ἐρωτήσατε αὐτοὺς πόσον ὁ νέος Τροῦλλος εἶναι ὑψηλότερος τοῦ παλαιοῦ; αὐτοὶ μὴ γνωρίζοντες θὰ καταδικασθῶσιν». Ἀλλ' ἀντὶ τῆς συμβουλῆς ταύτης ἐζήτησε 1.000 δηνάρια κατ' ἔτος ἅτινα καὶ εὐκόλως ὑπεσχέθησαν καὶ ἐπλήρωνον. Τὴν ἑπομένην ὁ Πατριάρχης διὰ τῆς προτάσεως ταύτης τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἀποστομώσας ἠθωώθη.

Αλλὰ μόλις παρέρχονται 11 ἔτη καὶ ἰδοὺ εἰς ἑτέραν ἐμπίπτουσι περιπέτειαν οἱ Ἅγιοι Τόποι.

ΣΤ'.

Τῷ 813 ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Κουροπαλάτου Ραγκαβὲ (811--813) ἀποθανόντος τοῦ Ἀαροὺν Ἰρασὶτ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀπτάλλα ἠθέλησε νὰ ἁρπάσῃ τὴν βασιλείαν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀαροὺν Ἰρασὶτ Μωάμεθ. Ἀλλὰ τὸ διάβημα τοῦτο οὐ μόνον ἐμφυλίους πολέμους ἀλλὰ καὶ ἀναρχίαν μεγίστην προὐκάλεσε παρὰ τῷ λαῷ. Ἐν τῇ ἀναρχίᾳ ταύτῃ ἐν ᾗ φόνοι, ἁρπαγαί, παιδοφθορίαι καὶ ἄλλα θεοστυγῆ ἔργα κατὰ τὸν χρονογράφον Θεοφάνην συνέβησαν, ἄλλα μὲν τῶν μοναστηρίων ἐβεβηλοῦντο, ἄλλα κατεστράφησαν, ὡς τὰ μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Χαρίτωνος, τοῦ Ἁγίου Σάββα τοῦ ἡγιασμένου, ὅπερ μόλις εἶχε διασωθῇ ἐκ τῆς προηγουμένης ἐπιδρομῆς, τὰ κοινόβια τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου καὶ αἱ ἐν ἐρήμῳ ἐκκλησίαι, ἡ δὲ Ἱερουσαλὴμ ἐδηώθη. Οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ ἄλλοι μὲν ἔφευγον, ἄλλοι δὲ ἐμαρτύρουν μέχρις αἵματος. Πολλοὶ δὲ τούτων ἦλθον εἰς τὸν φιλόχριστον Μιχαὴλ τὸν Κουροπαλάτην Ραγκαβὲ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου, καὶ τὸν ἁγιώτατον Πατριάρχην Νικηφόρον χάριν ἐλέους, ὅστις οὐ μόνον τὸ ἔλεός του ἀλλὰ καὶ μονὰς παρέσχεν αὐτοῖς, τοῖς δὲ φεύγοῦσιν εἰς Κύπρον ἔδωκεν ἑκάστῳ ἀνὰ ἓν χρυσοῦν τάλαντον.

Αἱ περιπέτειαι τῶν ἱερῶν τόπων ὑπὸ τῶν Ἀράβων πρὸς καταστροφὴν ὡμοίαζον ὡς σεισμικαὶ παροδικαὶ δονήσεις. Μόλις παρέρχονται 27 ἔτη καὶ ὁ Ναὸς ἀπειλεῖται νὰ πυρποληθῇ ὑπὸ τῶν Ἀράβων (τῷ 842), Ὁ ταροξίας Ἀπουχὰρπ ἐπὶ τοῦ Καλίφου Μούττα-

σεμ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ 30 χιλιάδας λαοῦ καὶ τὰς πόλεις λεηλατῶν, ἔφθασε καὶ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἠπείλει νὰ κατακαύσῃ τὸν Πανάγιον τοῦ Κυρίου Τάφον.

Ἡ ἀδελφότης βλέπουσα ἐπικρεμάμενον τὸν κίνδυνον προσέφερεν αὐτῷ ὑπέρογκα χρηματικὰ ποσά, ἐξαγοράσας οὕτω τὸν Ναὸν ἀπὸ τῆς μιαρᾶς αὐτοῦ χειρός, ἅπερ κατέβαλε τὸ πανελλήνιον.

Δὲν πιστεύω ἀδελφοὶ Ἕλληνες νὰ θαυμάσητε διατί ἐν τόσαις συνεχέσι περιπετείαις ποῦ εὑρέθησαν τὰ τόσον ὑπέρογκα ποσὰ δι' ὧν οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ ἐδέκασαν τὸν ἄπληστον ἐκεῖνον λαὸν τὸν ἐκ 30 χιλιάδων συγκείμενον καὶ πῶς ἀμέσως συνεπληρώθη τὸ ποσὸν τοῦτο. Οἱ ἅγιοι Τόποι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἀναφέρομεν, ἦσαν σφιγκτῶς συνδεδεμένοι μετὰ παντὸς τοῦ Πανελληνίου ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν μοναχῶν. Ἐκ πασῶν τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους καὶ τῆς Μεσογείου, ἐκ πάσης τῆς Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος μετὰ τῶν νήσων αὐτῆς καὶ ἐκ τῆς βασιλευούσης αὐτῆς ὑπῆρχον μοναχοὶ ἐν τοῖς ἁγίοις Τόποις, οἵτινες τὰς θλιβερὰς εἰδήσεις τῶν περιπετειῶν τῶν προσκυνημάτων ἀκούοντες, συνέτρεχον παρέχοντες τὸν ὀβολὸν αὐτῶν. Ἀλλ' ἴσως, εἴποι τις, Ἀλλ' αἱ τοσαῦται καταστροφαὶ τῶν μονῶν καὶ αἱ φυγαδεύσεις τῶν μοναχῶν δὲν ἐξηφάνισαν τοὺς μοναχούς, καὶ δὲν ἐξησθένησαν τὸν στενὸν τοῦτον σύνδεσμον; Ἀποκρινόμεθα, ὅτι πολλοὶ μὲν μοναχοὶ ἔφευγον καὶ πολλαὶ μοναὶ κατεστρέφοντο, ἀλλ' οἱ καταφεύγοντες εἰς τὰς ἐρήμους μοναχοὶ ἐγκαταλείποντες τὰς μονάς των εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀραβικῶν ὁρδῶν, ἐπιστρέφοντες μετὰ τὴν πάροδον αὐτῶν, ἀνιδρύοντες ταύτας κατώκουν καὶ αὖθις ἐν αὐταῖς,

Τοῦτο ἀκριβῶς δεικνύει τὴν ἔξωθεν τοῦ Ἑλληνισμοῦ βοήθειαν πρὸς συντήρησιν αὐτῶν. 1)

Μία παρῆλθεν ὅθεν ἑκατονταετηρὶς μετὰ τὴν ἀνίδρυσιν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων (836--934) καὶ οἱ ἅγιοι Τόποι ἀπολαμβάνουσι ποιᾶς τινος εὐνομίας ὑπὸ τῶν Ἀββασιδῶν διοικούμενοι. Ἀλλ' αἴφνης τὸ 934 πίπτουσι εἰς ἑτέραν περιπέτειαν.

Ζ'.

Τὰ πολιτικὰ πράγματα ἐν Παλαιστίνῃ εὑρίσκοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν ἀνωμάλῳ καταστάσει. Ἀνταρται Ἄραβες ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν ἐγειρόμενοι ἐλεηλάτουν, ἔκαιον, ἐφόνευον. Τοιοῦτοι Ἄραβες ἐπὶ τῆς Κα-

---

1) Ὅτι δὲ ὑπῆρχε καὶ μετὰ τὴν τοσαύτην καταστροφὴν πλῆθος μοναχῶν ἐν Ἱεροσολύμοις μανθάνομεν ἐκ τῆς κατὰ τὸ 836 συγκληθείσης κατὰ τῶν εἰκονομάχων συνόδου ἐν τῷ Ναῷ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως, ἐν ᾗ παρευρέθησαν, ὁ ἅγιος Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρος, ὁ ἅγιος Ἀντιοχείας Ἰωὴλ καὶ ὁ ἅγιος Ἱεροσολύμων Βασίλειος, 185 ἐπίσκοποι, 175 ἡγούμενοι, οἱ πάντες ἐκ Παλαιστίνης καὶ 1,153 μοναχοί, οἵτινες βεβαίως δὲν θὰ ἦσαν οἱ τυχόντες ἀλλὰ τὸ ἄνθος τῶν μοναχῶν. (Κώδιξ Μ. Ἱερ. 381 σελ 317 Διατιθ. III Θ'. § 3). Ὥστε οἱ 1,153 ἐὰν ἐξελέγησαν ἕκαστος ὑπὸ 20 ἐκλογέων κατ' ἐλάχιστον ὅρον, παρουσιάζεται σεβαστὴ ποσότης κληρικῶν ἐξ 23 περίπου χιλιάδων, ὅπερ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ διόλου ἀπίθανον διότι ἐκ τῶν 360 μοναστηρίων ἅτινα ἀναφέρουσιν οἱ σύγχρονοι συγγραφεῖς μόνον 171 βλέπομεν ἡγουμένους, ὁπότε ὑποτίθεται ὅτι οἱ τῶν λοιπῶν μοναστηρίων ἔφυγον μὴ δυνηθέντες νὰ ἀνιδρύσωσι τὰς μονὰς αὐτῶν.

λιφείας τοῦ Ἰρράδι-πιλλὰχ καὶ τῆς πατριαρχείας Νικολάου Ἱεροσολύμων ὁρμήσαντες τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ἀφοῦ κατέκαυσαν πρῶτον τὰ νότια αὐτοῦ μέρη, ἔρριψαν ἔπειτα πῦρ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Γολγοθᾶν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Ἅγιον Μνῆμα, εἶτα δὲ κατελθόντες εἰς Ἀσκάλωνα κατέστρεψαν τὸν ἐκεῖ ναὸν τῆς Θεοτόκου. Καὶ ἐτιμώρησε μὲν ὁ Καλίφης τοὺς ἀντάρτας τούτους, ἀλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπεβλήθη καὶ πάλιν εἰς οὐκ ὀλίγας δαπάνας· διότι οἱ παρευρεθέντες προσκυνηταί, κήρυκες γενόμενοι τοῦ δυστυχήματος, προσεπάθησαν καὶ ἀπέστειλαν τὰ πρὸς ἀνακαίνισιν ἀπαιτούμενα ποσά.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀρκετὸν χρυσίον, ὡς ὁμολογεῖ ὁ κομιστὴς αὐτοῦ Νικήτας βασιλικὸς κληρικός, ὁ ἐπὶ τούτῳ ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ (Ἱεροσολ. σελ. τκη΄.) 1) Ἀλλὰ μόλις παρέρχονται 35 ἔτη καὶ ἐμφανίζεται ἑτέρα ἀπροσδόκητος περιπέτεια.

Ζ΄.

Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς (963--969), ἰδὼν τὸν κίνδυνον ὃν ὑφίσταντο οἱ Ἅγιοι Τόποι, καὶ ἐπιθυμῶν ὅπως ἀπελευθερώσῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, ἐπεχείρησε πόλεμον κατὰ τῶν Ἀράβων Καλιφῶν, οἵτινες παραμελήσαντες τήν τε Συρίαν καὶ Παλαιστίνην ἀφῆκαν νὰ κατακτηθῇ ὑπὸ ἀρχηγοῦ ἀνταρτικῶν σωμάτων τοῦ Τουρκομάνου ἐκ τῆς φυλῆς Ἰξίτ. Ὁ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς εἰσέ-

1) Εὐτυχ. Ἀραβ χρονογράφος παρὰ Βενιαμίν, σελ. 217.

βαλεν εἰς τὴν Συρίαν καταλαβὼν τὴν Ἀντιόχειαν προύχώρησε μέχρι Γάλης. Αἱ ταραχαὶ ἤρξαντο ἀμέσως ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἡ μῆνις τῶν Ἀράβων ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀνεφαίνετο, ὡς λέγει ὁ Κεδρινός, καὶ δὴ ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ 968 ἐπὶ Χριστοδούλου τοῦ ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς Ἀσκάλωνος προχειρισθέντος Πατριάρχου. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (969) ἐπὶ Πατριάρχου Ἰωάννου οἱ Ἄραβες τὸν πόλεμον τοῦ Φωκᾶ νομίσαντες κατὰ πατριαρχικὴν πρόσκλησιν γενόμενον, ὁρμῶσιν ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, καὶ τὸν μὲν ἐπὶ τοῦ Ζωοδόχου Τάφου Τροῦλλον κατέκαυσαν, τὰ δὲ ἐν τῷ Ναῷ εὑρεθέντα κειμήλια ἥρπασαν, ἐπυρπόλησαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἁγ. Σιών, τὸν Πατριάρχην Ἰωάννην τὸν Δ΄. ἐντὸς πίθου τινὸς πλήρη ἐλαίου κρυφθέντα εὑρόντες κατέκαυσαν 1) καὶ εἶτα πάσας τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν πέριξ συλήσαντες τῷ πυρὶ ταύτας παρέδωκαν. Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλας τὰς καταστροφάς, ἃς ὑφίσταντο, αἵ τε Ἐκκλησίαι καὶ Μοναί, μόνον τὴν λύσσαν τῶν κατακτητῶν δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ, διότι οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ διὰ τῆς εἰς τὸ ἔθνος ἐκκλησεώς των ταύτας πάλιν ἀνίδρυον, εἰ καὶ μικροτέρας καὶ ὀλίγας μόνον ἐν τοῖς ἀπωτάτοις μέρεσιν ἐγκαταλίποντες ὑπὸ τὰ ἐρείπια, ὡς ὁ Μητροπολίτης Ἀσκάλωνος πολλὰ κοπιάσας καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπανιδρύσῃ τὴν αὐτόθι Ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου, ἐγκαταλίπει καὶ τὴν πόλιν καὶ κατοικεῖ εἰς Ρέμλην.

Τὸν δὲ Ναὸν καὶ τὰ κατακαέντα αὐτοῦ μέρη, οἷον τὰς θύρας, τὸν ἅγ. Γολγοθᾶν καὶ λοιπά, οἱ αὐτοκράτο-

1) Νικταρίου Ἱεροσολύμων Ἱερομ. Ἱστορία, σελ 293

ρες Κωνσταντινουπόλεως προσενεγκόντες καὶ αὖθις τὰ ἀπαιτούμενα τοῦτον ἀνίδρυσαν. Ἀλλὰ δὲν ἔμελλε νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ πολὺ ἡ ἡσυχία αὕτη καὶ ἰδοὺ πάλιν πίπτει εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν περιπετειῶν.

Θ΄.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνιδρύσεως ταύτης ὁ ναὸς εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Φατμιδῶν. Οἱ δὲ Φατμίδαι εἶναι ἀπόγονοι τοῦ μεγάλου κλάδου τῆς δυναστείας τῶν Ὀμμεϊδῶν τῶν τραπέντων πρὸς δυσμὰς καὶ καταλαβόντων τὴν Κυρήνην, ἐφ' ἧς καὶ ὡς Καλίφαι ἀνεγνωρίζοντο. Νῦν (969) φυγόντες ἐκ τῆς Κυρήνης καὶ ἐλθόντες εἰς Αἴγυπτον, κατέλαβον τὸ Κάϊρον, ὅπερ καὶ κατέστησαν πρωτεύουσαν τῆς δυναστείας αὐτῶν. Ὁ πρῶτος τῶν Φατμιδῶν Καλίφης ἐν τῷ Καΐρῳ εἶναι ὁ Μοαζουντίν.

Ἀλλ' ὁ τὴν φανατικότητα τῆς δυναστείας ταύτης, εἰς ἣν ὑπήχθη νῦν ἡ Ἱερουσαλὴμ πρόκειται νὰ δείξῃ ἐν ὅλῃ τῇ σκοτεινοτάτῃ αὐτῆς ὄψει, ὁ κατ' οὐδὲν τοῦ Νέρωνος ὑπολειπόμενος Χάκεμ-πὶ-ἀμρ-ἰλλὰχ ὁ τρίτος Καλίφης ἐκ Χριστιανῆς μητρὸς γεννηθείς. Ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῷ 996. Τῷ 1010 (1) ἐκήρυξε γενικὸν διωγμὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν καθ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον καὶ Παλαιστίνην. Ἐπέβαλε τοῖς τε Χριστιανοῖς καὶ τοῖς προσκυνηταῖς βαρεῖς φόρους καὶ ἐκώλυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἱερουργῶσιν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις αὐτῶν. Εἰσήρχοντο οἱ Μωαμεθανοὶ εἰς τὰς

1) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1009), ὡς λέγει Νεύρυτος ὁ Κύπριος, ἤρξαντο Ἀρμένιοι καὶ Δυτικοὶ νὰ ἔρχωνται εἰς Ἱερουσαλήμ.

οἰκίας τῶν Χριστιανῶν, ὕβριζον, ἔτυπτον ἀνηλεῶς, ἔσυρον αὐτοὺς ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἄλλους μὲν ἐσταύρωνον, ἄλλους δὲ ἀνεσκολόπιζον. Γυναῖκας καὶ παιδία ἀπέσπων ἀπὸ τῶν μητρικῶν ἀγκαλῶν καὶ πολλοὺς διὰ μαστιγώσεων ἠνάγκαζον νὰ ἐξομνύωσιν. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἦτο ἄθυρμα πρὸ τῶν Ἀράβων τούτων. Εἶναι ἀδύνατον, λέγει ὁ ἐπίσκοπος Τύρου Γουλιέλμος. νὰ ἐκθέσῃ τις ὅλα τὰ εἴδη τῶν καταδιωγμῶν. Εἷς τῶν λυσωδεστέρων ἐχθρῶν τῶν Χριστιανῶν, ἵνα ἐξεγείρῃ ἔτι μᾶλλον τὸ μῖσος τῶν Ἀράβων πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, ἔρριψεν ἐν καιρῷ νυκτὸς πτῶμα κυνὸς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ μεγαλειτέρου Τζαμίου τῆς Ἱερουσαλήμ. Οἱ Μουσουλμάνοι ἰδόντες τὸ πρωῒ τοῦ κυνὸς τὸ πτῶμα, καὶ θυμοῦ πλησθέντες, διαδίδουσι τὸ γεγονὸς ἀνὰ τὴν πόλιν, καὶ ἐκχέονται εἰς ἁλαλαγμοὺς καὶ ὕβρεις, ἀπειλοῦντες ὅτι τὸ μόλυσμα τοῦτο διὰ χριστιανικοῦ αἵματος θ' ἀποπλύνωσι. Παρ' ὀλίγον καὶ ὁλόκληρος ἡ πόλις θὰ μετεβάλλετο εἰς πτωμάτων σωρόν. Ἀλλ' εἷς νεανίας ἐκ θείας πάντως Προνοίας πρὸ τοῦ τρέμοντος χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν τὸν θάνατον ἀναμένοντος, παρουσιασθεὶς ὑποβάλλει ἑαυτὸν ἕτοιμον νὰ θανατωθῇ ὑπὲρ πάντων, ὁμολογῶν ἑαυτὸν τοῦ πράγματος δῆθεν ἔνοχον. Μόνην δὲ χάριν ἐζήτησεν, ὅπως κατ' ἔτος μνημονεύωσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τιμῶσι καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ. Οἱ Χριστιανοὶ ἐπαινέσαντες τὴν αὐταπάρνησιν τοῦ νεανίου, οὐ μόνον τῷ ὑπεσχέθησαν ὅ,τι ἐζήτησεν, ἀλλ' ἀμέσως ἀπεφάσισαν, ὅπως εἰς τὰς ἐτησίους λιτανείας τοῦ Πάσχα ἕκαστος τῶν συγγενῶν του φέρῃ μεταξὺ τῶν βαϊοφόρων ἕνα κλάδον ἐλαίας. Ὁ νεανίας ὁ-

μολογεῖ ἑαυτὸν δράστην, παραδίδεται, θυσιάζεται, καὶ ἀπαλλάττει τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν γενικὴν τῶν Χριστιανῶν σφαγήν.

Ἀλλὰ δὲν ἱκανοποιήθησαν διὰ τοῦτο τὰ ἄγρια πνεύματα τῆς φανατικότητος, ἀλλὰ μεταβάλλουσι τὰς Ἐκκλησίας εἰς σταύλους ζώων. Τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀναστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Χάκεμ ἔδειξεν ἰδιαιτέραν λύσσαν, διότι ἦν τὸ κέντρον τοῦ χριστιανισμοῦ, περὶ ὃ μυριάδες Χριστιανῶν συνέρρεον, κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων. Ὁ Χάκεμ ἐκδίδει τὸ πρὸς τὴν κατεδάφισιν διάταγμα καὶ ἀμέσως ἄγρια καὶ φανατικὰ στίφη εἰσβαλόντα κατακρημνίζουσι καὶ κατασυντρίβουσι πᾶν ὅ,τι ἡ τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντινουπόλεως φιλοτιμία ἀφιέρωσε καὶ πᾶν ὅ,τι τὸ συρρέον ἑλληνικὸν πλῆθος· διὰ δαπανῶν αὐτοῦ ἐκαλλώπισεν. Αἱ τέσσαρες ἐκκλησίαι αἱ τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ἀποτελοῦσαι μεταβάλλονται εἰς ἐλεεινὸν θέαμα ἐρειπίων. Τὰ τὴν λαμπηδόνα παρέχοντα αὐτοῖς μάρμαρα ὡς κρουνοὶ δακρύων λευκοὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων διαχέονται. Τὰ τῶν ἑλληνίδων προσκυνητριῶν κοσμήματα τὰ ἀφιερούμενα ἑκάστοτε πρὸς κατασκευὴν χρυσῶν κειμηλίων ἁρπάζονται, τὸ δὲ κατακόρυφον, οἱ τοῦ ναοῦ λατρευταὶ καὶ θύται μοναχοὶ γίνονται θύματα ἐπὶ τοῦ σωροῦ τῶν ἐρειπίων ἐκείνων.

Τὸ δὲ πάνσεπτον τοῦ Κυρίου μνῆμα παντὸς στολισμοῦ γυμνώσαντες σκέπτονται νὰ ἐξαφανίσωσιν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Συναθροίζουσι πλῆθος ξύλων, περιβάλλουσιν αὐτὸ ἀπὸ κορυφῆς μέχρι ποδῶν καὶ παραδιδοῦσιν εἰς πῦρ σκοπὸν ἔχοντες ἵνα μεταβάλωσιν αὐτὸ εἰς ἄσβεστον Ἀλλ' ὦ τοῦ θαύματος! ἡ φλὸξ τοῦ πυρὸς εἰς δρόσον με-

ταβληθεῖσα καὶ μετὰ τὴν καῦσιν τῶν ξύλων διεφύλαξεν ἀβλαβῆ τὸν θεῖον ἐκεῖνον βράχον τοῦ μνήματος, ὡς φαίνεται μέχρι σήμερον.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναοῦ συλλαμβάνουσι τὸν Πατριάρχην, ἐξορύσσουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐξορίζουσιν εἰς Κάϊρον. Τοὺς Ἁγιοταφίτας ἀδελφοὺς τοὺς μὴ δυνηθέντας νὰ δραπετεύσωσι φονεύουσι, τὰς πέριξ μονὰς καὶ ἐκκλησίας κατεδαφίζουσι, καὶ οἱ μοναχοὶ αὐτῶν διασκορπίζονται ἀνὰ τὴν Εὐρώπην διεκτραγῳδοῦντες τὰ δεινὰ αὐτῶν τε καὶ τῶν ἁγίων Τόπων. Ἡ χριστιανικὴ συνοικία τῆς Ἱερουσαλὴμ μεταβάλλεται εἰς νεκροταφεῖον ἐν ᾧ μόνον πτώματα καὶ ἄνθρωποι θρηνοῦντες περὶ αὐτὰ φαίνονται καὶ τὸ ἐλεεινὸν παριστῶντες θέαμα.. (Τὰ θηριώδη ταῦτα πραξικοπήματα συνέτειναν εἰς τὴν διοργάνωσιν καὶ ἀποστολὴν τῶν σταυροφοριῶν).

Γλαῦκες ἀνὰ τὰ ἐρείπια τοῦ Ναοῦ μετὰ θρηνώδους φωνῆς τὸν ἐπιτάφιον ἐξυφαίνουσαι ὕμνον, τοῦ θείου ἐκείνου τεμένους, ὑπομιμνήσκουσι τὴν μεγαλοπρέπειαν. Ἐπὶ 16 περίπου ἔτη. ὁ πάνσεπτος τοῦ Κυρίου ναὸς στενάζει ὑπὸ τὰ ἐρείπεια καὶ ἀναμένει τὸν θάνατον τοῦ ἰσχυροῦ τῆς γῆς, ἵνα ἀνακύψῃ καὶ μόνον «μικρά τις ἐπήχθη ἐκκλησία πρὸς τέλεσιν τῆς θείας ἱερουργίας καὶ τῶν λοιπῶν ἐπὶ τοῦ ἁγίου μνήματος τελετῶν». 1)

Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ λυπηρᾷ καταστάσει δὲν σιγᾷ καὶ πάλιν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀλλ' ἐμφανίζεται μεθ' ὅλης τῆς μεγαλοπρεπείας αὐτοῦ ὡς κυρίαρχον. Τῷ 1028 ἀποθανόντος τοῦ Β' τούτου Νέρωνος καὶ τοῦ υἱοῦ Δάχερ (الظاهر) ἀναλαβόντος τὴν Καλιφείαν τῶν Φατμιδῶν, ὁ

1) Νεκταρ. Ἱεροκυμ. Ἱτ. σελ 151.

αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ρωμανὸς ὁ Ἀργυρόπουλος ἀποστέλλει αὐτῷ πρέσβεις τὴν ἄδειαν ἐξαιτούμενος περὶ ἀνορθώσεως τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου. Ἡ πρεσβεία ἐπέτυχε τοῦ ποθουμένου. ὁ Δάχερ ἐφάνη εὐνοϊκὸς πρὸς τὸν χριστιανισμὸν καὶ τὸν Αὐτοκράτορα καὶ ὁ Ρωμανὸς ἀποστέλλει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τέκτονας καὶ κτίστας καὶ ἐργάτας καὶ δαπάνας ἱκανὰς καὶ ἐντολάς, ὅπως ἐπανιδρύσωσι τοῦτον ἀντάξιον τοῦ εἰς ὃν ἀνατίθεται καὶ τοῦ ἀνατιθεμένου. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου ἁρπάσαν τὸν εὐσεβῆ αὐτοκράτορα παρέδωκε τὸ ἔργον εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν Παφλαγόνα (1034--1041). καὶ ἰδίως εἰς τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον (1042--1055 οἵτινες πάνυ φιλοτίμως ἐπὶ 20 ἔτη ἐργαζόμενοι ἤγειραν εἰς ὕψος μέγα τὸν περίπυστον τοῦτον Ναὸν μεγαλοπρεπῶς ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν, ὡς σήμερον φαίνεται, περικοσμήσαντες, (τῷ 1048). 1)

Πόσον δὲ ἀγαπητοὶ Ἕλληνες οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἐφρόντιζον περὶ τῶν θείων καὶ ἱερῶν προσκυνημάτων καίτοι σαφῶς κατεδείχθη ἐκ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν, τῶν ἀπὸ τοῦ Ζ΄ αἰῶνος ἀρξαμένων, οὐχ᾽ ἧττον κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, παρατηρεῖται καίτι περιπλέον τῶν ἄλλων περιστάσεων· διότι οὐ μόνον πρέσβεις ἀπέστειλαν πρὸς τὸν κυρίαρχον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὀγκώδεις δαπάνας κατέβαλον, καὶ τοῦ πρώτου ἀποθανόντος ὁ δεύτερος δὲν ἀρνεῖται τὴν τοῦ ἔργου ἐξακολούθησιν, καὶ τοῦ δευτέρου παραιτηθέντος ὁ τρίτος ὁ Μονομάχος μετὰ προθυμίας

1) Κεδρ. Ι σελ. 501 ἔκδ. Βόν. Δοσιθ. VIII Δ 6,

ἀναλαμβάνει, νὰ θέσῃ τέρμα ἐπὶ τοῦ ἁγίου ἐκείνου Ναοῦ. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ 5,000 ἀράβων αἰχμαλώτων ἀπολύσας, κατ᾽ αἴτησιν τοῦ Δάχερ ἀποστέλλει, ἵνα ἐργασθῶσιν ἐντὸς τοῦ θείου ἐκείνου Ναοῦ οἵτινες καὶ εἰργάσθησαν μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως αὐτοῦ (1048) καὶ χάριν αὐτῶν μέρος τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ οὐκ εὐκαταφρόνητον ἠνώρθωσεν. 1)

Ἡ τοσαύτη δὲ τῶν Αὐτοκρατόρων φροντὶς πρὸς τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα δὲν ἀπέβλεπεν οὔτε εἰς πολιτικοὺς σκοποὺς, ἀλλ᾽ οὔτε εἰς ἐδαφικὴν κατάκτησιν, ἀλλὰ ἁπλῶς εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι τὰ ἄλλα προσκυνήματα ἦσαν κτῆμα τοῦ ἐκεῖ ἑλληνικοῦ κλήρου ὅπερ ὤφειλον νὰ διαφυλάξωσι, πρόσθες δὲ ὅτι καὶ ἐκ περισσῆς εὐλαβείας διότι ὁ ἅγιος Τάφος ἀπετέλει τὸν ἕτερον τῶν δύο πόλων τοῦ κράτους, ἐξ οὗ ἠρύοντο τὸ θάρρος καὶ τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν σθένος.

Καὶ ἤρξαντο πάλιν οἱ ἅγιοι Τόποι εὐνομούμενοι ὑπὸ τῶν Φατμιδῶν καὶ δὴ τοῦ Δάχερ, ἀναμένοντες εἰρήνην διηνεκῆ ὁπότε παρὰ προσδοκίαν μεταπίπτουσιν εἰς ἑτέραν περιπέτειαν. 2)

1) Εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης ὁ Δάχερ παρέδωκε τῷ Πατριάρχῃ Ὀρέστῃ προνόμια καθ᾽ ἃ ἐδικαιοῦτο ἐκτὸς τῶν προηγουμένων νὰ ἐξουσιάζῃ τὸ 1/4 τῆς Ἱερουσαλὴμ ἤτοι τὰ ὄρη Γολγοθᾶ καὶ Ἁγίας Σιὼν, καὶ ὅπως οἱ χριστιανοὶ δικάζωνται παρ᾽ αὐτῷ καὶ οὐχὶ παρὰ τοῖς δικασταῖς. (Δοσιθ. VIII Δ΄ § 3).

2) Ἀλλὰ καὶ οἱ προσκυνηταὶ ἤρχοντο τότε κατὰ χιλιάδας. Τῷ δὲ 1064 ἤρξαντο καὶ Λατῖνοί τινες νὰ ἔρχωνται εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου.

ι'.

Οἱ Φατμίδες οἱ ἔχοντες τὴν ἕδραν αὐτῶν εἰς Κάϊρον, καὶ οἱ Ἀββασίδαι οἱ ἔχοντες τὴν ἕδραν αὐτῶν εἰς Βαγδάτιον, ἐκ τῆς εὐμαρίας ἐκθηλύνονται καὶ ἀδυνατοῦσι, καὶ ὁ Τουρκομάνος Τογροὺλ ἐκ τῆς φυλῆς Σελσούκων καταλαβὼν τὴν Ἀσίαν καὶ τὰ περὶ τὸν Εὐφράτην μέρη, διώκει τοὺς Ἀββασίδας ἐκ τοῦ Βαγδατίου, ἀναλαμβάνει τὸ κράτος καὶ διανείμει τοῦτο εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ κατὰ τρόπον φεουδαλικόν. Ὁ δὲ Ἀζὶζ υἱὸς τοῦ Μάλεκ Σὰχ τοῦ ἱδρύσαντος τὴν δυναστείαν του ἐν Συρίᾳ, ἀπέρχεται εἰς Κάϊρον, ἵνα καταλάβῃ τὴν πρωτεύουσαν τῶν Φατμιδῶν· ἀλλὰ ἡττηθεὶς καὶ ἐπιστρέψας εἰς Συρίαν ἄπρακτος διελθὼν διὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐλεηλάτησεν αὐτήν τε καὶ τὰς ἐκκλησίας τῷ 1077. Ταύτην δὲ εἶτα παρέδωκαν οἱ Σελσουκῖδαι εἰς τιμάριον εἰς τὸν στρατηγὸν Τουτοὺσ-Ὀρτὸκ ὅστις καὶ ἐκυριάρχει αὐτῆς φέρων τὸν τίτλον τοῦ Ἐμίρου.

Ἀλλὰ δεινὸν νὰ διηγηθῇ τις τὴν κατάστασιν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν χριστιανῶν ἐν γένει ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Τουρκομάνων τούτων Ὀρτακιδῶν.

Τὰ ἄγρια ταῦτα στίφη μήτε προνόμια ἀναγνωρίζοντα, μήτε εὐσπλαγχνίας ἴχνος ἔχοντα μήτε δόσιν λογικότητος, ἀλλὰ φανατισμοῦ καὶ βαρβαρότητος καὶ ὠμότητος πλήρη, παντοιοτρόπως τοὺς χριστιανοὺς ἐβασάνιζον. Οἱ κατ' αὐτῶν διωγμοὶ ὑπερέβησαν κατά τι καὶ τοὺς τοῦ Νέρωνος. Ἔτυπτον, ἐφυλάκιζον, ἐφόνευον, τὰς ἐκκλησίας ἐμίαινον. Εἰσήρχοντο ἐν αὐτοῖς καθ' ὃν χρόνον ἐτελεῖτο ἡ

θεία μυσταγωγία καὶ εἰς ἀγρίας φωνὰς καὶ ἀλλαλαγμοὺς ἐκρηγνύμενοι, εἰσήρχοντο ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ, ἔρριπτον κατὰ γῆς τὰ τίμια δῶρα, πάντα τὰ ἱερὰ ἄμφια, τὸ ἅγιον ποτήριον καὶ ὡς κοινά τινα σκεύη ἀναιδῶς κατεπάτουν. Ἀλλὰ καὶ ἀσχημίας ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις πλείστας ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας διέπραττον. Τὰ μάρμαρα τῶν ἱερῶν ναῶν ἄλλα μὲν κατέθλων καὶ ἄλλα ἐλάμβανον μεθ' ἑαυτῶν ὡς τὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Σιών, ἵνα ἱδρύσωσι τὸ φρούριον τῆς πόλεως. Τοὺς δὲ ἱερεῖς, ἄλλους μὲν ἐφόνευον, ἄλλους δὲ ἐβασάνιζον, τὸν δὲ πατριάρχην ἁρπάσαντες ἐκ τοῦ πώγωνος ἀπὸ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, σύροντες ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ρίπτουσιν εἰς φυλακὴν προσκαλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς ὅπως διὰ ὑπερόγκων λύτρων τοῦτον ἐξαγοράσωσιν. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, Ἀλλὰ πρὸς ἀργυρολογίαν πολλάκις καὶ τὴν πυρπόλησιν τοῦ ἁγίου Τάφου ἠπείλησαν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς προσκυνητάς, οὐδένα τοῦτον εἰσήγαγον οὔτε εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' οὔτε εἰς τὸν ἅγιον Τάφον, πρὶν ἢ σημαντικὰ ποσὰ παρ αὐτῶν ἀποτιμήσωσιν. Τοὺς δὲ πτωχοὺς μὴ ἔχοντας νὰ πληρώσωσι ἄφινον ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ἀπέθνησκον πολλάκις ἐκ τῶν παγετῶν τῆς νυκτός.

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα προὐκάλεσαν τὴν ἀγανάκτησιν πάντων ἁτλῶς τῶν βασιλέων τῆς Εὐρώπης, ἥτις ὀλίγον κατ' ὀλίγον κορυφωθεῖσα παρήγαγε τὴν Σταυροφορίαν κατὰ τὸ 1909, ἤτοι μετὰ 51 ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ναοῦ ἔτος.

Οἱ Σταυροφόροι καταλαμβάνουσι μετὰ πολλῶν ἀγώνων τὴν ἁγίαν πόλιν. Ἀλλὰ τὸ θεῖον καὶ Ζωοδόχον τοῦ Κυρίου μνῆμα κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην διέτρεχε καὶ αὖθις τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, διότι μόλις οἱ Σταυρο-

φόροι ἐπολιόρκησαν τὴν Ἱερουσαλὴμ οἱ ἐντὸς Μουσουλμάνοι ἠθέλησαν καὶ αὖθις νὰ παραδώσωσι τοῦτο εἰς τὰς φλόγας τοῦ πυρός. Ἀλλὰ ὀρθή τις σκέψις ἑνὸς τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, καθ' ἣν ἡ πυρπόλησις αὐτοῦ θὰ ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἐντὸς Ἑλλήνων ἐν τοιαύτῃ κρισίμῳ στιγμῇ διέσωσε τοῦτο ἐκ προφανοῦς κινδύνου.

Οἱ Σταυροφόροι ὅμως καταλαβόντες τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀποκηρύττουσι τὸν ἕλληνα πατριάρχην καὶ ἀναβιβάζουσιν εἰς τὸν θρόνον Ἀρνόλδον τινὰ ἐξώλη καὶ προώλη, ὡς οἱ τῆς Δύσεως συγγραφεῖς καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ μαρτυροῦσιν.

«Ἦν, λέγει ὁ Μισώ, ἄνθρωπος ἀξιομέμπτου ἠθικῆς καὶ διαγωγῆς. Τὰ δικαιώματα τῶν ἑλλήνων ἱερέων ἐθυσιάσθησαν ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας τοῦ λατινικοῦ κλήρου καὶ οἱ Σταυροφόροι ἐδείχθησαν ἄδικοι καὶ ἀγνώμονες εἰς τὸν Πατριάρχην Συμεών. 1)

Ἐν τούτοις ὁ κλῆρος, λέγει ὁ Παπαρρηγόπουλος, δὲν παρήτησε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἑνὸς πατριάρχου ἐχειροτόνει ἕτερον, τὸν ὁποῖον οἱ Λατῖνοι ἠναγκάζοντο νὰ ἀνέχωνται, διότι ἐφοβοῦντο μήπως οἱ Ἕλληνες ἀπελπισθέντες συμμαχήσωσι μετὰ τῶν πολεμίων αὐτῶν. Τοιουτοτρόπως δὲ διετηρήθη καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Σταυροφόρων ἡ σειρὰ τῶν Πατριαρχῶν 2).

1) Παπαρρηγοπούλου Ἱστορ. τόμ. Δ' σελ. 520.

2) Ἔνθα ἀνωτέρω. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην καίτοι οἱ Λατῖνοι ἐκώλυον τὸν Ἕλληνα κλῆρον ἵνα τελῇ ἐπ. τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ τοῦ ψηκτοῦ Γολγοθᾶ τὰς νενομισμένας λατρείας, ἐν τούτοις τῇ μεσολαβήσει τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, οἱ Ἕλληνες κατεῖχον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν τὸ Ἅγιον τῆς Βηθλεὲμ Στάβλον.

Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν παρηγκωνίζοντο οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τῶν Λατίνων οὔτε αὐτοί, οὔτε οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἐλησμόνουν ὅτι οἱ ἅγιοι τόποι εἶναι κτῆμά των, καὶ εἱρίσκονται εἰς χεῖρας ἐκκλησιαστικῶν τυράννων. Διὰ τοῦτο καίτοι δὲν ἐξυπηρέτουν τὸν ἅγιον καὶ Ζωοδόχον Τάφον, ἐν τοσούτῳ ἐν τοῖς ἄλλοις μοναστηρίοις περιοριζόμενοι δὲν ἔπαυον νὰ ἀνοικοδομῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν τὰς καταστραφείσας Μονάς.

Οὕτω τῷ 1145 ὁ Μοναχὸς Γεράσιμος ἀνακαινίζει τὴν μονὴν τοῦ ἁγ. Εὐθυμίου ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐκείνην ἣν ἀνεκαίνισε προηγουμένως Ἄννα ἡ Τραπεζουντία ἡ Πορφυρογέννητος. Τὴν μονὴν ταύτην ὁ ἐν λόγῳ Γεράσιμος παρέδωκεν εἰς ἑτέρους μοναχοὺς διὰ διαθήκης παρόντος τοῦ βασιλικοῦ πρεσβευτοῦ Ἰωάννου τοῦ Τριχᾶ. Ταύτην ὑπέγραψεν ὁ Πατριάρχης Ἀρσένιος, ὃν ὁ Γεράσιμος οὗτος καλεῖ καὶ Παναγιώτατον, ὁ Βασὰν Γερμανός, ὁ Βηθλεὲμ Ἠλίας, καὶ ὁ Γάζης Μάτος (Δοσιθ. VII κβ' § 1).

Ἀλλὰ καὶ οἱ τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορες ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς ἰδιοκτησίας τῶν προσκυνημάτων ἐμφορούμενοι, καίτοι ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος καὶ λαὸς παρηγκωνίζετο, ἐν τούτοις δὲν διέλειψαν ἐν τῇ σταυροφορικῇ ταύτῃ περιόδῳ, καὶ τὸν Ἅγιον καὶ Ζωοδόχον τοῦ Κυρίου Τάφον νὰ κοσμήσωσι καὶ Μονὰς νὰ ἐπανιδρύσωσιν.

Οὕτω τόν τε Πανάγιον τοῦ Κυρίου Τάφον καὶ τὸν Ἅγιον Λίθον, Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς περιβάλλει διὰ καθαροῦ χρυσίου καὶ πᾶν ἄλλο ἔχον ἀνάγκην ἐπισκευῆς μετὰ προθυμίας ἐπισκευάζει. Ἐπίσης ᾠκοδόμησεν ἐκ βάθρων καὶ τὴν παρὰ τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν Μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου, τὴν ἐκ σεισμοῦ καταστραφεῖσαν, ὡς

καὶ τὴν μεταξὺ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ Βηθλεὲμ κειμένην μονὴν τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ ἐκ θεμελίων τῷ 1156 ἐκ τῶν ἀραβικῶν ὀρδῶν καταστραφεῖσαν. 1)

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐπισφραγίζει καὶ ἐπιστέφει διὰ τοῦ σπουδαιοτάτου ἔργου αὐτοῦ, ὅπερ καὶ μέχρι σήμερον ἵσταται, διὰ τῆς κατακοσμήσεως τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ ἔν τε τῇ στέγῃ καὶ ἐν τοῖς τοίχοις διὰ χρυσῶν ψηφίδων παριστῶν διαφόρους δεσποτικὰς εἰκόνας, καὶ τὰς 7 Οἰκουμενικ. συνόδους, ὧν τινες σώζονται μέχρισήμερον ἐν τῇ Βασιλικῇ, ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ. Εἰς μαρτύριον δὲ τῶν λεγομένων ἔρχεται ἡ ἐκ ψηφίδων ἑξῆς ἐπιγραφή, μέχρι σήμερον σωζομένη καὶ ἔχουσα οὕτω· « Ἐτελειώθη τὸ παρὸν ἔργον διὰ χειρὸς Ἐφραιμᾶ ἱστοριιογράφου καὶ μουσι)άτορος ἐπὶ τῆς βασιλείας Μα(νου)ὴλ μεγάλου βασιλέως Πορφυρογεννήτου καὶ Κομνηνοῦ καὶ ἐπὶ τὰς ἡμέρας τοῦ μεγάλου Ρηγὸς Ἱεροσολύ(μων) Κυροῦ Ἀμμορὶ καὶ τοῦ τῆς Ἁγίας Βηθλεὲμ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου κυροῦ Ραοὺλ 2) ἐν ἔτει Σ,ΤΧΟΖ ἰνδικτιῶνος Β΄ (Ἱεροσολ. σελ. τνζ΄.).

Τούτων λοιπὸν οὕτως ἐχόντων. καὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων θεωρουμένων ὑπό τε τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ

1) Ὁ κατὰ τὸ 1185 ἐπισκεφθεὶς τοὺς Ἁγίους Τόπους Φωκᾶς ἀναφέρει ὅτι ὁ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς «ἀφειδῶς ἐδαπάνα ὑπὲρ τῆς ἀνακαινίσεως τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων τῶν κατερειπωθέντων ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων».

2) Τὸ μέγα τοῦτο ἔργον δεόντως ἐκτιμῶν ὁ Λατινοεπίσκοπος τῆς Βηθλεὲμ Ραοὺλ ἀνήρτησε τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ ἐν διαφόροις τοῦ Ναοῦ σημείοις, καὶ δὴ ἄνωθεν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ ἁγίου καὶ Θεοδέγμονος Σπηλαίου (Ἱεροσολυμὰς σελ τνζ.

τῶν ἑλλήνων αὐτοκρατόρων ἑλληνικῶν, καίτοι ὑπαγομένων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν λατίνων βασιλέων, αἱ περιπέτειαι ἐπιδεινοῦνται κατὰ τὴν ἐκδίωξιν αὐτῶν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ· διὸ καὶ ἀναγράφομεν ἑτέραν περιπέτειαν.

ΙΑ΄.

Ἐπὶ 89 ἔτη κυριαρχήσαντες οἱ Σταυροφόροι τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν πάσῃ ἀσεβείᾳ καὶ ὠμότητι, καταδιώκονται ὑπῦ τῶν κατακτητῶν, οὗτοι μὲν ἐν πάσῃ εὐσπλαγχνίᾳ καὶ επιεικείᾳ, τὰ θεῖα ὅμως καὶ ἱερὰ προσκυνήματα ἐν πάσῃ ἀσπλαγχνίᾳ καὶσκληρότητι. Ἐντεῦθεν καὶ αἱ νέαι περιπέτειαι.

Τῷ 1188 ὁ βεζύρης τῆς Αἰγύπτου Σαλὰχ-ουντὶν ὁ υἱός του Ἀγιοὺπ κινεῖ πόλεμον κατὰ τῶν Σταυροφόρων ἐν Τιβεριάδι, νικᾷ κατὰ κράτος, καὶ ἔρχεται εἰς Ἱερουσαλήμ, πολιορκεῖ αὐτὴν καὶ μετά τινας ἐφόδους ἐπιτυχεῖς πείθεται εἰς τὰς θερμὰς παρακλήσεις τῶν Λατίνων καὶ συνάπτει συνθήκην, καθ' ἣν ὤφειλε νὰ ἐξαγοράσῃ ἕκαστος τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, πληρώνων ὁ μὲν ἀνὴρ 10 φλωρία, ἡ δὲ γυνὴ 5 καὶ τὰ παιδία 2. Παρέσχε δὲ προθεσμίαν 40 ἡμερῶν, ἔκλεισε πάσας τὰς πύλας τῆς πόλεως ἐγκαταλιπὼν μόνον τὴν πύλην τοῦ Δαβὶδ ἀνοικτὴν ἵνα ἐξέρχωνται. 1) Ἐλεεινὸν τὸ θέαμα τῆς φυγῆς των. Ἀπεχωρίζοντο ἐν δάκρυσι βεβυθισμένοι, καὶ δὴ ἡ βασίλισσα

1) Ὁ Πάτας Οὐρβανὸς ὁ Γος ἀκούσας ὅτι ἀπωλέσθησαν οἱ ἅγιοι Τόποι ἀπεθανον ἐκ τῆς λύπης του. Ἀλλὰ συνεκινήθησαν ἆρά γε οἱ ἡμέτεροι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὅπου παρ' ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοὺς στερηθῶμεν; καὶ ἀπὸ ἰδιοκτῆται νὰ μετοβληθῶμεν εἰς προσκυνητὰς ἁπλοῦς;

μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν θεραπαινίδων, ἣν καὶ συμπαθήσας ὁ κατακτητὴς καὶ παραμυθητικοὺς ἀπένειμε λόγους. Τοὺς λυγμοὺς τοὺς ἀναστεναγμοὺς καὶ τοὺς θρήνους τῆς στιγμῆς τῆς ἀποχωρήσεως εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ κάλαμος ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλους τοὺς θρήνους δὲν διέλειπεν ὁ κλῆρος νὰ ἁρπάσῃ πᾶν ὅ,τι εἶχε σπουδαῖον κειμήλιον ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως. Ὁ Πατριάρχης των ἀφῆρεσε τὸν καλλωπισμὸν τοῦ Ἁγ. Τάφου. Πρῶτος (εἰς φυγὴν) λέγει ὁ Παπαρηγόπουλος, παρέστη ὁ πατριάρχης τῶν Λατίνων παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ κλήρου αὐτοῦ, καὶ συνεπαγόμενος τὰ ἱερὰ σκεύη, τὰ κοσμήματα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ θησαυρούς, ὧν ὁ Θεὸς μόνος, λέγει ὁ ἄραψ ἱστοριογράφος, ἐγίνωσκε τὴν ἀξίαν (Τόμ. Δ' σελ. 662). Ἐξῆλθον δὲ πάντες, ἐκτὸς 14 χιλιάδων παίδων καὶ γερόντων καὶ λοιπῶν πτωχῶν, οἵτινες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δραπετεύσωσιν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων 2000 νέους ἠλευθέρωσεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Σαλαχουντὶν, πληρώσας ἀντ' αὐτῶν τὰ λύτρα, καὶ ἄλλους πολλοὺς ἠλευθέρωσεν ὁ ἴδιος ὁ Σαλαχουντίν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς γέροντας τοὺς μὴ δυναμένους ἵνα φύγωσιν οὐ μόνον ἐπέτρεψε νὰ μένωσιν, ἀλλὰ καὶ διέταξε τὸ τάγμα τῶν Ἰωαννιτῶν ἵνα περιθάλπῃ αὐτοὺς μέχρι θανάτου. 1)

(Ἀναγινώσκων τις τὴν ἱστορίαν τῆς καταλήψεως τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (τῷ 1099) καὶ παραβάλλων αὐτὴν μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς καταλήψεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἁγιουπιδῶν, δηλ. τοῦ Σαλαχουντίν, δὲν δύναται παρὰ νὰ ἐπαινέσῃ τὸν εὐγενῆ, τὸν γενναῖον, τὸν εὔσπλαγχνον κατακτητὴν Σαλαχουντὶν καὶ νὰ καταδικάσῃ τοὺς Σταυροφόρους. Διότι οἱ Σταυροφόροι ὅτε κατέλαβον

Τῆς μεγάλης δὲ ταύτης τραγῳδίας λαβούσης πέρας, ὁ Σαλαχουντὶν εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν θριαμβευτικῶς καὶ ἐνεργεῖ τὰ περὶ τῆς διευθετήσεως τῶν ναῶν καὶ ἐκκλησιῶν ἃς καὶ παραδίδει πάσας εἰς τοὺς ἰδιοκτήνας αὐτῶν (Παπαρηγοπ. Τόμ. Δ'. σελ. 665.

Ἀλλ' ὅσα δεινὰ προῦκειτο νὰ ἐπιφέρῃ ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων ἐπέφερε κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν. Εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως τὴν μὲν ὀρθομαρμάρωσιν ἐξέστασε, τὰς δὲ πύλας ἐξήγαγε, μίαν μόνην ἀφήσας πρὸς νότον, τὰ ἐπὶ τοῦ Τρούλου τοῦ Καθολικοῦ παράθυρα ἔκλεισε, 1) καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῦ σταυρὸν καταβιβάσας παρέδωκε τοῖς χλυδαίοις ὄχλοις, ἵνα σύρωσιν εἰς τοὺς δρόμους πρὸς ἐμπαιγμόν, καὶ τὸ Πατριαρχεῖον τῶν Λατίνων μετέβαλεν εἰς ὀθωμανικὸν τέμενος 2). Εἶτα πάντα τὰ οἰκο-

---

τὴν Ἱερουσαλὴμ οὔτε ποταμὸς δακρύων, οὔτε θάλασσα παρακλήσεων, οὔτε φωναὶ ἀδυνάτων πλασμάτων, οὔτε ἀπαίτησις πολιτισμοῦ, οὔτε φωνὴ συνειδήσεως, ἔκαμψε τὴν καὶ πέτρας σκληροτέραν αὐτῶν καρδίαν, ἀλλὰ 100 χιλιάδας περίπου ἔσφαζαν ἀδιακρίτως, τόσον τὸ αἷμα ἐντὸς τῆς εὐρυτάτης ἐκείνης αὐλῆς τοῦ Σολομῶντος ἔρρευσεν ἄφθονον, ὥστε ὡς λέγουσιν οἱ σύγχρονοι ἱστοριογράφοι, ἔφθασε μέχρι τοῦ χαλινοῦ τῶν ἵππων. Ἐν ᾧ ὁ Σαλαχουντίν, οὐτὲ ρανίδα αἵματος ἔχυσεν, ἀλλ' εἰς πάντας ἐχάρισε τὴν ζωήν, καὶ μάλιστα μετὰ συμπαθείας ἔβλεπε τοὺς περιττοτέρους ἐγκαταλιπόντας τὰ τιμαλφῆ των κειμήλια καὶ φέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν τοὺς γέροντας γονεῖς ἢ τοὺς ἀσθενεῖς των).

1) Ἦν ἡμέρα τοῦ Πάσχα ὅτε ὁ Σαλαχουντὶν ἔπραξε τοῦτο ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῶν πολλῶν φώτων ἅτινα ἐφαίνοντο μακρόθεν.

2) Τὸ Πατριαρχεῖον τοῦτο εἶχον ἀφαιρέσει οἱ Λατῖνοι ἀφ' ἡμῶν, ὧν δὲ ὁ Σαλαχουντὶν ἔθηκεν ἐν αὐτῷ τοὺς Ἀτέμιδας.

δομήματα ὅσα οἱ Λατῖνοι ἐπεσκεύασαν, ὡς τὸν Τίμιον Πρόδρομον καὶ τὸ νοσοκομεῖον τῆς βασιλίσσης Εὐδοκίας ὅπερ εἶχον μεταβάλει οἱ Λατῖνοι εἰς στρατῶνα, διὰ τοὺς Ναΐτας κατεκρήμνισε. Τὸν νάρθηκα καὶ τὸν πρόναον ὃν ἵδρυσαν οἱ Λατῖνοι εἰς τὸν τόπον τῆς εὑρέσεως· κατερείπωσε, καὶ τὸν περικαλέστατον ναὸν τῶν ἁγίων Ἰωακεὶμ καὶ τῆς Ἄννης εἰς τέμενος μετέβαλε. καλέσας αὐτὸν ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ Σαλὰχ Σαλαχίε. Εἶτα πάντα τὰ κωδωνοστάσια τῶν ἐκκλησιῶν κατέστρεψε, πλὴν τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ τῆς Βηθλεέμ.

Ἐκ δὲ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ μοναστηρίων κατέστρεψε τὸ μοναστήριον τοῦ Θαβωρίου ὄρους, ἐν ᾧ κατασφάζει τοὺς μοναχοὺς καὶ καθιστᾷ αὐτὸ στρατῶνα, τὸ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, καὶ τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Βηθλεέμ 1. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλὴμ κατέστρεψε 2).

Ἀλλὰ τὸν ἄσπονδον τοῦτον κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν πόλεμον, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος ἀνεχαίτισεν, ἀποστείλος αὐτῷ πρέσβεις καὶ δῶρα ἱκανὰ καὶ πολύτιμα παρακαλῶν, ὅπως τὸ μὲν φεισθῇ τῶν ἐκκλησιῶν, τὸ δὲ συγκατατεθῇ εἰς συμμαχίαν, καὶ ταῦτα χάριν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων. Ὡς δὲ ἐν τοῖς Ἀναλέκτοις λέγεται ἐὰν ἔλειπεν ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ πρεσβεία τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, ἐκ θεμελίων θὰ ἠφάνιζεν ὁ Σα-

1) Τῆς εὐκαιρίας ταύτης δραξάμενοι αἱ νομικαὶ φυλαὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Λαύρας τοῦ ἁγ. Σάββα καὶ πολλοὺς τῶν Πατέρων κατέσφαξαν, πολλοὺς δὲ ἐπλήγωσαν, τὰ κελλία κατεδάρισαν καὶ μόνον ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Τάφος τοῦ ἁγίου διετηρήθη.

2) Δοσιθ. VIII ΣΓ', 5 κεφ. ΙΑ.' 3.

λαχουντὶν τοὺς ἁγίους Ναοὺς τοῦ ἁγίου Τάφου καὶ τῆς Βηθλεέμ. 1)

Ἀλλὰ τῆς καταστροφῆς τῶν προσκυνημάτων παραιτηθεὶς ὁ Σαλαχουντὶν ἄρχεται νὰ ἀποξενοῖ ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ἑλλήνων. Καὶ δὴ πρῶτον παρέχει εἰς τοὺς Ἴβηρας οἵτινες ἐβοήθησαν αὐτῷ εἰς τὸν κατὰ τῶν Λατίνων πόλεμον, τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν, τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Θέκλης, τὸ τοῦ τιμίου Προδρόμου, τὸ τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου, τὸ τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου υἱοῦ τοῦ Ζεβαδαίου, τὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου, τὸ τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ τὴν μονὴν τοῦ Σταυροῦ, ἔρημον ὅμως ὑπὸ τῶν ἀραβικῶν ὀρδῶν, ἣν καὶ ἀνοικοδόμησαν οἱ Ἴβηρες βασιλεῖς καὶ ἔστειλαν ἐκεῖθεν μοναχούς.

Ἔπειτα παρέχει ἕτερα μέρη τοῖς Κόπταις. τοῖς Ἀβυσσινοῖς, τοῖς Ἰακωβίτας, καὶ τοῖς Νεστοριανοῖς πρὸς κατοίκησιν καὶ λειτουργίαν.

Εἰς τοὺς Κόπτας ἔδωκε τὸν ὄπισθεν τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου χῶρον, ὡς καὶ τὰ δωμάτια τὰ παρὰ τοὺς τάφους Ἰωσὴφ καὶ Νικοδήμου καὶ τὸ πλησίον τοῦ ἁγίου Δημητρίου Ξενοδοχεῖον τῆς ἁγίας Εὐδοκίας. Πάντα δὲ ταῦτα ἔλαβον οἱ Κόπται διὰ τῆς παρακλήσεως τῶν γραμματέων τοῦ Σαλαχουτίν, οἵτινες ἦσαν Κόπται.

Ἐπίσης δὲ εἰς τοὺς Ἀβυσσινοὺς δυνάμει τῆς παρακλήσεως τῶν βασιλέων των, ἔδωκε πρὸς κατοικίαν δύο καμάρας πλησίον τῶν Κοπτῶν. Διὰ λειτουργίαν δὲ τοῖς

1) Τόμ. Β'. σελ. 300 καὶ 408 πρβ. Ἱστορ. Ἱεροσολύμων σελ. 89.

παρεχώρησε τὴν ἐκκλησίαν τῆς εὑρέσεως τοῦ Σταυροῦ. Οὕτω δὲ καίτοι ἀφῃρέθησαν μέρη τινὰ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐν τούτοις ἀπὸ τοῦ 1088--1229 διάγουσι βίον ἥσυχον. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἄρχονται νέας περιπεσείας.

ΙΒ΄.

Οἱ Σταυροφόροι μὴ διδαχθέντες ἐκ τῆς πρώτης Σταυροφορίας, ὅτι πρὶν ἢ ἀναλάβωσι τὸν κατὰ τῶν Ἀράβων πόλεμον ὤφειλον νὰ μάθωσι νὰ εὐσεβῶσι, ἀναλαμβάνουσι τὸ μέχρι τοῦ 1229 ἑπτὰ σταυροφορίας, τῷ 1189, 1191, 1192, 1212, 1214, 1221, 1228, ἀλλ' ἅπασαι κατεστράφησαν ἄνευ τινὸς ἀποτελέσματος πλὴν τῆς τελευταίας καθ' ἣν ὁ Φρειδερῖκος αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Κάμελ τοῦ Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου νὰ πολεμήσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Μουάζαμ λαμβάνει διὰ συνθήκης τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν Βηθλεέμ, τὴν Ναζαρὲτ καὶ ἅπαντα τὰ περὶ τὴν Ἰόππην καὶ Πτολεμαΐδα χωρία.

Ἀλλ ἐντεῦθεν ἄρχονται τὰ δεινὰ καὶ αἱ περιπέτειαι καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων. Οἱ Λατῖνοι ἀποκλείουσι καὶ αὖθις τοὺς Ἕλληνας κληρικοὺς ἐκ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ μὴ ἀνεχόμενο-
μήτε τὴν φήμην μήτε τὴν δόξαν τοῦ ἐν θαύμασιν διαπρέποντος Πατριάρχου Λεοντίου τοῦ ἐκ Μακεδονίας νὰ ἀ-

1) Οἱ Ἀβυσσινοὶ σὺν τῷ χρόνῳ εἶχον λάβει καὶ μέρος πρὸς λειτουργίαν καὶ ἐν Βηθλεὲμ πλησίον τὴν βόρειον πύλην τοῦ Σπηλαίου, κτίσαντες καὶ κελλίον τινά. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι σὺν τῷ χρόνῳ τοὺς ἐξώντωσαν ὡς θὰ ἴδωμεν.

κούωσι, ἀποστέλλουσι νὰ τὸν φονεύσωσιν. Ἀλλ οἱ ἀποσταλέντες τυφλοῦνται καθ' ὁδὸν καὶ διὰ χειραγωγῶν ἐπιστρέφουσι πρὸς αὐτοὺς ἀναγγέλλοντες τὰ γενόμενα. Ἀλλ' ἕνεκεν τῆς κακουργίας ταύτης ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως προσκαλεῖ αὐτὸν εἰς Βασιλεύουσαν, ἵνα ἀπαλλάξῃ τοῦ δεινοῦ τούτου κινδύνου 1). Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην οἱ Λατῖνοι ἐκδηλοῦσι τὴν κακεντρέχειαν αὐτῶν. Ὁ Πατριάρχης, ὁ ἅγιος οὗτος ἄνθρωπος μετὰ δακρύων δέεται εἰς αὐτοὺς νὰ ἐπιτρέψωσι νὰ ἀποχαιρετήσῃ τὸ ἅγιον τοῦ Κυρίου μνῆμα, καὶ τελέσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν μυσταγωγίαν διὰ τελευταίαν φοράν. Ἀλλ' οὗτοι οὐ μόνον τὴν θείαν μυσταγωγίαν ἀλλὰ καὶ τὴν ἁπλῆν προσκύνησιν αὐτῷ ἀπαγορεύουσι.

Ἀλλὰ τῷ 1244 ἤτοι μετὰ 15 ἔτη ὁ Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου Σάλεχ Ἀγιοὺπ προσκαλεῖ τοὺς Χοβερασμίους καὶ καταλαμβάνουσι τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κακοὺς κακῶς ἀποδιώκουσι τοὺς Σταυροφόρους ἅπαξ καὶ διὰ παντός.

Ἀλλ' οἱ νέοι κατακτηταὶ μὴ ἀρκεσθέντες δυστυχῶς εἰς τὴν ἐκδίωξιν αὐτῶν, ἐπιτίθενται καὶ κατὰ τοῦ Ναοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, οἵτινες, ἄλλα μὲν τῶν κοσμημάτων κατέθραυσαν, ἄλλα ἥρπασαν, τὸ μωσαϊκὸν τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ τὸ κατακαλύπτον τὴν στέγην αὐτοῦ κατέστρεψαν, καὶ ὅ,τι ἡ θηριωδία αὐτῶν ὑπηγόρευσεν, ἡ χεὶρ δὲν ἠρνήθη νὰ ἐκτελέσῃ. Οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ ἰδόντες τὴν θηριωδίαν αὐτῶν παρακωλύουσι τὴν καταστροφὴν πείθοντες

1) Ἀλλὰ καὶ ὁ ἄρχων τῶν Ἀράβων προσεκάλεσεν αὐτὸν ἐν Δαμασκῷ, προτείνας οὐ μόνον κατοικίαν τὴν ἐκεῖ ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου ἀλλὰ καὶ διατροφὴν ἐν χριστοῦ καθ' ἑκάστην.

αὐτοὺς ὁτὲ μὲν διὰ χρημάτων, ὁτὲ δὲ διὰ παρακλήσεων καὶ παριστῶντες αὐτοῖς, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶναι φράγκοι ἀλλ εἶναι Βυζαντινοὶ καὶ ἑπομένως ἀντίπαλοι τῶν φράγκων.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ὁρισμῶν τοῦ τε Ὠμὰρ Ἰλχαττὰπ καὶ τοῦ Σαλαχουντὶν ἐπέδρασαν θαυμασίως ἐπ' αὐτῶν. Διότι μετὰ τὰς παραστάσεις ταύτας οὐ μόνον ἔπαυσαν τῆς καταστροφῆς ἀλλὰ καὶ τοὺς ναοὺς οὓς κατεῖχον οἱ Σταυροφόροι ἐπέστρεψαν εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας αὐτῶν Ἕλληνας. 1)

Οὕτω δὲ τῷ 1291, τῶν φράγκων ἐντελῶς καὶ τοῦ τελευταίου ἴχνους ἐξαλειφθέντος ἐκ τῆς Ἁγίας Γῆς, οἱ Ἕλληνες κυριαρχοῦσιν ἁπάντων τῶν προσκυνημάτων καὶ τῇ συνεργείᾳ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἀποστελλόντων πρέσβεις πρὸς τοὺς Σουλτάνους τῆς Αἰγύπτου, ταῦτα πρὸς καιρὸν ἐφησυχάζουσι.

Μία τῶν τοιούτων σπουδαίων ἐνεργειῶν ἀναφέρομεν τὴν μετὰ 57 ἔτη ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ ΣΤ'. τοῦ Καντακουζηνοῦ τῷ 1348 γενομένων. Ὁ εὐσεβὴς οὗτος αὐτοκράτωρ τὰ μάλιστα περί τε τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων ὡς καὶ περὶ τῶν κατοίκων Ἑλλήνων φροντίζων, ἀκούσας ὅτι τά τε ἱερὰ προσκυνήματα ὡς καὶ οἱ αὐτόθι

1) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1291) οἱ φράγκοι καὶ αἱ σταυροφορίαι αἱ γενόμεναι αἴτιαι καταστροφῆς οὐ μόνον τοῦ Νοῦ καὶ τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἑλληνικῶν πόλεων ὡς τῆς Ἀσκάλωνος τῆς Ἀκκαρών, τῆς Ἰόππης, τῆς Καισαρείας, τῆς Πτολεμαΐδος, τῆς Τύρου, τῆς Νεαπόλεως, τῆς Τιβεριάδος καὶ ἄλλων ὡς καὶ χωρίων ἀναριθμήτων ἐκλείπουσιν ἐντελῶς ἐξ Ἱεροσολύμων.

Ἕλληνες ἕνεκα τῆς κακοδιοικήσεως τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀμηρῶν διοικητῶν διέτρεχον κίνδυνον, ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν Σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου Νασρουντὶν Χασὰν καὶ ἐπιστολήν, δι' ἧς συνίστα τὸν παρὰ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκ φανατισμοῦ καταδιωχθέντα πατριάρχην τῶν Ἱεροσολύμων Λάζαρον, παρακαλῶν, ὅπως οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἕλληνες, τὰ μοναστήρια, καὶ αἱ ἐκκλησίαι των, ὡς καὶ οἱ προσκυνηταὶ, διάγωσιν ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ εὑρίσκωσιν ὑποστήριξιν καὶ ὑπεράσπισιν παρ' αὐτῶν τε καὶ παρὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις διοικητῶν. Ἐπίσης ὁ Πατριάρχης νὰ μὴ καταδιώκηται καὶ οἱ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως εἰσερχόμενοι μὴ ἐνοχλῶνται μηδὲ περιφρονῶνται ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων. Ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ ἔγραψεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἅτινα μανθάνομεν ἐκ τῆς διασωθείσης ἀπαντήσεως τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου, 1)

Ἀλλὰ τοιαύτην ἔχοντες προστασίαν οἱ Ἕλληνες προσεπάθουν νὰ ἐπισκευάζωσι τὰ καταστραφέντα καὶ νὰ ἐπουλῶσι τρόπον τινὰ τὰς πληγὰς τῶν κτιρίων, ἃς ἡ φανατικότης καὶ οἱ πόλεμοι ἐπέβαλον. Τῇ μεσιτείᾳ ὅθεν τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, ἔλαβον τὴν ἄδειαν καὶ ἐπε-

1) Μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἣν ἀπεκόμισαν οἱ πρέσβεις εἰς τὸν Σουλτάνον ἀπεκόμισαν καὶ ἑτέραν ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ὁ Ι. Καντακουζηνὸς περεκάλεσε τὸν Σουλτάνον ἵνα δεχθῇ Φραγκισκανούς τινας ἐν Ἱεροσολύμοις μοναχούς, διότι ἀπηγορεύετο ἡ εἴσοδος αὐτῶν ἐν Ἱεροσολύμοις. Ὁ δὲ Πατριάρχης Λάζαρος ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Σιὼν ὡς οὖσαν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου (τῷ 1348). Ἀλλὰ (τῷ 1836) τινὲς τούτων κατεσφάγησαν καὶ (τῷ 1432) παντελῶς ἐξηφανίσθησαν, καὶ μόλις ἀνεφαίνοντο μετὰ ἓνα αἰῶνα

σκεύασαν πολλὰ μέρη καὶ ἰδίᾳ τὰ ἐν τῷ ἁγίῳ Τάφῳ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν πολεμίων διαφθαρέντα.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης (1412) συνεργείᾳ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Πατριάρχης Δωρόθεος λαμβάνει ὁρισμὸν παρὰ τοῦ Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Μάλεκ Δαχὰχ Τζακμὰν, καθ' ὃν ὤφειλε νὰ ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ναοῦ, τὰς κλεῖς, νὰ ἀνοίγῃ καὶ νὰ κλείῃ ἀνεμποδίστως.

Ἐπίσης τῷ 1437—8 πάλιν συνεργείᾳ τῶν αὐτοκρατόρων, ὁ Πατριάρχης Θεόφιλος λαμβάνει ὁρισμὸν παρὰ τοῦ Σουλτάνου, καθ' ὃν ὤφειλε νὰ κατέχῃ πάντα τὰ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, τὸν Ἅγιον Τάφον, τὸν Γολγοθᾶν καὶ τὰ λοιπὰ μέρη ὡς ἴδια αὐτοῦ κτήματα, νὰ κάθηται ἐντὸς αὐτῶν καὶ νὰ ἀνοίγῃ καὶ νὰ κλείῃ τὴν πύλην τοῦ ναοῦ ἐλευθέρως. Ἀλλ' αἴφνης ἐν τῇ οὐροδρομίᾳ ταύτῃ περιπίπτουσι τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα εἰς ἑτέραν περιπέτειαν.

ΙΓ'.

Κατὰ τὸ 1452, ἤτοι κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς πτώσεως τῆς Κων)πόλεως, ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Μαλὲκ Δάχαχ Τσιακμὰν ἐκ τῶν περιστάσεων ἐνθαρρυνθεὶς δι τάξε τοὺς μουσουλμάνους τῆς Παλαιστίνης εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Χριστιανῶν διωγμόν. Οὗτοι ὡς λύκοι ἄγριοι περιφερόμενοι, πλεῖστα μοναστήρια πέριξ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἠφάνισαν, τὰς ἀνεγερθείσας οἰκοδομὰς ἔν τε τῇ Ἁγίᾳ Σιών, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Τάφου, καὶ τῇ Ἁγίᾳ Βηθλεὲμ κατεκρήμνισαν, καὶ πρὸς ἐπίμετρον τὰ ὀστᾶ τῶν τεθνεώτων ἐκ τῶν τάφων ἐξαγαγόντες ἀνὰ τὰς

ὁδοὺς διεσκόρπισαν τοὺς Χριστιανοὺς κατεδίωξαν, καὶ τὸ πᾶν συνέχεον.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ δεινοῦ τούτου πολέμου καὶ τῆς δεινῆς καταστροφῆς ἐξήγαγε τούς τε Χριστιανοὺς καὶ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα, τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ αὖθις, διὰ τῆς Ἁγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος, ἥτις διὰ τῶν ἐθνικῶν χρημάτων ἐξευμενίσασα τοὺς κρατοῦντας, κατώρθωσε νὰ διέλθῃ τὰς δυσχερεῖς ταύτας περιστάσεις.

Ἀλλὰ εἰς τὴν περιπέτειαν ταύτην προστίθεται καὶ ἡ σφοδρὰ λυπηρὰ εἴδησις τῆς πτώσεως τῆς Κων)πόλεως τῷ 1453, ὁπότε καὶ τὸ Ἔθνος ὑποδουλοῦται, καὶ οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κων)πόλεως ἐκλείπουσι, καὶ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἀπορφανισθέντα ἀποστεροῦνται τῆς ἰσχυρᾶς αὐτῶν ὑποστηρίξεως.

Ἡ Ἁγιοταφιτικὴ ὅμως Ἀδελφότης, ἣν ἐδίδαξαν τόσαι ἀντίξοοι περιστάσεις καὶ περιπέτειαι τοσούτων αἰώνων, δὲν θορυβεῖται μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κων)πόλεως ἀλλὰ φυλάττουσα τὴν τόλμην καὶ τὴν ψυχραιμίαν τὴν χαρακτηρίζουσαν τοὺς Ἕλληνας ἐν τοῖς δεινοῖς αὐτῶν, ἀποστέλλει τὸν Πατριάρχην αὐτῆς Ἀθανάσιον Γ'. εἰς τὴν Βασιλεύουσαν, φέροντα μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Ὠμὰρ-οὐλ-Χατὰπ, τὸν τοῦ Σαλαχουντὶν καὶ τοὺς τῶν ἄλλων Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου, μετὰ τῆς ἐντολῆς, ὅπως παρουσιασθεὶς πρὸ τοῦ Πορθητοῦ Μωάμεθ τοῦ Β'. παρακαλέσῃ αὐτὸν, ὅπως δι' ὁρισμοῦ ἀναγνωρίσῃ καὶ οὗτος τὰ ἅγια προσκυνήματα, ὡς οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ἑλληνικὴν ἰδιοκτησίαν.

Ὁ Σουλτάνος μετὰ τῆς μεγαλειτέρας εὐαρεσκείας παρέδωκεν αὐτῷ ὁρισμὸν δι' οὗ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπικυροῦνται

οἱ τῶν προκατόχων αὐτοῦ ὁρισμοὶ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀναγνωρίζωνται τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήμανα καθαρῶς ἑλληνικὰ, καὶ οὕτω περιεθριγγώθη καὶ αὖθις ἡ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἰδιοκτησία.

Ἀπὸ δὲ τοῦ 1452--1517 τὰ ἱερὰ προσκυνήματα διῆλθον ἐν σχετικῇ ἡσυχίᾳ· διότι ἐπιδρομαὶ καὶ καταστροφαὶ καὶ λεηλασίαι καὶ κατεδαφίσεις μονῶν παύουσιν, οὐχ ἧττον ἡ εἰσαγωγὴ καὶ ἄλλων ἐθνῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σαλαχουντὶν, ὡς τῶν Κοπτῶν, Ἀβυσσινῶν καὶ νῦν προστεθέντων καὶ τῶν Ἀρμενίων, καὶ Μαρωνιτῶν, ἐπιφέρει σύγχυσιν καὶ ἀνωμαλίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν. Διότι τὰ ἱερὰ προσκυνήματα καθίστανται τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τῶν ἐθναρίων τούτων, προσπαθούντων νὰ ἀφαιρέσωσι ταῦτα ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων. Λαβόντα δὲ ἀφορμὴν τε ἔκ τῆς πτωχείας τῆς καταλαβούσης τὸν ἑλληνικὸν κλῆρον ἐκ τῆς ἐκλείψεως τῆς προστασίας τῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἐκ τῆς ἀκαταστασίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐν Κων)πόλει, ὕψωσαν κεφαλὴν ζητοῦντα ἴσα δικαιώματα τοῖς ἰδιοκτήταις Ἕλλησι,καὶ ἀπαιτοῦντα νὰ ἔχωσι κλεῖς νὰ ἀνοίγωσι καὶ νὰ κλείωσι ὁτε καὶ ὁσάκις θέλωσι.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχονται ἀκριβῶς αἱ τῶν ἐθναρίων, Κοπτῶν, Χαπαισίων, Συριάνων, Ἀρμενίων καὶ εἶτα φράγκων κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου ἐπιθέσεις, δύο τινὰ σκοποῦσαι, ἢ τὴν ἐκδίωξιν αὐτοῦ ἐκ τῶν ἁγίων Τόπων, ἢ ἂν μὴ ἐπιτύχωσι ταύτης, τὴν μετ' αὐτῶν ἐξίσωσιν ἐν τοῖς δικαιώμασι τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων.

ΜΕΡΟΣ Β'.

Ἐξετάσαντες μέχρι τοῦδε ἐν τῷ Α΄. μέρει τὰς περιπετείας τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, εἴδομεν ὅτι ἐν ἑκάστῃ τούτων παρίσταντο ὑπερασπισταὶ αὐτῶν οἱ τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορες, φροντίζοντες, οὐ μόνον περὶ τῶν ἐπισκευῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἀνιδρύσεων, καὶ τὸ δὴ μέγιστον, περὶ τῆς ἡσυχίας καὶ εὐημερίας αὐτῶν τε καὶ τῆς Ἁγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος, ἀποστέλλοντες ἑκάστοτε πρέσβεις πρὸς τοὺς Σουλτάνους τῆς Αἰγύπτου μετὰ πολλῶν δώρων καὶ παρακλητικῶν ἐπιστολῶν.

Ἐν τῷ μέρει ὁμως τούτῳ ἐξετάζοντες τὰς περιπετείας αὐτῶν θὰ ἴδωμεν τὴν ἀντιπροσωπεύουσαν τὸ Ἔθνος ἀδελφότητα ἀγωνιζομένην νὰ διασώσῃ τὰ ἱερὰ ταῦτα προσκυνήματα, οὐχὶ πλέον ἐκ τῆς διαφθορᾶς καὶ καταστροφῆς τῶν κτιρίων αὐτῶν, ὡς μέχρι τοῦδε ἔπραττεν, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἀποξενώσεως αὐτῶν ἐκ τῶν χειρῶν Αὐτῆς. Διότι ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ δὲν κινδυνεύουσι πλέον οἱ Ναοὶ νὰ λεηλατηθῶσι καὶ νὰ καταστραφῶσιν, ἀλλὰ κινδυνεύει αὐτὴ αὕτη ἡ ὕπαρξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἔθνους, αὐτὴ ἡ ὕπαρξις τῆς Ἀδελφότητος, καὶ αὐτὸ τὸ ἐθνικὸν καύχημα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀγὼν καὶ ὁ κίνδυνος τῆς Ἀδελφότητος ὡς καὶ αἱ περιπέτειαι τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων εἰσὶ πολὺ τῶν τοῦ παρελθόντος μέρους σπουδαιότεραι· διότι ἐκεῖ ἑκάστη περιπέτεια κατέληγεν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ κτιρίου, ἐν ᾧ ἐνταῦθα καταλήγει εἰς κα-

ταστροφὴν δικαιωμάτων, καὶ ἐκτοπισμὸν τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ τοῦ ἰδιοκτήτου αὐτῶν ἔθνους.

Ἀλλ' ἐν τῷ σπουδαίῳ τούτῳ ἀγῶνι τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἀντὶ νὰ ἔχωσι καὶ ἰσχυροτέραν ὑποστήριξιν, τοὐναντίον ἀπορφανίζονται· διότι ἡ Κωνσταννινούπολις ἐκπορθεῖται· οἱ αὐτοκράτορες ἐκλείπουσιν, οἱ ἀντίπαλοι πολλαπλασιάζονται, καὶ πρὸς ἐπίμετρον καὶ πολιτικῶς ἐνισχύονται. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἐγκαταλείπει ταῦτα διότι πανταχοῦ παρίσταται βοηθὸς ἐν τοὶς ἀγῶσιν, ὁτὲ μὲν διὰ τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου, ὁτὲ δὲ διὰ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων τῶν παραδουναβείων χωρῶν, καὶ ἄλλοτε διὰ τῆς ἐνισχύσεως καὶ ἐγκαρδιώσεως τῆς Ἁγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος. Ὁ ἐπισταμένως ἀναγινώσκων τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς περιπετείας ταῦ μέρους τούτου, δὲν δύναται παρὰ νὰ ἴδῃ τὸν θεῖον δάκτυλον διοικοῦντα ταῦτα τε καὶ τὴν Ἀδελφότητα. Καὶ ἐπὶ τούτου στηριζόμενος δύναται οὐ μόνον θαῦμα νὰ θεωρήσῃ τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλὰ καὶ νὰ πεισθῇ περὶ ἐκείνου ὅπερ καὶ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ εἴπομεν ὁτι ἡ θεία πρόνοια ἐξέλεξε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, τῆς ἑστίας τῆς θείας αὐτοῦ πίστεως.

Καὶ τοῦτο διότι, ὡς νομίζω ἐν τῇ θρησκείᾳ εἶναι θερμότερον πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν, διότι μόνον ἐκ τούτων ἐγνώρισε ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν Θεόν, ἄνευ τινὸς ἀποκαλύψεως, καὶ μόνον ἐζήτησε καὶ εὗρεν αὐτόν, ἐν τῷ φιλοσοφικῷ αὐτοῦ πνεύματι, καὶ μόνον ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ καυχᾶται, ὁτι ὡς ἐφεῦρε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἐφεῦρε καὶ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν ἐν τῇ περὶ τῶν ὄντων φιλοσοφίᾳ αὐτοῦ. Τοῦτο καὶ ἡ θεία πρόνοια

διὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐπιγείου τοῦ Κυρίου Οἴκου ἐπισφραγίζει. Τὴν ἐκλογὴν δὲ αὐτοῦ εἰς τὴν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων διατήρησιν καὶ ἐξυπηρέτησιν, ἐπιβεβαιοῖ ἡ ἐν ἁπάσαις ταῖς περιπετείαις αὐτῶν νίκη αὐτοῦ, ὧν καὶ ἀρχόμεθα συνεχίζοντες τὰς τοῦ Α΄. μέρους.

ΙΔ΄.

Ἐν ταῖς ἐφεξῆς περιπετείαις, ἀδελφοὶ Ἕλληνες, τὰ ἱερὰ προσκυνήματα θὰ παρίστανται εἰς ἁρπαγὴν τῶν διαφόρων ἐθνῶν, Κοπτῶν, Αβυσσηνίων, Φράγκων καὶ Ἀρμενίων, κατὰ τῶν ὁποίων θὰ ἀγωνίζηται μόνον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διὰ τῆς Ἁγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος, προσπαθῶν πάντοτε νὰ ἀμύνηται περὶ αὐτὰ ὡς ἡ ὄρνις περὶ τὰ νοσσία αὐτῆς κατὰ τῶν ἐφορμώντων ἐθνῶν.

Καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν περιπετειῶν τούτων ποιοῦσιν οἱ Κόπται καὶ Ἀβυσσήνιοι. Οὗτοι ἐγκατασταθέντες ἐν Παλαιστίνῃ ὑπὸ τοῦ ἐξολοθρευτοῦ τῶν Σταυροφόρων Σαλαχουντὶν, καὶ μέρη ἐντὸς τοῦ ναοῦ διά τε προσευχὴν καὶ κατοικίαν 1) λαβόντες, ἐπιλαμβανόμενοι τῶν ἑκάστοτε

---

1) Οἱ Κόπται ἔλαβον παρὰ τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου τὸν ναὸν τῆς εὑρέσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἵνα προσεύχωνται μετὰ τῶν χαπαισίων καὶ μέρος τι ὄπισθεν τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου (ἴδε ὄπισθεν σελ. 127).

Εἰς τοὺς χαπαισίους ἐδόθησαν τὰ δῶματα τοῦ ναοῦ τῆς εὑρέσεως ὡς καὶ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ «Διαμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου» (ἴδε ὄπισθεν αὐτόθι).

Εἰς δὲ τοὺς Μαρωνίτας ἐδόθη τὸ παρεκκλήσιον τῆς μαστιγώσεως

ἀντιξόων περιστάσεων τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου, προσεπάθουν νὰ ἀποκτήσωσιν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως καὶ δικαιώματα ἰδιοκτησίας. Καίτοι δὲ τὸ πρῶτον βῆμα ἐποίησαν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (1390) ἐν τούτοις τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐνέτειναν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιθυμοῦντες νὰ κατέχωσι καὶ οὗτοι κλεῖς τοῦ Ναοῦ ὡς ἄλλοι ἰδιοκτῆται.

Τὸ ζήτημά των ὑφίστατο μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ τρίτου διαδόχου τοῦ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Σουλτὰν Σελὶμ τῷ 1517. Τούτου δὲ καταλοβόντος τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ Πατριάρχης Δωρόθεος, ἐπιληφθεὶς τῆς εὐκαιρίας ταύτης καὶ παρουσιασθεὶς πρὸ αὐτοῦ παρακαλεῖ, ἵνα οὐ μόνον τοὺς προηγηθέντας ὁρισμούς, τοὺς τὰ προνόμια ἐπικυροῦντας δι' ἑτέρου ὁρισμοῦ ἐπικυρώσῃ, ἀλλὰ καὶ τὸ μεταξὺ τῆς Ἀδελφότητος ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν Κοπτῶν καὶ Ἀβυσσηνῶν ἀφ' ἑτέρου ζήτημα λύσῃ. Ὁ Σουλτάνος Σελὶμ ἐπικυροῖ πάντας τοὺς ἀπὸ τοῦ Ὠμὰρ λχαττὰπ μέχρι τῆς ἐποχῆς του δοθέντας ὁρισμοὺς δι' ἰδιαιτέρου ὁρισμοῦ, περιέχοντος λεπτομερῆ κατάλογον πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τῶν μοναστηρίων τῶν προσκυνημάτων καὶ τῶν κτη-

---

καὶ τὸ παρὰ τοῖς Φράγκοις «μήμου ἅπτου». Σήμερον ὅμως οἱ Μαρωνῖται ἐξέλιπον ἐξουδετερωσέντες ὑπὸ τῶν Φράγκων.

Εἰς δὲ τοὺς Ἀρμενίους δυνάμει τῶν ἐν Κιλικίᾳ ἀρχόντων τῶν τὰ μάλιστα δυναμένων παρὰ τοῖς Σουλτάνοις ἐδόθησαν τὰ πρὸς Ν τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου κατηχούμενα καὶ τὸ μέρος ἔνθα ἱστατο ἡ Θεοτόκος κλαίουσα τὸν ἐπὶ Σταυροῦ ἀνηρτημένον Υἱὸν αὐτῆς καὶ Σωτῆρα ἡμῶν.

μάτων, δι' οὗ τίθησιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἐθνάρια Κιουλτζῆδες, Χαπαισίους, Κόπτας, Σέρβους, πάντα τὰ ἀφιερώματα τῶν προσκυνητῶν καὶ τὴν κληρονομίαν τῶν ἀποθνησκόντων Μητροπολιτῶν, ἐπισκόπων καὶ λοιπῶν κληρικῶν.

Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ ὁθεν τούτου ματαιοῦται, ὡς βλέπει τις πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς διαμελισμὸν τῆς ἐξουσίας τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, ἐπικυροῦνται ταῦτα ὡς καθαρὰ αὐτῶν ἰδιοκτησία καὶ τὸ ζήτημα τῶν κλειδῶν λύεται ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη ἀπὸ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου τὸ ζήτημα τῶν κλειδῶν οἱ Κόπται φέρουσι καὶ αὖθις ἐπὶ τοῦ τάπητος, ὁ Σουλτὰν Σελὴμ πλέον δὲν ἦτο ἐν τοῖς ζῶσιν. Ὁ δὲ υἱός του Σουλεϋμὰν Κανοῦνι συγκαλέσας συμβούλιον τῶν μεγιστάνων του, ἀποφασίζει περὶ τῶν κλειδῶν τὰ ἑξῆς: 1) Ὅπως δοθῶσιν αἱ κλεῖς εἰς χεῖρας Μωαμεθανῶν θυρωρῶν πρὸς φύλαξιν· 2) ὅπως διορισθῶσιν ἕτεροι Μωαμεθανοὶ ὅπως παραλαμβάνωσι τὰς κλεῖς παρὰ τῶν κλειδούχων καὶ ἀνοίγωσι καὶ κλείωσι, καὶ οὗτοι πάντες νὰ εἶναι καὶ φύλακες τοῦ ναοῦ· 3· ὅπως διωρισθῇ ἔτι εἷς ὀθωμανὸς Μουτεβελλῆς τὸ ἀξίωμα, ἔχων ὡς ἔργον νὰ εἰσπράττῃ φόρον ἐκ τῶν προσκυνητῶν. 1)

---

1) Ὁ φόρος οὗτος ὡρίσθη ὅπως παρὰ μὲν ἑκάστου τῶν Ἑλλήνων λαμβάνῃ ὁ Μουτεβελλῆς 7 γρόσια, παρὰ δὲ τῶν Φράγκων 14· ἐκ τῶν Καραμανλητῶν 5, ἐκ τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Κοπτῶν 3· διὰ τούτων διετήρει πτωχοτροφεῖον τῶν ὀθωμανῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅπερ ἀνήγειρεν ἡ παλλακὶς τοῦ Σουλτάνου ἐκεῖ ἔνθα κεῖνται τὰ κελλάνια τῆς ἁγ. Ἑλένης. (Δοσιθ. ΧΙΖ΄. § 1)

Καίτοι δὲ διεμαρτυρήθη ὁ Πατριάρχης μετὰ τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν εἰς τὸν Σουλτάνον διὰ τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν, οὐχ ἧττον οὐδὲν κατώρθωσε. 1) Διότι καὶ οἱ ὑποστηρικταὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων αὐτοκράτορες εἶχον ἤδη ἐκλείψει, καὶ οἱ προσκυνηταὶ ὡς ἐκ τῆς ἀκαταστασίας τῶν καιρῶν ἐσπάνιζον· ἡ πενία κατεμάστιζεν ὡς ἄλλη νόσος τοὺς Ἕλληνας μοναχούς, τὰ κτήματα ἕνεκα τῶν συνεχῶν πολέμων κατηρημώθησαν, αἱ ἐκκλησίαι, αἱ μοναὶ καὶ λοιπὰ ἱερὰ καθυδρίματα, ὑπὸ ἐριπείων καλυπτόμεναι ρακένδυτοι καὶ ἑτοιμόρροποι, παρίστων ἐλεεινὸν θέαμα. Καὶ ὁ ἀλγήσων οὐδείς.

Εἰς τοιαύτην θέσιν ἔφθασαν οἱ φύλακες καὶ ἀγωνισταὶ τῶν προσκυνημάτων Ἕλληνες μοναχοί, ὥστε ἐστεροῦντο καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου. Οἱ Πατριάρχαι εἰργάζοντο καὶ ἐκ τῶν ἐργοχείρων αὐτῶν ἀπέζων. Ἡ πενία αὕτη ἠνάγκασε καὶ τὸν εὐκλεᾶ καὶ ἔνδοξον ἐκεῖνον ναὸν τὸν πλούσιον ἐν ἀμφίοις καὶ κοσμήμασι, νὰ ἐνδυθῇ πενιχρότητα ὡς οἱ ὑπηρετοῦντες αὐτόν. Ἐλειτούργουν λέγει ὁ μέγας Πατριάρχης Δοσίθεος, διὰ τῶν ἱερῶν πανίων καὶ τρικήριον εἶχον σιδηροῦν. Ἐπίσης ἡ πατριαρχικὴ ράβδος ἦν ξυλίνη, ὧν τρεῖς σώζονται ἐν τῷ Σκευοφυλακείῳ εἰς ἀνάμνησιν τῆς δυστήνου ἐκείνης ἐποχῆς. Εἰς τοιαύτην λυπηρὰν κατάστασιν ὄντων τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν, οἱ ἐχθροὶ κυκλοῦσιν αὐτοὺς καὶ πρὸς ἐπίμετρον τῆς λύπης αὐτῶν καὶ τῆς περιπετείας ἐκείνων, ὁ Σουλτὰν Σουλεϋμὰν ὁ Α

1) Ἄρα ἡ -ληγὴ αὕτη τοῦ νὰ κάθηνται ἔνδοθεν τῆς θύρας τοῦ ναοῦ Ὀθωμανοί, ὀφείλεται εἰς τοὺς κυρίους Κόττας καὶ Ἀβυσσηνούς. Αὕτη ἦν ἡ πρώτη κατὰ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐγχείρησις.

κατακρημνίζει τὸν τοῖχον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἵνα λάβῃ τὰς πέτρας πρὸς ἀνίδρυσιν τοῦ τείχους τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἀφαιρεῖ τὴν ὀρθομαρμάρωσιν τῆς περικαλλεστάτης ἐκκλησίας τῆς Βηθλεὲμ, καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ ἐδάφει αὐτῆς μάρμαρα, ἵνα καλλωπίσῃ τὸ τέμενος τοῦ Ὠμὰρ-οὐλ-Χατάπ. Δὲν ὑπάρχουσι μεγιστάνες νὰ βοηθήσωσι, δὲν ὑπάρχουσιν αὐτοκράτορες ὅπως διὰ παρακλήσεων ἀναχαιτήσωσι τὴν βουλὴν τοῦ Σουλτάνου, ὡς ἄλλοτε. Καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ τὰ προσκυνήματα εὑρίσκονται εἰς τὴν ἐσχάτην ἀναλαμπὴν, τὴν ἐσχάτην ὑφιστάμενα ἔνδειαν.

Ἀλλ' ὅτε ἐξ ἀμφοτέρων τούτων τῶν δεινῶν παρουσιάζετο τὸ χάος τῆς ἀπελπισίας, καὶ οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ ἀποφασίσαντες νὰ μετέλθωσι τὸν ἐπαίτην οὐχὶ δι' ἑαυτοὺς ἀλλὰ διὰ τὰ ἑτοιμοθάνατα κειμήλια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ ἱερὰ προσκυνήματα, περιέρχονται γῆν καὶ θάλασσαν συναθροίζοντες ἐλεημοσύνας ἐκ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ νήσων. Καὶ τοῦτο διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὡς ἀναφέρει ὁ Πατριάρχης Δοσίθεος, οἱ χριστιανοὶ δὲν ἤρχοντο εἰς προσκύνησιν καὶ τὰ μοναστήρια καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Τάφου, καὶ ἡ Βηθλεὲμ, οὐδεμίαν ἀνακαίνισιν εἶχον εἰς τὰ ἀπειλοῦντα πτῶσιν μέρη. Τὸ Πανελλήνιον λοιπὸν ἀδελφοὶ Ἕλληνες, ἀνοικταῖς ἀγκάλαις δεχόμενον τοὺς περιερχομένους τούτους μοναχοὺς Ἕλληνας τοὺς διεκτραγωδοῦντας τὴν ἀθλίαν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων κατάστασιν, ἐδέχετο προσηνέστατα καὶ μετὰ τῆς μεγαλειτέρας εὐλαβείας προσέφερε τὸν ὀβολὸν αὐτοῦ πρὸς διατήρησιν αὐτῶν. Δὲν ἐσκέπτετο τὰ δεινά του, δὲν ἐσκέπτετο τὴν δυστυχίαν, ἣν ὑφίστατο ἐκ τῶν συνεπειῶν τῆς πτώ

σεως τῆς Βασιλευούσης, δὲν ἐσκέπτετο περὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτοῦ, ὅσον ἐσκέπτετο διὰ τοὺς ἁγίους Τόπους παρέχον εἰς τὸν ἐπαίτην μοναχὸν τὸν ὀβολὸν αὐτοῦ· ἢ μᾶλλον φροντίζον περὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω, δὲν ἐλησμόνει ὅτι ἐκεῖ που κάτω εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ὑπάρχει καὶ ὑποληφθεῖσα τις ἐθνικὴ κτῆσις τὴν ὁποίαν καὶ οἱ κατὰ καιροὺς κατακτηταὶ ἐσεβάσθησαν.

Οὕτω δὲ τοῦ μακαρίου Γερμανοῦ τοῦ ἐξ Ἀραχώβης, καὶ τοῦ συμπατριώτου αὐτοῦ Ἰωακεὶμ τοῦ θαυματουργοῦ, περιερχομένων, τὸ Πανελλήνιον οὐ μόνον χρήματα παρεῖχεν ἀλλὰ καὶ κτήματα ἀφιέρου πρὸς πάγιόν τι τῶν προσκυνημάτων εἰσόδημα.

Ὁ Κύπριος Φίλιππος οὐ μόνον γενναίαν χρηματικὴν προσφορὰν ἀπέστειλε τοῖς Ἕλλησι κληρικοῖς, ἀλλὰ καὶ διὰ διαθήκης του παρεχώρησεν ὁλόκληρον τὴν κώμην τῆς ἐπαρχίας Πάφου Τάλαν εἰς τὸν ἅγιον Τάφον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ ὄρδινον τῶν Ρωμαίων, νὰ ἐξοδιάζονται τὰ εἰσοδήματα τοῦ αὐτοῦ χωρίου εἰς δόξαν τοῦ Παναγάθου Θεοῦ ἡμῶν. 1)

Τὸ ἔργον τῆς ἱερᾶς ὑπὲρ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων ἐπαιτείας ἐξακολουθεῖ καὶ ὁ ἐν λόγῳ Γερμανὸς ὁ καὶ τοῦ ἁγίου Σάββα τότε ἡγούμενος ὁ ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἀδελφοθέου τῷ 1534 ἀναχωρεῖ εἰς Βασιλεύουσαν, καὶ μετὰ πολλοὺς κόπους καὶ ἀγῶνας περιελθὼν τὰς τῆς Ἑλλάδος τῆς γενετείρας αὐτοῦ πόλεις καὶ κώμας, ἐπιστρέφει εἰς Βασιλεύουσαν ἀποκομίζων ποσὰ οὐκ εὐκαταφρόνητα ἐκφραστικὰ τῆς ἑλληνικῆς εὐσεβείας τε καὶ φιλοτιμίας.

1) Ἐκκλησ. Ἱεροσολ. σελ. 69, 140.

Ἐντεῦθεν ἐπισκεφθεὶς τὸν Σουλτάνον Σουλεϋμὰν καὶ εὐμενοῦς τυχὼν ὑποδοχῆς τε καὶ ἀκροάσεως, ζητεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁρισμὸν ἐπικυροῦντα ὅ,τι καὶ ὁ ὁρισμὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἄδειαν πρὸς ἀνακαίνισιν τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου καὶ ἑτέρων ἱερῶν καθιδρυμάτων. Ταύτης ἐπιτυχὼν καὶ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἐπανακάμψας, πρῶτον αὐτοῦ μέλημα ἦν, ἵνα τὰ πρωτόλεια τῆς ἑλληνικῆς γενναιοδωρίας μεταχειρισθῇ εἰς κόσμον καὶ εὐπρέπειαν τοῦ πανιέρου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως.

Τὸ *Ι.* Κουβούκλιον τοῦ ἁγίου Τάφου ἐκ τῶν διαφόρων τῶν ἐπιδρομέων ἐπιθέσεων ἀκρωτηριασθὲν εὑρίσκετο εἰς λίαν ἀξιοδάκρυτον καὶ ἐλεεινὴν θέσιν. Τὸ ἄνωθεν αὐτοῦ μέρος, ἔνθα ὡς τις στέφανος ἔκειτο μικρός τις τροῦλλος εἶχε καταστραφεῖ καὶ παρίστα ἐλεεινὸν θέαμα. Τοῦτο λοιπὸν ὡς τι κεφάλαιον τοῦ ὅλου ἀνακαινίζει πρῶτον δὲ ἀρίστης τεκτονικῆς, διὰ λευκῶν μαρμάρων, καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ ὑψοῖ θόλον ἐπὶ μαρμαρίνου περιστυλίου στηριζόμενον καὶ διὰ μολύβδου καλύψας ἄνωθεν, κατέστησε τόσον λαμπρὸν ὥστε νὰ ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ δόξαν τε καὶ λαμπρότητα. 1)

Εἶτα τοῦ στολισμοῦ καὶ τῆς εὐπρεπείας τῆς βασιλικῆς ἀρξάμενος, ἀφ' ἑνὸς μὲν περικοσμεῖ ταύτην διὰ διαφόρων κομψοτάτων καὶ ποικιλωτάτων κανδηλῶν, ἐκ διαφόρου ὕλης ἀποτελουμένων, ἀφ' ἑτέρου δὲ καταπλουτεῖ ταύτην διὰ διαφόρων ἱερῶν ἀμφίων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν, ὡς καὶ διὰ σηρικῶν τοῦ κλήρου ἀμφιέσεων.

Μετὰ δὲ ταῦτα στρέφει τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀ-

1) Ἀσσ. XI Ζ 3.

νακαίνισιν τῶν μοναστηρίων τῶν ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἐπιδρομῶν κατερειπωθέντων. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα εἰς πέρας ἀγαγὼν εὑρύνει καὶ καλλωπίζει τό τε κεντρικὸν μοναστήριον καὶ τὸ Πατριαρχεῖον.

Οἱ ἕλληνες μοναχοὶ αἰσθάνονται ἀναψυχὴν τινα ἀλλὰ καὶ πνευματικὴν καὶ ἐνδόμυχον ἀγαλλίασιν ὅτι ὁ Θεὸς εὐηρεστήθη νὰ ρίψῃ ἐπ' αὐτοὺς τὸ ἵλεον αὐτοῦ ὄμμα, ἵνα ἐξαγάγωσι τὰ θεῖα αὐτοῦ προσκυνήματα ἐκ τῆς ταλαιπωρίας. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἦτο εὐχάριστος, τὸ ἅγιον Κοβούκλιον, ὁ Ναὸς, ἔστιλβε διὰ τοῦ χρυσοῦ τῆς σήμερον ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Ἡ Ἱερουσαλὴμ παρίστα θέαν τερπνὴν πλέον. διότι εἰ καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν στήριγμα ἐξέλιπεν, οὐχ' ἧττον τὸ εἴδωλον τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων εἶχε ἱδρύσει τὸν βωμὸν αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἐκ τῆς εὐτυχίας ταύτης τὰ ἱερὰ προσκυνήματα πίπτουσι καὶ αὖθις εἰς ἑτέραν περιπέτειαν.

ΙΕ'.

Γνωστὸν ὅτι μέχρι τοῦ 1517 οἱ Ἀρμένιοι προσκυνηταὶ ἕνεκα τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου των δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν ἁγίαν πόλιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Λατῖνοι ἐπίσης ἕνεκα τῶν πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης διενεξεων τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου, δὲν ἐπεσκέπτοντο τὴν ἁγίαν Γῆν. Ἀλλ' ὁτε ὁ Σουλτὰν Σελὶμ τῷ 1517 ὑπέταξε τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Ἀρμενίους, καὶ μετὰ τῶν βασιλέων τῆς Εὐρώπης συνῆψεν εἰρήνην, ἤρξαντο νὰ ἀναφαίνωνται καὶ αὖθις. Ἀλλὰ μετὰ τῶν προσκυνητῶν παρουσιάσθησαν δυστυχῶς καί τινες φράγκοι μονα-

χοὶ εἰς τοὺς ὁποίους οἱ ἕλληνες ἀδελφικῶς φερόμενοι παρέδωκαν αὐτοῖς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Σιὼν μετὰ δύο κατειρειπωμένων δωματίων. Ἀλλ' εἰς ταῦτα ἐπί τινα χρόνον διαμένοντες ἐξυβρίζουσιν ἡμέραν τινὰ ἐπίσημον Ἰσραηλίτην ζητήσαντα νὰ προσκυνήσῃ τοὺς ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Σιὼν τάφους Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος. Ὁ ἐν λόγῳ Ἰσραηλίτης τὰ μάλιστα παρὰ τῇ Κυβερνήσει σημαίνων καταγγέλλει αὐτούς, ὁπότε ἡ Κυβέρνησις τούτους ἐκδιώξασα (τῷ 1561) κατάσχει τήν τε ἐκκλησίαν καὶ τοὺς τάφους, οὓς καὶ κατέχει μέχρι σήμερον Ἡ κατάσχεσις αὕτη τοῦ ἱεροῦ τούτου προσκυνήματος ἐνέβαλεν εἰς θλῖψιν τοὺς ἕλληνας μοναχοὺς οἵτινες καὶ διεμαρτυρήθησαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἀλλ' οὐκ ἦν φωνὴ καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις. 1)

Ἀλλ ἡ στέρησις τοῦ ἱεροῦ τούου προσκυνήματος καίτοι ἦν δεινόν, ἐν τούτοις τὸ δεινότερον εἶναι ὅτι οἱ φρὰγκοι ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ ἐπιτίθενται συχνάκις κατὰ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων.

Τῷ 1545 φροντίσαντες ἐξ Εὐρώπης σιδηροῦν κιβώτιον, θέτουσιν ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς ἁγίας ἀποκαθηλώσεως ὡς ἁγίαν Τράτεζαν καὶ ἤρξαντο νὰ λειτουργῶσιν. Ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος πληροφορήσας τὸν Πατριάρχην τὸν τότε ἐν περιοδείᾳ εὑρισκόμενον, ἐκσφενδονίζει ἐκεῖθεν τὴν μο-

1) Τὸ φιλάνθρωπον τῶν Ἑλλήνων δὲν ἄφηκε τοὺς φράγκους εἰς τὸν δρόμον καὶ μετὰ τὴν ζημίαν ταύτην, ἀλλ' ἐνοικίασαν αὐτοῖς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλήμ, ἣν καὶ ἰδιοποιήθησαν κατασχόντες αὐτὴν βίᾳ (Νεοφύτ. Κυπρίου σελ. 56)

χθηρὰν αὐτῶν τράπεζαν καὶ ἀπαλλάττει τὸ προσκύνημα τῶν ἁρπακτικῶν τῶν φράγκων ὀνύχων. 1)

Οὕτω δὲ μέχρι τοῦ 1579 τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα διάγωσιν ἐν ἡσυχίᾳ ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο περιπίπτουσιν εἰς ἑτέραν περιπέτειαν.

ΙΣΤ'.

Τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ ἕνεκεν γήρατος παραιτηθέντος καὶ Σωφρονίου τοῦ Δ' ἀναβάντος τὸν θρόνον, οἱ φράγκοι ἁρπάζουσι τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ καὶ τὸ ἅγιον Σπήλαιον, ὡς ἑξῆς:

Οἱ αὐτόθι ἕλληνες μοναχοὶ συνάψαντες φιλίαν μετὰ δύο φράγκων μοναχῶν παρεπιδημούντων ἐν Βηθλεὲμ, καὶ τὸ ἅγιον Σάββατον θέλοντες νὰ ἔλθωσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἵνα ἑορτάσωσι τὸ πάσχα, ἐνεπιστεύθησαν αὐτοῖς τὰ κλεῖς τοῦ Ναοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Σπηλαίου, ἵνα ἀνάπτωσι τὰς ἀκοιμήτους τοῦ Ναοῦ κανδήλας. Ἀλλ' οἱ κύριοι οὐ μόνον ἀρνοῦνται εἶτα νὰ παραδώσωσι τὰς κλεῖς, ἀλλὰ καὶ κακοποιήσαντες αὐτούς, καὶ τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς διὰ χρημάτων διαφθείραντες προσπαθοῦσι νὰ οἰκειοποιηθῶσι τὸ ἅγιον Σπήλαιον. Ἡ ἔρις ἐξακολουθεῖ, οἱ ἕλληνες μο-

1) Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 1545 ἐγένετο σεισμὸς μέγας ὅστις κατέστρεψε τὰ δύο ἀρχαιότατα κωδωνοστάσια τὸ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὸ τῆς Βηθλεέμ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μένει ὡς κολοσσὸς κόνος ἕνεκα τῆς ἀντιζηλίας τῶν ἐθνῶν. Τὸ δὲ τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ μεγαλοπρεπέστατα ὁ πρώην Πατριάρχης Ἀντιοχείας κύριος Σπυρίδων ὁ Κύπριος, ἐν Βηθλεὲμ πατριαρχικὸς ὢν ἐπίτροπος τῷ 1888 ἀνῳκοδόμησεν ἐκ βάθρων ἐν ἑτέρᾳ θέσει.

ναχοὶ καταγγέλλουσι τούτους εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἡ δὲ Κυβέρνησις δεκασθεῖσα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀνέβαλλε τὴν ὑπόθεσιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κατάστασις ἔτι μᾶλλον δεινοῦται. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐλθὼν ἐκ Κωνσταννινουπόλεως εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ πληρώσας 6 χιλιάδων χρυσῶν φλωρίων εἰς νὴν ἐπιτόπιον ἀρχήν, λαμβάνει παρ' αὐτῆς τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν, μετὰ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἀδάμ. Οἱ ἕλληνες κληρικοὶ ἀγωνίζονται, διαμαρτύρονται, προβάλλουσιν ὁρισμούς, φιρμάνια, προνόμια. ἀλλ' οὐδὲν ὠφελοῦσι, διότι τὰ προνόμια ἄνευ χρημάτων, εἶναι τηλεβόλα ἄνευ σφαιρῶν. Ἀναγκάζονται οἱ ἕλληνες κληρικοὶ δανείζονται 12 χιλιάδας φλωρία, δεκάζουσι τὴν ἐπιτόπιον ἀρχὴν, καὶ οὕτω λαμβάνουσι μόνον τὸ ἥμισυ τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ, τὸ πρὸς βορρᾶν, καὶ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἀδάμ, τὸ δὲ ἕτερον τὸ πρὸς νότον μένει εἰς τὰς χεῖρας τῶν Φράγκων.

Τὸ ὑπέρογκον δὲ τοῦτο χρέος ἀφ' ἑνὸς, καὶ οἱ ἐπικρεμάμενοι καθ' ἑκάστην κίνδυνοι τῶν προσκυνημάτων ἀφ' ἑτέρου, ἀναγκάζουσι καὶ πάλιν τοὺς ἕλληνας κληρικοὺς ἵνα ἀποστείλωσι τὸν Πατριάρχην Σωφρόνιον εἰς συλλογὴν καὶ αὖθις ἐλεῶν ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ χώρας.

Ὁ Πατριάρχης προθύμως τὸ ταξείδιον τοῦτο ἀναλαβὼν, ἔρχεται εἰς βασιλεύουσαν, ἀναχωρεῖ εἶτα εἰς Ἰάσιον μετέβη εἶτα εἰς Βλαχίαν 1) ἔνθα ἡγεμόνευον Ἕλληνες, ὧν τῆς βοηθείας πλουσιοπαρόχως ἐπιτυχὼν καὶ ἐπιστρέψας διὰ τῆς βασιλευούσης μετὰ πολλοὺς κόπους καὶ ἀγῶ-

1) Τότε συνεστήθη καὶ πατριαρχεῖον ἐν Ρωσσίᾳ.

νας εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ αὐτοκρατορικὸν ὁρισμόν, δυνάμει τοῦ ὁποίου καταλαμβάνει καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ μέρος τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ καὶ τὴν ἁγίαν Βηθλεέμ.

Τούτων δὲ ἀπαλλαγέντων ἐκ τῆς περιπετείας ταύτης, ὁ Πατριάρχης Σωφρόνιος ἄρχεται μετὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐπισκευῶν τῶν κατηρειπωμένων μερῶν. Ἐν πρώτοις ἀνεκαίνισε τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, 1) εἶτα τὸ ἅγιον Σπήλαιον τοῦ ὁποίου ἡ στέγη ἡ βαστάζουσα τὴν ἄνωθεν αὐτοῦ ἐκκλησίαν ἠπείλει πτῶσιν, εἶτα ἀνέλαβε τέλος καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ εἰκονοστασίου τοῦ Ναοῦ. Τὰς ἐπισκευὰς δὲ ταύτας καὶ ἀνακαινίσεις θεωρήσας ἀναγκαιοτέρας τῆς ἀποτίσεως τοῦ χρέους, ἀνέλαβε καὶ πάλιν δευτέραν περιοδείαν ἀποκλειστικῶς διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ γήρατος καταβληθεὶς παραιτεῖται τῷ 1608, τὴν δὲ περιοδείαν ἀναλαμβάνει ὁ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκλεγεὶς Πατριάρχης Θεοφάνης, ὅστις συνοδικῇ διαγνώμῃ ἀναλαμβάνει τὸ ταξείδιον μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα ἔκκλησιν ποιησάμενος εἰς τὰ φιλάνθρωπα καὶ εὐσεβῆ σπλάγχνα τῶν Ἑλλήνων, συλλέγει ποσὰ οὐκ εὐκαταφρόνητα. Ἐκεῖθεν μεταβαίνει εἰς Μόσχαν ἔνθα χειροτονεῖ Πατριάρχην τὸν Φιλάρετον (1619). Ἐντεῦθεν κατέρχεται εἰς τὸ Κίεβον, χειροτονεῖ Μητροπολίτην Κιέβου τὸν Πέτρον Μογίλαν, καὶ ἐντεῦθεν ἐπιστρέφει εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, ἀποκομίζων ὅτι τὸ θεῖον διὰ τὸν ἅγιον αὐτοῦ Οἶκον προὐνόησε. Μόλις δὲ ἀφίκετο, ἐπλή-

1) Δοσιθ. Αι. Ι § 6.

ρωσε τὸ χρέος τῶν 12 χιλ. φλωρίων, καὶ ἀπεπεράτωσε τὸ μέγα εἰκονοστάσιον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως θέσας ἐπ' αὐτοῦ μεγαλοπρεπῆ καὶ πολύτιμον σταύρωσιν. Ἀλλ' ἔμελλον δυστυχῶς τὰ ἱερὰ προσκυνήματα νὰ πέσωσι καὶ αὖθις εἰς ἑτέραν περιπέτειαν.

ΙΖ'.

Τῷ 1611 οἱ Φράγκοι καταλαβόντες καὶ αὖθις τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ, ἐξέβαλον τοὺς Ἕλληνας μοναχοὺς τὸ δὲ εἰκονοστάσιον καταθραύσαντες, ἔρριψαν ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας. Τῷ δὲ 1614 ἔγραψαν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Δύσεως, ὅτι οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ κωλύουσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ προσκυνῶσι τοὺς ἁγίους Τόπους. Οἱ δὲ βασιλεῖς διαμαρτυρηθέντες εἰς τὸν Σουλτάνον ζητοῦσι τὸ ἥμισυ τοῦ ἁγ. Γολγοθᾶ καὶ ὅλην τὴν ἁγ. Βηθλεέμ. 1) Τῷ δὲ 1628 οἱ φράγκοι ἔχοντες τὴν κλεῖδα τῆς βορείου πύλης τοῦ Σπηλαίου κλείουσιν αὐτὴν, καὶ ἐμποδίζουσι τὸν ἑλληνικὸν κλῆρον νὰ κάμῃ τὴν Λιτανείαν αὐτοῦ.

Τὰ ἀνωτέρω συμβαίνουσι, καθ' ὃν χρόνον ὁ Πατριάρχης ἦν ἐν Εὐρώπῃ· τὸ δὲ τελευταῖον παρόντος αὐτοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις, ὁπότε μὴ δυνηθεὶς νὰ τελειώσῃ τὴν λιτανείαν ἕνεκα τῆς βαρβαρότητος τῶν φράγκων, οἵτινες ἔκλεισαν τὴν βόρειον πύλην, ἐγκαταλίπει τὸν ἑσπερινὸν καὶ ἐπιστρέφει καταλυπημένος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἀλλ' ἔμελλε νὰ κορυφωθῇ τὸ κακόν. Οἱ φράγκοι ἁρπάσαντες τὸ ἥμισυ τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ, ὡς ἐλέχθη, διαχωρίζουσιν αὐτὸ διὰ δεικτυωτοῦ σιδηροῦ, ἵνα ἀνήκῃ μόνοις ἐκείνοις. Οἱ

1) Νεοφύτ. Κυπρίου σελ 19.

Ἕλληνες κληρικοὶ καταγγέλλουσι τούτους εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς προσπαθοῦντες, ὅπως διὰ τῶν χρυσοβούλλων τῶν ὁρισμῶν καὶ τῶν προνομίων λύσωσι τὸ ζήτημα, ἀλλ᾽ οὐκ ἦν φωνὴ καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις. Ἀποφασίζει ὁ Πατριάρχης νὰ ἔλθῃ εἰς Κων πολιν ἀλλ᾽ οἱ φράγκοι προσπαθοῦσι νὰ ματαιώσωσι τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ. Δολοφόνοι ἀπεσταλμένοι ἐκ μέρους των ἀκολουθοῦντες τὰ διαβήματα αὐτοῦ τὸν ἐκαιροφυλάκτουν. Ἀλλ᾽ οἱ φράγκοι οὐδὲν κατωρθώσαντες διὰ τούτων, πείθουσι τὸν διοικητὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἵνα φυλακίσῃ αὐτὸν καὶ ἐκεῖ ἐκτελέσωσι τὸ στυγερὸν τοῦτο κακούργημα. Ὁ διοικητὴς ἰθαγενὴς ὤν, Ἀπουφοὺλ καλούμενος, φυλακίζει τὸν μακάριον τοῦτον Πατριάρχην ἀφοῦ ἔλαβεν ἱκανά. Ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν. Ὁ διοικητὴς δὲν ἠδύνατο νὰ φονεύσῃ αὐτὸν ἂν δὲν συγκατετίθετο καὶ ὁ Καδῆς, ἤτοι ὁ κριτής. Ὁ κριτὴς ὁμως οὐ μόνον δὲν συγκατανεύει, ἀλλὰ καὶ ἀπελευθεροῖ τὸν Πατριάρχην ἐκ τῆς φυλακῆς.

Ὁ Πατριάρχης εἶτα δὲν ἐννοεῖ νὰ ἀφήσῃ τὰ προσκυνήματα εἰς χεῖρας τῶν Λατίνων, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς βασιλεύουσαν ἀναχώρησις αὐτοῦ ἦν δύσκολος, διότι οἱ φράγκοι παρηκολούθουν αὐτὸν ἀγρύπνως. Ἀλλ᾽ ἡ ἀγρυπνία τῶν φράγκων μόλις ἐξισοῦται πρὸς τὸν ὕπνον τῶν Ἑλλήνων. Ὁ μακάριος Πατριάρχης, πεποιθὼς ὅτι ἡ θυσία τοῦ σώματος αὐτοῦ χάριν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων εἶναι μικροσκοπικὴ ἀπέναντι τῆς ἀγάπης καὶ εὐνοίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος του, ἀποφασίζει τὴν εἰς Κων)πολιν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ὡς ἐξῆς· Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πολυανθρώπου πανηγύρεως τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ἀπέρχεται ἐνδεδυμένος γυναικείαν στολὴν μετά τινων γυναικῶν εἰς

τὴν πανήγυριν κατέρχεται διὰ τῶν ὀρέων τῆς Βηθλεὲμ εἰς Γάζαν, ἐκεῖθεν εἰς Ἰόππην, καὶ ἐξ Ἰόππης εἰς Κάϊφαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἄκρην ἐξ ἧς ἔμελλε νὰ ἐπιβῇ πλοίου διὰ τὴν Κων)πολιν. Ἀλλὰ πρὶν φθάσῃ εἰς Κάϊφαν, μαθόντες οἱ φράγκοι ὅτι ἔφυγε δεκάζουσιν ἀδρῶς τὴν ἐπιτόπιον ἀρχὴν, ἥτις στέλλει ταχυδρόμον μετ᾽ ἐπιστολῆς εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Τζένιας. ἵνα συλλάβῃ τὸν ἱερὸν θεοφάνην ἀναχωροῦντα, ὑποσχομένη πολλὰ ἐκ μέρους τῶν φράγκων. Ὁ διοικητὴς τῆς Τζένιας λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ διοικητοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀποστέλλει αἰθίοπα τινὰ διατάττων νὰ τρέξῃ ὅσον τάχος καὶ προλαβὼν αὐτὸν καθ ὁδὸν νὰ ἄγῃ τοῦτον δεδεμένον. Ὁ μακάριος Πατριάρχης ἐκ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ ἔνθα ἔφυγεν, ἐπὶ 5 ἡμέρας ἀδιακόπως ἀνάντεις καὶ κατάντεις βαδίζων, ἔφθασε πλησίον τοῦ Καρμηλίου ὄρους, ἔνθα πηγήν τινα καὶ παρ αὐτῇ σπήλαιον εὑρὼν, καταπεπονημένος ἐκ τῆς μακρᾶς ὁδοιπορίας κατεκλήθη πρὸς ἀναψυχήν.

Ἀλλὰ μόλις ὁ ὕπνος ἄρχεται νὰ ἐμφυσᾷ τὴν ἀνακούφισιν εἰς τὰ καταπεπονημένα μέλη του, παρίσταται ὁ Αἰθίοψ ὁ ἀπεσταλμένος πρὸς σύλληψιν αὐτοῦ. Ὁ Αἰθίοψ καταλαμβάνει ὅτι ὁ κοιμώμενος εἶναι τὸ κυνήγιόν του, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀνησυχεῖ διότι ἦτο τοιαύτη ἐλεεινὴ ἡ θέσις του ὥστε οὐχὶ τὰ ἔμψυχα ἀλλὰ καὶ τὰ ἄψυχα ὄντα νὰ συγκινῇ. Ὁ ὕπνος ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἐγκαταλείπει τὸν ἱερὸν ἄνδρα, ὁπότε βλέπει αἴφνης τὸν Αἰθίοπα παραπλεύρως αὐτοῦ δίκην φύλακος καθήμενον. Ἐρωτᾷ τὰ περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερὸς ἀνήρ, καὶ μανθάνει, ὅτι δι᾽ αὐτὸν ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Διοικητοῦ. Ὁ Πατριάρχης μετὰ δακαύων διηγήθη τῷ αἰθίοπι πᾶσαν τὴν ἱστορίαν, παρέστησεν ὅτι

ἀδίκως πράττει ὁ διοικητὴς τῆς Ἱερουσαλὴμ ζητῶν νὰ φονεύσῃ ἄνθρωπον ὑπὲρ τῆς πίστεώς του ἀγωνιζόμενον, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Αἰθίοψ θὰ ἔπραττε μέγα ἀγαθὸν, ὅπερ ὁ Θεὸς θὰ τῷ ἀπέδιδε ἑκατονταπλάσιον, ἐὰν ἐπέστρεφε μόνος εἰς τὸν κύριόν του. Οἱ λόγοι συνεκίνησαν τὸν Αἰθίοπα, διότι ἦν πρότερον χριστιανός, εὐλογίαν δὲ λαβὼν παρὰ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς πνευματικήν τε καὶ ὑλικὴν ἐπέστρεψεν εἰπὼν τῷ κυρίῳ του ὅτι οὐδαμοῦ τοῦτον συνήντησεν. 1)

Οὕτω δὲ ὁ μακάριος μετὰ συγκινήσεως ἐγερθεὶς καὶ ἀκολουθήσας τὴν πρὸς τὴν Ἄκρην ἄγουσαν, καὶ φθάσας ἐκεῖ, ἐπιβὰς πλοίου ἀνεχώρησεν εἰς Κων)πολιν, ἔνθα καὶ παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Δ΄. καὶ καταγγείλας τοὺς φράγκους διὰ τὰς ἁρπαγὰς αὐτῶν, καὶ παρουσιάσας τοὺς ὁρισμοὺς καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ χρυσόβουλλα, ἅτινα ἐπεκύρουν τὰ προσκυνήματα ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἑλλήνων, λαμβάνει παρ' αὐτοῦ. οὐ μόνον ὁρισμὸν ἐπικυροῦντα ταῦτα ὡς κτήματα ἀναφαίρετα τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπον μετ' αὐστηρῶν διαταγῶν, ὅπως διώξας τοὺς φράγκους παραδῶ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα εἰς τοὺς Ἕλληνας κληρικούς. Λαμβάνονται

1) Ὁ Πατριάρχης Θεοφάνης, ὃν θαυμάζει καὶ ἀγαπᾷ πᾶσα Ἑλληνικὴ καρδία διὰ τὴν πρὸς τὸ Ἔθνος ἀφοσίωσίν του, σκεπτόμενος ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι εἶναι ἀναπόφευκτοι αἱ μεταξὺ τῶν φράγκων καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου ῥίξεις ὑπεσχέθη εἰς τὸν Σουλτάνον νὰ πληρώνῃ εἰς τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις τουρκικὸν πτωχοκομεῖον 1000 γρόσ. κατ' ἔτος, μόνον καὶ μόνον ἵνα μὴ ἐνοχλῶσιν οἱ φράγκοι τοὺς Ἕλληνας κληρικούς.

λοιπὸν ὀπίσω οὐ μόνον ὁ φρικτὸς Γολγοθᾶς ἀλλὰ καὶ τὸ ἅγιον Σπήλαιον ὁλόκληρον, ἀλλὰ καὶ ὁ ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας τῆς Βηθλεὲμ κῆπος, ἀλλὰ καὶ ἡ νότιος αὐλὴ αὐτῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχον οἱ τάφοι τῶν Χριστιανῶν. (πορ. ἀβλ. Δοσιθ. XII κεφ. Α. § 3).

Ἀλλ ἂς ἴδωμεν καὶ τὸ ἑφεξῆς. 1)

ΙΗ΄.

Τῷ 1634 ἤτοι μετὰ 6 ἔτη τὸ προσκύνημα τῆς ἁγίας Θηθλεὲμ γίνεται καὶ αὖθις θέατρον πολέμου καὶ διαμάχης. Οἱ φράγκοι παρακαλοῦσι τὸν μέγαν Βεζύρην τοῦ Μοὔρατ, Ἰμπραΐμ πασᾶν ὅπως ἀπαλείψῃ ἐκ τῶν ὁρισμῶν τὴν λέξιν « ρουμ » καὶ ἀντ' αὐτῆς προσθέσει τὴν λέξιν φρὲνκ προσφ ροντες αὐτῷ καὶ 20 χιλιάδ. γροσίων. Ὁ ἐν λόγῳ Βεζύρης δελεασθεὶς ἐξετέλεσε τὴν παράκλησιν αὐτῶν. Προσέρχονται εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ δυνάμει τῆς

1) Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὸ 1632 οἱ Ἀρμένιοι λαβόντες παρὰ τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν ἔγγραφον, ὅτι δηθεν τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγ. Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου, ὅτε ἔλαβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπ' ἐνικίῳ, εἶναι κτῆμά των, ἦλθον εἰς Κων)πολιν καὶ δυνάμει ἐκείνου λαβόντες καὶ αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν ἥρπασαν τοῦτο ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ἑλλήνων, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος (1633) θέλοντες νὰ ἁρπάσουν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τὰ πρωτεῖα ἐν ταῖς τελεταῖς λαμβάνουσι καὶ αὖθις ἐξ Ἱεροσολύμων ἐπιστολὰς καὶ μαρτυρίας παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐπικυρούσης ψευδέστατα ὅτι οὗτοι ἀνέκαθεν εἶχον τὰ πρωτεῖα ταῦτα καὶ δὴ κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ ἁγίου φωτός.

Ὁ Πατριάρχης εὑρισκόμενος τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀναγγελλας τὰ διαπραττόμενα εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Ἔθνους, καὶ

παραγραφῆς ταύτης λαμβάνουσιν ὁρισμὸν πληρώσαντες ἑτέρας 16 χιλ. γρ. ἀναγνωρίζοντα αὐτοῖς κυριότητα ἐπὶ τῆς Βηθλεὲμ ὁλοκλήρου, Οἱ φράγκοι ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας τὸν ὁγισμὸν διώκουσι κυριολεκτικῶς τοὺς Ἕλληνας κληρικοὺς ἐκ τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ διὰ τῆς βίας, σύρουσι τὰ ἄμφια, τὰς εἰκόνας, τὰς κανδήλας ἐκτός, καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ, ἐνδύεται ἡ ἁγία Βηθλεὲμ τὴν Λατινικὴν περιβολήν τε καὶ κακοδοξίαν.

Ὁ Μακάριος Πατριάρχης Θεοφάνης εὑρίσκετο ἐν Κωνσταντιτουπόλει. Ἀνακινεῖ τὴν εἴδησιν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ καὶ τοῖς μεγιστᾶσι τοῦ ἔθνους. Τὸ ἔθνος λαμβάνει πάντα τὰ δραστικὰ αὐτοῦ μέτρα, καὶ πληροφορεῖ τοὺς αὐλικοὺς περὶ τοῦ ἀνηθίκου ἔργου τοῦ Βεζύρου. Ὁ Θεὸς εὐδοκεῖ καὶ ἀποστέλλεται ὁ Βεζύρης οὗτος εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμαν. Ὁ προσωρινὸς ἀντικαταστάτης αὐτοῦ ὁ Καρᾶ Μουσταφᾶ πασᾶς λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὰ δίκαια τοῦ ἔθνους παράπονα ἐξετάζῃ τοὺς κώδη-

λαβὼν τούτους μεθ' ἑαυτοῦ, ἀπέρχεται εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔνθα ἦν ὁ Σουλτάνος πολεμῶν τοὺς Οὔγγρους καὶ ἀναγγέλλει τὰ γενόμενα. Ὁ Σουλτάνος διατάττει τὸν Καζασκέρην νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν ὅπερ καὶ πράξας δικαιοῖ τοὺς Ἕλληνας κληρικοὺς δοῦς αὐτοῖς καὶ ἔγγραφον ἀπόφασιν δυνάμει τῆς ὁποίας ἔλαβον καὶ αὐτοκρατορικὸν ὁρισμόν.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον καὶ τὴν τελεσίδικον ἀπόφασιν δὲν ἡσυχάζουσιν, ἀλλὰ περιερχόμενοι τὰς οἰκίας τῶν προύχόντων παρεκάλουν ὅπως ἀνανεωθῇ ἡ δίκη ὑποσχόμενοι εἰς τὸν βασιλέα 400 χιλ. ἀργυρίων. Ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος δὲν ἀπρακτεῖ πρὸ τοιαύτης δεινῆς θέσεως τῶν πραγμάτων, οὐδὲ δειλιᾷ πρὸ τοσούτου χρυσίου τῶν Ἀρμενίων. Ἀλλὰ ἐλθὼν εἰς ἰδιαιτέραν σχέσιν μετὰ τοῦ

κας. βλέπει γεγραμμένην πράγματι τὴν λέξιν φρὲνκ ἀντὶ ρουμ πληροφορεῖ τὸν Σουλτάνον Μουρὰτ διαμένοντα τότε ἐν τῷ προαστείῳ «Νταοὺτ-Πασᾶ» καὶ εὐθέως ἀποστέλλεται εἰς Ἱερουσαλὴμ ἄνθρωπος ἐκ μέρους τοῦ Σουλτάνου, μετὰ τῆς ἐντολῆς νὰ σφραγίσῃ τὸ ἅγιον Σπήλαιον καὶ νὰ ἀγάγῃ τοὺς Λατίνους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν νὰ ἀπολογηθῶσιν. Ὁ λόγος μεταβάλλεται εἰς ἔργον καὶ οἱ Λατῖνοι σύρονται εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἵσταται κριτήριον, ἐκ τοῦ Σεϊχουλισλάμου, τῶν Καζασκέρηδων, καὶ ἄλλων μεγιστάνων ἀποτελούμενον, ἐν ᾧ ἀποδειχθέντες οἱ Λατῖνοι ψεῦσται καὶ δόλιοι, καταδικάζονται.

Ὁ δὲ Σουλτάνος δοὺς τὰς κλεῖς τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου τῷ μακορίῳ Πατριάρχῃ Θεοφάνει καὶ βασιλικὸν χρυσόβουλλον ὑπ' αὐτοῦ ὑπογεγραμμένον, ἀποστέλλει μετ' αὐτοῦ ἄνθρωπον εἰς Ἱερουσαλὴμ ἵνα ἐκτελέσῃ τὰ τοῦ ὁρισμοῦ. Φθάσαντες δὲ ὅτε Πατριάρχης καὶ ὁ ἀπεσταλμέ-

Σουλτάνου διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ χριστιανοῦ ἀρχικηπουροῦ αὐτοῦ ἀποστέλλει τὸν δεινὸν περὶ τὸ λέγειν ἱερομόναχον ἁγιοταφίτην Ἀμύγδαλον, τὸν γενόμενον ἔπειτα μητροπολίτην Χίου, ὅστις μετὰ τοῦ ἀρχικηπουροῦ κατώρθωσεν οὐ μόνον καὶ ἕτερον νὰ λάβῃ χρυσόβουλλον, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐγγραφῇ ἡ ἀπόφασις αὕτη εἰς ὅλους τοὺς κώδικας τῶν δικαστηρίων τῆς Ἀνατολῆς ἵνα μὴ δυνηθῶσι νὰ διαφθείρωσι μήτε ὁρισμοὺς εἰς τὸ μέσον μήτε ἄτομα. Ἡ καταχώρησις αὕτη ἐγένετο διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἀποσταλέντος ἱερομονάχου Ἀθανασίου, τοῦ ἐξ Ἀρμενίων ἕλκοντος τὸ γένος. Ἀλλὰ τὸ ἄδικον τοῦ πράγματος, καὶ τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἀρμενίων ἐτιμώρησεν ὁ Σουλτάνος, πολλοὺς μὲν διὰ βελῶν φονεύσας ὁ ἴδιος, πολλοὺς δὲ κατακρεμίσας ἐν οἷς καὶ τρεῖς ἐκ τῶν προύχόντων, καὶ ἕνα ἱερέα καὶ

νος εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπῆλθον εἰς τὴν Ἁγίαν Βηθλεὲμ, ἔνθα ὁ δεύτερος παρέδωκεν εἰς τοὺς Ἕλληνας κληρικοὺς τό τε Ἅγιον Σπήλαιονὅπερ ἐπὶ 9 μῆνας ἦτο ἐσφραγισμένον, ρίψας τὰς κανδήλας αὐτῶν, καὶ ὅτι ἄλλο εἶχον ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὸ μοναστήριον τῶν Φράγκων, ὅπερ ποτε οἱ Ἕλληνες ἐδώρησαν αὐτοῖς. 1) Ἀλλ οἱ Ἕλληνες γενναιόδωροι φανέντες δὲν ἠθέλησαν πρᾶγμα δωρηθὲν νὰ λάβωσιν ὀπίσω. Καὶ οὕτω ἔληξεν καὶ ἡ περιπέτεια αὐτη, 2) ἦν ὁμως ἀκολουθεῖ ἑτέρα. 1)

ΙΘ΄.

Τῷ 1635 ἀπειλῆται τὸ μοναστήριον τῶν Ἀρχαγγέλλων καὶ τοῦ ἁγίου Σάββα. Οἱ μὲν Φράγκοι ζητοῦν νὰ καταλάβωσι τὸ πρῶτον, οἱ δὲ Ἀρμένιοι τὸ δεύτερον διὰ τὸν ἑξῆς λόγον. Ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Σάββα ἀπὸ τοῦ 1504 προσῆλθον Σέρβοι μονάζοντες, οἵτινες

ἐπὶ τέλους καὶ τὰς ὑποτχεθείσας 400 χιλ. ἀργυρίων λαβὼν παρ αὐτῶν καὶ οὕτω ἡσύχασαν μέχρι τοῦ 1650 (Δοσιθ. XII Α΄. § 4,5).

Διὰ δὲ τὸ ἄγνον φῶς, περὶ τοῦ ὁποίου μέγας γίνεται λόγος σήμερον περὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν Ἀρμενίων τῶν θελόντων νὰ ἐξαγάγωσιν οἱ ἴδιοι, λέγει ὁ Νεόφυτός ὁ Κύπριος· «Τῷ 1634 οἱ Ἀρμένιοι διὰ πολλῶν χρημάτων πείσαντες τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς ἐξήγαγον ἡμᾶς (τοὺς Ἕλληνας δηλαδὴ) ἐκ τοῦ Ναοῦ ἅπαντας καὶ μόνον τοὺς Ἀρμενίους ἀφῆκαν ἐντός. Κλαόντων δὲ ἡμῶν καὶ ἱκετευόντων τὸν

1) Ἐπὶ κεφαλῆς ὁ ὁρισμὸς περιέχει τὰς πρὸς τὸν ἀποστελλόμενον μετὰ τοῦ Πατριάρχου, ἐντολὰς οὕτως· «Κατὰ τὸν ἱερόν μου ὅρκιον ἐνέργησον. Ἐὰν κάμῃς ἀλλέως κόπτω τὴν κεφαλήν σου. Οὕτω νὰ ἠξεύρῃς» Καὶ εἶτα ἔρχεται ὁ ὁριτμός. 2) Δοσιθ. XII Α΄. 6.

σὺν τῷ χρόνῳ ὑπερπλεονάσαντες τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἀνέλαβον τὴν διεύθυσιν αὐτοῦ. Ἡ μονὴ δὲ τοῦ ἁγίου Σάββα εἶχεν ὡς μετόχιον τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις μονὴν τῶν Ἀρχαγγέλλων. Οἱ Σέρβοι πτωχύναντες ἐνεκεν τῶν διαφόρων τῶν Ἀράβων ἐπιδρομῶν, καὶ χρηματικὰ ποσὰ ὑπέρογκα δανεισθέντες ἐγκατέλειπον ἐκ συμφώνου ἀμφοτέρας τὰς μονὰς καὶ ἐδραπέτευσαν πάντες.

Οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Ἀρμένιοι παρουσιάζονται νὰ πληρώσωσι τὰ χρέη καὶ νὰ ἀναλάβωσι τὰ προσκυνήμα.τα Ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος βλέπων ὅτι τὰ ἑλληνικὰ προσκυνήματα ταῦτα ἀποξενοῦνται προσπαθεῖ νὰ τὰ ἀπαλλάξῃ τῆς χειρὸς τῶν ἁρπάγων, ἀλλὰ ἡ πενία 1) καὶ πάλιν εἶχεν ἐπανέλθει μετὰ περισσοτέρας δυνάμεως ἢ πρότερον ἕνεκα τῶν συνεχῶν πολέμων μετὰ τῶν Ἀρμενίων. Ἀναγκάζεται λοιπὸν ὁ Ποτριάρχης καὶ ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος δανείζεται 56 χιλ. γρόσια, πληρώνει τὸ χρέος τῶν Σέρβων καὶ διαφυλάττει τὰ ἑλληνικὰ ταῦτα προσκυνήματα.

Κύριον αἴφνης περὶ ὥραν 9ην βροντὴ μεγάλη ἐγένετο ἐκ τοῦ Ἠχοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ ὑπέρλαμπρον φῶς ἐκεῖθεν ἐξελθὸν ὡς ἀστραπὴ πάντων ὁώντων. Τοῦτο ἰδόντες οἱ Τοῦρκοι ἐχλεύαζον τοὺς Ἀρμενίους».

1) Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ πενία τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ὅτι ὁ ἀοίδιμος Γερμανὸς ὁ Πατριάρχης συνήθροισε καὶ ἐπροίκισε τὸν ἅγιον Τάφον, εἴτε ἱερὰ ἅμφια, εἴτε ἄλλο τι πολύτιμον, ἀναγκάζεται ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος νὰ ἐνεχύρῃ, ἵνα διέλθῃ τοὺς δυστυχεῖς χρόνους.

Ἀποστέλλει εἰς Αἴγυπτον τὸν Φιλόθεον καὶ Βαρθολομαῖον δοὺς μίαν πατριαρχικὴν μίτραν καὶ ἄλλα ἱερὰ σκεύη πρὸς ἐκποίησιν. Οἱ δύο ἀδελφοὶ παραδίδουσι ταῦτα εἴς τινα Ἑβραῖον, ἅτινα ἰδὼν ὁ Πα-

Ἀλλὰ μετὰ τὸ ὀγκῶδες τοῦτο χρέος ὅπερ κατέβαλε πρὸς ἐξαγορὰν τῶν δύο τούτων προσκυνημάτων, καίτοι ποσὰ τινὰ ἐξοικονόμησεν ὁ ἅγιος Αλεξανδρείας καὶ ἕτερα ὁ Οἰκουμενικός, ἐν τούτοις καὶ αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει δαπάναι περὶ ὧν οὐδὲν ἀνεφέραμεν ἦσαν τόσον ὀγκώδεις, ὥστε ἠνάγκασαν τὸν ἱερὸν Θεοφάνην νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἱερὸν τῆς ἐπαιτείας ταξείδιον πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους καὶ συντήρησιν τῆς ἀδελφότητος Ἔρχεται καὶ αὖθις εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν μεταβαίνει πρὸς τοὺς Ἕλληνας Ἡγεμόνας ἐν Μολδοβλαχίᾳ. Ἡ αἰφνιδία ἐπίσκεψις αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἡγεμόνα τοῦ Ἰασίου Βασίλειον ἦν τόσον συγκινητικὴ ὅσον καὶ χαρακτηριστικὴ τῆς δυστήνου καταστάσεως τοῦ τε ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων. Μόλις ἐπλησίασεν ὁ ἱερὸς Θεο-

---

τριάρχης Αλεξανδρείας Γεράσιμος, ἄφρως τὴν καρδίαν πληγείς, εὑρίσκει ἄνδρα τινα εὐσεβῆ καὶ πλούσιον Σεϊτουλλάχ ὀνομαζόμενον, καὶ ἐκλιπαρεῖ ὅπως ἀγοράσας ταῦτα ἀποστείλῃ ὀπίσω διὰ ψυχικὴν αὐτοῦ ὠφέλειαν. Αἱ παρακλήσεις τοῦ ἁγίου Ἀλεξανδρείας δὲν παρῆλθον ἄνευ ἀποτελέσματος. Ὁ ἐνλόγῳ εὐσεβὴς Χριστιανός, οὐ μόνον ἀγοράζει ταῦτα καὶ τὰ ἐπιστρέφει εἰς τὸν ναόν, ἀλλὰ προσφέρει καὶ 10 χιλιάδας φλωρίων εἰς αἰώνιον αὐτοῦ μνημόσυνον.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Πατριάρχης Κων)πολεως Κύριλλος ὁ Λούκαρης δὲν καθυστέρησε νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων. Συγκαλεῖ εἰς τὰ πατριαρχεῖα πάντας τοὺς ἄρχοντας, τοὺς λογάδας, τοῦ Ἔθνους τοὺς πλουτίους πασῶν τῶν τάξεων καὶ ἐπιτηδευμάτων, τοὺς ἐμπόρους, τοὺς ναυάρχους, καὶ λοιπούς, καὶ διὰ λαμπροῦ κηρύγματος ἐξιστορῶντος τὰς περιπετείας τῶν ἁγ Τόπων συναθροίζει ποσὰ οὐκ εὐκαταφρόνητα ἅτινα καὶ ἀποστέλλει εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Κυρίου Τάφου. (Δοσιθ. XII Α'. § 7).

φάνης εἰς τὰ παλάτια ἀναπωλήσας ἐν τῇ μνήμῃ του ἀφ' ἑνὸς ὅτι ἐὰν ὁ βασιλεὺς δὲν παράσχῃ αὐτῷ τὰ δέοντα, οὐδαμοῦ ἄλλοθεν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξοικονομήσῃ τὸ ὑπέρογκον ἐκεῖνο ποσόν, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τὰ μοναστήρια θὰ ἐκινδύευον ἐκ τῶν δανειστῶν' λίαν συνεκινήθη καὶ μόλις ἰδὼν τὸν ἡγεμόνα εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ ἐξελθόντα ἔνδακρυς οὐδὲν ἄλλο ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ ἐκ συγκινήσεως παρὰ δείξας τεμάχιον σχοινίου εἰς τὸν ἡγεμόνα «πνῖξόν με εἶπεν αὐτῷ τέκνον μου Σύ, παρὰ νὰ μὲ πνίξουν οἱ Ὀθωμανοὶ δανεισταί». Εἰς ἄκρον συγκινηθεὶς ὁ Ἡγεμὼν καὶ ἐκ τῆς δεξιᾶς παραλαβὼν τὸν ἱερὸν τοῦτον ἄνδρα καὶ ὁδηγήσας εἰς τὸ παλάτιον παρεμύθησεν αὐτόν, ἐγχειρίσας μετὰ τὴν λαμπρὰν φιλοξενίαν, καὶ τὰς 56 χιλιάδας φλωρίων τοῦ χρέους, ὡς δωρεὰν εἰς τὸν πανάγιον τοῦ Κυρίου Τάφον, εἰς ἀΐδιον μνήμην καὶ ἔπαινον. 1)

Λίαν συγκεκινημένος ἐκ χαρᾶς ἀναχωρήσας ἐντεῦθεν καὶ πλείστας εὐχὰς καὶ εὐχαριστίας ἀποτείνας τῷ ἡγεμόνι τὰ μὲν φλωρία ἀμέσως ἀπέστειλεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἐξωφλήθη τὸ χρέος, αὐτὸς δὲ διελθὼν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπέοχεται εἰς Μακεδονίαν καὶ συναθροίσας ὅ,τι ὁ Θεὸς ηὐδόκησε κατέρχεται εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἐκεῖ-

---

1) Ὁ ἱερὸς Θεοφάνης ἐπέστρεψε καὶ αὖθις εἰς Κων)πολιν ἔνθα ἠγόρασε τὸ ἐν Φαναρίῳ Μετόχιον τοῦ ἁγίου Τάφου, ὅπερ ἦν οἶκος τῶν Καντακουζινῶν περιλαμβάνον μικρὰν ἐκκλησίαν καὶ κῆπον. Ἀλλὰ τῷ 1640 ἐπυρπολήθησαν ἅπαντα, ἅτινα κατὰ τῷ 1644 περίπου ἐπιστρέψας ἐκ Βλαχίας ἀνῳκοδόμησεν εὐρύτερον τήν τε ἐκκλησίαν καὶ τὰ οἰκήματα βοηθείᾳ τῶν Γουναράδων. Τῷ δὲ 1645 ἀπῆλθε πρὸς τὰς αἰωνίους μονάς. (Δοσιθ. XII Α' § 10).

θεν εἰς Ἰβηρίαν, εἶτα εἰς Ἀλβανίαν, ἔνθα ὁ ἄρχων Αὐτῆς ἐδώρησεν αὐτῷ ἓν ἅγιον ποτήριον διὰ πολυτίμων λίθων κεκοσμημένον. καὶ ἐντεῦθεν ἐπανέρχεται εἰς Ἱεροσόλυμα χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος. ὁτε μὲ τὰς τοσαύτας περιπετείας ἠξιώθη καὶ τὸ χρέος νὰ ἐξοφλήσῃ καὶ τὰ προσκυνήματα νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς κρισίμου στιγμῆς καὶ τὸν κλῆρον νὰ παραμυθήσῃ (Δοσιθ. αὐτόθι § 8, 9. Ἀλγὰ μετὰ 21 ἔτος εὐτυχίας περιπίπτουσι καὶ εὐθὺς εἰς περιπέτειαν.

Κ΄.

Ὁ ἱερὸς Θεοφάνης ἐγκαταλίπει τὸ ζῆν καὶ ὁ ἱερὸς Παΐσιος ἀναλαμβάνει τὸν θρόνον τοῦ Ἀδελφοθέου, ὅστις ἕνεκα τῶν διηνεκῶν μετὰ τῶν ἐθνῶν ἀγώνων, οἵτινες δὲν λαμβάνουσι πέρας ἁπλῶς μὲ ὁρισμοὺς καὶ μὲ προνόμια, ἀλλὰ καὶ μὲ χρῆμα ὑπέρογκον, ἀνέλαβε τὸ ὑψηλὸν καὶ ἱερὸν ἔργον τῆς συλλογῆς τῶν ἐράνων. Ἀπέρχεται εἰς Μολδοβλαχίαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἡγεμόνας· (διότι οὗτοι ἀντεκατέστησαν τοὺς αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ) εἶτα εἰς Ρωσίαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ μετά τινα χρόνον ἀπέρχεται καὶ αὖθις εἰς Μολδοβλαχίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βασιλεύουσαν, Ἀδριανούπολιν, Φιλιππούπολιν, Σόφιαν, Βελιγράδιον, Σέρρας, Θεσσαλονίκην, Βέρροιαν, καὶ εἶτα αὖθις εἰς Βασιλεύουσαν. Ἀλλ᾽ οἱ Ἀρμένιοι δραξάμενοι τῆς ἀπουσίας ταύτης τοῦ Πατριάρχου καταλαμβάνουσι δι᾽ αἰσχρῶν μέσων 1)

(1 Κατ᾽ ἀρχὰς ἐξηπάτησαν τοὺς Χαπαισίους, οἵτινες καὶ παρέδωκαν αὐτοῖς τὰς ἐν Βηθλεὲμ οἰκίας των ἵνα τὰς μεγαλώσουν δῆθεν, καὶ μετ᾽ ὀλίγον τὰς κατέσχον. Ἔπειτα ἐξηπάτησαν τοὺς Κόπτας διὰ χρημάτων καὶ τοῖς ἐπέτρεψαν νὰ λειτουργῶσιν ἐπὶ τῆς

τὰ τῶν Χαπαισίων καὶ Κοπτῶν προσκυνήματα, ἅτινα ἀνῆκον εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ὁ Πατριάρχης Παΐσιος ὢν ἐν Κων)πόλει καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἰδιοκτησίαν βλέπων ἁρπαζομένην (διότι οἱ Κόπται καὶ Χαπαίσιοι ὑπήγοντο εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐπὶ τῷ ὁρῳ τούτῳ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ἑλληνικὰ προσκυνήματα ὁ Σαλαχουντὶν λαμβάνει ὁρισμὸν ὑπογεγραμμένον παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ Σουλτάνου, ἐπικυροῦντα ὅτι οἱ χαπαίσιοι μετὰ τῶν προσκυνημάτων καὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ λαμβάνει πάντα τὰ ἀνήκοντα εἰς τοὺς χαπαισίους προσκυνήματα καὶ κτήματα, εἴτε ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐντός τε καὶ ἐκτὸς τοῦ Ναοῦ, εἴτε ἐν Βηθλεέμ. Ἀλλ᾽ οἱ Ἀρμένιοι πληρώσαντες τὸν ἡγεμόνα τῆς Γάζης Χουσεῖν Πασιᾶν ὑπέρογκα ποσὰ πείθουσι καὶ ἀφαιρεῖ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ἑλλήνων πάντα τὰ χαπαισιακά, καὶ ἔτι πλέον καὶ μίαν πύλην τοῦ ἁγίου Σπηλαίου, ἐν ᾧ ἀναρτήσαντες κανδήλας, ἀπέρχονται εἰς Κων)πολιν ἵνα λάβωσι καὶ αὐτοκρατορικὸν ὁρισμόν. Ἀλλὰ πολλὰ πρὸς τοῦτο δαπανησάντων ἐγείρεται αἴφνης ὁ στρατὸς φονεύει τοὺς μεγιστάνας, καὶ ὁ καταχθόνιός των σκοπὸς ματαιοῦται. 1)

Ἀλλὰ καὶ πάλιν, τὴν μεγάλην Βεζυρείαν καταλαβόντος τοῦ ἐξ Ἀρμενίων Σουλεϋμάν, ἐπαναλαμβάνουσι τὸ

ἁγίας τραπέζης των ἐν Βηθλεέμ, ἕως οὗ τοὺς ἐζουδετέρωσαν. Εἶτα συγκατοικήσαντες μετὰ τῶν Χαπαισίων καὶ ἔχοντες τὰ πάντα κοινά, ὡς τι κοινοβιανὸν μοναστήριον, δηλητηριάζουσιν αὐτοὺς ἕνα πρὸς ἕνα καὶ γίνονται κληρονόμοι αὐτῶν εἰς πάντα τὰ προσκυνήματα).

1) Δοσιθ. XI Γος 3.

πείραμα τῆς διανομῆς τῶν χρημάτων ταὶ προσπαθοῦσι νὰ λάβωσι τὸν ποθούμενον ὁρισμόν. Ἀλλὰ τότε «τὸ κοινὸν τῶν ὀρθοδόξων ἐξεγείρεται σύσσωμον τρέχει εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν καὶ εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Βεζύρου, ἐκρήγνυται εἰς βοὰς καὶ θρήνους, βοᾶ τὸ «μὴ ἀδικηθῶμεν»... καὶ ὁ Σουλεϋμὰν παύεται τῆς μεγάλης Βεζυρείας καὶ διορίζεται ἕτερος.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ Αρμένιοι τίθεισιν εἰς ἐνέργειαν πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον μέσον διανείμοντες δεξιᾶ καὶ ἀριστερὰ τόσα πουγγία ὥστε καὶ ὁ νέος Βεζύρης διατεθεὶς εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτοὺς, γράψας συμφώνως τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν ὁρισμὸν ἔρχεται εἰς τὸν Σουλτάνον πρὸς ὑπογραφήν. Ἀλλὰ πρὸ τοῦ Παλατίου οἱ Ἕλληνες σύσσωμο ἐπαναλαμβάνουσι καὶ αὖθις ἀδιακόπως «πρὸς Θεοῦ μὴ ἀδικηθῶμεν» καὶ ὁ Σουλτάνος ἐπακούσας τῆς φωνῆς αὐτῶν, λαμβάνει τὸν ὁρισμὸν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ Βεζύρου τὴν σφραγῖδα τῆς Βεζυρείας καὶ ἀντικαθιστᾷ διὰ τοῦ Κιοπρουλῆ. Οὗτος δὲ μαθὼν τὰ διατρέχοντα ἀποστέλλει εἰς Ἱεροσόλυμα ἄνθρωπον, ὅστις παραλαβὼν τὸν Πατριάρχην Παΐσιον φέρει εἰς Κων)πολιν.

Συμβουλίου δὲ γενομένου καὶ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Ἀρμενίων κριθέντων κατ ἀντιμωλίαν, καταδικάζονται οἱ Ἀρμένιοι. Ὁ δὲ Μ. Βεζύρης 1) συντάξας (ταλχὶς) συν-

1) Σημειωτέον ὅτι ὁ Μ. Βεζύρης Κιοπρουλῆς ἦν ὀθωμανὸς ἐκ Χριστιανῶν υἱὸς ἱερέως ἐξ Ἀλβανίας ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἀπέθνε καλόγρικα ἔν τινι μονῇ. Ὅτε δὲ ὑπεγράφη ὁ ὁρισμὸς διέταξε καὶ ἀνεγνώσθη εἰς ὑπήκοον παντὸς τοῦ συμβουλίου καὶ τῶν Ἀρμενίων. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν λέγει τοῖς Ἀρμενίοις «Ἀκούετε; μὲ χρήματα οὐ-

οπτικὴν ἱστορίαν τοῦ ζητήματος καὶ παρουσιάσας αὐτὴν εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ λαβὼν αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν ὑπογεγραμμένον ὑπ αὐτοῦ. Ἀποστέλλει ἄνθρωπον εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὅστις ἀφαιρέσας πάντα τὰ χαπαισιακὰ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἐξαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω τοῦ ἁγίου Σπηλαίου, παρέδωκε ταῦτα τοῖς ἕλλησι, τοὺς κυρίους αὐτῶν.

Δὲν πρέπει, ὦ ἀδελφοὶ Ἕλληνες, νὰ λησμονῆτε ὅτι πρώτιστον καθῆκον ἔχει πᾶς τις ἐξ ἡμῶν νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν ἁγίων Τόπων ἀπομιμούμενοι περὶ τῶν τοὺς προγόνους ἡμῶν. Ἅπαν τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων, ὡς εἴδατε δὲν ἐδίστασε νὰ στηλιτεύσῃ τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν Ἀρμενίων καὶ νὰ φωνάξῃ νὰ θρηνῇ καὶ νὰ παρακαλῇ ὅπως μὴ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἡ Ἱερὰ αὐτῶν περιουσία, ἣν ἕτοιμον νὰ ἀγωνισθῇ μέχρις αἵματος μετὰ τῆς μεγαλειτέρας προθυμίας μιμούμενον τοὺς πατριάρχας αὐτοῦ, καὶ δὴ τοῦ Παϊσίου, οὗ καὶ ἀναφέρω ἕνα τῶν συγκινητικῶν αὐτοῦ ἀγώνων, ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα ἡμῖν πᾶσι τοῖς μεταγενεστέροις, ἀφ ἑτέρου δὲ ἀποδειχθῇ τίνα μέσα μεταχειρίζονται ἐν τῇ διαπάλῃ ταύτῃ οἱ Ἀρμένιοι.

Οὗτοι καταγγέλλουσι τὸν Πατριάρχην Παΐσιον εἰς τὸν

δὲν θὰ δυνηθῆτε νὰ κατορθώσητε· τὸ δίκαιον εἶναι τῶν Ρωμαίων» καὶ ἐξεδίωξεν αὐτούς. Εἶτα στραφεὶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας δώσατε εἶπεν εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος σᾶς ἐδικαίωσε 100 πουγγιά. Οὗτοι δὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι μεθ' ὅλην τὴν πτωχείαν των μόλις δύνανται καὶ πληρώνωσι κατ' ἔτος 1400 φλωριὰ βενίτικα εἰς τὸ Τζαμὶ τοῦ Σουλτὰν Αχμέτ. Ἀφ' οὗ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, λέγει, πληρώσατε μόνον 30 Ἐπλήρωσαν 30 πουγγιὰ καὶ ἀπῆλθον.

Ἐπίτροπον τοῦ μεγάλου Βεζύρου (διότι ὁ Βεζύρης ἀπουσίαζεν) ὅτι κατεσκεύασε μίτραν ἀξίας 100 χιλιάδωνγροσίων, τὴν ὁποίαν θὰ δωρήσῃ εἰς τὸν Τσάρον. Ὁ τοῦ Βεζύρου ἐπίτροπος θέλων νὰ κερδίσῃ χρήματα, τὴν μὲν μίτραν κρατεῖ παρ' αὐτῷ τὸν δὲ Πατριάρχην ἀνεξετάστως ρίπτει εἰς φυλακὴν εἰς τὸ Κανλῆ Κιόσκ, ἔνθα μετὰ τέσσαρας ὥρας ἐξαγαγὼν αὐτὸν τὸν ρίπτει εἰς τὴν φυλακὴν τῶν χρεοφειλεῶν, οὕτω σκοπῶν νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ μερικὰ ποσὰ καὶ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ καὶ νὰ φυλακίσῃ εἶτα τοὺς συμβούλους καὶ ἄρχοντας τοῦ Ἔθνους, ὡς δῆθεν ἐπιβούλους τοῦ κράτους. Ἀλλ ὁ μακάριος ὑπέφερε νὰ τυρρανηθῇ μέχρι θανάτου παρὰ νὰ πάθωσι τόσοι ἄρχοντες ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς.

Καὶ οὕτω αὐτὸς μὲν μένει ἐν τῇ φυλακῇ, οἱ δὲ ἁγιοταφῖται κληρικοὶ παπᾶ Διονύσιος, ὁ ἐκ Δημητσάνης, παπᾶ Θεοδώρητος, ὁ ὕστερον μητροπολίτης Λακεδοίμονος, ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἰωσὴφ, ὁ Ἄνδριος, καὶ ὁ παπᾶ Μελέτιος ὁ Θεσσαλονικεὺς ἐρχονται εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ἀναγγέλλουσι τῷ Βεζύρῃ πάντα τὰ συμβαίνοντα. Δὲν παρέρχονται πολλαὶ ἡμέραι καὶ ὁ ἐπίτροπος τοῦ Βεζύρου, ὁ βασανίζων τὸν Πατριάρχην ἀποστέλλει ἐκ Κων)πόλεως τὴν μίτραν μετ' ἐπιστολῆς ἀναγγέλλων ὅσα παρὰ τῶν Ἀρμενίων ἤκουσε χωρὶς ὅμως νὰ παύσῃ νὰ βασανίζῃ τὸν Πατριάρχην ἐν τῇ φυλακῇ, ἐν ᾗ τὰ μέγιστα ὑπέφερε ἐκ τε τοῦ ψύχους καὶ τῆς πείνης καὶ τῆς κακουχίας, καὶ τὸ δὴ μέγιστον ἀπὸ ρευματισμῶν, ἀφ' ὧν ἐξογκωθεὶς τοὺς πόδας. μόλις ἠδύνατο νὰ κινηθῇ.

Ἀλλ ἐν τοιαύτῃ λυπηρᾷ καταστάσει εὑρισκόμενον, ὁ ἐπίτροπος τοῦ Βεζύρου ἀναβιβάζει ἐπί τινος σκληροῦ ἵππου μετὰ ξυλίνου μόνον ἐπεισάγματος (σαμαρίου) κα-

τὸν μεταφέρει εἰς τὸ Οὔζοὺν-τσαρσὶ τῆς Κωνσταλτινουπόλεως. Τί δὲ ὑπέστη εἰς τὸ μέγα τοῦτο διάστημα ἐκ τῶν ρευματισμῶν, ἐκ τῶν ἁλμάτων τοῦ ἵππου, ἐκ τῶν ὕβρεων καὶ προπηλακίσεων ὡς καὶ ἐκ τοῦ ξηροῦ ἐπεισάγματος μόνος ὁ δοκιμάσας δύναται νὰ ἐννοήσῃ.

Ἀλλὰ μόλις ἔφθασεν ἐκεῖ, ὀλίγον τι διαφέρων νεκροῦ, ἰδοὺ παρουσιάζεται ἀπεσταλμένος τις ἐκ μέρους τοῦ ἐπιτρόπου φέρων ἐντολὰς ὅπως ἀνασκολοπισθῇ ὁ Πατριάρχης ἐνταῦθα. Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ δήμιοι ἡτοιμάζοντο νὰ ἀνασκολοπίσωσιν αὐτόν, καὶ παρεκάλουν συγχρόνως ἵνα ὑποσχεθῇ ποσὰ τινὰ εἰς τὸν ἐπίτροπον νὰ ἀπαλλαγῇ, παρουσιάζεται ἕτερος ἀπεσταλμένος κομίζων ἐντολὰς ἵνα μετενεχθῇ εἰς τὸ Παρμὰκ-καπὶ καὶ ἐκεῖ ἀπαγχονισθῇ.

Διὸ καὶ μεταφέρεται ὁ μάρτυς εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἵππου καὶ τοῦ ἰδίου ἐπεισάγματος. Τίνας δὲ πόνους, φόβους καὶ τρόμους ὑφίστατο καὶ τίνας προσευχὰς δὲν ἀπέτεινεν εἰς τὸν Ὕψιστον, μόνος ὁ Θεὸς οἶδε. Τοῦτο μόνον τὸν ἐπαρηγόρει ὅτι πάσχει ὑπὲρ τῶν ἁγίων Τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος ἡμῶν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἔπαθε. Ἔφθασε εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης. Ἡ ἀγχόνη ἡ μέλλουσα νὰ δεχθῇ τὸν ἅγιον τοῦ Πατριάρχου τράχηλον, ἦν ἑτοίμη. Ὁ βρόχος (ἡ θηλεὰ) τίθεται εἰς τὸν λαιμὸν αὐτοῦ, ὁ δήμιος κρατεῖ εἰς τὰς χεῖρας τὸ σχοινίον, καὶ ὁ μακάριος ζητεῖ δύο λεπτῶν προθεσμίαν καὶ προσεύχεται ὑπὲρ τῶν φονευτῶν αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς διαφυλάξεως τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων.

Ἀλλὰ μόλις ἔκλεισε τὸ πανάγιον αὐτοῦ στόμα προσευχόμενος καὶ διὰ μὲν τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν ὑψοῦτο πρὸς τὸν Κύριον, διὰ δὲ τῶν αἰσθητῶν ἔνευε τοῖς δημίοις νὰ σύ-

ρωσι τὴν θηλιάν, παρουσιάζεται αἴφνης ἕτερος ἐκ μέρους τοῦ ἐπιτρόπου κομίζων νέας ἐντολάς, ὅπως τοὐτέστι μεταφέρωσιν αὐτὸν εἰς τὸ Ἅκ Σεράγιον καὶ ἐκεῖ νὰ κατακλίνωσιν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἁρπάγης (τσεκέλι).

Τὸν μεταφέρουσι διὰ μέσου Βλάγκας καὶ Κοντοσκαλίου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν δημίων. Ἀλλὰ τίς νὰ διηγηθῇ τοὺς καθ' ὁδὸν πόνους καὶ τὰς ἐνταῦθα βασάνους ; Διαπερῶσι κρίκους σιδηροὺς εἰς τοὺς πόδας καὶ τόσον περισφίγγουσιν, ὥστε κρύπτονται καθ' ὁλοκληρίαν ἐντὸς τοῦ κρέατος, τῶν πρισμένων αὐτοῦ ποδῶν, ἐκ τῶν ρευματισμῶν. Ἔπειτα διὰ τῆς ἁλύσου τῆς συνδεούσης τοὺς δύο κρίκους τοὺς ὁποίους ἔβαλον ἕνα εἰς τὸν ἕνα πόδα, καὶ τὸν ἄλλον εἰς τὸν ἕτερον διαπερῶσι παχεῖαν ράβδον, καὶ σύροντες αὐτὸν κατὰ γῆς, ὡς ἄλλοι ἵπποι, πέριξ τῆς οἰκίας ἔλεγον «τί ὑπόσχεσαι εἰς τὸν Πασᾶν» ; 1) Ὁ δὲ μακάριος γνωρίζων ὅτι τὸ ἱερὸν Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐπένετο, μόνον ἀλγεινὰς καὶ σπαραξικαρδίους φωνὰς ἐξῆγεν μηδὲν ὑποσχόμενος. Οἱ βασανίζοντες ἀπέκαμον (ἐκουράσθησαν , ἡ νὺξ ἐπῆλθε καὶ ὁ ὁμολογητὴς διαμένει ἄσιτος ἐν τοῖς δεσμοῖς κατὰ γῆς ἐξηπλωμένος μέχρι πρωΐας. Ἀλλ' ὡς λέγει ὁ προφήτης Δαβὶδ «τὸ ἑσπέρας ἀβλισθήσεται κλαυθμὸς καὶ εἰς τὸ πρωϊ ἀγαλλίασις», παρουσιάζεται εἷς Ὀθωμανὸς ἐκ Χίου, Λατῖνος

1) Ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ οἱ ἐν Κοντοσκαλίῳ πατριῶται τοῦ Πατριάρχου ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν παραμυθοῦντες, ὑπηρετοῦντες, φέροντες τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τροφὴν καὶ νοσηλείαν, ὁ δὲ μέγας Πατριάρχης Δοσίθεος ὢν δεκαοκταέτης τὴν ἡλικίαν παῖς, ἀνυπόδητος, ὡς λέγει ὁ ἴδιος ἤρχετο πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἐν Φαναρίῳ Μετοχίου, καὶ ἐξυπηρέτει αὐτόν, τὴν δὲ νύκτα ἐπέστρεφε.

τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ἐξομώτης, ὅστις εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτὸν, ὑπεσχέθη εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν δημίων ποσὰ τινὰ, καὶ οὕτω ἔλυσαν μὲν τοὺς κρίκους αὐτοῦ, εἶχον ὅμως τοῦτον ὑπὸ κράτησιν μέχρι λήξεως τῆς ὑποθέσεως, καθ' ἣν ὁ μέγας Βεζύρης ὁ Κιοπρουλῆς συνεπείᾳ τῶν παραστάσεων τῶν ἁγιοταφιτῶν κληρικῶν ἐξετάσας ἀκριβῶς, καὶ μαθὼν παρ' ἄλλων προσώτων, ὅτι ἡ μίτρα αὕτη ἀνῆκεν εἰς τὸν ἅγιον Τάφον πρὸς χρῆσιν τῶν πατριαρχῶν, ἠθώωσε τὸν ὁμολογητήν. 1)

Δὲν ἀμφιβάλλω δὲ ἀδελφοὶ ἕλληνες ὅτι θὰ ἐννοήσητε ἐκ τοῦ λυπηροῦ τούτου γεγονότος καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ βασάνους ἃς ὑπέστη τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος πρὸς περιφρούρησιν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερῶν προσκυνημάτων καὶ τὰ γιγαντιαῖα ποσὰ τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς ἀποσόβησιν τῶν πανταχόθεν ἐμφανιζομένων πολέμων. ἐξ ὧν ἕπεται ὅτι τὰ μέχρι σήμερον διατηρηθέντα προσκυνήματα, δὲν πρέπει νὰ παραβλέπωμεν, ἀλλ' οὔτε νὰ ἐγκαταλείπωμεν εἰς τὴν τύχην αὐτῶν ἀλλὰ καὶ ἐπιτοπίως νὰ ἐξετάζωμεν τὴν κατάστασιν αὐτῶν, καὶ μακρόθεν νὰ προσφέρωμεν τὴν ἠθικήν μας βοήθειαν, ὡς καὶ τὴν ὑλικὴν ὁσάκις ζητηθῇ, διότι πάντα τὰ ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήματα εἶναι ὡς μία κτῆσις τοῦ ἔθνους τῆς ὁποίας μετέχουσι κατὰ τοὺς νόμους τοῦ δικαίου οἱ πανταχοῦ τῆς γῆς Ἕλληνες καὶ θὰ μετέχωσι πᾶσαι αἱ μέλλουσαι γενεαὶ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Ἀλλὰ παρακολουθήσατέ με εἰς τὰς δεινὰς ταύτας περιπετείας τῶν προσκυνημάτων ἵνα ἴδητε κατὰ πόσον τὸ κα-

1) Δοσ. θ. XII Β' § 6, 7, 8.

θῆκον ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ἐμφανίζεται μεγαλοπρεπέστερον καὶ ἐπιβλητικώτερον ἐν τῇ συνειδήσει, ἀπαιτοῦν τὴν ταχεῖαν αὐτῶν ἐκπλήρωσιν.

Ὁ Πατριάρχης Παΐσιος ὡς ἐκ θαύματος, τῶν βασάνων ἀπαλλαγεὶς καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβων, ἀποσπᾷ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ἀρμενίων τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καὶ ἀναλαμβάνει πάλιν τὸ ἱερὸν τῆς ἐπαιτείας ἔργον.

Ἀπέρχεται εἰς Πάνορμον, Πέργαμον. Ἀρτάκην καὶ Μηχανιῶνα, ἐφεξῆς εἰς Καλόλυμνον, ἔνθα ἑόρτασε τὸ Πάσχα, μετὰ ταῦτα εἰς Σιγήν, ἐκεῖθεν εἰς Μουτανιὰ, Κατηχῆ. καὶ εἶτα εἰς Κωνσταντινούπολιν. Συναθροίσας δὲ ὅ,τι ἡ φιλοτιμία τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων παρέσχεν, ἀνιδρύει ἐκ βάθρων τὴν ἱερὰν Μονὴν τῆς Ἰόππης, 1) α) δι' ὑποδοχὴν καὶ ἀσφάλειαν τῶν προσκυνητῶν, β) ἠγόρασε τὴν παρὰ τῶν ὀθωμανῶν τὴν ἡμίσειαν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγ. Γεωργίου ἐν Λύδδῃ, ἔνθα ὁ τάφος τοῦ ἁγίου καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ, διὰ ὑπερόγκων ποσῶν, γ) ἀνεκαίνισε τὴν μονὴν τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ τὴν μεταξὺ Ἱερουσαλὴμ καὶ Βηθλεὲμ καὶ δ) ἤνοιξε τὰς ὑπὸ τοῦ Σαλαχουντὶν κλεισθείσας θυρίδας τοῦ Ναοῦ καταστήσας αὐτὸν φωτειτότερον.

Πάντα λοιπὸν τὰ ἐλεεῖ ταῦτα κατηναλώθησαν εἰς ἀνοικοδόμησιν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ἐπειδὴ ὁ κλῆρος διαμένει πάλιν ἄνευ τῶν ἀναγκαίων, ἀνατίθησι καὶ πάλιν ἡ Ἀδελφότης εἰς τὸν χρυσοῦν ἐκεῖνον Πατριάρχην, τὸν διὰ πυρὸς

1) Τὴν μονὴν ταύτην ηὔξησαν οἱ μετὰ ταῦτα Πατριάρχαι καὶ κατέστησαν οἵαν φαίνεται σήμερον.

καὶ ὕδατος διελθόντα, ἑτέραν περιοδείαν· δι' ἣν καὶ ἀπέρχεται καὶ αὖθις εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκεῖθεν εἰς Σινώπην, ἐν ᾗ σβέννυσι πυρκαϊὰν διὰ θαύματος, ἀτελοῦσαν ὁλόκληρον τὴν πόλιν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰβηρίαν. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ εὐτυχεῖ καταστάσει, ἀπροσδοκήτως τὰ προσκυνήματα περιπίπτουσιν εἰς ἑτέραν περιπέτειαν. Ἣν καὶ ἀναγράφομεν.

ΚΑ'.

Ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπῆρχε βαλῆς τις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1660) ὠμός, σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ὀθωμανικὴν θρησκείαν ἀσεβέστατος. Φυλάργυρος δὲ ὢν εἰς τὸ ἄκρον καὶ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων ἐξερεθιζόμενος, εἰσήρχετο ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου ἐπίεζε τοὺς πατέρας χρηματολογῶν, εἰσήρχετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μεθυσμένος ἐν καιρῷ τοῦ ἑσπερινοῦ, ἐχλεύαζεν, ὕβριζεν, ἐξέβαλλε φωνὰς θορυβώδεις καὶ ἀγρίας, εἰσήρχετο ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ἐλάμβανε τὸ θυμιατήριον καὶ ἐθυμία καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ ἐφαίνετο ὡς τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ. Μηδὲν δὲ δυνάμενοι οἱ δυστυχεῖς πατέρες νὰ πράξωσιν, ὑπέμειναν τὰ πάντα ἐν χριστιανικῇ ἀνοχῇ. Ἀλλὰ δὲν ἠρκέσθη εἰς ταῦτα ὁ δείλαιος, ἀλλὰ συλλαβὼν ἡμέρανά τινα δύο τῶν πατέρων, ἀπηγχόνισεν ἐνώπιον τοῦ συνοδικοῦ ἐντὸς τοῦ Μοναστηρίου.

Πάντες οἱ πατέρες ὑπὸ πανικοῦ καταληφθέντες διεσκορπίσθησαν ἄλλοι μὲν πρὸς καταγγελίαν τούτου εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ τὸν Βεζύρην εἰς Προῦσαν, καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ ζητοῦντες ἄσυλον. Καὶ εὐτυχῶς δυνάμει τῆς καταγγελίας ταύτης ὁ Σουλτάνος ἀμέσως ἀπέβαλε τὸ τέρας τῆς θέσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος;

Οἱ δολιώτατοι καὶ μοχθηροὶ Ἀρμένιοι οἱ ὑποδαυλίζοντες τὸν βαλῆν τοῦτον, δραξάμενοι τῆς εὐκαιρίας ἁρπάζουσι καὶ αὖθις τὴν Μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, τὴν βόρειον πύλην τοῦ Σπηλαίου τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ, καὶ τὰς κτήσεις τῶν Χαπαισίων ,καὶ ἐλθόντες εἰς Κων)πολιν δωροδοκοῦσιν ἁδρῶς τὸν αἰσχρὸν ἕλληνα διερμηνέα τῆς Πύλης Παναγιωτάκην τὸν ἀνάξιον τῆς τε ἐπωνυμίας καὶ τοῦ ὀνόματος. καθὼς καὶ τὸν κατηραμένον ἐκεῖνον Ἄνθιμον ὡς καὶ τὸν Κεχαγιᾶ Πέην καὶ τὸν Ρεΐζ ἐφέντη, λαμβάνουσι παρ᾽ αὐτῶν μαρτυρίας, ὅτι τὸ μοναστήριον ἀνῆκεν αὐτοῖς ἀνέκαθεν, παρουσιάζουσι τῷ Κιοπρουλῆ καὶ τῷ Σουλτάνῳ καὶ λαμβάνουσιν ὁρισμὸν, καθ᾽ ὃν ἀνεγνωρίζετο τὸ Μοναστήριον ὡς κτῆμά των, ὅπερ κατέχουσι μέχρι σήμερον. Παραπ μψατε, ἀδελφοὶ Ἕλληνες, τοὺς προδότας τούτους τῆς ἐθνικῆς περιουσίας εἰς αἰώνιον ἀνάθεμα πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων, διότι τοιοῦτον ἁρμόζει αὐτοῖς βραβεῖον καὶ μνημόσυνον εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, διότι ἐν τοιαύτῃ δεινῇ περιστάσει, καθ᾽ ἣν ὁ Πατριάρχης περιέρχεται γῆν καὶ θάλασσαν συναθροίζων τὸν ἔσχατον ὀβολὸν τῶν Ἑλλήνων ἵνα ἀνεγείρῃ τὰ μοναστήρια, καὶ καθ᾽ ἣν στιγμὴν ἡ Ἀδελφότης ἀπηνῶς καταδιώκεται καὶ ἀπαγχονίζεται, αὐτοὶ προδίδουσι τὰς ἱερὰς τοῦ Ἔθνους παρακαταθήκας.

Ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Ἡ περιπέτεια αὕτη, καθ᾽ ἣν τραγῳδία τὸ πᾶν καὶ θρῆνοι πανταχοῦ καὶ κοπετοὶ καὶ ἀραί, ἐνόμιζε τις ὅτι ὡς ἐκ τῆς σφοδρότητός της θὰ ἐπέφερε τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς Ἀδελφότητος.

Ἀλλ᾽ εὐτυχῶς οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ δὲν δειλιῶσι πρὸ

τὸν Ἐκκλησιαστικῶν διωγμῶν. Διὰ τοῦτο ἐπανέρχονται καὶ αὖθις ἵνα συνεχίσωσι τὸν ἀγῶνα, καὶ περισυλλέξωσι τὰ ἀπωλεσθέντα, ὁ δὲ Πατριάρχης μετ᾽ ἄλγους καρδίας ἔρχεται εἰς Κωνπολιν, καὶ πρὸ τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Βεζύρου μετὰ πολλῶν δώρων παραστὰς, καὶ θαλερὰ χύσας δάκρυα, ἐξελιπάρει ἵνα ἐπιστραφῇ καὶ αὖθις ἡ Μονὴ καὶ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς κυρίους αὐτῆς Ἕλληνας.

Ἀμφότεροι δὲ εἰς οἶκτον κινηθέντες προσεκάλεσαν τὸν Ρεΐζ ἐφέντην, περὶ οὗ προείπομεν, καὶ τὸν μέγαν Λογοθέτην τῆς βασιλείας, τὸν ἐξαγορασθέντα, καὶ συγκαλοῦσι τὸ συμβούλιον τῶν μεγιστάνων ἐν ᾧ παρευρίσκετο καὶ ὁ Πατριάρχης. Ἀλλ᾽ ὁ Λογοθέτης ἐξαπατήσας τοὺς δικαστὰς διὰ σοφιστικῶν λόγων ὑπερασπίζεται τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοιουτοτρόπως κερδίζουσιν οἱ Ἀρμένιοι, ὁ δὲ Πατριάρχης ἀποβάλλεται διότι, ὡς εἶπον αὐτῷ ὕστερον οἱ δικασταί «οἱ Ἕλληνες εἰσὶν οἱ καταμαρτυροῦντες». 1)

Μετὰ ψυχῆς πλήρους ἀπελπισίας ζητεῖ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἱεροσόλυμα, διότι κατελήφθη ὑπὸ νόσου ἐπαγομένης ὁλοταχεῖς ἰσχυροὺς παλμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Διέρχεται διὰ Κίου χάριν ἐλεῶν, διὰ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ ἐξογκωθὲν χρέος, εἶτα διὰ Προύσης, Μιχαλητζίου, Περγάμου, Καλλιπόλεως, ἔνθα ἀσήμαντα ποσὰ συναθροίσας, ἀπογοητεύεται, καὶ ἡ ἀσθένεια αὐτοῦ ἐπιδεινοῦται. Ἐκεῖθεν διέρχεται διὰ Λέσβου, Χίου, Κῶ, Ρόδου, ὅτε καὶ ἤρξατο νὰ ἀσιτῇ καὶ νὰ παραληρῇ. Ἐντεῦθεν δὲ οἱ ὄντες μετ᾽ αὐτοῦ ἀδελφοί, ὁ ἀοίδιμος Λοσίθεος, ὁ μετὰ ταῦτα Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, καὶ ὁ Πρόχωρος, ὁ μετὰ ταῦτα Πατριάρ-

1) Διατ. XII Β'. § 17.

χης Ἀλεξανδρείας, ἐπιβιβάσαντες πλοίου Συμαϊκοῦ ἀπέρχονται εἰς Ἀττάλειαν. Αλλὰ μόλις διέρχονται τὸ Καστελλόριζον δέκα μίλια ὁ πολύτλας καὶ μέγας τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων ἀγωνιστής τε καὶ ὁμολογητὴς, τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ψυχὴν τῷ Κυρίῳ παραδίδωσι 1661. 1) Ἐτάφη δὲ μετὰ τῆς προσσκούσης τιμῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἐκεῖ ὄρους.

Καὶ ἀπῆλθε λοιπὸν, ἀδελφοὶ Ἕλληνες, ἡ μακαρία αὕτη ψυχὴ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς φέρουσα τὴν λύπην ἐζωγραφισμένην ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῆς καὶ μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιεῖσα ὅτι «ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου κατέφαγεν αὐτήν». Τοιοῦτοι θάνατοι εἶναι ἔνδοξοι, ὅσον καὶ ἂν ἡ κηδεία εἶναι ἄδοξος, διότι οἱ μεγάλοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι ὑπ' αὐτοῦ δοξαζόμενοι εἰς τὸν αἰῶνα δὲν ἐχουσιν ἀνάγκην τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ κηδείᾳ, διότι εἰς πολλοὺς αἱ κηδεῖαι γίνονται μεγαλοπρεπεῖς καὶ μεταβάλλονται εἰς πολυανθρώπους πανηγύρεις, ἀλλὰ τὰ ὀνόματα αὐτῶν μετ' ἤχου ἀπύλλυνται. Ἡμεῖς ὁμως θαυμάζοντες τὸν ζῆλον, τὴν ἀφοσίωσιν, τοὺς ἀτρύτους κόπους καὶ ὑπεράνθρωπείους ἀγῶνας, οὓς ὑπὲρ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων κατέβαλε, παρακαλοῦμεν πάντας ὑμᾶς ὅπως στρέφητε καὶ ἓν βλέμμα ἐπὶ τὰ πάσχοντα ἱερὰ προσκυνήματα, μήπως αἱ σκιαὶ τῶν ἀγωνιστῶν τούτων ἐξεγερθῶσι καθ' ἡμῶν ὡς ἀναξίων αὐτῶν ἀπογόνων.

Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Οἱ Ἀρμένιοι κατέλαβον τὴν βορείαν πύλην τοῦ ἁγίου Σπηλαίου. Αἱ περιστάσεις δὲν ἐπέτρεπον ἵνα διαμαρτυρηθῇ ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶχεν ἀποθάνει ἤδη ὁ Πατριρχὴς, ἀφ' ἑτέρου δὲ, διότι ἔπασχον οἰκονομικῶς καὶ ἄνευ χρημάτων «οὐδέν ἐστι γενεσθαι τῶν δεόντων». Τοῦτο ἐφαρμόζεται κατὰ λέξιν ἐπὶ τῶν θείων καὶ ἱερῶν προσκυνημάτων. Ὡς ἐκ τούτου οἱ ἅγιοι πατέρες μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Πατριάρχου (1661) βλέποντες ὅτι πιέζονται ὑπὸ τῆς πενίας παρακαλοῦσι τὸν Πατριάρχην, ὅπως ἀναλάβῃ τὸ ἐπίσημον ἔργον τῶν ἱερῶν ὁδοιπορίων.

Ὑποδέχεται ἀσμένως ὁ μακαριώτατος Πατριάρχης καὶ τῷ 1662 ἐπιβὰς Συμαϊκοῦ πλοίου, ἵνα ἔλθῃ εἰς Ἀττάλειαν δὶς ἐμπίπτει εἰς τὰς χεῖρας τῶν πειρατῶν ἀπὸ τῶν ὁποίων διασωθείς, ἔρχεται εἰς Λάρνακα τῆς Κύπρου. Ἐντεῦθεν δὲ μεταβαίνει πεζῇ εἰς Λεμησσὸν καὶ Πάφον, καὶ συναθροίσας ἐντεῦθεν ὅ,τι ἡ ἐκ περιουσίας εὐσέβεια τῶν Κυπρίων ἐδώρησεν, ἔρχεται εἰς Ἀλλάγιαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀττάλειαν. Ἐνταῦθα ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ καταληφθεὶς διαμ'νει μέχρις Αὐγούστου ἔνθα καὶ ἀπέρχεται εἰς Προῦσαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν.

Τῷ 1663 ἀναχωρεῖ εἰς τὸ Ἰάσιον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βλαχίαν, Ρούτσικον, Ράσγρατα, Βάρναν, Τύρνοβον, Ἀδριανούπολιν καὶ εἶτα εἰς Βυζάντιον 1). Ἐκεῖθεν ἐπιστρέφει διὰ Καλλιπόλεως, Σμύρνης, Λέσβου, Χίου, Ρόδου, εἰς Ἱερουσαλὴμ 2) τῷ 1665.

---

1) Δοσιθ. ΧΙΙ Β' 19, 20.

1) Εἰς Τύρνοβον παθὼν ἐκ κωλικῆς νόσου ἐθεραπεύθη διὰ τοῦ ἁγιάσματος τῆς Ζωοδόχου πηγῆς Δοσιθ ΧΙΙ Γ' § 4

2) Σημειωτέον ὅτι οἱ φράγκοι κατὰ τὴν περιοδείαν ταύτην τοῦ Πατριάρχου λαβόντες ἐργαλεῖα ἔκοπτον τεμάχια τοῦ ἁγίου λίθου νὰ ἀποστείλωσιν ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ ἕλληνες μοναχοὶ κατήγγελαν αὐτοὺς εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἥτις αὐστηρῶς τοὺς ἐπέπληξε. (Νεόφυτος ὁ Κύπριος σελ. 23).

Ἐκ τῆς περιοδείας ταύτης συναθροίσας ὁ,τι ὁ Ζωοδόχος τοῦ Κυρίου Τάφος ηὐδόκησε, κατασκεύασε καὶ ἀνεκαίνισε α΄) Κελλία τινὰ κατερειπωθέντα ὑπὸ τοῦ χρόνου ἐντὸς τοῦ Πατριαρχείου, β΄) ἠγόρασε οἰκίας τινὰς κειμενας πλησίον τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου τὰς ὁποίας συνήνωσε μετ᾽ αὐτῆς, γ΄) ἀνήγειρεν ἐν Ρέμλῃ. ἐκ βάθρων διὰ δαπάνης Γρηγορίου τινὸς προσκυνητοῦ ἐκ Προύσης οἰκίας τινὰς δι᾽ ἀνάπαυσιν τῶν προσκυνητῶν, δ΄) ἀνήγερεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Σάββα τὸ τεῖχος ἀπὸ τοῦ Πύργου μέχρι τῆς θύρας καὶ ἀνεκαίνισεν πολλὰ δωμάτια. ε΄) ἀνίδρυσεν ἐκ βάθρων ξενῶνα εὐρύτατον διὰ τοὺς προσκυνητάς, στ΄) Πολλὰ ἔτι ἀνεκαίνισεν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀρχαγγέλλων καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ζ΄) δι᾽ ἐνεργείας αὐτοῦ Μανολάκης ὁ Καστοριανὸς ἔδωκε διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας της Βηθλεὲμ 20 χιλ. φλωρία 1). Ἔφερε μεθ᾽ ἑαυτοῦ πολύτιμα κειμήλια διὰ τῶν ὁποίων ἐκόσμησε τὸν Ναόν, α΄) Σταυρὸν ἔχοντα ὕψος ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον κατεσκεύασεν εἰς Ἰάσιον, οὗ τὸ μὲν ἔμπροσθεν ἐκ πλακὸς χρυσῆς, τὸ δὲ ὄπισθεν ἐξ ἀργυρᾶς. β΄) Πολυτίμους λίθους καὶ χρυσῆν πλάκα ἐν εἴδει σταυροῦ ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔθηκε τεμάχιον τιμίου ξύλου μέγα, γ΄) πολλὰς θήκας ἀργυρᾶς καὶ κρυσταλλίνας ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔθηκε λείψανα ἁγίων καὶ τὰ περιέδεσε μετὰ ἐπιδέσμου ἀργυροῦ. δ΄) Πολλὰ ἕτερα ἱερὰ σκεύη. ε΄) Ἀνίδρυσεν ἐκ νέου καὶ ὡραιότατον κατέστησε τὸ ἐντὸς τοῦ βήματος ἱερὸν σύνθρονον. στ΄) Κατεσκεύασεν ὡραιότατον ἅγιον ἀρτοφόριον μετὰ λαμπρᾶς θήκης. Ταῦτα δὲ πάντα ἦσαν ὡς μία

1) Διοσθ. XII IA΄ § 4.

ἀνάπαυλα καὶ ἀναψυχὴ διὰ τὰ τεθλιμμένα προσκυνήματα διαρκέσασα μέχρι τοῦ 1668 ἤτοι 6 ἐτη ὁπότε καὶ πάλιν πίπτουσιν εἰς ἑτέραν περιπέτειαν. 1)

ΚΒ΄.

Οἱ φράγκοι ἁρπάζουσιν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν α΄) τὸ δῶμα τοῦ ἁγίου λίθου, β΄) τὰ πρωτεῖα ἐν τῇ λειτουργίᾳ καὶ γ΄) καινοτομοῦσι τοποθετοῦντες ἁγίαν τράπεζαν κινητήν, ἔξω τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου καὶ λειτουργοῦσιν. Ὁ Πατριάρχης διαμορτύρεται εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχάς. Ὁ διοικητὴς προσκαλεῖ αὐτούς, συγκαλεῖ τὸ δικαστήριον, δικάζει τούτους κατ᾽ ἀντιμωλίαν μετὰ τῶν ἑλλήνων μοναχῶν, ἐνθα ἀποδεικνύονται οὗτοι ψεῦσται καὶ δόλιοι. Ὁ διοικητὴς παρέχει ἡμῖν ἐγγραφον τὴν ἀπόφασιν ἐν ᾗ ρητῶς διαβεβαιοῦται, ὁτι οἱ ἕλληνες εἶναι οἱ κύριοι τοῦ τόπου, καὶ αὐτοὶ καὶ μόνοι ἐχουσι τὰ πρωτεῖα πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Ἔχων δὲ τοιοῦτον μαρτυρικὸν ἀνὰ χεῖρας εγγραφον, ὁ Πατριάρχης ἀπέρχεται εἰς Ἀδριανούπαλιν ἵνα λάβη καὶ αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν ὑπογεγαμμένον ὑπ᾽ αὐτοῦ. Ἀλλὰ δυστυχῶς στερούμενος χρημάτων οὐδὲν κατώρθωσε.

Οἱ δὲ Φράγκοι τοῦτο ἐννοήσαντες λαμβάνουσιν ἕτερον μαρτυρικὸν γράμμα διὰ χρημάτων παρὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὁτι δῆθεν τό τε δῶμα τοῦ ἁγίου λίθου, καὶ τὰ πρωτεῖα ἀνήκουσιν εἰς ἐκείνους, ἐρχονται εἰς Κων-

1) Ἐκτὸς τούτων, ἅτινα ὁ Πατριάρχης Νεκτάριος ἀπεκόμισεν εἶχεν ἤδη φέρει ἀρκετὰ ποσὰ ἐξ Ἑλλάδος ὁ Μακάριος Ἀσπρᾶς ὁ ἐκ Κρήτης καταγόμενος, ἅτινα ἐδαπανήθησαν διὰ τὸ χρέος.

βταντινούπολιν καὶ δυνάμει τοῦ μαρτυρικοῦ τούτου καὶ τῇ μεσιτείᾳ τοῦ πρέσβεως τῆς Γερμανίας ἀπέσπασαν ὑψηλὸν ὁρισμὸτ ἐπικυροῦντα αὐτοῖς ἀμφότερα ταῦτα.

Ἡ καταστασις τῶν πραγμάτων ἦτο ἀφόρητος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην· πάντα τὰ μέρη εἶχε τὰ περιέλθει ὁ Πατριάρχης, οἱ Χριστιανοὶ ἀπέκαμον νὰ ἐλεῶσι, τὸ χρέος αὐξάνει ὁσημέραι, οὗτος ἀσθενεῖ καὶ οἱ πατέρες μεμψιμοιροῦσι. Διὸ καὶ παραιτεῖται τῷ 1667 καὶ ἐκλέγεται ἀντ' αὐτοῦ ὁ γνωστότατος πάντων Δοσίθεος τῷ αὐτῷ ἐτει (1666 Ἰανουαρίου 23).

Αἱ περιπέτειαι ἐξακολουθοῦσι καὶ μόλις ἀνεγνωρίσθη Πατριάρχης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντὶ νὰ ἐλθῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἕνεκα τοῦ ὑπερόγκου χρέους, ἀναγκάζεται νὰ ἀναλάβῃ περιοδείαν πρὸς συλλογὴν ἐράνων. Ἀπέρχεται εἰς Ἀνδριανούπολιν, ἐκεῖθεν εἰς Φιλιππούπολιν ἐνθα ὁ Φιλιππουπόλεως Γαβριὴλ τὰ μάλιστα βοηθεῖ αὐτῷ, εἶτα εἰς Στενήμαχον, Παζαρτζίκη, Ἐσκῆ Ζαγορὰν, εἰς Ἰάμπολιν ἐντεῦθεν ἀποστέλλει 12 χιλ. γρόσ. εἰς Ἱερουσαλὴμ), εἰς Σήλυμνον, εἰς Ἀρβανιτοχώριον, εἰς Τύρνοβον. Τῷ 1670 ἐρχεται εἰς Τζερβένβοδα, εἰς Δρύστραν, Φλόζη, εἰς Βουκουρέστιον, ἐντεῦθεν μεταβαίνει εἰς Ἰάσιον, τῆς Μολδαβίας (ἐνταῦθα παραλαμβάνει τὸ ἀφιερωθὲν εἰς τὸν ἅγ. Τάφον μοναστήριον Τζατατζούια καλούμενον, τὸ παρὰ τοῦ Βοεβόδα Δούκα οἰκοδομηθεν, ὡς καὶ τὴν Σκήτην τὴν καλουμένην Χλίτζαν παρὰ τῶν Ἠπειρωτῶν.) Ἐντεῦθεν ἐρχεται εἰς Γαλάζιον, Ἀδριανούπολιν καὶ Κωνπολιν καὶ ἐντεῦθεν εἰς Ἀδριανούπολιν αὖθις. Ἐκεῖθεν διὰ τῆς Ἀτταλείας δὶς ἐν θαλάσσῃ κινδυνεύσας ἔρχεται τὸ πρῶτον ἤδη εἰς Ἱερουσαλήμ.

Ἡ ὑποδοχὴ αὐτοῦ ἦν θαυμασία ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀλλὰ καὶ τὰ δεινὰ, ἅτινα τὸν ἀνέμενον δὲν ἦσαν εὐκαταφρόνητα. Εὑρίσκει πρὸ αὐτοῦ τοὺς φράγκους ὀργιάζοντας κατὰ τῶν προσκυνημάτων, ἁρπάζοντας ὅ,τι ἠδύναντο· καὶ δὴ α΄.) ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀφαιροῦσι τὸ μάρμαρον ἐφ' οὗ ἐτελοῦμεν τὴν θείαν ἱερουργίαν ἐντὸς τοῦ διαμερίσματος τοῦ ἁγίου Λίθου, καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν ἡμῶν μεταβάλλουσιν εἰς τουλάπιον· β΄.) φέρουσι χρυσοῦφαντα ὑφάσματα, καὶ σκεπάζουσιν ὅλον τὸ πρὸ τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου ἔδαφος· γ΄.) ἀναρτῶσι κύκλῳ τοῦ Ἱεροῦ Κουβουκλίου ποδέας καὶ δ΄.) τίθεσιν ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου κηροπήγια ἀργυρᾶ, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ βλέποντες τὴν οἰκονομικὴν τῶν Ἑλλήνων θ σιν, καὶ καλῶς γνωρίζοντες ὅτι τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν χρημάτων, προσπαθοῦσι νὰ ἐξοντώσωσιν ἐντελῶς τοὺς Ἕλληνας ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Κουβουκλίου. Ἔρχονται ἡμέραν τινὰ, καθ' ὃν χρόνον ἐτέλουν οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν λειτουργίαν, κατὰ πρόσωπον τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου, ἐν ᾧ ἵσταται σήμερον τὸ ἀναλόγιόν των, καὶ ἄρχονται λειτουργοῦντες πρὶν ἢ τελειώσωσιν οἱ Ἕλληνες μοναχοί. Οἱ Ἕλληνες εὐγενῶς παρακαλοῦσιν, ὅπως ἀναμένωσιν ὀλίγον· ἀλλ' εἰς τὴν παράκλησιν ταύτην ὁρμήσαντες κατὰ τῶν Ἑλλήνων, 5 μόνον ὄντων, ρίπτουσι τήν τε ἁγίαν τράπεζαν καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια κατὰ γῆς, καὶ ἄρχεται ἡ πάλη, καθ ἣν οὗτοι ὡς ἐκ συνθήματος καὶ ἐκ προμελέτης, κατέρχονται 25 τὸν ἀριθμόν, ἔνοπλοι μετὰ ξιφῶν καὶ μαχαιρῶν καὶ ροπάλων, κατὰ 5 Ἑλλήνων ἀόπλων, τοὺς ὁποίους πληγώσαντες θανασίμως ἔχυσαν τόσα αἵματα, ὥστε ὁλόκληρον τὸ ἔδαφος κατηρυθρώθη καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔκειν-

το ἡμιθανεῖς σχεδὸν ἐντὸς τοῦ αἵματός των κυλιόμενοι.

Τὴν ἀθλίαν ταύτην κατάστασιν ἰδὼν ὁ Δοσίθεος, καὶ δὴ ἐν ἀρχῇ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ, καταγγέλλει τοὺς φράγκους εἰς τὸν κριτὴν, ὅστις ἐξετάσας καὶ μαθὼν τὴν ἀλήθειαν οὐ μόνον καταδικάζει τεύτους ἀλλὰ καὶἀποφασίζει ὅπως οἱ Ἕλληνες τοποθετήσωσιν ἑκατέρωθεν τῆς πύλης τοῦ Κουβουκλίου δύο κηροπήγια μεγάλα καὶ λαμπάδας, ὡς καὶ ἕνα δισκέλιον ὑπὸ τὴν μεγάλην καμάραν ὅταν λειτουργῶσιν. Οἱ δὲ φράγκοι νὰ ἀπέχωσιν ἀπὸ τοῦ δώματος τοῦ ἁγίου Λίθου, καὶ οὕτω ἀνακτῶνται καὶ αὖθις τά τε πρωτεῖα καὶ τὸ μέρος ὅπερ ἁφήρπασαν.

Ταῦτα δὲ μετ᾽ ἄλγους καρδίας, ἀλλ᾽ ἅμα καὶ ἐθνικοῦ θάρρους ἀναφέρομεν, ἵνα μάθῃ πᾶς Ἕλλην ὅτι τὰ χρήματα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἀπελευθεροῦντα τὰ προσκυνήματα ἑκάστοτε ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἐθνῶν τῶν δίκην ἁρπακτικῶν ὀρνέων ἀναμενόντων καὶ μέχρι σήμερον τὴν λείαν αὐτῶν.

Ἀλλὰ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἐμάστιζεν ἔτι, ἐκτὸς τῶν ἁρπάγων τούτων, ἥ τε πενία καὶ τὸ χρέος, ὅπερ ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Παϊσίου καὶ ὁσημέραι αὐξανόμενον ἔφθασεν εἰς 81 χιδιάδα γροσίων, ἄνευ τριετοῦς τόκου. Ταύτας ἐξοφλεῖ ἡ ἀδελφότης, ἀπελευθεροῖ τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, ἅτινα ἐδόθησαν ἐνέχυρα εἰς τοὺς δανειστάς, προστιθεῖσα καὶ τὰ νέα, ἅτινα ὁ Πατριάρχης ἔφερεν ἐκ περιοδείας, 40 ἀργυρᾶς κανδήλας, μίαν ἑτέραν χρυσῆν ὡς καὶ ἓν χρυσοῦν ἐπίσης θυμιατήριον, τὰ ὁποῖα ὁ ἀπὸ Ἀτταλείας Βασίλειος ἐδώρησεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως.

Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα οὐ μικρὸν ἀναλαμβάνουσιν ἀναψυχὴν καὶ δὴ ἡ ἁ-

γία Βηθλεὲμ, ἧς ἡ στέγη ἦν ἑτοιμόρροπος ἀπὸ Πατριάρχου Παϊσίου, ἀνακαινίζεται ἐκ τῶν χρημάτων τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων 1) διὰ πολλῶν ὁμως κόπων καὶ ἀγώνων. οὓς θεωρῶ κατάλληλον νὰ ἀναφέρω ἵνα ἐκτιμήσητε δεόντως. ἀδελφοὶ Ἕλληνες, τούς τε ἀγῶνας τοῦ ἁγιοταφιτικοῦ κλήρου καὶ τὰ ὑπέρογκα ποσὰ, ἅτινα ἐδαπάνησε τὸ Ἔθνος.

Ἡ ἄδεια πρὸς ἀνακαίνισιν ἐδόθη μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν, καὶ διὰ μεσιτειῶν πλείστων καὶ χρημάτων οὐκ ὀλίγων. Ὁ ἀπεσταλμένος Φιλόθεος Ἱερομόναχος. ἵνα κομίσῃ τὴν ἄδειαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως φροντίζει καὶ 10 Ἕλληνας τέκτονας ἐμπείρους ἐκ Μιτυλήνης οὓς φέρει εἰς Ἰόππην. Ἡ περισσοτέρα ξυλεία εὑρίσκετο ἐν Ἰόππῃ ὡς εἴπομεν, ἧς ἡ μετάβασις εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βηθλεὲμ 15 ὡρῶν δρόμον περίπου διὰ μέσου τῶν δυσβάτων ἐκείνων ὀρέων ἦν δυσκολωτάτη. Ὁ Πατριάρχης Δοσίθεος μετὰ τῶν ἀδελφῶν τίθενται πάντες εἰς ἐνέργειαν. Τὴν μὲν μικρὰν ξυλείαν μεταφέρουσι διὰ τῶν καμήλων, τὴν δὲ μεγαλειτέραν τὴν καὶ δυσκίνητον δι᾽ ἁμα-

---

1) Ἐκτὸς τῶν συναθροισθέντων χρημάτων ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Δοσιθέου ἐκ τῆς περιοδείας αὐτοῦ, ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν ἁγ. Βηθλεὲμ ἔτι 7 χιλιάδες γροτίων, ἅτινα ὁ Ἕλλην ἡγεμὼν τῆς Οὐγγροβλαχίας Ματαΐης προστέφερε ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ τῷ ἀοιδίμῳ Πατριάρχῃ Παϊσίῳ. Ἐπίσης ἕτερος εὐσεβέστατος χριστιανὸς Ἕλλην ἐκ Καστορίας Μανολάκης τὸ ὄνομα ἡτοίμασε τὴν ὕλην τῆς Ἐκκλησίας ἤτοι 40 ζύλα δεκαπεντεπηχυαῖα, 80 ὀκτωπηχυαῖα, 250 ἑπταπηχυαῖα, σανίδας, σίδηρον κανὸν, ἧλους, καὶ ἐν γένει πάντα τὰ ἀναγκαῖα, ἅτινα ζῶντος ἔτι τοῦ ἀοιδίμου Νεκταρίου ἔστειλεν εἰς Ἰόππην.

ξῶν. Ἀλλ᾽ ἐνταῦθα αἰσθάνονται τὰς μεγαλειτέρας δυσκολίας· ἡ ὁδὸς ἀνάντης καὶ κατάντης καὶ ἡ πλείστη ἄβατος ἀναγκάζονται νὰ κόψωσι τὰ βουνώδη μέρη, νὰ πληρώσωσι τοὺς χάνδακας καὶ μετὰ τέσσαρας ὁλοκλήρους μῆνας μόλις ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀπέχουσαν ἀπὸ Ρέμλης 10 ὥρας. Ταύτην δὲ τὴν ὑπεράνθρωπον ἐργασίαν διηύθυνεν ὁ Πατριάρχης Δοσίθεος ἐργαζόμενος καὶ ἐπιστατῶν, προσεῖχε μὴ συμβῇ τι ἐν τῇ ὁδῷ ἀπευκταῖον. Ἤρξαντο δὲ τῆς ἐργασίας οἵ τε ἀδελφοί, οἱ ἐργάται καὶ οἱ λεπτουργοὶ καὶ ἐν διαστήματι τεσσάρων ἐτῶν ἀνεκαίνισαν καὶ ποικιλαχῶς ἐκαλλώπισαν τὸν μεγαλοπρεπῆ τοῦτον Ναὸν ὡς ὁρᾶται σήμερον. 1)

Ἀλλὰ καίτοι ὁ ἑλληνισμὸς προσέφερεν ὑπὲρ δύναμιν τὸν ὀβολὸν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀδελφότητα, ἐν τούτοις ἡ πενία καὶ αὖθις ἐμάστιζεν αὐτήν, διότι αὕτη προὐτίμα νὰ κοσμῇ τοὺς ναοὺς μᾶλλον ὡς τὸν τῆς Βηθλεὲμ καὶ ἄλλους ἢ νὰ θησαυρίζῃ καὶ νὰ δαπανᾷ δι᾽ ἑαυτήν. Δι᾽ ὃ καὶ ἀρχεται καὶ αὖθις ὁ μέγας οὗτος Πατριάρχης Δοσίθεος τῆς περιοδείας αὐτοῦ, καθ᾽ ἣν διελθὼν Συρίαν, Κιλικίαν, Λυκαονίαν τε καὶ Βιθυνίαν φθάνει εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔνθα καὶ χάριν ἀναψυχῆς ἐκ τῶν πολλῶν κόπων διέμεινε. 2) Ἐκεῖθεν δὲ μετά τινας μῆνας ἀναχωρεῖ εἰς Μολδοβλαχίαν πρὸς τοὺς ἕλληνας ἡγεμόνας ἔνθα καὶ

---

1) Τὸν μισθὸν τῶν λεπτουργῶν, ὧν τῶν Λίων, ἐπλήρωσεν ἡ Χίος, τὴν δὲ ζυλείαν καὶ τὸ χρυσωμα κατέβαλον ἄλλοι πτωχοὶ ἐκ τῶν νήσων.

2) Ἄξιον σημειώσεως εἶναι τὸ λυπηρὸν ἐτεοῦδιον, ὅπερ συνέβη τῇ Ἀδελφότητι ἐκ μέρους τῶν ὀθωμανῶν κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πατριάρχου ἕνεκεν τῆς ἐξῆς παραλόγου αἰτίας:

δύο Μοναστήρια ἐδωρήθησαν τῷ ἁγίῳ Τάφῳ, τὸ Καλούη καὶ τοῦ Οὔγκρεη, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κων)πολιν, καὶ δι αὐτῆς εἰς Σόφιαν καὶ Βελιγράδιον τῷ 1673. Ἀλλ᾽ ἡ ἡσυχία ἔμελλε νὰ διαταραχθῇ καὶ αὖθις ἐν τοῖς ἁγίοις Τόποις καὶ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα νὰ περιπέσωσιν εἰς περιπέτειαν.

ΚΙ΄.

Οἱ Ἀρμένιοι προσπαθοῦσι νὰ κερδίσωσι δικαιώματα τοῦ νὰ λειτουργῶσιν ἐπὶ τοῦ ἁγίου μνήματος. Οἱ δὲ Λατῖνοι ζητοῦσι νὰ ἐξαγάγωσιν ἐντελῶς τοὺς Ἕλληνες μοναχοὺς ἐκ τοῦ ἁγίου Τάφου. Ἀμφότεροι δὲ οὗτοι ἐγείρονται κατὰ τῆς Ἀδελφότητος ὡς ἑξῆς: Ὁ Πατριάρχης τῶν Ἀρμενίων ἀναχωρῶν ἐκ Κων)πόλεως εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐξαπατᾷ τοὺς αὐλικοὺς ὅτι δῆθεν οἱ Ἀρμένιοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ λειτουργῶσιν ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου

Τὸ ἱερὸν τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ ἦν ἀνοικτὸν πρὸ τῆς ἀνακαινίσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, καὶ οἱ ὀθωμανοὶ διερχόμενοι ἐκεῖθεν εἰσήρχοντο χάριν ἀναψυχῆς· τὸ δὲ ἐρὸν εἶναι ὁ ἄνωθεν τοῦ ἁγίου Σπηλαίου χῶρος. Μίαν τῶν ἡμερῶν ὁ κλειδοῦχος τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ὀθωμανός, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν τὸ μέρος περιωρισμένον, ὅπως ἔχῃ σήμερον, ἐκάθισεν ἐνώπιον τοῦ εἰκονοστασίου, ὡς νὰ εὑρίσκετο ὑπὸ κάτω δένδρου ἀκριβέστατα καπνίζων, καὶ δὴ καθ᾽ ὃν χρόνον ἔψαλλον τὸν ἑσπερινόν. Οἱ πατέρες τὸν παρεκάλεσαν φιλικῶς νὰ ἐγερθῇ ἐκεῖθεν, ἀλλὰ μὴ θελήσας ἐγκαλεῖται ὑπ᾽ αὐτῶν εἰς τὸν Καδῆν (κριτὴν) καὶ σφοδρῶς ἐπιτιμᾶται.

Πέμπει ὅθεν τὰ μένεκ, γράφει ἐπιστολὴν εἰς τὸν Σουλτάνον ἐν ᾗ καταγγέλλει τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι ἐν τῇ ἀνακαινίσει τῆς ἐκκλησίας

καὶ δυνάμει τοῦ παντοδυνάμου χρήματος λαβὼν καὶ αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν, τολμᾶ νὰ λειτουργήση πρῶτος ἐπὶ τοῦ ἁγίου μνήματος.

Οἱ Λατῖνοι μὴ ἀνεχόμενοι τὸ τοιοῦτον ἐπειδὴ οὔτε αὐτοὶ εἶχον τοιοῦτον δικαίωμα, ἐκτὸς ὅταν ἐπετρέπετο αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος Πατριάρχου, προσέρχονται πρὸς τὸν πρῶην Πατριάρχην Νεκτάριον ἐπίτροπον ὄντα τοῦ Πατριάρχου, παρακαλοῦντες ὅπως λαβὼν τοὺς ὁρισμοὺς καὶ τὰ χρυσόβουλλα παρουσιασθῇ ἐνώπιον τοῦ Διοικητοῦ τῆς πόλεως καὶ δείξει αὐτῷ ὅτι μόνοι οἱ Ἕλληνες καὶ οὐδεὶς ἕτερος ἐχει τὸ δικαίωμα νὰ λειτουργῇ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ὁ Ἐπίτροπος πράγματι παρουσιάσας τὰ χρυσόβουλλα εἰς τὸν διοικητὴν κωλύει τοὺς Ἀρμενίους. Ἀλλὰ τί συμβαίνει ἐκ τούτου; Ὁ διοικητὴς ἐρωτᾷ τὸν ἐπίτροπον διατί οἱ φράγκοι λειτουργοῦσιν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ οἱ Ἀρμένιοι οὔ; Ὁ Ἐπίτροπος ἀπεκρίθη ὅτι οἱ φράγκοι τότε μόνον λειτουργοῦσιν ὅταν ἐπιτρέψῃ οὐτοῖς ὁ Πατριάρχης τῶν Ἑλλήνων.

συμπαρέλαβον ἐντὸς αὐτῆς μουσουλμανικὰ μνήματα. Ἡ μεγάλη Βεζυρεία ἀποστέλλει τὸν Καπουττζήπατην (Ἀρχιθυρωρὸν) νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν. Οὗτος ἐλθὼν καὶ συμπαραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Πασᾶν καὶ τὸν Καδῆν (τὸν διοικητὴν καὶ τὸν κριτὴν) ἀπέρχεται εἰς Βηθλεέμ, καὶ ψευδῶς πληροφορηθεὶς ὑπὸ τῶν φράγκων, προσέτι δὲ καὶ σημαντικὰ ὑπ' αὐτῶν λαβὼν ποσὰ, οὐ μόνον ἐπικυροῖ τὰ παρὰ τοῦ κλειδούχου γραφέντα, ἀλλὰ καὶ ἔτι πλείονα, καὶ εἰς ἐπίμετρον ζητεῖ νὰ καταστρέψῃ καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν δὲν παραδώσωσιν αὐτῷ 30 χιλιάδες γροσίων. Μὴ δυνάμενοι ἄλλως πως οἱ ἀδελφοὶ νὰ ἐξοικονομήσωσι τὴν ὑπόθεσιν, πληρώνουσι τὰ ἀπαιτηθέντα μέχρις ὀβολοῦ.

Ταύτην τὴν ἀπάντησιν διαστρέψαντες οἱ φράγκοι ζητοῦσι παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἔγγραφον μαρτυρίαν ὅτι δῆθεν αὐτοὶ μόνοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα, νὰ λειτουργῶσιν οὐχὶ καὶ οἱ Ἀρμένιοι οὐδὲ ἄλλη τις ἐκ τῶν φυλῶν ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου. Ταύτην διὰ πολλῶν χρημάτων λαβόντες καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν Κων)πολιν προσπαθοῦσι νὰ λάβωσι καὶ βασιλικὸν ὁρισμόν. Ἀλλὰ μόλις ὁ Βεζύρης ἀνέγνω αὐτὴν εἶπε τοὺς ἑξῆς ἀξιοσημειώτους λόγους· «φλυαρεῖ ὁ Κριτὴς ἐπειδὴ ὑπούλως ἀποβάλλει τοὺς Ρωμαίους, οἵτινες ἐκεῖ εἰσὶν ἀνέκαθεν ἴδιοι οἰκοκύριοι». Οὕτω δὲ τὰ πράγματα ἔλαβον αἴσιον πέρας, τῶν ἀρχῶν ἀναγνωρισασῶν τὰ ἡμέτερα δίκαια. Τὸ δὲ προσεχὲς ἔτος 1673 οἱ φράγκοι προσπαθοῦσι νὰ καταλάβωσιν ἅπαντα τὰ προσυνήματα. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας Ντενοϊντὲλ ἐπισκεφθεὶς τὸν Σουλτάνον εἰς Ἀδριανούπολιν ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ πάντα τὰ προσκυνήματα, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἔχει χάρτας καὶ χρυσόβουλλα μαρτυροῦντας ὅτι ταῦτα εἶναι Γαλλικαὶ κτήσεις. Ὁ Σουλτάνος παραστήσας αὐτῷ ὅτι τὸ μόνον δικαί-

---

Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν λύεται διὰ τῶν ποσῶν τούτων, διότι ὁ ἀρχιθυρωρὸς θὰ ἀναγγείλῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποστολῆς του τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐναντία ὡς εἴδομεν. Ἔρχεται εἰς τὴν Κων)πολιν καὶ σκοπὸν ἔχων νὰ ἀπομυζήσῃ καὶ ἕτερα ποτὰ ἀναγγέλλει τὰ ἀνωτέρω τῷ Πατριάρχῃ καὶ ζητεῖ ἔτι ἱκανά. Ταῦτα ἀκούσας διὰ πρώτην φορὰν ὁ Πατριάρχης, καὶ θέλων ἵνα πρὶν ἢ ἀναγγείλῃ οὗτος τὰ ἀποτελέσματά του εἰς τὸν Σουλτάνον, παρακινηθῇ ὁ ἴδιος διὰ τὴν σκοφαντίαν τοῦ θυρωροῦ, ὑπόσχεται ἱκανὰ τὰ ὁποῖα θὰ τῷ ἐπλήρωνε μετὰ μακρὰν προθεσμίαν. Ἀλλὰ τῆς εὐκαιρίας ταύτης δραξάμενος, ἀπέρχεται εἰς Ἀδριανούπολιν ἔνθα ὅ τε Σουλτάνος καὶ ὁ Βεζύρης ἀκούσαντες τὰ ψευδῶς κατὰ τῆς Ἀδελφότητος χαλευόμενα τὸν μὲν σκοφάν-

ωμα ὅπερ ἔχουσιν οἱ φράγκοι ἐπὶ τῶν ἁγίων Τόπων εἶναι μόνον νὰ προσκυνῶσι, ἀπέστειλεν αὐτὸν μὲ ὁρισμὸν καθ' ὃν παρείχετο ἐλευθερία τῆς ἐξασκήσεως τοῦ δικαιώματος τούτου. Ὁ Ντενουαντὲλ τὸν ὁρισμὸν λαβὼν ἀπέρχεται εἰς Ἱεροσόλυμα τῷ 1674. Ἀλλὰ μόλις ἔφθασεν εἰς Ἰόππην οἱ φράγκοι τῆς Ἱερουσαλὴμ καταπατήσαντες πάντα θεσμὸν καὶ ὑπερβάντες πᾶν ὅριον, ἐσπευσαν νὰ καθαρίσωσι τὸ ἅγιον Κουβούκλιον, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη, ἐφ' ὧν οὐδὲν εἶχον δικαίωμα πρὸς ὑποδοχὴν δῆθεν. Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν αὐθαδῶς ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦ δώματος τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου προφθάνουσι τρεῖς Ἕλληνες κληρικοὶ ὁ πνευματικὸς Μακάριος ὁ Μακεδὼν, ὁ Σκευοφύλαξ Ζακχαῖος, καὶ ὁ μοναχὸς Κλήμης, φιλικῶς αὐτοῖς ὑποδεικνύοντες ὅτι ἐπὶ τῆς ἐκκαθάρσεως τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου οὐδὲν ἔχουσι δικαίωμα. Ἀλλ οἱ ἀναιδέστατοι οὗτοι ἄνδρες ἐπιτίθενται κατ' αὐτῶν μανιωδῶς καὶ πολλοὶ ὄντες, τοὺς μὲν δύο πρώτους ἐκ τῶν πληγῶν ἀφῆκαν ἡμιθανεῖς ,τὸν δὲ Κλήμεντα τὸν ἀπὸ Μυσίας. εἷς τῶν φράγκων λαβὼν λίθον καὶ τινάξας κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ φονεύει αὐθωρεί. (1674 Μαρτίου 3 .

την κλειδοῦχον μετέθεσαν τὰς δὲ κατὰ τῶν ἀδελφῶν ἀναφορὰς ὡς καὶ τὰς πληροφορίας τοῦ Ἀρχιθωμωροῦ ἀπέρριψαν.

Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ὁ Πατριάρχης ἵνα ἐξασφαλίσῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον τὴν ἐκκλησίαν πληρώνει 4 χιλιάδας γροσίων καὶ λαμβάνει ὁρισμὸν ὑπογεγραμμένον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σουλτάνου διατάττοντα ὅπως τοῦ λοιποῦ ἡ Ἐκκλησία τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ μένῃ ἀνενόχλητος. Φαντάζεσθε, ἀδελφοὶ Ἕλληνες ἐὰν δὲν ὑπῆρχον αἱ 30 χιλ. γροσίων ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ αἱ 4 ἐν Ἀδριανουπόλει ὁποίας θὰ ὑφίστατο ἡ ἁγία Βηθλεὲμ περιπετείας.

Ὁ διοικητὴς μαθὼν τὰ γενόμενα διενεργεῖ ἀνακρίσεις ἀλλ' οἱ φράγκοι πληρώσαντες τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, προσεποιήθησαν ὅτι ἀγνοοῦσιν ἐν τῇ συμπλοκῇ τίς εἶναι ὁ κατενεγκὼν τὴν καιρίαν πληγὴν καὶ οὐδεὶς τιμωρεῖται. Καὶ ταῦτα πρὶν φθάσῃ ὁ πρεσβευτὴς εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ διηγηθῇ ὅσα κακὰ καὶ οὗτος διέπραξεν ἀνελθὼν εἰς Ἱερουσαλήμ. α') Διατάττει τοὺς φράγκους ἵνα ὅταν διέρχωνται πρὸ τῆς θύρας τοῦ Μοναστηρίου τῶν Ἑλλήνων νὰ ἐφορμήσωσιν ἐπ' αὐτῶν καὶ νὰ τοῖς θραύσωσι τὰς κεφαλάς, διότι δὲν ἐξῆλθον δῆθεν εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ ἀπνρχομένου ἐξ Ἰόππης !! β') Στέλλει ἐπιστολὴν εἰς τὸν ἐπίτροπον τοῦ Πατριάρχου, αἰσχροτάτην καὶ ἀπειλητικωτάτην, διότι δὲν ἐτίμησεν αὐτόν. γ') Προσπαθεῖ δι' ἀπάτης νὰ εἰσαγάγῃ ἐντὸς τοῦ ἁγίου Σπηλαίου φράγκον ἱερέα νὰ λειτουργήσῃ πρᾶγμα ὅπερ δὲν ἐπετρέπετο αὐτοῖς 1) δ') Προσπαθεῖ νὰ κλέψῃ τὸ τεμάχιον τῆς κολῶνας ἐν ᾗ ὁ Κύριος ἡμῶν προσεδέθη καὶ ἐμαστιγώθη. Καὶ τοῦτο ἐν μεσονυκτίῳ τῆς μεγάλης τετάρτης ἐν ἄκρᾳ σιγῇ τῶν ἀνθρώπων κοιμωμένων, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἀνθρώπους καὶ ἐργαλεῖα καὶ εἰργάζοντο πρὸς

---

1) Πρισποιηθεὶς ὅτι κατὰ τὸ μεσονύκτιον θὰ ἔλθῃ νὰ προσκυνήσῃ τὸ ἅγιον Σπήλαιον ἐμήνυσε τὸν ἡγούμενοι τῶν Ἑλλήνων, ὅστις εἶχε τὰς κλεῖς ἵνα τῷ ἀνοίξῃ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν Ὁ πρεσβευτὴς εἶχεν ὑπάλληλον Ἕλληνα, ὅστις κατανοήσας τὴν πανουργίαν αὐτοῦ ἀναγγέλλει ταύτην μυστικῶς εἰς τὸν ἡγούμενον Κύριλλον, ὅστις εἰδοποιεῖ ἀμέσως τοὺς χριστιανοὺς τῆς Βηθλεὲμ λόγῳ μὲν ἵνα ἴδωσι τὸν πρεσβευτὴν, ἔργῳ δὲ ἵνα ματαιώσωσιν αὐτοῦ τὸ σχέδιον. Πρὶν λοιπὸν εἰσέλθῃ ὁ πρεσβευτὴς εἰσῆλθον οἱ χριστιανοί, ἐπληρώθη ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ πεῖραμα αὐτοῦ ἐπέτυχε.

ἔκσπασιν αὐτῆς ἐκ τοῦ ἐδάφους. Ἀλλὰ συλληφθεὶς ἐπ᾽ αὐτοφόρῳ καὶ καθυβρισθεὶς ὑπό τε τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, διὰ τὴν ἀναίδειαν, φεύγει κατησχυμμένος τῆς Ἱερουσαλήμ. ε΄) Γράφει ἐπιστολὴν εἰς τὸν ἐπίτροπον τοῦ Βεζύρου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κατηγορεῖ τοὺς ἕλληνας κληρικούς. Ἀλλ᾽ ἐνταῦθα εὗρεν ἀντάξιον ἀντίπαλον τὸν πολὺν Δοσίθεον τὸν Πατριάρχην, ὅστις πληροφορηθεὶς περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις διαβημάτων του καταγγέλλει αὐτὸν εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις καὶ προσκαλεῖ τὸν καλόν σου πρεσβευτὴν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἵνα δικασθῇ περὶ τῶν ὅσων ἔπραξεν ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ περὶ τῶν προσκυνημάτων. Συνεδρίου δὲ συστηθέντος καὶ τοῦ πρεσβευτοῦ μηδὲν νομικὸν ἐπιχείρημα δυνηθέντος νὰ παρουσιάσῃ, μηδεμίαν λογικὴν δικαιολόγησιν τῶν ἀφρόνως ὑπ᾽ αὐτοῦ διαπραχθέντων, ἀποχωρεῖ τοῦ συνεδρίου κατησχυμμένος. Ὁ δὲ Πατριάρχης ζητήσας καὶ πάλιν αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν, ἐπικυροῦντα πάντα τὰ ἡμέτερο δικαιώματα πληρώνει ἐκ τῶν ἐλεῶν τῶν χριστιανῶν 40 χιλιάδας γροσίων διὰ πᾶσαν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Ταῦτα δὲ ὁ γενναῖος καὶ δραστήριος Δοσίθεος διαπράξας καὶ λαβὼν μεθ᾽ ἑαυτοῦ Ἀγᾶν τινα περὰ τοῦ Σουλτάνου πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ὁρισμοῦ μετὰ πολλὰς περιπετείας καὶ μετὰ 67 ἡμερῶν πλοῦν καταφθάνει (1676 Ἰανουάριον) εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνθα ὁ ἀπεσταλμένος Ἀγᾶς διατάττει τὸν Καδῆν καὶ ἐξάγει ἐκ τοῦ ἁγίου Κουβουκλίοτ α΄) τὰς τῶν φράγκων προειρημένας ποδέας, β΄) ὅσα χρυσᾶ περικοσμήματα εἶχον οὗτοι πέριξ τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου, γ΄) ὅσα σκεύη ἐκάλυπτον τὸν Πανάγιον Τάφον, καὶ δ΄) τὰς τρεῖς κανδήλας τὰς ἀνηρτημένας ἐπὶ

τῆς κειμένης ἀντικρὺ τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου καμάρας.

Τούτων δὲ συντελεσθέντων καὶ τοῦ καθεστῶτος ἐπανελθόντος 1) ὁ Πατριάρχης α΄) ἀνῳκοδόμησε τὴν καμάραν τὴν ἐκτεινομένην ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου μέχρι τῆς ἁγίας Θέκλης οὕτως ὥστε τὸ πατριαρχεῖον ἠνώθη μετ᾽ αὐτῆς καὶ β΄) ὑπεστήριξε καὶ διώρθωσε τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Θέκλης τὴν διαρραγεῖσαν καὶ ἀπειλοῦσαν πτῶσιν.

Ἀλλὰ μετὰ τὰς τοσαύτας δαπάνας ἐν τε τῇ διεξαγωγῇ τῶν ὑποθέσεων καὶ ἐν τοῖς κτιρίοις ἐμφανίζεται καὶ πάλιν ὁ ἀχώριστος σύντροφος τῆς Ἀδελφότητος ἡ πενία, ὁπότε καὶ αὖθις συνοδικῇ ἀποφάσει ἀναλαμβάνει ὁ Πατριάρβης τὴν εἰς Βασιλεύουσαν ἄγουσαν 2) καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, (1677) εἰς Βλαχίαν, καὶ εἶτα εἰς Κων-Κωνσταντινούπολιν. Ἐκ τῶν ἐλεῶν δὲ 15 χιλιάδας γροσίων δαπανήσας ἐλαβεν ἕτερον ὁρισμὸν δι᾽ οὗ κωλύονται οἱ φράγκοι ἀπὸ τοῦ νὰ λιτανεύωσι καθ᾽ ἑκάστην ἑσπέραν μόνοι, πρὶν ἢ λάβωσι παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν ἄδειαν

---

1) Καίτοι δὲ ὁ Ἀγᾶς καὶ ὁ Καδῆς ἐξήγαγον αὐτοὺς ἐντελῶς τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐν τοσούτῳ οἱ ἀδελφοὶ καὶ τὰς ἐν αὐτῷ κανδήλας των ἐπέτρεψαν νὰ μείνωσι καὶ λειτουργοῦσαν ἐπ᾽ αὐτοῦ κατὰ χάριν νὰ τελῶσιν. Ἀλλ᾽ ἀντὶ τοῦ καλοῦ τούτου οἱ φράγκοι στέλλουσι δολοφόνους ἐν Βηθλεὲμ ἐπὶ ἀδρᾷ πληρωμῇ νὰ φονεύσωσι τὸν Πατριάρχην.

2) Οἱ δόλιοι φράγκοι μὴ δυνηθέντες νὰ φονεύσωσιν αὐτὸν ἐν Βηθλεὲμ καιροφυλακτοῦσιν αὐτὸν κατὰ τὴν ἔξ Ἱεροσολύμων ἔξοδον αὐτοῦ, καὶ διοργανοῦσιν αὐτῷ ἐνέδρας, ἐξ ὧν διεφύλαξε τοῦτον ὁ Κύριος. Ἀποτυχόντες δὲ ἐνταῦθα διατάττουσιν ἑτέραν ἐν Βηρυττῷ, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἀπηλλάγη μεταμφιεσθεὶς ὀθωμανός.

Οὕτω δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπελευθεροῖ ὁ Πατριάρχης τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα τῶν σιδηρῶν τούτων δεσμῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κινήσας καὶ αὖθις εἰς ἑτέραν περιοδείαν ἀπέρχεται εἰς Νικομήδειαν, εἰς Προῦσαν, καὶ ἐκεῖθεν διὰ Δαμασκοῦ εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν, 1668) ἔνθα ἐκ τῶν ἐλεῶν τῶν Ἑλλήνων ἀνῳκοδόμησε τὴν Μονὴν τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ ἑτοιμόρροπον οὖσαν ὑποστηρίξας ἔσωθεν τε καὶ ἔξωθεν, α΄) τὰ ἰσχυρὰ ἐκεῖνα ὑποστηρίγματα ἐκ τοῦ δυτικοῦ μέρους, β΄) ἀνοίξας τὴν μεγάλην θύραν καὶ ἄλλας θυρίδας μικροτέρας, γ΄) μεταβαλὼν τὸ ἱπποστάσιον εἰς νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας καὶ δ΄) πολλὰς ἑτέρας ἐπισκευὰς ἐν ἄλλοις Μοναστηρίοις διενεργήσας, 1) ἀναλαμβάνει καὶ αὖθις ἑτέραν περιοδείαν. Ἀναχωρεῖ διὰ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Βλαχίαν, ἡγεμονεύοντος τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐκεῖθεν εἰς Ἰάσιον, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς Βλαχίας αὖθις, ἐπιστρέφει τὸν Νοέμβριον τοῦ 1680 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα καὶ ἀποστέλλει εἰς Ἱεροσόλυμα 42 χιλ. γροσίων πρὸς ἀπότισιν τοῦ χρέους τῶν Ἰβηρικῶν μοναστηρίων, ἅτινα παρ' ὀλίγον θὰ ἥρπαζον οἱ φράγκοι ἀποτίοντες οὗτοι τὸ ὅλον χρέος. Ἐξακολουθήσας δὲ ἐκ Κων)πόλεως τὴν περιο-

1) Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ αἱ μεταξὺ τῆς Ἀδελφότητος καὶ τῶν φράγκων ὡς καὶ τῶν Ἀρμενίων ἔριδες ἐξακολουθοῦσιν. Οἱ Ἀρμένιοι συμφωνοῦσι μετὰ τῶν φράγκων καὶ ζητοῦσιν ἀντὶ 60 χιλ. γροσίων νὰ λάβωσιν ὁρισμὸν ἵνα λιτανεύωσιν ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, ὡς ἡμεῖς, καὶ ἵνα ἀναλάβωσι τὰ χαπαισιακά. Ἀλλὰ τὰ σχέδια ἀμφοτέρων ἐματαίωσεν ὁ πολὺς Δοσίθεος διελθὼν διὰ Κων)πόλεως ἐν τῇ μετὰ τὸ ἔτος 1679 περιοδείᾳ αὐτοῦ.

δείαν αὐτοῦ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1681, ἔρχεται εἰς Ἀμάστριδα, Οἰνόπολιν, Σινώπην, Ἀμισσόν, Νεοκαισάρειαν, Ἀμάσειαν, Κερασοῦντα, Τρίπολιν, Τραπεζοῦντα, Σουμελᾶ, Θεοδοσιούπολιν. Κάρισσαν καὶ τέλος εἰς Τιφλίτσιον.

Ἀλλὰ μόλις ἀφίκετο εὑρίσκει ἐπιστολὰς τοῦ Πατριάρχου Κων)πόλεως ἀγγελλούσας νέας τῶν Λατίνων κατὰ τῆς Ἀδελφότητος ἐπιθέσεις, καὶ παρακαλούσας ὅπως ἐπιστρέψῃ καὶ αὖθις εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐντεῦθα ἀναγράφομεν ἑτέραν περιπέτειαν.

ΚΔ΄.

Οἱ Φράγκοι καὶ Ἀρμένιοι ἐν ᾧ μ χρι τοῦδε ἐπετίθεντο κατὰ τῆς Ἀδελφότητος εἷς ἕκαστος ἰδιαιτέρως, νῦν συμφωνοῦσι κατ' αὐτῆς. Οἱ πρῶτοι βοηθοῦσι τοὺς δευτέρους νὰ καταλάβωσι τὰ χαπαισιακά, οἱ δὲ δεύτεροι βοηθοῦσι τοὺς πρώτους ἵνα καταλάβωσι τὰ Ἰβηρικὰ μοναστήρια, 1) ἀλλ' ἀμφότεροι ἀποτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν διότι ὁ μέγας οὗτος Πατριάρχης Δοσίθεος ἐνεργήσας δραστηρίως ἐν Κων)πόλει, οὐ μόνον ματαιοῖ τὰς ἐνεργείας τῶν φράγκων, ἀλλὰ καὶ ὁρισμὸν λαμβάνει ἕτερον, διαβεβαιοῦντα ὅτι τὰ Ἰβηρικὰ μοναστήρια ἦσαν ἀνεκαθεν ἑλλη-

1) Οἱ Ἴβηρες κατεῖχον τὴν μονὴν τοῦ Σταυροῦ, τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τὴν τοῦ Ἀβρκάμ, ἀλλὰ πτωχεύοντες ἐγκατέλειπον αὐτὰς εἰς χεῖρας τῶν δανειστῶν καὶ ἐπαπέτευσαν. Ταύτας ἐζήτουν νὰ καταλάβουν οἱ φράγκοι ἀποτίοντες τὸ χρέος συνεργούντων καὶ τῶν Ἀρμενίων.

νικὰ, καὶ οὕτω δίδει τέρμα εἰς τὴν ἐπὶ 7 ἔτη διαρκέσασαν πάλην μετὰ ζημίας ὅμως 75 χιλ. γροσίων.

Τῷ 1684 ἐπιστρέψας εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Πατριάρχης πληρώνει τὸ χρέος τῶν Ἰβηρικῶν μοναστηρίων εἰς 94 χιλ. γροσίων ἀνερχόμενον, πληρώνει 3 χιλ. ἑτέρας εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς, ἵνα δῆθεν ἐπικυρωθῇ ἡ ἐξόφλησις τοῦ χρέους, καὶ ἀνακαινίζει εἶτα ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων ἐλεῶν τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Σάββα, δαπανήσας ἑτέρας 12 χιλ, γροσίων.

Τοῦ ἀγῶνος δὲκο πάσαντος πρὸς καιρόν, ὁ μὲν Πατριάρχης ἀπέρχεται καὶ αὖθις εἰς Βλαχίαν πρὸς συλλογὴν ἐράνων, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰάσιον, εἶτα διὰ Βλαχίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἡ δὲ Ἀδελφότης διὰ τῶν ἀποστελλομένων ἐλεῶν αὐτοῦ ἀνεκαίνισε τὴν μονὴν τοῦ τιμίου Σταυροῦ, τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τὴν τῶν ἁγίων Θεοδώρων, τῆς Ἁγίας Ἄννης καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ τῷ 1685.

Ἀλλὰ δὲν παρέρχεται τὸ ἔτος καὶ οἱ Φράγγοι δραττόμενοι τοῦ ἐνθρονισμοῦ τοῦ νέου Σουλτάνου Σουλεϋμὰν, ζητοῦσι καὶ αὖθις δικαιώματα παρὰ τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ ὁ Πατριάρχης τὴν φορὰν ταύτην κατορίζει πλέον τὴν θέσιν τῶν Φράγκων ἐν τοῖς ἁγίοις τόποις λαβὼν ἕτερον ὁρισμὸν παρὰ τοῦ νέου Σουλτάνου λέγοντα ἐπὶ λέξει τάδε: «Νὰ μὴ λιτανεύωσιν οἱ φράγκοι πρὸ τῶν Ρωμαίων, νὰ μὴ περιφέρωσι σημαίας καὶ φλάμπουρα, σταυρούς τε καὶ εἴδωλα, κηρία καὶ μανουάλια, νὰ μή λειτουργῶσιν ἐν τῷ Κουβουκλίῳ, νὰ ἀφαιρεθῶσιν ὅσα ἐνεωτέρισαν, νὰ εἶναι ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐντός τε καὶ ἐκτὸς 36 μόνον φράτορες, νὰ ἐναπομένωσιν ἐξ αὐτῶν ἔνδον τοῦ

Ναοῦ τρεῖς μόνον καὶ τέλος νὰ ἀπέρχωνται οἱ 36 εἰς τὰς πατρίδας των, καὶ νὰ ἔρχωνται ἀντ' αὐτῶν ἕτεροι».

Ἀλλὰ δυστυχῶς μετά τινα χρόνον, πολέμου ἐκραγέντος μεταξὺ Τουρκίας καὶ Αὐστρίας (1689) οἱ φράγκοι ὑποσχεθέντες τῇ πύλῃ βοήθειαν λαμβάνουσιν ἕτερον ὁρισμὸν καθ' ὃν α') ἥρπασαν ἀπὸ τῆς Ἀδελφότητος τὰ πρωτεῖα εἴς τινα τῶν προσκυνημάτων ἐν καιρῷ τῶν τελετῶν, β') ἀπέβαλον τὴν ἁγίαν τράπεζαν αὐτῆς τὴν οὖσαν ἐντὸς τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου καὶ οὐδὲ νὰ λειτουργῶσιν ἐπέτρεπον αὐτῇ, γ') ἀφῄρεσαν πάντα καλλωπισμὸν ἑλληνικὸν ἐντός τε καὶ ἐκτὸς τοῦ Κουβουκλίου ὑπάρχοντα· δ') τὴν κάτωθεν τῆς καμάρας τῆς ἀναλήψεως ἑτέραν ἁγίαν τράπεζαν ἐπέσπασαν ἐκεῖθεν ὡς καὶ τὰ μάρμαρα καὶ τοὺς κίονας αὐτῆς, ε') καθήρπασαν τὴν κάτωθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ἀργυρᾶν θήκην τῶν Ἁγίων λειψάνων, στ') ἀφῄρεσαν τὸ πρὸς βορρᾶν ἥμισυ μέρος τοῦ Ἁγίου Γολγοθᾶ, ζ') κατέλαβον τὴν ἀποκαθήλωσιν, τὴν εὕρεσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ, τὴν Ἁγίαν Γεθσημανῆν καὶ τὴν Ἁγίαν Βηθλεὲμ ἐσφετερίσθησαν, καὶ τὸ δὴ μέγιστον, ἀπειλήσαντες τὴν Ἀδελφότητα διὰ θανάτου καὶ γενικῆς καταστροφῆς, ἠνάγκασαν νὰ καταφύγῃ εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὸν Νομάρχην, ἔνθα καὶ διέμεινε μέχρις οὗ εἰδοποιηθεὶς ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένων Πατριάρχης Δοσίθεος. ἐλαβεν αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν πρὸς ἀσφάλειατ τῆς ζωῆς αὐτῆς, καὶ οὕτω ἐπέστρεψεν. 1)

Ἡ θέσις τῆς Ἀδελφότητος ἦν δεινοτάτη· ὀλίγον διέ-

---

1) Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο πολλοὺς τῶν Ὀρθοδόξων ἠνάγκασαν διὰ διαφόρων θεμιτῶν καὶ ἀθεμίτων μέσων καὶ ἐξελατινίσθησαν.

φερεν ἀπὸ τῆς ἐπὶ σταυροφόρων θέσεως αὐτῆς. Διαμαρτύρεται εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ὁ Πατριάρχης ἀλλ' οὐκ ἦν φωνὴ καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις, 1) χρήματα, ὁ μοχλὸς παντὸς ἐπιχειρήματος δὲν ὑπάρχουσιν, ἡ πενία μαστίζει τὴν ἀδελφότητα καί ὁ ὑπὲρ τῶν προσκυνημάτων ἀλγήσων οὐδείς. Ἀναγκάζεται ὅθεν ὁ ἱερὸς Δοσίθεος νὰ ἀναλάβῃ καὶ πάλιν τὴν ἱερὰν ὁδοιπορίαν. Ἀπέρχεται εἰς Βλαχίαν (1692) ἀναγγέλλει τὰ γενόμενα εἰς τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον Πασαράμπαν, ἐκεῖθεν ἀναχωρεῖ εἰς Ιάσιον, εἰς Ἀδριανούπολιν (1693) καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Εἶτα τῷ 1695 δὶς ἐπισκέπτεται τὸν Σουλτάνον εἰς Ἀδριανούπολιν διὰ τὰ πάσχοντα ἱερὰ προσκυνήματα καὶ τῷ 1697 μεταβαίνει καὶ αὖθις εἰς Βλαχίαν καὶ εἶτα ἐπὶ δεκαετίαν ἐπισκέπτεται συνεχῶς τὰς πόλεις καὶ χώρας. Τσερεβένβοδα (1698), Αδριανούπολιν (1698, 1701, 1703), τὴν Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν (1702, 1704), τὴν Κωνσταντινούπολιν 1699, 1703, 1705) παρακαλῶν. πείθων, ὑποδεικνύων τὰ μ σα πρὸς ἀνάκτησιν καὶ αὖθις τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων. Δυστυχῶς ὁμως ἕνεκα τῶν ἀτρύτων κόπων καὶ ἀγώνων καὶ τῆς ὀδυνηρᾶς λύπης ἣν ἠσθάνετο καταβληθεὶς, μετὰ βαρεῖαν ἀσθένειαν τὴν Ἁγίαν αὐτοῦ ψυχὴν τῷ Κυρίῳ παραδίδωσιν ἐν τῷ ἐν Φαναρίῳ Μετοχίῳ τῷ 1709 τὴν 7 Φεβρουαρίου βυθίσας τὴν ἀδελφότητα εἰς ἔτι μεγαλειτέραν λύπην. 2)

1) Ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ ἐν ᾧ διεμαρτυρήθη ὁ Πατριάρχης Δοσίθεος, ὁ μέγας Βεζύρης μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ εἶπε τὰ ἑξῆς ἀξιοσημείωτα· «Ὅλα ὅσα εἶπεν ὁ Πατριάρχης δικαίως τὰ εἴδαμεν ἡμεῖς ὅμως ἀπὸ ἀνάγκην κάμνομεν τοῦτο τὸ παράλογον.

2) Δοσιθ. XII Δ'.—ΙΓ'.

Ἀλλ' ἡ Ἁγιοταφιτικὴ Ἀδελφότης δὲν ἀπογοητεύεται. Τὴν ἑπομένην τοῦ θανάτου τοῦ ἀοιδίμου ἀνυψοῖ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἀδελφοθέου τὸν συγγενῆ αὐτοῦ Χρύσανθον καὶ ἀποστέλλει, ἵνα συνεχίσῃ τὸ ἔργον ἐκείνου, διότι ἐγνώριζε καλῶς, ὁτι ἄνευ τῶν χρημάτων οὐδὲν ἠδύνατο νὰ κατορθωθῇ. Ἔρχεται λοιπὸν διὰ Κωνσταντινουπόλεως ὁ τοῦ ἀοιδίμου Δοσιθέου ἀντάξιος διάδοχος εἰς Οὐγγροβλαχίαν (1714) πρὸς τὸν εὐκλεῆ τῶν Μαυροκορδάτον ἀπόγονον, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων 1) καὶ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη περιερχόμενος τὰς διαφόρους πόλεις καὶ χώρας ἐπιστρέφει εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ διὰ τῶν ἐλεῶν, ὧν συνήθροισεν ἐπιχειρεῖ τὴν τοῦ μεγάλου τρούλλου καὶ τοῦ Ναοῦ ἀνακαίνισιν. Ἀλλ' οἱ φράγκοι ἀνθιστάμενοι ματαιοῦσι καὶ αὖθις τὸ ἔργον, ἕως οὗ μετὰ πολλὰς δυσκολίας ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως τὸ μὲν ἅγιον Κουβούκλιον μένει ὡς ἔχει, τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ Ναοῦ μέρη ἐπισκευάσῃ ἑκάστη φυλὴ τὰ ἑαυτῆς, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως, ὅπως καὶ μετὰ τὴν ἀνακαίνισιν τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῶν ἄλλων φυλῶν μένωσιν ἀπαραμείωτα. Δι' ὃ καὶ ἡ Ἀδελφότης ἀνακαίνισε τὰ ἐν τῷ Ναῷ μέρη ἐπισκευάζει καὶ τὴν μονὴν τῶν Ἀρχαγγέλων διὰ τῶν ἐλεῶν τούτων, καὶ ἀνιδρύει ἐκ βάθρων καὶ τὴν ἐν Ἰόππῃ Μονὴν (1720) πρὸς ὑποδοχὴν τῶν προσκυνητῶν. 2)

1) Οὗτος ἐδώρησεν εἰς τὸ Πανάγιον Τάφον τὴν ἐν Χίῳ ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Κυριακῆς μετὰ πάντων τῶν κτημάτων αὐτῆς.

2) Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδοβλαχίας Ἰωάννης δωρεῖται εἰς τὸν ἅγιον Τάφον τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ μοναστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος μετὰ πολλῶν τιμαλφῶν ἀφιερωμάτων.

Καὶ οὕτω φαίνονται πρὸς στιγμὴν ἡσυχάζοντα τὰ ἱερὰ προσκυνήματα, ὅτε καὶ μετὰ δέκα ἔτη πίπτουσιν εἰς ἑτέραν περιπέτειαν.

ΚΕ΄.

Τῷ 1730 τοῦ Σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Α΄, ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων ἐξωσθέντος τοῦ θρόνου καὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ γενομένου μεγάλου Βεζύρου, οἱ Ἀρμένιοι ἔχοντες αὐτὸν φίλον, ἐπιχειροῦσι τὴν κατάληψιν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, διὰ τοῦ ἑξῆς αἰσχροτάτου τρόπου. Πληρώσαντες ἄδρῶς τὸν γραμματέα καὶ ἀποσβέσαντες ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ δοθέντος εἰς τοὺς Ἕλληνας μοναχοὺς ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Σελὶμ τῷ 1517, τὸ ὄνομα Δωρόθεος (οὕτως ἐκαλεῖτο τότε ὁ λαβὼν τὸν ὁρισμὸν Πατριάρχης) ἀναγράφουσιν ἀντ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα Σερκὶζ (οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ τότε Πατριάρχης αὐτῶν) καὶ ἀντὶ της λέξεως ρουμ ἀναγράφουσι τὴν λέξιν ἄρμεν, καὶ εἶτα ζητοῦσι δι' ἀναφορᾶς των παρὰ τοῦ Σουλτάνου τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἅπαντα, διότι τὰ παρέδωκεν αὐτοῖς δῆθεν ὁ Σουλτὰν Σελίμ. Ὁ Σουλτάνος νέος ἔτι ὢν πληροφορηθεὶς παρὰ τοῦ Βεζύρου ὅτι πράγματι οἱ Ἀρμένιοι δικαίως ἀπαιτοῦσι τὰ προσκυνήματα ἐκδίδει ὁρισμὸν τῷ 1734 ἐπικυροῦντα ταῦτα ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο κατετάραξε τὸ Ἔθνος, ὅπερ ἀποστέλλει ἀμ'σως εἰς Ἱεροσόλυμα ταχυδρόμον ἵνα φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Πατριάρχην μετὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν ὁρισμῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸν θρόνον τοῦ Ἀδελφοθέου διηύθυνεν ὁ Πατριάρχης Μελέτιος. ὁ ἀπὸ τοῦ 1731 ἀναλαβὼν τὰς εὐθύνας τῆς ἐκκλησίας τῆς Σιών.

Ἔρχεται εἰς βασιλεύουσαν, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀνωμάλου κ ιταστάσεως μὴ κινήσας ἀγωγὴν, ἀπέρχεται εἰς Μουτανιὰ πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν, ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ὀργὴ Κυρίου. Καὶ πράγματι μετ' οὐ πολὺ ὁ δόλιος οὗτος Βεζύρης πίπτει τῆς θ σεως, ἀναλαμβάνει τὸ χαρτοφυλάκιον αὐτοῦ ὁ ἐξ Ἰβηρίας καταγόμενος Ἰσμαὴλ πασιᾶς, καὶ ὁ Πατριάρχης ἐπιστρέψας ἀνέθηκε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Οἰκονόμον τῆς μεγάλης Βεζυρείας Κεχαγιάμπεην Χαλισᾶν ὀνομαζόμενον, δοὺς αὐτῷ α΄) 7 αὐτοκρατορικοὺς ὁρισμούς, β΄) τὰς ἀποφάσεις τῶν Καζασκήρδων τὰς λαμβανομένας ἐκ τῶν ἑκάστοτε διαδικασιῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, καὶ γ΄) τὰ ἀραβικὰ χοτζέτια τῶν μουλλάδων τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὰ διαλαμβάνοντα περὶ τοῦ Ἰβηρικοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου,

Ταῦτα πάντα ὁ κ. Χαλισὰς ἀντιπαραβαλὼν πρὸς τοὺς πλαστογραφημένους τῶν ἀρμενίων ὁρισμοὺς, καὶ ἀνακαλύψας τὴν δολιότητα, ἀναγγέλλει τῷ τε Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων καὶ τῷ Οἰκουμενικῷ τὰ συμβαίνοντα, καὶ τῇ τούτου συμβουλῇ τὸ ἔθνος σύμπαν καὶ οἱ πατριάρχαι ὑπογράφουσιν ἀναφορὰν πρὸς τὸν Μέγαν Βεζύρην, ζητοῦντες ὅπως τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἐπαναστραφῶσι τοῖς κυρίοις αὐτῶν. Ὁ Σουλτάνος συγκαλεῖ τὸ συνέδριον τῶν μεγιστάνων, προσκαλεῖ τοὺς ἀρμενίους καὶ τὸν Πατριάρχην Μελέτιον νὰ δικασθῶσι κατ' ἀντιμωλίαν.

Τὸ συνέδριον ἀποδεικνύει αὐτοὺς δολίους, τοὺς ἐπιπλήττει σφοδρῶς, ζητεῖ ὀπίσω τὸν αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν, ὃν ἔλαβον δι' ἀπάτης, τὸν καταξεσχίζει καὶ δίδει εἰς τὸν Πατριάρχην τῶν Ἑλλήνων ἕτερον ὁρισμὸν ἐπικυροῦντα ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα

καὶ οὕτω δυνάμει τῆς γενικῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἔθνους, ἡ Ἁγιοταφιτικὴ Ἀδελφότης νικᾷ.

Ἀλλ' ἡ νίκη αὕτη ἦτο Καδμεία. διότι ἐκέρδισε μὲν τὰ ἱερὰ προσκυνήματα, ἐβυθίσθη ὅμως ἐντὸς τοῦ χρέους. Δι' ὃ καὶ ἀναγκάζεται καὶ αὖθις νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς περιοδείας ὁ ἱερὸς Παρθένιος τῷ 1737, (διότι ὁ Μελέτιος ὡς ἐκ τοῦ γήρατος εἶχε παραιτηθῇ) ὅστις καὶ κατώρθωσεν ἐντὸς ὀλίγου χρόνου διά τε τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν θαυμάτων, νὰ συναθροίσῃ τοσούτους ἐράνους, ὥστε οὐ μόνον τὸ βαρὺ χρέος νὰ ἀποσβῃ, ἀλλὰ καὶ ἀποθεματικὰ κεφάλαια διὰ τὸ μέλλον νὰ καταθέσῃ. 1)

Καὶ οὕτω φαίνεται ἡ Ἀδελφότης ὅτι εὐτυχεῖ πρὸς στιγμήν. ἀλλὰ δὲν παρέρχεται πολὺς καιρὸς καὶ ἐξεγείρονται καὶ αὖθις οἱ Φράγκοι. Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων κρύψαντες ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν ἄραβας προσυλήτους ἐκ τῶν ὀρθοδόξων Κατολίκους, ἐνόπλους, ἀπολύουσιν εἰς λεηλασίαν. Ἁρπάζουσι τὰς ἀργυρᾶς καὶ χρυσᾶς καντήλας δι' ὧν ἡ Ἀδελφότης εἶχε στολίσει τὸ ἅγιον Κουβούκλιον, καὶ ἄλλα πολύτιμα σκεύη καὶ κειμήλια, κακοποιοῦντες καὶ τοὺς προσκυνητὰς, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὸν τυχόντα, σκοπὸν ἔχοντες διὰ τούτου, ἵνα ἐπέλθῃ ταραχὴ καὶ σύγχυσις καὶ εἶτα φόνοι, ἵνα ἐκ τούτων ἐπωφελούμενοι κατάσχωσι καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ Ναοῦ μ ρη. Καὶ πράγματι μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦτο ὅπερ ὡς ἀποτέλεσμα εἶχε

1) Εἰς τὴν πληθὺν τῶν ἐράνων συνέτεινε πολὺ ἥ τε ἀρετὴ τοῦ ἁγιωτάτου τούτου Πατριάρχου, καὶ αἱ ἀπολυθεῖσαι ἐγκύκλιοι τῆς Ἀδελφότητος εἰς ἅπαν τὸ ἔθνος, ὅπερ παρηκολούθει μετ' ἐνδιαφέροντος τοὺς ἀγῶνας αὐτῆς.

μόνον τὴν κλοπὴν τῶν κανδηλῶν, οἱ Φράγκοι ἔστειλαν ἀναφορὰς εἰς τὸν Βεζύρην διὰ μέσου τῶν πρεσβευτῶν Γαλλίας καὶ Ἰταλίας ζητοῦντες πάντα τὰ λοιπὰ προσκυνήματα. Ὁ Βεζύρης συνετὸς ὢν ἄνευ πολλῶν λόγων συγκαλεῖ συμβούλιον καὶ προσκαλεῖ τόν τε Πατριάρχην καὶ τοὺς Φράγκους ἵνα παραστήσωσι τὰ δίκαιά των. Ὁ Πατριάρχης ἀποστέλλει εἰς τὸ συμβούλιον ὡς ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ τὸν πρωτοσύγγελλον Γερμανὸν τὸν Κύπριον καὶ ἑτέρους τρεῖς ἀδελφούς. Ὁ Βεζύρης ἐρωτᾷ τοὺς Ἕλληνας ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου «πόθεν δῆλον, ὅτι τὰ ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήματα εἶναι ἰδικά σας; Ἔχομεν, λέγει ὁ Γερμανὸς ἐξοχώτατε μαρτυρίας ἀδιαμφισβητήτους καὶ ἀκαταβλήτους, (ἐννοῶν τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ὁρισμούς). Ἀποτείνας δὲ εἶτα εἰς τοὺς Φράγκους ἐρωτήσεις τινὰς, ἀπέπεμψεν τοὺς πάντας, εἰπὼν ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας νὰ παρουσιάσωσι τὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν. Παρῆλθον αἱ τρεῖς ἡμέραι καὶ τὰ διαδικαζόμενα μέρη παρουσιάζονται πρὸ τοῦ Συμβουλίου. Ἐνταῦθα λαβόντες οἱ τῆς Ἀδελφότητος ἀντιπρόσωποι πρῶτοι τὸν λόγον, ἰδού εἶπον οἱ ἀπὸ μέρους ἡμῶν μάρτυρες, δεικνύοντες τοὺς κατὰ καιρὸν παρασχεθέντας τῇ ἀδελφότητι αὐτοκρατορικοὺς ὁρισμούς». Τὰ αὐτὰ δὲ εἶτα ἔπραξαν καὶ οἱ Φράγκοι. Ἀλλὰ τὸ συμβούλιον ἐξετάσαν καλῶς τὰ πράγματα καὶ ἐλέγξας τὴν δολιότητα τῶν Φράγκων διαβιβάζει τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ εἰς τὸν Σουλτάνον ὅστις ἀμέσως παρέχει τοῖς ἀντιπροσώποις τῆς Ἀδελφότητος καὶ ἕτερον ὁρισμὸν δι' οὗ ἐπικυροῦνται ἐπ' ὀνόματι τοῦ Πατριάρχου πάντα τὰ προσκυνήματα καὶ τὸ πολύκροτον τοῦτο ζήτημα ἄρχεται νὰ διευθετῆται.

Τὸν ὁρισμὸν τοῦτον πλήρης χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως λαβὼν ὁ Πατριάρχης καὶ ἰδὼν ὅτι ὅσον οὔπω, ἐκπληροῦνται οἱ πόθοι αὐτοῦ, 1) λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως ἄνθρωπον πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ὁρισμοῦ, παραδίδει αὐτῷ τόν τε ὁρισμὸν καὶ συστατικὰς πρὸς τὴν Ἀδελφότητα ἐπιστολάς. Φθάσας δὲ οὗτος εἰς Ἱεροσόλυμα τῷ 1775 κατὰ Νοέμβριον, εἰσέρχεται εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως καὶ ἔχων ἀνὰ χεῖρας τὸν αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν, ἀπέσπασεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Λατίνων, α΄ τὸ παρεκκλήσιον τῶν κλαπῶν καὶ τὸ τῆς Θεοτόκου μὲ ὅλον τὸ ἔδαφος τὸ ὑποκάτωθεν τῶν 7 καμαρῶν (τὸ ἀνωθεν ἔμεινεν εἰς τὰς χεῖρας των καὶ μένει εἰσέτι), β΄) τὰς κλεῖς τῆς Γεθσημανῆς, ἐκβαλὼν πᾶν ὅτι εἶχον ἐντὸς καὶ παραδοὺς ταύτην πλήρη τῇ Ἀδελφότητι, γ΄) τὸ καθολικὸν τῆς Βηθλεὲμ, μίαν θύραν τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου καὶ τὸν τόπον της γεννήσεως (ἀφέθη ὁ ἀστὴρ, αἱ ποδέοι καὶ αἱ κανδῆλαι αἱ παρὰ τὸν ἀστέρα) ἀπορρίψας ἐκεῖθεν τὰς κανδήλας ἁπάσας, δ΄) τὸν πρὸς ἀναπολὰς τοῦ βήματος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κῆπον, ε΄) διέταξε καὶ ἠνοίχθη ἡ παλαιὰ θύρα δι' ἧς κατερχόμεθα εἰς τὴν ἐκκλη-

1) Οἱ φράγκοι, ὡς ἐρρίθη εἰς σελίδα 191, εἶχον ἁρπάσει πάντα τὰ προσκυνήματα καὶ ὅτε κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστοῦ γεννῶν ἀπῆλθεν ὁ Πατριάρχης μετὰ πλήθους προσκυνητῶν εἰς Βηθλεὲμ, οἱ φράγκοι κλείσαντες αὐτῷ τὴν θύραν οὔτε τοῦτον εἰσήγαγον οὔτε τοὺς προσκυνητάς. Μετὰ δακρύων μέχρι λυποθυμίας ἐπέστρεψεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἑνὸς μόνον πόθου τὴν ἐκπλήρωσιν ζητήσας «νὰ μὴ ἀποθάνῃ πρὶν ἢ ἴδῃ τοὺς ἁγίους Τόπους ἀπηλευθερωμένους ἐκ τῶν χειρῶν τῶν φράγκων», ὅντινα καὶ ἐξεπλήρωσεν ὁ Κύριος.

σίαν, στ΄) διέταξεν ὅπως τοποθετήσωμεν 2 μανουάλια εἰς τὴν ἁγίαν ἀποκαθήλωσιν, ζ΄) διέταξε καὶ ἐδιωρίσαμεν μοναχόν τινα φύλακα παντοτεινὸν ἔνδον τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου. Οὕτω δὲ ἔλαβε πέρας τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ζήτημα ὅπερ ἀπὸ τοῦ 1689 ἐβασάνιζε τὴν Ἀδελφότητα, 1).

Ἐφεξῆς ἡ Ἀδελφότης λαβοῦσα ἀναψυχήν τινα στρέφει τὰ βλέμματα εἰς τὰς ἐπισκευὰς τῶν προσκυνημάτων. Ἀνιδρύει ἐκ βάθρων τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐν Ναζαρὲτ ἐπὶ τῆς πηγῆς κομψοτάτην, ὡς σήμερον φαίνεται. Εἶτα ἀνακαινίζει τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ μοναστήρια ἅτινα ἀπορίᾳ χρημάτων παρίστανον ὄψιν ἐρειπίων, ἐστρωσε διὰ πλακῶν πάντα τὰ δώματα τοῦ Ναοῦ καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. ἵδρυσε τὰ πρὸς νότον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Θέκλης. 2) Ἀλλὰ τῶν δαπανῶν τούτων ἐξαντλησασῶν τὰ συναθροισθέντα ἐλέῃ καὶ ἐπιβαλόντα καὶ χρέος τι ἡ Ἀδελφότης παρακα-

1) Ἐν ᾧ ὅμως ταῦτα διενήργει ὁ βασιλικὸς ἀπεσταλμένος εἰς Ἱερουσαλὴμ, αἴφνης ἀποθνήσκει ὁ Σουλτάνος Ὀσμᾶν ὁ Γ καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀνέρχεται ὁ Μυσταφᾶς ὁ Γ'. Ἡ ἀδελφότης φοβηθεῖσα μήπως ματαιωθῶσι τὰ πάντα ἀποστέλλει ἄνθρωπον εἰς Κων)πολίν μετὰ τῆς ἐντολῆς ὅπως ὁ Πατριάρχης σπεύσας εἰς τὸν νέον Σουλτάνον ἐπικυρώσῃ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον, ὅπερ καὶ ἐγένετο· καὶ ἔλυσε τὸ ζήτημα.

2) Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Ἀρμένιοι δυνάμει πολλῶν χρημάτων ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ ψάλλωσιν ἀκολουθίαν τινὰ σύντομον ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Θεοτόκου πρᾶγμα ὅπερ θεωρήσασα ἀνάξιον προσοχῆς ἡ Ἀδελφότης παρέβλεψε.

λεῖ καὶ αὖθις τὸν ἱερὸν Παρθένιον ἵνα ἀναλάβῃ καὶ ἑτέραν περιοδείαν. Ἀλλὰ τούτου ἕνεκεν γήρατος παραιτηθ ντος ἀνέρχεται τοῦ θρόνου ὁ ἐξ Ἀθηνῶν καταγόμενος Ἐφραὶμ, (1766) καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ἱερὰν ταύτην διακονίαν, ἀναχωρεῖ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μολδοβλαχίαν πρὸς τοὺς ἕλληνας ἡγεμόνας, καὶ οὕτω τὰ πάντα ἔβαινον καλῶς, ὅτε μετὰ δύο ἔτη ἐγείρεται ἄλλη τρικυμία ἐν τοῖς προσκυνήμασι ἅτινα πίπτουσιν εἰς ἑτέραν περιπέτειαν.

ΚΣΤ'.

Ἐν ᾧ ὁ Πατριάρχης Ἐφραὶμ εὑρίσκετο ἐν Βλαχίᾳ τῷ 1768 οἱ Φράγκοι ἐπιλαβόμενοι τῆς εὐκαιρίας καθ' ἣν ἀνεκηρύχθη ὁ πόλεμος μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας διαβάλλουσιν εἰς τὸν Σουλτάνον τήν τε Ἁγιοταφιτικὴν Ἀδελφότητα καὶ τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἕλληνας ὅτι συμμαχοῦσι δῆθεν τοῖς Ρώσσοις παρ'χοντες αὐτοῖς ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν βοήθειαν, καὶ ζητοῦσι παρ' αὐτοῦ ὁρισμὸν ἐπικυροῦντα ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν πάντα τὰ ἱερὰ προσκυνήματα. Ὁ Σουλτάνος καίτοι κακῶς διετέθη κατὰ τῆς Ἀδελφότητος ἕνεκεν τῆς ραδιουργίας ταύτης, μὴ θελήσας ὅμως νὰ ἐξουδετερώσῃ τοὺς Ἕλληνας, πρὶν ἢ ἐρωτήσῃ καὶ τὸν Σεϊχουλισλάμην αὐτοῦ, προσκαλέσας αὐτὸν προτείνει τὴν ἑξῆς ἐρώτησιν. «Εἶναι δυνατὸν νὰ δωρηθῶσι τὰ κτήματα τῶν Ρωμαίων εἰς τοὺς Φράγκους;» Ὁ Σεϊχουλισλάμης ζητήσας προθεσμίαν τινὰ πρὸς ἀπάντησιν, ἀναγγέλλει τῷ Πατριάρχῃ Ἐφραὶμ ἐπιστρέψαντι τότε ἐκ τῆς Βλαχίας τὴν ἐρώτησιν τοῦ Σουλτάνου, καὶ ζητεῖ πληροφορίας. Ὁ Πατριάρχης ἀναπτύσσει αὐτῷ

τὸ ζήτημα, παραδίδει τοὺς ὁρισμοὺς τοὺς ἐπικυροῦντας τὰ προσκυνήματα ἐπὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ρωμαίων,καὶ τὸν ἀραβομαθῆ ἅγιον Πτολεμαΐδος Σωφρόνιον καὶ ἀποστέλλει εἰς τὸν Σουλτάνον. Ἔρχεται ὁ Μ. Βεζύρης πρὸς τὸν βασιλέα. «Οὔτε νόμιμον, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, οὔτε δίκαιον, ἀλλ' οὔτε βασιλικὸν, νὰ ἀθετήσῃς τοσούτων βασιλέων τοσούτους καὶ τοιούτους ὁρισμοὺς καὶ θεσμίσματα, καὶ νὰ δωρήσῃς εἰς τοὺς Φράγκους τὰ τῶν Ρωμαίων προσκυνήματα». Ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκούσας ἐκδιώκει τοὺς Φράγκους καὶ δίδει τέρμα εἰς τὸ ἐπικίνδυνον τοῦτο ζήτημα, τῷ 1768. καὶ οὕτω τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἡσυχάζουσι μέχρι τοῦ 1797.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἀδελφότης ἄρχεται ἐν τῇ ἀνακωχῇ ταύτῃ νὰ φροντίζῃ περὶ ἀποσβέσεως τοῦ χρέους καὶ περὶ ἐπισκευῆς τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων. Ὅ,τι ὁ ἀοίδιμος Ἐφραὶμ συνήθροισε κατηναλώθη εἰς τὴν προεκτεθεῖσαν ὑπόθεσιν. Ἡ Ἀδελφότης ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου ἐγκαταλιπόντος τὸ ζῆν (1771) ἀναβιβάζει εἰς τὸν θρόνον τὸν προρρηθέντα ἅγιον Πτολεμαΐδος Σωφρόνιον, ἀλλὰ καὶ τούτου γενομένου Οἰκουμενικοῦ, τῷ 1775 παραδίδει τὴν διοίκησιν τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας εἰς τὸν Ἀβράμιον τῷ αὐτῷ ἔτει καὶ ὑπὸ τῆς πενίας καὶ τοῦ χρ ους μαστιζομένη παρακαλεῖ νὰ ἀναλάβῃ καὶ οὗτος τὸ ἱερὸν τῆς ἐπαιτείας ἔργον.

Ἀναλαμβάνει λοιπὸν οὗτος τὸ ἔργον τῆς ἱερᾶς ὁδοιπορίας, ἔρχεται εἰς Κων)πολιν, ἐκεῖθεν εἰς Μολδοβλαχίαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας Ηγεμόνας, καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου συναθροίσας ποσά τινα, ἐπιστρέψας εἰς Βασιλεύουσαν ἀνιδρύει α') τὸ ἐν Φαναρίῳ Μετόχιον τὸ γενό-

μένον παρανάλωμα τοῦ πυρός. Εἶτα ἐπιστρέψας εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνεγείρει β΄) τοὺς τοίχους τῆς Μονῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τῆς κλεισθείσης πέρυσι Θεολογικῆς Σχολῆς, γ΄) τὸν τοῖχον τῆς Βηθλεὲμ, ἐν ᾧ κεῖται σήμερον ἡ δυτικὴ πύλη τῆς ἐκκλησίας, δ΄) νέον μετόχιον παραπλεύρως τοῦ Μετοχίου Ἰόππης, ε΄) τὸ ἐν Σμύρνῃ Ἁγιοταφιτικὸν Μετόχιον ἐκ βάθρων, στ΄) τὰ τρία τῶν καλογραιῶν μοναστήρια, τὸ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, Ἁγίου Εὐθυμίου καὶ Σεϊταναγίας (1795), ζ΄) τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ὡς ὁρᾶται σήμερον καὶ η΄ ηὔρυνε τὸ Πατριαρχικὸν Μοναστήριον καὶ ἐκαλλώπισε τὸ Νεστορικὸν (τὰ πρὸς Δ. τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου δωμάτια).

Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, ἡσυχίᾳ τε καὶ περιποιήσει εὑρισκόμενα τὰ ἱερὰ προσκυνήματα, πίπτουσιν αἴφνης μετὰ δύο ἔτη εἰς δεινὴν περιπέτειαν.

ΚΖ΄.

Ἡ περιπέτεια αὕτη ἰδιαίτερον ὅλως φέρουσα χαρακτῆρα συνίσταται εἰς τὴν ἀπεμπόλησιν τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων αὐτῶν πρὸς ἀπότισιν χρηματικῶν ποσῶν εἰς τοὺς ἀπλήστους ὑπαλλήλους τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς ἐν καιρῷ τοῦ Γαλλοτουρκικοῦ πολέμου. Τῷ 1797 ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἰμπραΐμ πασιᾶ ἰδὼν ὅτι οἱ Γάλλοι προσέβαλον τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα ἔρχεται εἰς Ἱερουσαλὴμ πρὸς προφύλαξιν αὐτῆς. Ἀλλ' ἔχων ἀνάγκην χρημάτων, ἐπέρχεται κατὰ τῶν Μοναστηρίων γενικῶς, φυλακίζει τοὺς μὲν διερμηνεῖς αὐτῶν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τοὺς δὲ λαϊκοὺς εἰς τὰς

φυλακὰς, καὶ λαβὼν τὰς κλεῖς ἁπασῶν τῶν μονῶν περιέκλεισε τοὺς μοναχοὺς ἐντὸς αὐτῶν ὡς ἐν εἱρκτῇ. (Ὁ δὲ βαλῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ σκέπτεται ἔτι αἰσχρότερον· φονεύει ἀνθρώπους καὶ ρίπτων αὐτοὺς πρὸ τῶν μονῶν, ἐνοχοποιεῖ αὐτὰς καὶ ζητεῖ τὴν ἀξίαν τοῦ αἵματος αὐτῶν). Ἀλλὰ τῶν τοιούτων γεγονότων ἐχόντων σκοπὸν μόνον τὴν ἀργυρολογίαν, τὴν ἑπομένην, ἱκανὰ ἐξ ἑκάστης τῶν μονῶν λαβόντες, καὶ τὰς κλεῖς ὀπίσω παρέδωκαν καὶ τοὺς φυλακισθέντας κληρικούς τε καὶ λαϊκοὺς ἠλευθέρωσαν. Ἀλλὰ τοῦ πολέμου ἐξακολουθοῦντος, τὸ ἑπόμενον ἔτος (1798) ὁ ὄχλος τῶν ἀράβων συλλαβὼν 36 ἐκ τῆς Ἁγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος, 18 ἐκ τῶν φράγκων μοναχῶν, 20 ἐκ τῶν Ἀρμενίων καὶ 2 ἐκ τῶν Χαπαισίων κλείει ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ διαρπάζει εἶτα τὰ μοναστήρια. Ἀλλ' οἱ μοναχοὶ οὗτοι οἱ ποτὲ πρὸς ἀλλήλους μαχόμενοι φοβούμενοι μὴ καταστρέψῃ ὁ μανιώδης ἐκεῖνος τῶν ἀράβων ὄχλος τὰς μονὰς αὐτῶν, ἀποφασίζουσι καὶ πάλιν νὰ δώσωσιν ἱκανὰς σημαντικὰ λύτρα πρὸς ἀπαλλαγήν.

Ἀλλὰ δυστυχῶς δώσαντες ὅ,τι ἕκαστος ἠδύνατο δὲν ἠλευθερώθησαν· διότι αἱ ἄγριαι ἐκεῖναι ὀρδαὶ δὲν ἱκανοποιοῦντο εἰς τὸ ὑπάρχον. Τούτου ἕνεκα καὶ ἡ Ἁγιοταφιτικὴ Ἀδελφότης σκέπτεται κάτι ριζικώτερον. Ἀποστέλλει εἰς Κωνσταντινούπολιν ταχυδρόμον, πρὸς τὸν ἐνταῦθα διαμένοντα Πατριάρχην Ἄνθιμον, διεκτραγῳδεῖ τὴν ἐκεῖ τῶν πραγμάτων κατάστασιν, καὶ ἀναμένει τὴν ταχεῖαν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀδελφῶν. Πράγματι ὁ Πατριάρχης διὰ σθεναροῦ ἀλλ' ἅμα καὶ συγκινητικοῦ λόγου πείθει τὸν Σουλτάνον, ὅστις ἀποστείλας αὐστηρὰς

διαταγὰς εἰς τὸν Ἀχμὲτ πασιᾶν τῆς Πτολεμαΐδος, συλλαμβάνει τοὺς πρωταιτίους, ἀπειλεῖ διὰ θανάτου καὶ ἀπελευθεροῖ τοὺς μοναχοὺς τὴν 5 Νοεμβρίου μετὰ 108 ἡμερῶν φυλάκισιν.

Τῷ 1779, ὁτε αἱ ἀραβικαὶ ὀρδαὶ εἶδον ὁτι οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὴν Ἰόππην συλλαμβάνουσι 1,000 χριστιανοὺς καὶ κατακλείουσιν ἐντὸς τοῦ Ναοῦ. Ἡ Ἁγιοταφιτικὴ Ἀδελφότης βλέπουσα τόσας ψυχὰς ἐν δυσθυμίᾳ, καὶ τόσας οἰκογενείας λιμοκτονούσας, καὶ ἑαυτὴν ἐντὸς τῶν χρεῶν βεβαπτισμένην, ἀναγκάζεται νὰ ἐκποιήσῃ τινὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ νὰ ἐξαγοράσῃ τούτους μετὰ 75 ἡμερῶν φυλάκισιν. 1)

Ἀλλὰ τὸ κακὸν τοῦτο δὲν ἦτο τὸ τελευταῖον. Μετὰ 8 μῆνας αἱ ὀρδαὶ τῶν ἀράβων, ἰδοῦσαι ὅτι οἱ Γάλλοι κατέλαβον καὶ τὴν Πτολεμαΐδα, κατέκαυσαν τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Λύδδῃ, ἐφόνευσαν τὸν ἱερέα καὶ τὸν νεωκόρον, ἐλαφυραγώγησαν καὶ ἐξηνδραπόδισαν τήν τε Λύδδαν καὶ Ρέμπλην, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἀπαγαγόντες εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐφυλάκισαν πάλιν ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ ἀδελφότης μὴ ἔχουσα τί νὰ πράξῃ μεταφέρει ταύτας εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, καὶ ἐπὶ 14 μῆνας τρέφει ὡς ἄλλα τέκνα αὐτῆς καὶ περιποιεῖται. Τέλος τοῦ κακοῦ κάπως λωφήσαντος, ἐκποιεῖ καὶ πάλιν πολλὰ τῶν πολυτίμων σκευῶν, καὶ δι' δι' ἀδρῶν λύτρων ἐξαγοράσασα τὰς οἰκογενείας ἐκ τῶν

1) Οὗτοι ἦσαν οἱ πρόπαπποι τῶν διεκδικούντων δικαιώματά σήμερον ἐν Παλαιστίνῃ Ἀραβοφώνων, πιέζοντες τὴν Ἀδελφότητα.

ἀραβικῶν τούτων ὀρδῶν ἀποστέλλει εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν. 1)

Ἀλλὰ καθὼς ὁ λύκος χαίρει ἐν τῇ ἀνεμοζάλῃ, οὕτω καὶ οἱ Ἀρμένιοι δραξάμενοι τῆς ἀνωμάλου ταύτης καταστάσεως καὶ τῆς πενίας τῆς Ἀδελφότητος τῷ αὐτῷ ἔτει (1799) ζητοῦσι παρὰ τοῦ Βεζύρου Γιοῦσεφ πασιᾶ ὄντος τότε ἐν Ἰόππῃ καὶ πολεμοῦντος κατὰ τῶν Γάλλων, ὁρισμὸν, ἵνα λειτουργῶσιν ἐλευθέρως ἐν τε τῇ Γεθσημανῇ, τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ τῷ Ἁγίῳ Σπηλαίῳ, Καὶ κατωρθοῦσι μὲν διὰ ἱκανῶν ποσῶν νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ ὁρισμοῦ τούτου, ἀλλὰ ἡ Ἀδελφότης εὐθέως ἀνήρεσε τοῦτον διὰ τοῦ μεγάλου διερμηνέως τοῦ Στρατοπέδου Πεϊζατὲ Γεωργάκη Καρατζᾶ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀοιδίμου Νικολάου Βοεβόδα. Καὶ οὕτω λήγει μὲν τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἀλλὰ παρουσιάζεται ἕτερον καὶ τούτου δεινότερον.

Ὁ Βεζύρης Γιούσεφ πασιᾶς τὸ ἐπόμενον ἔτος (1880) ἀποστείλας ζητεῖ παρὰ τῆς Ἀδελφότητος 200 χιλ. γροσ.. Τὸ ποσὸν μέγα· τὸ ταμεῖον τῆς Ἀδελφότητος κενόν· τὸ χρέος ὑπέρογκον· τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ Ναοῦ σχεδὸν ἐξέλιπον, ἡ στενοχωρία ὑπὲρ κεφαλῆς, ἀλλὰ καὶ μέγας Βεζύρης ὁ ἀπαιτῶν. Ἀναγκάζεται ὅθεν ἡ δυστυχὴς Ἀδελφότης νὰ ἐκποιήσῃ καὶ τὰ πλέον τιμαλφῆ κειμήλια τοῦ Ναοῦ, καὶ νὰ ἀποτίσῃ ταύτας προλαμβάνουσα χείρονα κακά.

Αλλὰ καὶ τοῦτο ἦν μικρὸν πρὸς τὸ ἑπόμενον. Τὸν Βε-

1) Τούτων οἱ ἔγγονοι κατέλαβον τὰς μονὰς Ρέμλης καὶ Λύδδης πέζοντες τὴν εὐεργετήτασαν αὐτῆς Ἀδελφότητα, ἃς καὶ κατέχουσι μέχρι σήμερον.

ζύρην μιμεῖται ὁ Ἡγεμὼν τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἀπουμάρακ, ὅστις ἐπιστρέψας ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Γάλλων πολέμου αὐτοῦ ἐκ τῆς Αἰγύπτου τῷ 1802, ζητεῖ ἑτέρας 200 χιλ. γροσίων.

Ἡ δυστυχὴς ἀδελφότης ὑπάσχουσα ἐκ τῆς ἐσχάτης πενίας πωλεῖ καὶ τὸ τελευταῖον ἱερὸν σκεῦος τοῦ Ναοῦ καὶ συναθροίσασα ποσόν τι προσφέρει αὐτῷ, προσβάλλουσα τὴν ἀνέχειαν αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ ἀπηνὴς μήτε λόγους ἀκούων, μήτε παρακλήσεις δεχόμενος, μήτε ὑπὸ δακρύων καμπτόμενος, συλλαμβάνει τοὺς πατέρας, τοὺς ραβδίζει ἀσπλάγχνως μέχρι θανάτου, ἀναγκάζει τέλος τὴν ἀδελφότητα νά ὑποθηκεύσῃ τὰ κτήματα τοῦ ἁγίου Τάφου, νὰ δανεισθῇ ἐπὶ ὑπερόγκοις τόκοις, καὶ νὰ ἀποδώσῃ πάντα τὰ ἀπαιτούμενα. Εἶτα κατελθὼν εἰς Ἰόππην συλλαμβάνει τὸν ἡγούμενον ἀρχιμανδρίτην Ἀγάπιον καὶ 150άκις ραβδίσας καὶ ἡμιθανῆ καταστήσας, ἡτοιμάζετο νὰ ρίψῃ αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, ὅτε εἷς τῶν φίλων αὐτοῦ, πεσὼν εἰς τοὺς πόδας του ἔσωσεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πνιγμοῦ.

Ἀλλ' ὡς νὰ μὴ ἤρκουν τοσαῦτα δεινὰ προστίθεται καὶ ἕτερον. Οἱ ἀρμένιοι ἰδόντες τὴν δυσχερῆ ταύτην θέσιν τῆς ἀδελφότητος, λαμβάνουσι τὸν νεωκόρον τῆς Γεθσημανῆς καὶ σκληρῶς τε καὶ ἀπηνῶς ξυλοκοπήσαντες, καὶ καταγῆς λειπόθυμον ἐκτάδην ἀφέντες, ἀνήρτησαν ὅσας κανδήλας ἤθελον ἐπὶ τῆς αἰωρουμένης δίκην καμάρας ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας ἀλύσου. Τῆς ἀδελφότητος δὲ διαμαρτυρηθείσης, οὗτοι αὐθαδῶς ἀπαντῶντες λέγουσιν ὅτι τὸ αὐτὸ μέτρον θὰ μεταχειρισθῶσι διά τε τὸν Ναὸν καὶ τὴν ἁγίαν Βηθλεέμ. Ἡ ταλαίπωρος ἀδελφότης ὡς γίγας παλαίει κατὰ τῆς πενίας, τῶν ἀρμενίων καὶ τῶν φράγκων, καὶ ὅμως δὲν παραμελεῖ καὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων. Γράφει

εἰς τὸν Πατριάρχην ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅστις διὰ πολλῶν παραστάσεων καὶ παρακλήσεων εἰς τὸν Σουλτάνον λαμβάνει ὁρισμὸν, ἐπικυροῦντα τὸ ἀρχαῖον καθεστὼς καὶ ἀναιροῦντα τοὺς νεωτερισμοὺς τῶν ἀρμενίων καὶ οὕτω οὐ μόνον αἱ κανδῆλαι των ἐκεῖθεν ἐξεσφενδονίσθησαν ἀλλὰ καὶ οὗτοι σφοδρότατα ἐπεπλήχθησαν.

Ἀλλὰ μόλις ἔληξεν ἡ περιπέτεια αὕτη καὶ ἰδοὺ ἑτέρα. Οἱ φράγκοι μὴ ἔχοντες μέρος ἐν Γεθσημανῇ ζητοῦσι τῷ 1804 α΄) νὰ καταλάβωσι τὸ πλησίον αὐτῆς σπήλαιον, εἰς ὃ ἐκρύφθησαν οἱ ἀπόστολοι κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων σύλληψιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ β΄) νὰ ἐπιδιορθώσωσι καὶ τὸν μικρὸν τροῦλλον τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου. Πρὸς τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνεργοῦσι διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Ὑψ. Πύλῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ χρημάτων παραποιοῦσι τοὺς ὁρισμοὺς τοὺς ἐπικυροῦντας τὰ προσκυνήματα ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀδελφότητος, καὶ κατωρθοῦσιν οὕτω νὰ λάβωσι καὶ αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν, καὶ νὰ ἄρξωνται τῆς ἐπισκευῆς τοῦ Σπηλαίου. Ἀλλὰ ὁ Πατριάρχης Ἄνθιμος, ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε διατελῶν, μαθὼν τὰ γενόμενα διαμαρτύρεται εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην καὶ ἀναιρεῖ τὸν ὁρισμὸν ἐκεῖνον, οὐχ ἧττον τὸ σπήλαιον ὅπερ εἶχον ἐπισκευάσει γίνεται πλέον κτῆμα των, ὅπερ καὶ κατέχουσι μέχρι σήμερον. Καὶ ἔληξε μὲν ἡ περιπέτεια αὕτη ἐπιζημίως, οὐχ ἧττον τὰ παρὰ πόδας ἀναγραφησόμενα ἔτι ἐπιζημιώτερα εἶχον τὰ ἀποτελέσματα.

ΚΗ΄.

Τῷ 1808 ἡ μὲν Ἁγιοταφιτικὴ Ἀδελφότης ἐπιέζετο ὑπὸ τῆς πενίας καὶ τῆς ἐσχάτης ἀνεχείας, οἱ δὲ Ἀρμέ-

νιοι ἔχοντες παρ' ἑαυτοῖς πλούσιον τινὰ Μανούκην καλούμενον μεγάλως ἰσχύοντα παρὰ τῷ μεγάλῳ Βεζύρῃ λαμβάνουσι διὰ τούτου, καὶ διὰ δαπάνης ἀδρᾶς ὁρισμὸν, νὰ λειτουργῶσιν ἐπὶ τοῦ θεομητορικοῦ μνήματος ἐν Γεθσημανῇ. Ἡ Ἀδελφότης μὴ δυνηθεῖσα νὰ ἐξουδετερώσῃ τούτους ὡς στερουμένη τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν ποσῶν, ἠνέχθη τὸ τοιοῦτο καὶ ἀνέχεται μέχρι σήμερον. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι δὲν ἵστανται μέχρις ἐνταῦθα, ἀλλὰ προβαίνουσιν εἰς μέγα καὶ ἀνυπολόγιστον κακούργημα, καίουσι τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως μεθ' ὅλων τῶν ἐξαρτημάτων αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐν τῇ ἀνιδρύσει καταβάλωσι δαπάνας καὶ γίνωσι μέτοχοι, ἀποκτῶντες οὕτω δικαιώματα κυριαρχίας, ἢ ἀνιδρύοντες τοῦτον μόνοι καταστῶσι κύριοι αὐτοῦ. Τὴν ἱστορίαν δὲ τῆς πυρπολήσεως παραλαμβάνοντες, ὡς ἀντεγράφη ἐκ τοῦ χειρογράφου ὑπὸ τοῦ Γ. Παλαμᾶ παρατιθέμεθα αὐτολεξεί.

« Λόγος περιαδόμενος ἐν Ἱεροσολύμοις ἐλέγετο ὅτι ὁ Ρουτσουκλῆ Μουσταφᾶ Πασιᾶς κατεκράτησε τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ἐγένετο Βεζύρης) ἄγων τὰ πάντα καὶ φέρων ὡς βούλεται, καὶ ὅτι παρ' ἐκείνῳ δύναται ὁ Μανοὺκ Σαρρὰφ πασιᾶς τὰ μάλίστα (οὗτος εἶναι ὁ βοηθήσας τοὺς ἀρμενίους ἵνα λάβωσιν ὁρισμὸν ἵνα λειτουργῶσιν ἐπὶ τοῦ θεομητορικοῦ μνήματος), καὶ οἱ περὶ αὐτὸν λοιποὶ κερματισταὶ οἱ πάντες ἀρμένιοι. Αὕτη ἡ φήμη ἐν Ἱερουσαλὴμ ὑπεκίνει τοὺς ἀρμενίους, εἰς ἄτοπα παράλογα, μανιακὰ καὶ θεοστυγῆ κινήματα. Ὁ δὲ πονηρὸς δαίμων διεθέρμαινε τὰς φαντασίας τῶν φαυλοτέρων, οἵτινες μὲ ἀσεβεστάτην καὶ δαιμονιακὴν γνώμην, ἀπεφάσισαν νὰ καύσωσι τὸν πανσέβαστον ναὸν τοῦ Πανιέρου καὶ ζωοδόχου Τάφου, ἤτοι τὸν τῆς Ἁγίας Ἀναστάσεως, εἰπόντες ἐν ἑαυτοῖς: « Ἰδοὺ ἁρμόδιος καιρὸς νὰ πάρωμεν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους τὰ προσκυνήματα καὶ νὰ τὰ κυριεύσωμεν. Εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἂν καύσωμεν ἡμεῖς τὸν Ναὸν, αὐτοὶ οὔτε ἄδειαν ἠμποροῦν νὰ λάβουν, διὰ τὴν ἀνοικοδόμησίν του, οὔτε τόσα ἄσπρα ἔχουν νὰ ἐξοδεύσουν. Ἡμεῖς λοιπὸν τώρα καὶ δύναμιν ἔχομεν, καὶ ἄδειαν πέρνομεν, καὶ ἄσπρα διὰ νὰ τὸν ἀνοικοδομήσωμεν ἔχομεν, καὶ οὕτω κυριεύομεν καὶ αὐτὸν καὶ ὅλα τὰ προσκυνήματα».

«Λοιπὸν κατὰ τὴν 30ὴν τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ 1808 σωτηρίου ἔτους ἡμέρᾳ τετάρτῃ, περὶ τὰς ἓξ ὥρας τῆς νυκτὸς ἔβαλον τὸ πῦρ εἰς τὰς ἐπὶ τῶν κατηχουμένων ἐξιδιασμένας αὐτοῖς κατοικίας. Καὶ ἀφ' οὗ ἐξῆψε τὸ πῦρ μετὰ ἱκανὴν ὥραν, ἤρξαντο νὰ βοῶσι καὶ νὰ κραυγάζωσι, νὰ κροτῶσι καὶ νὰ κτυπῶσι, σπουδάζοντες τάχα νὰ τὸ σβέσωσι.

Ἔδραμον οὖν πρὸς βοήθειαν οἱ ἡμέτεροι καὶ οἱ φράγκοι, ἀλλ' οἱ ἐπάρατοι δὲν ἀφῆκαν αὐτοὺς διὰ νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὰ οἰκήματά των, λέγοντες ὅτι δὲν εἶναι χρεία, καὶ ὅτι αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς σβεννύουσι τὸ πῦρ. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν λόγοις ἔλεγον, ἐν ἔργοις δὲ τὰ ἐναντία ἔπραττον, χέοντες ἐπὶ τοῦ ἐξαφθέντος πυρὸς ὁλοκλήρους στάμνας γεμάτας ἀπὸ ρακὶ καὶ νεῦτι καὶ ἄλλας ὕλας φλογιστικάς. Οἱ δὲ ἐν τῷ ναῷ εὑρισκόμενοι ἔβλεπον μὲν μακρόθεν τὰς στάμνας χεομένας, ἀλλ' ἐνόμιζον ὅτι εἶναι νερόν. Ἰδόντες δὲ ὅτι τὸ πῦρ καὶ ἡ φλὸξ ἐξαπλοῦται περισσότερον καὶ ὡς ἀγριωτάτη λέαινα ἐξαγριοῦται ἔτι μᾶλλον, καὶ ὡς χαμαιλέων ἀλλάσσει διάφορα χρώματα, ἤρξαντο νὰ ὁλολύζωσι καὶ νὰ φωνάζωσιν ἐπικαλούμενοι

εἰς βοήθειαν καὶ σωτηρίαν των τοὺς ἐν τῷ Πατριαρχείῳ λοιποὺς πατέρας, οἵτινες παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα, τὸ φρικωδέστατον τοῦτο τέρας ἰδόντες, ἔδραμον κοινῶς ἁπαξάπαντες καὶ ἔξωθεν ὅσα τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ καιρὸς ἀπαιτοῦσι μετὰ σπουδῆς ἐκαμον. Ἀλλ' οἱ ἐνδον τοῦ Ναοῦ οὐδόλως ἀπώναντο, οὐδὲ ὠφελήθησαν. Ἕως γὰρ ἂν ἐξυπνίσωσιν οἱ τοῦρκοι θυρωροὶ, καὶ ἕως νὰ ἐλθωσι καὶ νὰ ἀνοίξωσι τὴν θύραν τοῦ Ναοῦ διὰ νὰ εἰσέλθωσιν οἱ ἐκτὸς πρὸς βοήθειαν τῶν ἐντὸς, ὑπερίσχυσε τὸ πῦρ καὶ ἐξηπλώθη ἡ φλὸξ εἰς ὅλον τὸν Ναὸν, ὑπερβᾶσα καὶ τὴν Βαβυλωνίαν ἐκείνην κάμινον. Ὅθεν καὶ τὸ νὰ σβύσῃ εἰς τὸ ἑξῆς ἦν τῶν ἀμηχάνων καὶ ἀδυνάτων.

Κατεκάησαν μὲν οὖν πρῶτον τὰ τῶν Ἀρμενίων οἰκήματα, ἔπειτα ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γολγοθᾶ μὲ τὰ περὶ αὐτὸν ἡμέτερα οἰκήματα. Ἔπειτα ὑψώθη ἡ φλὸξ καὶ περιέλαβε τὸν μεγάλον ξύλινον μολυβδοσκέπαστον Κουμπέν. Καὶ τὴν μὲν ἐν τῷ Ναῷ καὶ ἐν τῷ Κουμπὲ πᾶσαν ξυλίνην ὕλην κατέκαυσε, τὸν δὲ μόλυβδον τοῦ μεγάλου Κουμπὲ ἀνέλυσε, τὸ Καθολικὸν ὅλον, τὸ εὐρυχωρότατον ἱερὸν βῆμα, τὸ περικαλλέστατον τέμπλον, τὰ ἐν τῷ ἱερῷ βήματι δύο ξύλινα σκευοφυλάκια, τὸ ἱερὸν σιτεφένιον καὶ τεχνικώτατον πατριαρχικὸν σύνθρονον, τὰ δύο μεγάλα ἁρμάρια μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς διαφόρων ἁγίων λειψάνων ἐνέπρησε πάντα καὶ κατέκαυσε καὶ τὰς ὑποκειμένας ὑπὸ τὴν ἀχυβάδα τοῦ ἱεροῦ μεγάλας καὶ ἀξιολόγους μαρμαρένιας κολῶνας κατατεφρώσασα, τὴν ἀχυβάδα ὁλην κατεκρήμνισε. Τὰς δὲ εἰκόνας καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια, τοὺς πολυελαίους καὶ τὰ κανδήλια, τὰ μανουάλια, καὶ πολυκάνδηλα καὶ τὰ λοιπὰ διάφορα ἱερὰ καὶ ἀργυρόχρυσα σκεύη ὡς κηρὸν κατηνάλωσε καὶ διέλυσε καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ οὐδὲν τῶν ἐν τῷ ναῷ ἀφῆκεν ἀνέπαφον. Μόνην τὴν τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου ἱερὰν πύλην, καίτοι περικυκλωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πυρὸς, δύο σχεδὸν ἡμερονύκτια οὐδόλως κατέφλεξε».

Καὶ ταύτας μὲν τὰς ζημίας προὐξένησαν τῇ Ἀδελφότητι οἱ δόλιοι Ἀρμένιοι. Ἀλλ' ὁ τὰς βουλὰς τῶν ἀνθρώπων διασκεδάζων καὶ τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀρχόντων ἀθετῶν Κύριος, καὶ τούτων τὰς βουλὰς διεσκέδασε. Μετὰ τὴν 3ην Νοεμβρίου τῷ αὐτῷ ἔτει 1808, οἱ Γιανίτσαροι ἐπαναστάντες τὸν μὲν Βεζύρην τὸν ὑπερασπιστὴν τῶν Ἀρμενίων ὤ τοῦ θαύματος κατέκαυσαν, τοὺς δὲ ὀπαδοὺς αὐτοῦ διὰ ξίφους καὶ πυρὸς κατέστρεψαν. 1)

Ἡ δὲ Ἀδελφότης ἄρχεται τοῦ ἔργου. Ἀναγγέλλει τὰ γενόμενα διὰ ταχυδρόμου καὶ διὰ γραμμάτων εἰς τὸν Πατριάρχην Ἄνθιμον, μὴ γνωρίζουσα ὅτι ἀπέθανε καὶ ὅτι ἀντ' αὐτοῦ ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐν τῷ μετοχίῳ ἁγιοταφιτῶν πατέρων, ὁ Πολύκαρπος καὶ παρακαλοῦσιν ὅπως ὅσον τάχιστα τὸ ἔθνος προσπαθήσῃ νὰ ἀνιδρύσῃ τὸν Πάνσεπτον τοῦτον Ναὸν, φυλάττουσα τὰ δικαιώματα καὶ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων.

Λαβὼν τὰς ἐπιστολὰς ὁ Πατριάρχης Πολύκαρπος καὶ

---

1) Καθ' ὃν χρόνον συνέβη τὸ ἀπευκταῖον τοῦτο γεγονὸς, ὁ Πατριάρχης Ἄνθιμος εὑρίσκετο ἐν Κων)πόλει, ἀγωνιζόμενος ἵνα λάβῃ νέον ὁρισμὸν ἐπικυροῦντα τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἐπὶ τῆς Ἀδελφότητος, ὃν καὶ λαβὼν ἐτελεύτησε τὴν 10 Νοεμβρίου πρὶν ἀκούσῃ τὸ τρομερὸν τοῦτο ἄγγελμα.

ἀναγνοὺς αὐτὰς παρέλυσεν εἰς δάκρυα, κρουνηδὸν τὴν γῆν καταβρέχοντα. Ἀναγγέλλει τὸ συμβὰν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ὅστις συγκαλέσας αὐθωρεὶ τὴν σύνοδον ἐν ᾗ καὶ οὗτος παρεκάθησε, ἀναγγ λλει τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ συμβάντα, εἶτα ἀναγινώσκει καὶ τὰς παρὰ τῆς Ἀδελφότητος ἀποσταλείσας ἐπιστολὰς, αἵτινες συνεκίνησαν αὐτὴν μέχρι δακρύων. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν πάντες ὡς ἐν ἑνὶ στόματι εἶπον πρὸς τὸν ἀοίδιμον Πολύκαρπον « Ἀνάλαβε Μακαριώτατε Δέσποτα τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνοικοδομήσεως, καὶ ὅλοι μας συντρέχομεν, ὅλοι μας βοηθοῦμεν, δὲν ἀνεχόμεθα παντελῶς τὴν στέρησιν ἐκείνου τοῦ θείου Ναοῦ. Δὲν παραχωροῦμεν διόλου τὴν δόξαν τοῦ γ νους ἡμῶν εἰς ἄλλα ἔθνη. Μὴ δειλιάσῃς· μή. Δυνατὸς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς ὃν ἐλπίζομεν. Βάλε ἀρχὴν καλὴν ἀμέσως χωρὶς ἀναβολῆς καιροῦ, καὶ συγκίνησον τὰ πρὸς ἀνοικοδόμησιν, καὶ διὰ ἔξοδα ἰδοὺ ἐν πρώτοις ἡμεῖς καταβάλλομεν».

Ταῦτα εἶπεν ἡ Σύνοδος καὶ εὐθ ως προσκαλέσασα τὸν γενικὸν διερμηνέα τῆς Ὑψ. Πύλης, κύριον Δημήτριον Μουρούζην, συνσυντάττει δι' αὐτοῦ ἀναφορὰν πρὸς τὴν αὐτοῦ Μεγαλειότητα, ὑποδεικνύει ὅτι οἱ μόνοι κάτοχοι καὶ κυρίαρχοι τῶν ἁγίων τόπων δυνάμει τῶν αὐτοκρατορικῶν ὁρισμῶν εἶναι μόνον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ἐξαιτεῖται τὴν ἄδειαν πρὸς ἀνοικοδόμησιν. Ὑπογράφουσι δὲ αὐτὴν οἱ Πατριάρχαι, ἡ σύνοδος, καὶ οἱ λογάδες τοῦ Ἔθνους καὶ διαβιβάζουσι ταύτην τῷ Σουλτάνῳ Μαχμοὺτ τῷ Δ΄. διὰ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Πολυκάρπου, ὅστις τύχῃ ἀγαθῇ λαμβάνει ἀμέσως τὸν ὁρισμὸν, καθ' ὃν ἡ τοῦ Ναοῦ ἀνοικοδόμησις νὰ γείνῃ μόνον ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος.

Τὸ Ἔθνος τότε ἀποστέλλει ἐγκυκλίους Ἑλληνιστὶ, Τουρκιστὶ καὶ Βουλγαριστὶ ζητῶν τὴν βοήθειαν τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων, συναθροίζει ἐράνους ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀγοράζει τὴν ξυλείαν, παραδίδει ταύτην εἰς τὸν προσφέροντα ἑαυτὸν εἰς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων Κάλφαν τοῦ Σουλτάνου, Κομνηνὸν Μυτιληναῖον, ἀποστέλλει τὸν Ἐλμιᾶν Πασιᾶν ἐκ μέρους τοῦ Σουλτάνου διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὰ τοῦ ὁρισμοῦ, καὶ οὕτω τὴν 3 Μαρτίου 1809 ἀναχωροῦσιν ἐκ Κων)πόλεως, ὅτε Κάλφας Κομνηνὸς μετὰ τῶν μαστόρων καὶ ἐργατῶν,φέρων τὴν ξυλείαν ὡς καὶ ὁ Ελμᾶ πασιᾶς φέρων τὸν ὁρισμόν.

Ἔφθασαν μετά τινας ἡμέρας θείᾳ συνάρσει εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἔνθα προὔκειτο νὰ ἀναγνωσθῇ ὁ ὁρισμὸς εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν ἐθνῶν καὶ εἶτα νὰ γίνῃ ἡ ἔναρξις τῆς ἐργασίας. Ἀλλ' οἱ ἀρμ νιοι πληρώσαντες τὴν δεξιὰν τοῦ Μουφτῆ Χασὰν ἐφέντη χρημάτων, παρακαλοῦσι νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὁρισμοῦ, ἕως οὗ καὶ οὗτοι ἐ:εργήσωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ λάβωσιν ὁρισμὸν πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ Ναοῦ. Πράγματι ὁ Μουφτῆς λαβὼν τὰ χρήματα καὶ προφασισθεὶς ὅτι ἀπουσιάζει ὁ Μουλλᾶς ἀνέβαλε τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ. Ἡ Ἀδελφότης καταγγέλλει τοῦτον εἰς τὸν Νομάρχην Δαμασκοῦ Γκὲντζ Χ΄΄ Γιουσοὺφ πασιᾶν καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν παρουσιασθεὶς ἀπεσταλμένος αὐτοῦ πιέζει τὸν Μουφτῆν τὸν καὶ διοικητὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ νὰ ἀναγνώσῃ τοῦτον. Μὴ δυνάμενος, ὅθεν νὰ ὑπεκφύγῃ, διότι καὶ ὁ Μουλλᾶς εἶχεν ἤδη φθάσει, καὶ αἱ διαταγαὶ ἔντονοι, ἀναγινώσκει τὸν ὁρισμὸν ἐνώπιον πάντων τῶν ἐθνῶν, καὶ ἄρχεται οὕτως ἡ ἐργασία τὴν 19 τοῦ Ἰουλίου 1809.

Παρακολουθήσατε παρακαλῶ, ἀδελφοὶ Ἕλληνες, τοὺς ἀγῶνας τῆς τε Ἀδελφότητος καὶ τοῦ Ἔθνους. Ἐν τῇ ἐνάρξει τῆς ἐργασίας παρευρίσκοντο Ἕλληνες ἐκ πασῶν τῶν νήσων τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἐξ Ἑλλάδος, μὴ οὔσης ἔτι ἐλευθέρας, ἐκ Μακεδονίας, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν γένει ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰδοποιηθέντες διὰ τῶν ἐγκυκλίων. Καὶ κατ ἀρχὰς μὲν ἀναστηλοῦσι τὴν ὑψηλὴν δίφυλλον τοῦ Ναοῦ θύραν καὶ εἶτα ἄρχονται τῆς λοιπῆς ἐπισκευῆς. «Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι ὡς εἶδον ὅτι καὶ τὰ σκοπούμενά των ἐματαιώθησαν, καὶ τὰ διανεμηθ ντα ἄσπρα των εἰς μάτην ἐξωδεύθησαν, ὑποκινήσαντες τοὺς χαλετζέδες τῶν ἐντοτίων, διήγειραν καθ' ἡμῶν, οἵτινες ἐπιδραμόντες ἔνοπλοι εἰς τὸν Ναὸν, (τῇ ἀδείᾳ μέντοι καὶ εἰδήσει τοῦ εἰρημένου Μουφτῆ) ὥρμησαν κατὰ τῶν μαϊστόρων καὶ ἤρξαντο νὰ τοὺς κτυπῶσι μὲ τὰ τουφέκια. Διασκορπισθέντων δὲ πάντων, ἄλλοι ἐκρήμνιζον τὰς ἀναβαθμίδας καὶ σκαλωσιὰς, τὰς ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ Ναοῦ ἱσταμένας ἔσωθεν, ἄλλοι ἐκυνηγοῦσαν τοὺς μαϊστόρους καὶ λοιποὺς πατέρας, ἄλλοι ἐζήτουν τὸν Κάλφαν καὶ τοὺς μουτασιέριδες, ἄλλοι ἔτρεχον καὶ περιεφέροντο μ'σα εἰς τὸν Ναὸν, ὡς μαινόμενοι, μὲ ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἀλλοκότους κραυγὰς καὶ ἀγρίους ἀλαλαγμούς».

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τόσην ταραχὴν ἡ ἐργασία δὲν διακόπτεται, διότι οἱ ἀγωνισταὶ ἠννόουν νὰ θυσιασθῶσι διὰ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν πολυτίμητον καὶ ἀνεκτίμητον τοῦ Ἔθνους παρακαταθήκην. Ἰδόντες ὅθεν οἱ Ἀρμένιοι ὅτι καὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου οὐδὲν ὠφελοῦνται, πείθουσι τὸν Διοικητὴν δι' ἱκανῶν χρημάτων καὶ

διακόπτει τὸ ἔργον ἐπὶ 61 ἡμέραν, ἕως οὗ ζητήσωσιν ἄδειαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα ἀνακαινίσωσι δῆθεν τὰ ἑαυτῶν μέρη. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ καταγγέλλουσι τὴν Ἀδελφότητα εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ὅτι ἀποστερεῖ αὐτοὺς τῶν προσκυνημάτων, προσπαθεῖ νὰ ἐκδιώξῃ αὐτοὺς καὶ αὐτῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ τέλος παρουσιάζοντες παρακεχαραγμένους παμπαλαίους ὁρισμοὺς, ζητοῦσι νὰ οἰκειοποιηθῶσι τὰ ἱερὰ προσκυνήματα. Ὁ Σουλτάνος συγκαλεῖ τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τοὺς μεγιστάνας εἰς σύνοδον καὶ προσκαλεῖ τοὺς προκρίτους τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἵνα δικασθῶσι κατ' ἀντιμωλίαν. Ἀφοῦ δὲ ἕκαστον τῶν δύο μερῶν παρουσίασε τοὺς ὁρισμούς του, μελετᾶται τὸ ζήτημα, ἀποδεικνύεται ἡ δολιότης τῶν Ἀρμενίων, τῶν παραχαραξάντων τοὺς ὁρισμοὺς, ἐκδίδεται νέος ὁρισμὸς ἐπικυρῶν τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἑλλήνων καὶ αὖθις, καὶ ἀποσταλεὶς εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀναγινώσκεται εἰς ἐπήκοον πάντων 1) καὶ ἐπαναλαμβάνεται καὶ αὖθις κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1809 ἡ ἐργασία, μὴ κατορθωσάντων τῶν Ἀρμενίων οὐδὲ τὰ ἑαυτῶν νὰ ἀνιδρύσωσιν. Ἀλλὰ καὶ νῦν ἀποτυχόντες, καταγγέλλουσι τὴν Ἀδελφότητα εἰς τὸν Νομάρχην Δαμασκοῦ, ὅτι δῆθεν ἐπισκευάζει μέρη μὴ ἔχοντα ἀνάγκην, ἀλλὰ οὐδεμίαν παρέχει αὐτοῖς ἀκρόασιν. Ἀλλὰ καὶ τούτου ἀποτυχόντες καὶ τῆς οἰκοδομῆς ὁσημέραι αὐξα-

1) Τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ἐγράφησαν τρία ἀντίτυπα, ὧν τὸ μὲν ἀπεστάλη εἰς Ἱερουσαλὴμ, τὸ δὲ εἰς Πτολεμαΐδα καὶ τὸ ἕτερον εἰς Δαμασκὸν, ἵνα μὴ τυχὸν διὰ χρημάτων διαφθείρωσιν οἱ Ἀρμένιοι τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

νομίνης, συλλαμβάνουσι τὴν ἰδέαν νὰ φονεύσωσι τοὺς κυρίους μοχλοὺς τοῦ ἔργου, τὸν διερμηνέα τοῦ Μοναστηρίου ἡμῶν Ἀβέρκιον, τὸν Ἀπτουρραχὶμ μπη ν Ἱεροσολυμίτην, καὶ τὸν ἀρχιτέκτονα τοῦ Σουλτάνου Κομνηνὸν. δι' ὃ καὶ ἀρκετὰ διανείμαντες χρήματα τοῖς ἐντοπίοις ἄραψιν 1) ἐξεγείρουσι τούτους κατὰ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν μαϊστόρων, ὡς ἀναφέρει ἓν τῶν χειρογράφων ἡμῶν.

«Κατὰ τὴν 17 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1808, αἴφνης ἐπαν στησαν καθ' ἡμῶν οἱ ἐντόπιοι καὶ ὁρμήσαντες πρῶτον εἰς τὸν Ναὸν, κατὰ τῶν τεχνιτῶν καὶ μαϊστόρων, ἕνα μὲν λιθοξόον Χ΄΄ Γαβριὴλ λεγόμενον Καισαρέα βαλόντες πυροβόλοις ἐφόνευσαν, δύο δὲ ἄλλους ἐπλήγωσαν, ὧν ὁ εἷς ἐκ Μαδύτου, οἱ δὲ λοιποὶ τῆδε κακεῖσε διασκορπισθέντες, καὶ διαφυγόντες ἐξέφυγον τὰς μιαιφόνους αὐτῶν χεῖρας καὶ διεσώθησαν. Περιάγοντες δὲ εἶτα ἐν τῷ Ναῷ ἔνοπλοι, καὶ ὡς λύκοι ἄγριοι καὶ μαινόμενοι, ἄλλοι μὲν τὰ μάρμαρα καὶ τοὺς κίονας κατέθλων, ἄλλοι δὲ τὴν τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου ὀρθομαρμάρωσιν κατ σπων, καὶ ἄλλοι τὰ ἐν τῷ Ναῷ κελλία τῶν πατέρων ἀνοίγοντες διήρπαζον ὡς κλέπται. Ἀπὸ τοῦ Ναοῦ δὲ ἐξελθόντες ἐπέδραμον ἔνοπλοι εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, καὶ οἱ μὲν ὥρμησαν εἰς τὰ τοῦ Κάλφα οἰκήματα, διὰ νὰ τὸν φονεύσωσιν, οἱ δὲ εἰς τὰ τῶν πατ ρων κελλία, ἅτινα καὶ διήρπασαν, οἱ δὲ εἰς τὰ τοῦ δραγουμάνου Ἀβερκίου δωμάτια, ἐνθα τοῦ μὲν πρώτου δωματίου τὴν

1) Οἱ ἄραβες οὗτοι ὑπεκινήθησαν καὶ ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων οὓς ὁ Πασιᾶς τῆς Δαμασκοῦ ἐξέβαλεν ἐκ τῆς ἀκροπόλεως καὶ παρέδωκε τὴν φρούρησιν τῆς πόλεως εἰς τὸν στρατόν.

θύραν κατασπάσαντες διήρπασαν τὰ ἐν αὐτῷ, τὴν δὲ τοῦ δευτέρου μὴ δυνηθέντες νὰ θραύσωσιν, ἤρξαντο βάλλειν διὰ πυροβόλων. Ὁ οὖν ρηθεὶς δραγουμάνος Ἀβέρκιος καὶ ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Σουλτάνου Ἀπδουρραχὶμ μπέης ὄντες ἐντὸς τοῦ δωματίου τούτου ἔγκλειστοι καὶ βλέποντες τὰ ριπτόμενα διὰ τῶν πυροβόλων βόλια διατρυποῦντα τὰ προσκεφάλαια ἐνόμιζον ὅτι ἦκουον τὰ βήματα τοῦ θανάτου. Τέλος, ἀπελπισθέντες οἱ κακοῦργοι, παύσαντες τοὺς πυροβολισμοὺς καὶ ἐξελθόντες τοῦ Πατριαρχείου ὥρμησαν ἔγοπλοι εἰς τὰ λοιπὰ μοναστήρια... Ὅσας δὲ διαπραγὰς ἔκαμαν οἱ γεννάδαι οὗτοι ν αὐτοῖς, τίς δύναται νὰ τὰς περιγράψῃ; Ἐξ αὐτῶν δὲ ἐξελθόντες περιῴδευον ὡς λύκοι λυσσῶντες εἰς τὰς ἀγορὰς, καὶ τὰς πλατείας, καὶ οὓς μὲν τῶν ὀρθοδόξων ἔτυπτον ἀνηλεῶς, οὓς δὲ ἐλιθοβόλουν, τοὺς δὲ καὶ περὶ μέσην ἡμέραν ἐγύμνουν ὡς λῃσταί. Πάντας δὲ κατασφάξαι καὶ ἡβηδὸν θυειάσαι ἠπείλουν, ἐὰν μὴ ἐξηγάγομεν τὸ στρ τευμα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐὰν μὴ παραδώσωμεν αὐτοῖς ταύτην ὡς πρότερον. Εἰσερχόμενοι λοιπὸν καθ' ἑκάστην εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἀφοῦ ἔτρωγον καὶ ἔπινον, ἐτέλουν ἐν αὐτῷ καὶ τὰ τῆς θρησκείας των, καὶ μεθ' ὅρκων ἔλεγον πρὸς τοὺς ὑπηρετοῦντας αὐτοὺς πατέρας, ὅτι ἐὰν οἱ ἀρχηγοί σας δὲν γράψωσιν εἰς τὸν Πασιᾶν νὰ σηκώσῃ ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ τὸ στράτευμα, ὄχι μόνον τὸ μοναστῆρι τοῦτο θέλομεν κάμει τζαμὶ, ἀλλὰ καὶ σᾶς ὅλους θέλομεν θανατώσει».

Ἡ Ἀδελφότης ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἅγιον Πέτρας Μισαὴλ ἀποφασίζει καὶ στέλλει ἐπιτροπὴν εἰς τὸν Μουλλᾶν, τὸν Μουφτῆν καὶ τὸν Νακίπην, ἵνα παρακαλέσῃ νὰ

ἀναστείλωσι τὸ κακὸν, ἀλλ᾽ οὗτοι μένουσιν ἄκαμπτοι. Μετά τινας ὅμως ἡμέρας προσκαλοῦσι τὸν ἅγιον Πέτρας καὶ ἀναγγέλλουσιν αὐτῷ ὅτι ὡμίλησαν εἰς τοὺς ταραξίας Γενιτσάρους καὶ τοῖς ὑπεσχέθησαν καὶ χρηματικὰ ποσὰ ἱκανὰ, ἀλλὰ οὗτοι δὲν ἐννοοῦσι νὰ ἡσυχάσωσιν ἐὰν δὲν γράψῃ ἡ Ἀδελφότης ἀναφορὰν εἰς τὸν Πασιᾶν τῆς Δαμασκοῦ, δι᾽ ἧς ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν νὰ δηλοῖ αὐτῷ ὅτι εἶναι εὐχαριστημένη ἀπ᾽ αὐτοὺς, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ νὰ παρακαλῇ αὐτὸν, ὅπως ἀποδώσῃ αὐτοῖς καὶ αὖθις τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ εἰ μὲν ἀποδώσει ταύτην καλῶς, εἰ δ᾽ ἄλλως θὰ διαπεράσωσι τοὺς πάντας ἐν στόματι μαχαίρας.

Ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα γράφει ἡ Ἀδελφότης ἐπιστολὴν εἰς τὸν Νομάρχην Δαμασκοῦ μετὰ δακρυβρέκτων ὀφθαλμῶν ἐνώπιον τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν, ἵνα ἀποφύγῃ τὸν βέβαιον θάνατον, ἐξ οὗ θὰ συνέβαινεν ὥστε τὰ ἱερὰ προσκυνήματα νὰ ἀπολεσθῶσιν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ἑλλήνων. 1) Ἀλλὰ καθ᾽ ἣν στιγμὴν ἔγραφε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καὶ τὴν καταδίκην της, αἴφνης, ὦ τοῦ θαύματος, ἀκούονται φωναὶ «πολέμιοι, πολέμιοι κατεπάτησαν ἡμῶν τὴν πόλιν, εἰσελθόντες ἀπὸ τῆς θύρας τῆς Γεθσημανῆς». Οἱ Γενίτσαροι ἀκούσαντες ταῦτα ἀλλοιωθέντες τὰς ὄψεις καὶ ἐξελθόντες τοῦ Μαχκεμὲ ἔφευγον προτροπάδην μὴ γνωρίζοντες ποῦ νὰ κρυφθῶσιν. Ἦτο ὁ στρατηγὸς Μεχμέτης ὁ Ἀφρικανὸς μετὰ 600 στρατιωτῶν

1) Μίαν τοιαύτην ἐπικίνδυνον στιγμὴν ἐδοκίμασεν ἡ Ἀδελφότης κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 16 Φεβρουαρίου ὅτε τῇ προὐτάθη ἢ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Δαμιανὸν ὡς Πατριάρχην, ἢ νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν θάνατον τῶν φονικῶν μέσων τοῦ λαοῦ, ὁπότε ἐξέλεξε τὸ πρῶτον χάριν δικαιώσεως τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων.

ὃν ἀπέστειλεν ὁ Πασιᾶς τῆς Δαμασκοῦ μαθὼν τὰ ὑπ᾽ αὐτῶν διαδραματιζόμενα ἐν Ἱεροσολύμοις. Ὁ ἔμπειρος οὗτος στρατηγὸς ἐρευνήσας ἀκριβῶς καὶ εὑρὼν ἄλλους μὲν εἰς τὴν ἁγίαν Σιὼν καταφυγόντας, ἄλλους δὲ εἴς τι ἀρμενικὸν μοναστήριον, καὶ ἄλλους ἀλλαχοῦ, συλλαμβάνει πάντας καὶ φυλακίσας εἰς τὴν Ακρόπολιν καὶ ἀνακρίνας εὑρίσκει τοὺς πρωταιτίους, οὓς καὶ ἀπαγχονίζει εἰς 34 τὸν ἀριθμὸν ἀνερχομένους τῷ 1810 Ἰανουαρίου 9. Οὕτω δὲ ἀπαλλαγεῖσα ἡ Ἀδελφότης θαυμασίως ἐξακολουθεῖ τὸ ἔργον τῆς ἀνοικοδομήσεως, ὅπερ καὶ φέρει εἰς πέρας τῷ 1810 καὶ τὴν 13 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγκαινιάζει πανηγυρικώτατα τὸν πάνσεπτον τοῦτον ναόν. 1) Ἀλλ᾽ ἔμελλε μετὰ τὴν νίκην καὶ μετά τινα σχετικὴν ἡσυχίαν νὰ περιπέσωσι καὶ αὖθις τὰ νεόδμητα ταῦτα προσκυνήματα εἰς ἑτέραν περιπέτειαν.

ΚΘ΄.

Μόλις ἔλαβε πέρας ἡ οἰκοδομὴ οἱ Ἀρμένιοι δι᾽ ἀναφορᾶς των εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ζητοῦσι α΄) νὰ ἀκυρωθῇ ὁ ὁρισμὸς ὁ ἐπικυρῶν τὸν Ναὸν καὶ τὸν Ἅγιον Τάφον ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς Αδελφότητος, καὶ β΄) νὰ πληρώσωσι τὸ ἀνάλογον τῶν δαπανῶν ἢ ὅσα ἐδαπάνησεν ἡ Ἀδελφότης διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν μερῶν αὐτῶν. Ἀλλ᾽ ἀμφότερα τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Πατριάρχου ἀπορρίπτονται ὑπό τε τῆς Ἀδελφότητος καὶ τῆς Ὑψ. Πύλης. Οὐχ ἧττον ἐξακολουθήσαντες οὗτοι νὰ ἀνησυχῶσι καὶ

1) Κατὰ τὴν 13 Σεπτεμβρίου ἐνεστῶτος μέλλει νὰ ἑορτασθῇ καὶ ἡ ἑκατονταετηρὶς τῆς ἀνιδρύσεως αὐτοῦ.

τὴν Ἀδελφότητα καὶ τὴν Κυβέρνησιν, κατώρθωσαν, δυνάμει τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν καὶ τῶν ὑπερόγκων δαπανῶν, νὰ λάβωσιν ὁρισμοὺς διατάττοντας ὅτι πρέπει νὰ λάβῃ ἡ Ἀδελφότης τὰς ἀνωλόγους δαπάνας, καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τούτους ὡς μετόχους. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ Ἀδελφότης παραπέμπει τοὺς Ἀρμενίους νὰ πληράσωσιν εἰς τὸ ἔθνος, διότι ἐκεῖνο κατέβαλε τὰς δαπάνας. Διὸ τὸ ἔθνος οὐδὲν μὲν παρ' αὐτῶν ἔλαβε φυλάξαν εἰς ἑαυτὸ τὴν κυριότητα, οὐχ ἧττον ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ λειτουργῶσιν ἐντὸς τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου.

Ἀλλ οἱ Ἀρμένιοι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τούτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ δραξάμενοι τῆς εὐκαιρίας τοῦ Γαλλορωσσικοῦ πολέμου (Ναπολέων), ἐν ᾧ τὸ ἡμέτερον ἔθνος διεβλήθη ὡς βοηθοῦν τοῖς Ρώσσοις, καὶ ἡ Κυβέρνησις εἶχεν ἀποκεφαλίσει τινὰς τῶν ἡμετέρων, ὁρμῶσιν εἰς τὴν Γεθσημανῆν καὶ κατάσχουσι μέρος αὐτῆς, καὶ εἰς τὴν Βηθλεὲμ καὶ ἁρπάζουσι τὸ πρὸς βορρᾶν τοῦ ἁγίου Σπηλαίου ἡμικύκλιον, τιθεῖσιν ἐπ' αὐτοῦ τράπεζαν πρὸς λειτουργίαν, καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ Σπηλαίῳ ἀναρτῶσι κανδήλας καὶ εἰκόνας, καὶ εἶτα δυνάμει τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν λαμβάνουσι καὶ αὐτοκρατορικοὺς ὁρισμοὺς, καὶ οὕτω οἰκειοποιηθέντες τὰ μέρη ταῦτα κατέχουσι μέχρι σήμερον. Εἰς πάντα ταῦτα ἡ Αδελφότης στερρῶς ἐπὶ δύο ἔτη (1811 — 13) ἀντέστη καὶ πολλοὺς κόπους κατέβαλεν, ἀλλ' ἦτο ἐποχὴ καθ' ἣν οὔτε Ἀδελφότής εἰσηκούετο ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, εὔτε ἔθνος.

Ἀλλ' οἱ Φράγκοι μὴ δυνάμενοι νὰ βλέπωσι τὸν θρίαμβον τῶν Ἑλλήνων, προσπαθοῦσι νὰ ἀποκτήσωσι δικαιώματα λατρείας, ἀφ' οὗ ἀπέτυχον νὰ ἀποκτήσωσι δικαιώ-

ματα ἰδιοκτησίας. Διὸ καὶ καταγγέλλουσι τὴν ἀδελφότητα εἰς τὴν Ὑψ. Πύλην, α') διότι ἐν τῇ ἀνοικοδομήσει δὲν διεφύλαξε τοὺς ὅρους τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ὁρισμοῦ, β') διότι λειτουργεῖ καθ' ἑκάστην ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου ἄνευ δικαιώματος δῆθεν. γ') ζητεῖ τὴν κατεδάφισιν τῶν ἱδρυθέντων καὶ δ' τὴν ἀκύρωσιν τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ ἐπικυροῦντος ἐπ ὀνόματι αὐτῆς τὸν θεῖον Ναὸν, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκυνημάτων. Ἡ ἱσάτιντησιν λοιπὸν τῶν αἰτημάτων τούτων ἡ Ὑψ. Πύλη διατάττει διαιτησίαν ἵνα ἀποδώσῃ ἑκάστῳ τὸ δίκαιον ἐκδιδοῦσα πρὸς τοῦτο ὁρισμόν, ὃν καὶ ἀποστέλλει εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, Ἡ διαιτησία ἐξετάσασα τὰ παράπονα αὐτῶν. εὗρεν ὅτι ψεύδοντοι οἱ φράγκοι δικαιώσασα τὴν ἀδελφότητα. Ἀλλὰ ταύτης ἀναχωρησάσης οἱ Φράγκοι δυνάμει χρημάτων ἐλκύσαντες πρὸς ἑαυτοὺς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν Ναὸν τὴν 27 Μαΐου 1811 καταβιβάζουν α') τὰς κανδήλας τοῦ Κουτὲ τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου καὶ ῥίπτουσι περιφρονητικῶς ἐντὸς τοῦ Καθολικοῦ, β') κόπτουσι τὸν σταυρὸν ὃν ἔρεξεν ὁ κουτὲς τοῦ Κουβουκλίου ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, γ') κόπτουσι τοὺς σταυροὺς τοὺς ἐπὶ τῶν πτερυγίων τοῦ Κουβουκλίου καὶ συντρίβουσι τοὺς ἀετοὺς καὶ τὰ κηροτήγια, δ' ἐπιχειροῦσι νὰ ἀφανίσωσι τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰς ἐγκεκολαμμένας εἰκόνας, ἀλλὰ κωλυθέντες ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐκάλυψαν ταύτας διὰ παραπετασμάτων, ε') τὸν ἐπὶ 300 ἔτη φύλακα ἡμῶν ἐκβαλόντες διώρισαν ἴδιον, στ') τὸ ἐκ κηροζυτίνης παραπέτασμα διὰ τὴν βροχὴν ἔρριψαν ἔξω καὶ κατεξέσχισαν, ζ') ζητήσαντες τὴν κλεῖδα τοῦ μεγάλου Κουμπὲ παρ' ἡμῖν καὶ μὴ λαβόντες ἐκώλυσαν ἡμᾶς νὰ

ἀνερχώμεθα ἐπ᾽ αὐτοῦ, η΄) ἐξεσφενδόνισαν τὰς πρὸ τοῦ Καθολικοῦ κανδήλας ἡμῶν, θ΄) ἐγένοντο κύριοι τῶν δύο κλιμάκων δι᾽ ὧν ἀνερχόμεθα ἐπὶ τοῦ δώματος τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου, ι΄) ἐκώλυσαν ἡμᾶς τῆς ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου λειτουργίος, ια΄)ἥρπασαν μίαν καμάραν κειμένην παραπλεύρως τοῦ δωματίου τῶν ὀργάνων αὐτῶν, ιβ΄) συνέτριψαν τὰ εἰς τὴν εὕρεσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ δύο πέτρινα κηροπήγια, καὶ τὴν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ φέρουσαν πλάκα, ιγ΄) κατεκρήμνισαν τὸ δωμάτιον τῶν ὀργάνων αὐτῶν, ὅπερ ἡμεῖς ἀνιδρύσαμεν καὶ κατεσκεύασαν ἴδιον, ιδ΄) ἐγερθέντες περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 28 Μαΐου καὶ ἐλθόντες ἐντὸς τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου μετὰ σιδηρῶν ἐργαλείων συνέθλων τὰ μὲ ἄκραν φιλοτεχνίαν ἐσκαλισμένα μάρμαρα ἅτινα μέχρι σήμερον φαίνονται τεθραυσμένα, ιε΄) τόσον ηὔξησαν τά τε μεγέθη καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀργάνων, ὥστε ἀδύνατον ἀπέβαινε καὶ ἡμῖν καὶ ταῖς λοιπαῖς φυλαῖς ἡ τέλεσις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας, ιστ΄) ἔθηκαν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Κουβουκλίου τόσην μεγάλην εἰκόνα, ὥστε ἐκάλυψεν αὐτὴν ὁλόκληρον, ιζ΄) τὰς ὑπὸ τὸ τρικάμαρον κανδήλας ἡμῶν καταβιβάσαντες ἀνήρτησαν τὰς ἑαυτῶν.

Ταῦτα πάντα ἡ Αδελφότης μετ᾽ ἄλγους ψυχῆς βλέπουσα, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν καταγγέλλει τούτους εἰς τὸν Νομάρχην Δαμασκοῦ, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ πληροφορεῖ τὸν Πατριάρχην ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ Νομάρχης ἀποστέλλει ἄνθρωπον μετὰ ἐντόνων διαταγῶν, πρὸς τὸν φύλακα τοῦ Ἁγίου Τάφου Μουσελλήμην ἵνα ἀπεδώσῃ εἰς ἕκαστον τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν τὸ δίκαιον, ἀλλ᾽ αὐτὸς δωροδοκηθεὶς ἀναβάλλει καὶ μόλις τὴν 7ην Αὐγούστου 1811 ἐξέβαλε τὸν

φράγκον κανδηλανάπτην, τὴν δὲ 13 7βρίου διέταξε καὶ ἐτέθη ἡ πλὰξ ἡμῶν ἐπὶ τοῦ προσκυνήματος τῆς εὑρέσεως. Τὴν 9 Μαρτίου 1812 μόλις καὶ μετὰ βίας κατεβίβασαν τὰς κανδήλας αὐτῶν ἀπὸ τὸ τρικάμαρον τὸ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου, καὶ ἀνήρτησαν αὐτὰς ἐπὶ τῆς πρὸ αὐτοῦ ὁριζοντείως κειμένης ἀλύσου. Τὰ δὲ λοιπὰ διέμενον ὅπως αὐθαδῶς τὰ ἥρπασαν μέχρι τοῦ 1815· ὁπότε τῇ ἐπιμονῇ τῆς Ἀδελφότητος κατεβίβασαν α΄) τὴν ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου ὑπερμεγέθη εἰκόνα καὶ β΄) ἐμετρίασαν τὰ ὄργανά των ἀφαιρέσαντες τὰς προστεθειμένας σύριγγας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν μὴ πεισθέντων τούτων ὅπως ἄρωσιν ἁπάσας τὰς καινοτομίας αὐτῶν, ἡ Ἀδελφότης πληροφορεῖ καὶ αὖθις τὸν Πατριάρχην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅστις τῷ Σουλτάνῳ προσκλαυθεὶς, λαμβάνει παρ᾽ αὐτοῦ ἔντονον ὁρισμὸν, ὃν καὶ ἀποστέλλει εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ βασιλικοῦ ἀνθρώπου τῷ 1817 κατὰ Νοέμβριον, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἡ Ἀδελφότης ἐπανέκτησε τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα, ἀρξαμένη τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ Κουβουκλίῳ λειτουργίας αὐτῆς τὴν 28 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ἀλλὰ δὲν παρέρχεται ἀρκετὸς χρόνος καὶ οἱ φράγκοι ἐπωφελούμενοι τῶν περιστάσεων ἐξεγείρονται καὶ αὖθις κατὰ τῆς Ἀδελφότητος, σκοποῦντες τὴν ἐξόντωσιν αὐτῆς. Ἄρχεται τρομερὰ πάλη καὶ διαδικασίαι. Ἡ Ἀδελφότης χρῆμα, ἵνα ἀντιπαλαίσῃ δὲν εἶχε, διότι εἶχεν ἐξαντληθῇ κατὰ δὰς διηνεκεῖς μετὰ τῶν ἀρμενίων διαμάχας. Ἡ πολιτικὴ κατάστασις δὲν ἦτο εὐνοϊκὴ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἐπὶ 60 ἔτη ἡ Ἀδ. διεξῆγε συνεχεῖς πολέμους, ὁτὲ μετὰ τῶν Λατίνων, ὁτὲ μετὰ τῶν Ἀρμενίων, καὶ τὸ πλεῖ-

στον κατ' ἀμφοτέρων συγχρόνως. Ἐκτὸς δὲ τῶν δαπανῶν τούτων οἱ Μεγάλοι Βεζύραι διεξάγοντες πολέμους κατὰ τοῦ Ναπολέοντος τόσον ἀπεμύζουν τὴν Ἀδελφότητα οἰκονομικῶς, ὥστε αὕτη ὑπεθήκευσε τὰ κτήματα δανεισθεῖσα μετὰ ὑπερόγκων τόκων τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀπαιτούμενα. Ἐν δυσχερεῖ εὑρεθεῖσα λοιπὸν οἰκονομικῇ θέσει καὶ βλέπουσα ὅτι οἱ Λατῖνοι οὐδέποτε θὰ ἡσύχαζον, ἐν ὅσῳ ἔβλεπον τοὺς Ἀρμενίους ἐξισουμένους μεθ' ἡμῶν ἐν πᾶσι τοῖς δικαιώμασι τῶν ἱεροτελεστιῶν ἀναγκάζεται νὰ ζητήσῃ διὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν ἐξίσωσιν καὶ τῶν Λατίνων πρὸς ἑαυτὴν κατὰ τὸ 1819 πρὸς ἄρσιν τῶν περαιτέρω διαφιλονεικιῶν. Τοῦτο ἡ Ὑψ. Πύλη μετ' εὐχαριστήσεως ἀκούσασα ὡς βαρυνθεῖσα νὰ ἀκούῃ καθ' ἑκάστην τοὺς διαπληκτισμοὺς τῶν διαφόρων ἐθνῶν, καὶ νὰ ἔχῃ καὶ τὸ κράτος αὐτῆς ἀνάστατον, ἀμέσως ἐθέσπισε τὴν ἰσότητα δι' αὐτοκρατορικοῦ ὁρισμοῦ, καθ' ἣν τὸ μόνον πλεονέκτημα τῆς Ἀδελφότητος ἦν, ὅτι μόνη αὕτη εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ διηνεκῶς ἐντὸς τοῦ ἁγίου Τάφου φύλακα. 1)

Ἀλλ' ἡ Ἀδελφότης φοβηθεῖσα μήπως καὶ μετὰ τὴν σπουδαιοτάτην ταύτην θυσίαν ὑφίσταται καὶ ἐν τῷ μέλ-

1) Ἡ ἐξίσωσις τῶν Φράγκων πρὸς τὴν Ἀδελφότητα συνίστατο α') εἰς τὰς τελετάς· β') εἰς τὰς λιτανείας· γ') εἰς τὸ ποσὸν τῶν κανδηλῶν τῶν ἀνηρτημένων ἐν τοῖς διαφόροις προσκυνήμασιν· δ') ἐν τοῖς κηροπηγίοις· ε') ἐν ταῖς εἰκόσι· στ') ἐν ταῖς ἐντὸς τοῦ Κουβουκλίου κλίμαξι· ζ') ἐν τῷ σκρώματι καὶ καθαρισμῷ τῶν ἱερῶν ἀμφίων· η') ἐν τοῖς ἱεροῖς σκεύεσι τοῖς τιθεμένοις ἐπὶ καλλωπισμῷ κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς καὶ παρρησίας ὡς κανδήλια καὶ λοιπά. Διὰ πάντα ταῦτα ἐξεδόθη ὁρισμὸς ὁρίζων λεπτομερέστατα τὰ καθέκαστα.

λοντι ἑτέρας ἐπιθέσεις ἐκ μέρους τῶν Φράγκων, ἐζήτησε καὶ ἕτερον ὁρισμὸν τῷ 1820 ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα ἡ ἐξίσωσις αὕτη μένει διηνεκῶς ἀτάραχος, ὅπερ καὶ ἔλαβε παρὰ τῆς Ὑψ. Πύλης. 1)

Ἀλλὰ μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ζητήματος τούτου τῶν Φράγκων ἁρπαζάντων τὴν ἀρχαιοτάτην ἐκκλησίαν τῶν Ποιμένων, ἡ Ἀδελφότης διαμαρτύρεται διὰ τοῦ Πατριάρχου εἰς τὴν Ὑψ. Πύλην, ἥτις καταδικάσασα τούτους ἐκεῖθεν ἐξέδωκεν αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν ἐπικυροῦντα αὐτὴν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτῆς τῷ 1820.

Ἀλλὰ καὶ τούτων λαβόντων πέρας, ἡ Ἀδελφότης ἄρχεται ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς συλλογῆς ἐράνων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπισκευάζει α') πολλὰ τῶν δωματίων ἐν τῷ κεντρικῷ Μοναστηρίῳ, β') τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, γ') τινὰ τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ μοναστηρίων, δ') πλακοστρώνει τὸ κεντρικὸν μοναστήριον, ε') κατασκευάζει τὰ δύο πλάγια εἰκονοστάσια, στ') ἀνεγείρει ἐκ βάθρων διὰ μεγάλων δαπανῶν καὶ κινδύνων τοὺς τῆς Βηθλεὲμ ξενῶνας διὰ τοὺς προσκυνητὰς τοὺς διαμένοντας ἐν ὑπαίθρῳ. Ἀλλ' ἐν τῇ ἡσυχίᾳ ταύτῃ αἴφνης ἐπέρχεται ἑτέρα περιπέτεια.

Λ'.

Τῷ 1821 οἱ Ἀρμένιοι δραξάμενοι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀνησυχοῦσιν ἡμᾶς ἐν Γεθσημανῇ, ἀρχόμε-

1) Δὲν πρέπει νὰ παραβλέπῃ τις ἐνταῦθα καὶ τὸν δάκτυλον τῆς Θείας Προνοίας, ἥτις ἐξωκονόμησε νὰ περιφρουρηθῶσι τὰ δικαιώματα τῆς Ἀδελφότητος πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

νοι τῆς λειτουργίας αὐτῶν μετὰ ἀγρίων φωνῶν καὶ ἀλαλαγμῶν πρὸ τῆς λήξεως τῆς ἡμετέρας, ὁπότε ἡ ἀδελφότης ἠναγκάσθη δι' οὐκ ὀλίγων δαπανῶν νὰ ἀποσπάσῃ καὶ αὖθις ὁρισμὸν, ὁρίζοντα τὴν ἔναρξιν τῆς ἀκολουθίας αὐτῶν μετὰ τὸ πέρας τῆς ἡμετ ρας.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Λατῖνοι τῆς αὐτῆς δραξάμενοι εὐκαιρίας κωλύουσιν ἡμᾶς τοῦ νὰ ἐκτείνωμεν τὸ παραπέτασμα ἐν καιρῷ τῆς λειτουργίας, ἐν Γολγοθᾷ, τὸ ἀναπληροῦν θέσιν εἰκονοστασίου, μὴ ὑπάρχοντος τοιούτου, ὁπότε ἡ Ἀδελφότης καὶ πάλιν ἐκτίθεται εἰς οὐ μικρὰς δαπάνας. 1)

1) Κατάλληλον θεωρῶ ἐνταῦθα νὰ ἀναφέρω τάς τε χρηματικὰς ἀφαιμάξεις καὶ τὰ δεινά, ἅτινα ὑπέστη ἡ δύστηνος Ἀδελφότης ἐκ τῶν κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων κατὰ τὴν δεινὴν ταύτην περίστασιν τοῦ 1821. Οἱ Χριστιανοὶ γενικῶς ἐθεωροῦντο ὕποπτοι καὶ δὴ ἡ Ἀδελφότης ἰδιαιτέρως, διότι παρέσχεν εἰς τὸν Ρῶσσον πρόξενον, πρώτην ἤδη φορὰν διορισθέντα, τὸ ἐν Ἰόππῃ Μετόχιον. Διαρπαγαὶ λοιπὸν, ἀδικίαι, δημεύσεις, ραβδισμοί, ἐξισλαμίσεις, ἀτιμίαι, ἦσαν τὰ γεγονότα τῶν ἡμερῶν καὶ ἡ ἀπασχόλησις τοῦ ὄχλου. Ὁ διοικητὴς τῆς Ἄκρης συλλαβὼν τὸν ἅγιον Πτολεμαΐδος γηραιὸν Ἀθανάσιον, ῥίψας εἰς φυλακὴν καὶ γυμνώσας καὶ ραβδίσας ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ 40 χιλιάδας γροσίων, ἃς μὴ δυνηθεὶς νὰ λάβῃ πάσας παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος, πωλεῖ τάς τε ἀρχιερατικὰς στολὰς καὶ τὴν μίτραν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐν λόγῳ ποσοῦ.

Ὁ δὲ Βαλῆς τῆς Δαμασκοῦ μόλις διορισθεὶς, ἐνοχοποιῶν τὴν Ἀδελφότητα ἀποστέλλει ζητῶν παρ' αὐτῆς 1,000 πουγγιά. Ἡ Ἀδελφότης προβάλλει ἀνέχειαν, ἀλλ' αὐτὸς ἄκαμπτος ἐπιμένει ἀπειλῶν καὶ ὑβρίζων. Ἡ Ἀδελφότης περίλυπος μέχρι θανάτου ἀποδεικνύει ὅτι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει οὔτε μετὰ τῆς Ρωσσίας, διότι τὸ μετόχιον παρέχει ἐπ' ἐνοικίῳ τῷ προξένῳ αὐτῆς, οὔτε μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀλλ' ὁ Βαλῆς οὐδὲν ἐκ τούτων ἀκούει. Ὁ

Τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος οἱ Ἀρμένιοι θέλοντες παντοιοτρόπως νὰ καταστενοχωρήσωσι τὴν Ἀδελφότητα, συμφωνοῦσι μετὰ τῶν Φράγκων καὶ ἐξεγείρουσι τοὺς δανει-

Ἐπίτροπος τοῦ Πατριάρχου ἐπανειλημμένως μὲ τὴν ψυχὴν ἀποφασισμένην περιήρχετο τὰς οἰκίας τοῦ Μουλλᾶ, τοῦ Μουσελλίμη, τοῦ Μουφτῆ καὶ τοῦ Νακίπη ὑπεραπολογούμενος τῆς Ἀδελφότητος καὶ παριστῶν τὴν ἀθωότητα αὐτῆς. Ἀλλὰ οἱ λόγοι οὐτοῦ οὐδεμίαν εὗρισκον ἰσχύν. Τέλος ἡ Ἀδελφότης κατανοήσασα ὅτι ὁ Διοικητὴς τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅστις εἶχε καὶ μερίδα ἐκ τῶν 1,000 πουγγίων, ποσπαθεῖ νὰ ἐγείρῃ τὸ ἰθαγενὲς στοιχεῖον εἰς λεηλασίας τῶν μοναστηρίων, διανέμει 60 χιλ. γροσίων εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἀράβων, καὶ ἐπιτυγχάνει οὕτω τῆς συγκατα βάσεως τοῦ Βαλῆ τῇ μεσιτείᾳ αὐτῶν, νὰ πληρώσῃ μόνον 260 πουγγιὰ, ὧν τὰ δέκα ἀνῆκον εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Ἱερυσαλὴμ, καὶ οὕτω ἔληξε πρὸς στιγμὴν ἡ κρίσις.

Ἀλλὰ δὶν παρέρχεται μία ἑβδομὰς καὶ αἱ ἐπιτόπιοι ἀρχαὶ προσκαλέσασαι τοὺς προκρίτους τῆς Ἀδελφότητος ἀναγγέλλουσιν αὐτοῖς ὅτι διεβλήθη ἡ Ἀδελφότης εἰς τὴν Ὑψ. Πύλην ὡς ἔνοχος εἰς τὴν Ἐπανάστασιν, καὶ ὅτι φυλάττει ἐντὸς τῆς Μονῆς 5,000 στρατιώτας Ρώσσους καὶ πολεμεφόδια. Μόνην δὲ μέσον ἀπαλλαγῆς ἐθεώρει τὴν ἀπότισιν 1,000 πάλιν πουγγίων, ἵνα δοθῶσιν εἰς τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἀράβων τῆς Ἱερουσαλὴμ ὅπως διαψεύσωσι τὴν διαβολὴν ταύτην ἐγγράφως εἰς τὴν Ὑψ. Πύλην, εἰ δ' ἄλλως θὰ διέλθωσιν αὐτή τε καὶ οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν στόματι μαχαίρας δυνάμει ἀνωτέρας διαταγῆς. Ἡ δυστυχὴς Ἀδελφότης ἰδοῦσα ὅτι οὐδὲν ἐκώλυε τὸν ὄχλον ἀπὸ τοῦ νὰ ὁρμήσῃ νὰ κατακρεουργῇ τοὺς Χριστιανοὺς (αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι σήμερον βασανίζουσι τὴν Ἀδελφότητα) ὑπόσχεται 250 πουγγιὰ διὰ τὸν Χαζνὲ καὶ ἕτερα 250 πρὸς διανομὴν δώρων εἰς πάντας τοὺς ἄρχοντας ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου. Ἀλλὰ ὢ τῆς δυστυχίας! καὶ μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν

στὰς αὐτῆς, τοὺς τε τῆς Δαμασκοῦ, τῆς Πτολεμαΐδος καὶ Ἱερουσαλήμ, ἵνα ζητήσωσι τά τε κεφάλαια καὶ τοὺς τόκους συγχρόνως. Οὗτοι δὲ ἐλθόντες καὶ καθίσαντες ἐν-

ταύτην δὲν πείθονται νὰ δώσωσι τὸ μαρτυρικὸν τῆς ἀλωότητος αὐτῆς τε καὶ τοῦ λαοῦ, ἵνα ἀποσταλῇ εἰς τὴν Ὑψ. Πύλην, ἀλλὰ ζητοῦσιν ἔτι 100 χιλιάδας γροσίων, ἃς καὶ ὑπόσχεται ἐκοῦσα ἄκουσα, ἵνα ἀπαλλάξῃ πολλὰ ἀθῶα πλάσματα τοῦ θανάτου. Δὲν παρέρχεται ἡ ἡμέρα καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ὡς ἄλλοι δανεισταὶ ἐπέρχονται δεινοί, ἄκαμπτοι ὡς σίδηρος, καὶ ἄγριοι ὡς θηρία, οὐδεμίαν παρέχοντες προθεσμίαν πρὸς ἐξοικονόμησιν. Φωνῶν καὶ ἀπειλῶν πληροῦσι τὸ μοναστήριον, καὶ ἵστανται ἀκίνητοι. Ἡ ταλαίπωρος Ἀδελφότης ἀφ' ἑνὸς μὲν βλέπουσα τούτους ἐπιμένοντας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀκούουσα τὸν θόρυβον τῶν ἀλαλαγμῶν τοῦ ὄχλου, καὶ ἀτυστόλως φωνάζοντος τὸ «σήμερον κατατρέχομεν τοὺς Ρωμαίους, τοὺς ἐπιβούλους, τοὺς ἀποστάτας», (παραλείπομεν νὰ εἴπωμεν τί ἔπραττον εἰς τοὺς δυστυχεῖς Ρωμαίους, διότι εἶναι καὶ δράματος καὶ τραγῳδίας ἀνώτερα) εἰς δεινοτάτην περιελθοῦσα θέσιν, κρούει πενθίμως τὸν κώδωνα, συναθροίζεται ἅπασα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ μετὰ προσευχὴν ὑπὸ δακρύων καὶ λυγμῶν πολλάκις διακοπτομένην, ἀναγκάζει νὰ καταξάλῃ ἕκαστον τῶν μελῶν αὐτῆς ὅ,τι εἶχε, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς δεκάρας, ἀπὸ τοῦ μεγαλειτέρου μέχρι τοῦ μικροτέρου, καὶ νὰ συναθροίσῃ ποσότητα τινὰ, καὶ παραδώσῃ τοῖς ἀπηνέσιν ἀπαιτηταῖς μέχρι τῆς ἑπομένης. Τὴν ἐπαύριον δὲ ἀναγκάζεται νὰ διαλύσῃ καὶ θέσῃ ἐν χωνευτηρίῳ πάντα τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ οὕτω ἀπαλλάττεται τοῦ δεινοῦ τούτου κινδύνου.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπότισιν τοσούτων ὀγκωδῶν ποσῶν ἔκρινε καλὸν νὰ εἰδοποιήσῃ καὶ τὸν Βαλῆν τῆς Δαμασκοῦ περὶ τούτου. Ἀλλὰ τοῦτο ἔβλαψε μᾶλλον ἢ ὠφέλησε. Διότι ὁ Βαλῆς ἐπιπλήξας τούτους σφοδρῶς ἠπείλησεν ὅτι θὰ τοὺς πατήσῃ καὶ τὰς θεσεῖς των, ἐὰν

τοὺς τοῦ Μοναστηρίου ὕβριζον, ἔσυρον τοὺς ἀδελφοὺς ἐκ τοῦ χιτῶνος, καὶ «μυρία κακὰ ἐξέφραζον ρήματα». Ἀλλ' ὁ Βαλῆς τῆς Δαμασκοῦ, οὗ τὴν βοήθειαν ἐπεκαλέσθη ἡ

τοῦτο ἐπαναληφθῇ. Ἀλλὰ τίς νὰ διηγηθῇ τὴν κατὰ τῆς Ἀδελφότητος μῆνιν αὐτῶν μετὰ τὴν καταγγελίαν ταύτην; Θέλλαι καὶ τυφῶνες καὶ βράσμοι θαλάσσης ἦσαν οὐδὲν πρὸ τῆς ἀκαθέκτου αὐτῶν ὁρμῆς κατὰ τῆς Ἀδελφότητος. Ὑβρίζουσιν, ἀπειλοῦσι, τύπτουσι, προσκαλοῦσι τὸν Ἐπίτροπον τοῦ Πατριάρχου Προκόπιον Ἀράπογλουν εἰς τὸ Δικαστήριον ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ τὸν φονεύσωσιν. Ἔντρομος ἡ Ἀδελφότης μὴ ἔχουσα πῶς νὰ σώσῃ αὐτὸν τρέχει εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ θερμὴν ἀποτείνει παράκλησιν τῇ Θεοτόκῳ ὑπὲρ σωτηρίας αὐτοῦ. Ἡ προσευχὴ αὐτῆς εἰσακούεται καὶ οἱ κριταὶ δείσαντες τὸν δυστυχῆ Ἐπίτροπον ἀνηλεῶς καὶ ἐξυβρίσαντες θὰ ἀπηγχόνιζον, ἐὰν μὴ ἡ γνώμη τῶν περισσοτέρων ἦν ὑπὲρ σωτηρίας αὐτοῦ. Διὸ καὶ λαμβάνουσιν 150 χιλ. γροσίων καὶ ἐπαναστελλοῦσιν ὀπίσω, ἀποκαταστήσαντες καὶ αὖθις εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ, τῇ ὑποτίσει ὅμως ἑτέρων 25 χιλ. γροσίων.

Ταῦτα δὲ πάντα συνέβησαν ἐν διαστήματι τριῶν μηνῶν (Μάϊος —Αὔγουστος 1821) καὶ ἡ Ἀδελφότης εὑρέθη σχεδὸν ἐν καταστάσει καταστροφῆς καὶ πρὸς ἐπίμετρον πιέζεται νὰ πληρώσῃ καὶ φόρους τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις, καθ' οὓς διαλύσασα ἕτερα ἱερὰ σκεύη πληρώνει 30 χιλ. διὰ τοὺς φόρους καὶ 50 χιλ. διὰ ὁρισμόν, καθ' ὃν ὤφειλεν ἕκαστος νὰ πληρώνῃ τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ φόρον. Μετ' οὐ πολὺ δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀποστέλλονται ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διαταγαί, καθ' ἃς αἱ ἐπιτόπιοι ἀρχαὶ ὤφειλον νὰ ἐπιβλέπωσι τοὺς Χριστιανοὺς εἰς πάσας τὰς κινήσεις αὐτῶν, ὁπότε ἡ Ἀδελφότης πληρώνει 10 χιλ. γροσίων εἰς τὸν Μουσελλήμην καὶ 12,500 εἰς τὸν Μουλλᾶν, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀναλόγως, καὶ οὕτως ἡσύχασεν.

Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔτος οἱ Φράγκοι δολίως ἐνοχοποιοῦσι τινὰς τῶν προυχόντων τῆς Βηθλεὲμ ὡς παραχαράκτας νομισμάτων καὶ φυλα-

Ἀδελφότης, ἀπαλλάσσει ταύτην τῶν μισθάρνων τούτων ὄντων. Καὶ ταῦτα πάντα ἐπενόησαν οἱ φίλοι Ἀρμένιοι καὶ Φράγκοι, ὅπως καταπτωχύνωσι ταύτην καὶ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν.

Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην καθ' ἣν ἡ Ἀδελφότης καὶ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα διέτρεχον κρισίμους στιγμὰς 1) οἱ

κίζουσιν, ὁπότε πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἡ Ἀδελφότης πληρώνει 45,000 γροσίων εἰς τὸν Χαζνὲ καὶ 15,000 εἰς τοὺς ἐν τοῖς πράγμασι. Ἀλλὰ τῷ 1822 καὶ ὁ Βαλῆς τῆς Δαμασκοῦ ἀποστέλλει εἰς τὴν Ἀδελφότητα δύο διαταγάς, ἵνα μετρήσῃ 100,000 γροσίων εἰς τὸν Χαζνὲ καὶ 30,000 εἰς τὸν κομιστὴν τῶν διαταγῶν Μοῦσαν ἐφένδην. Ταύτας πληρώνει ἐκ δ.αλυθέντων σκευῶν τοῦ Ναοῦ, καὶ ἀπαλλάττεται τοῦ κακοῦ.

1) Συνεχίζομεν τὰς ἀφαιμάξεις, ἵνα κατανοηθῶσιν αἱ πράγματι κρίσιμοι τῆς Ἀδελφότητος στιγμαί. Ὁ Νομάρχης Δαμασκοῦ τῷ 1823 πολεμῶν ἐν Ἄκρῃ τὸν ἀποστάτην βασιλέα Ἀπτουλλὰχ ζητεῖ παρὰ τῆς Ἀδελφότητος 35,000 γροσίων, ἅτινα καὶ μετρᾷ ἀμέσως ἐκ τῶν διαλυθέντων σκευῶν. Ὁ Διοικητὴς τῆς Ἱερουσαλὴμ, πανουργότατος πάντων ἀνθρώπων, ἀπομυζᾷ τῆς Ἀδελφότητος καὶ τὴν τελευταίαν οἰκονομικὴν ἰκμάδα. Συλλαβὼν τοὺς ἐκ τῶν ἔξω πόλεων ἐρχομένους εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ Χριστιανοὺς ῥίπτει εἰς τὰς φυλακὰς ζητῶν παρ' αὐτῶν χρήματα. Ἡ Ἀδελφότης φοβουμένη μήπως ἐξισλαμισθῶσιν ἢ ἀποθάνωσι τῆς πείνης συντρίψασα καὶ χωνεύσασα εἰς τὸ πῦρ τὰ τοῦ Ναοῦ καὶ ἄλλων ἐκκλησιῶν χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἅγια ποτήρια, ἀστερίσκους, σταυροὺς, στεφάνους ἁγίων καὶ λοιπὰ πληρώνει καὶ ἀπελευθεροῖ αὐτούς.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Σάββα οὐκ ὀλίγα ὑφίσταται ἡ Ἀδελφότης κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1823). Πρὸ πολλοῦ Τραπεζούντιοι ἀποικίσαντες εἰς τὰς πέριξ τῆς Μονῆς γαίας καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐξισλαμισθέντες ἀπετέλεσαν μίαν μεγάλην κοινωνίαν Ἀρ-

Ἀρμένιοι προσπαθοῦντες νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς εὐκαιρίας ἁρπάζουσι 50 μνήματα ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιὼν ὡς κτῆμα δῆθεν τῶν Συριάνων τῶν ὑπαγομένων δῆθεν εἰς αὐτοὺς (τῷ 1823). Ἀλλ' ἡ ἐξακολουθοῦσα 1) δύστηνος αὕτη κατάστασις

θων Ὀθωμανῶν, ὑπαγομένων ὅμως εἰς τὴν Μονὴν ὡς καὶ πρότερον. Τούτων τοὺς στρατιωτικοὺς φόρους πληρώνουσα, Χριστιανῶν ὄντων, ἀναγκάζεται καὶ μετὰ τὴν ἐξισλάμισιν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν αὐτὴν τακτικήν, Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὁπότε ἡ ἀνέχεια καὶ ἡ πενία ἐπικράτουν πανταχοῦ, ἡ Κυβέρνησις συνελάμβανε τούτους, ἐπετίδας κληθέντας, μετὰ τὴν ἐξισλάμισιν, καὶ ἐφυλάκιζεν. Οἱ συγγενεῖς αὐτῶν πολιορκήσαντες τὴν Μονὴν ἀπειλοῦσι θάνατον εἰς πάντας τοὺς πατέρας. Οἱ πατέρες οὐδὲν εἶχον νὰ πληρώσωσι. Τέλος διατρυπῶσι τὸ φρούριον κάτωθεν, εἰσέρχονται ἐντὸς τῆς Μονῆς, τύπτουσιν αὐτοὺς ἀνηλεῶς, μέχρι θανάτου, ἁρπαιροῦσι πᾶν ὅ,τι εἶχον, καὶ καθήμενοι ἐντὸς τῆς Μονῆς καταβροχθίζουσι καὶ τὰς ζωοτροφίας αὐτῶν, μὴ ἐξερχόμενοι ἐκεῖθεν ἕως οὗ ἀπαλλαγῶσιν οἱ συγγενεῖς των ἐκ τῆς φυλακῆς. Ἄκρως τὴν καρδίαν πληγεῖσα ἡ Ἀδελφότης διὰ τὰ διαβρυματιζόμενα, ἀναγκάζεται νὰ δικλύσῃ ἕνα πολύλιτρον μετά τινων θυμιατηρίων καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τούτους, πληρώτασα 100,000 γροσίων.

1) Ἡ Κυβέρνησις εἶχε τότε ζητήσει τὰς 70,000 γροσίων, ἅτινα ἡ Ἀδελφότης πληρώνει ἐτησίως ὡς φόρους, ὡς καὶ τὰς ἑτέρας 10,000 διὰ τοὺς προσκυνητὰς, ἅτινα μὴ ἔχουσα νὰ πληρώσῃ ῥίπτει εἰς τὸ χωνευτήριον τὰς κανδήλας τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καὶ τῆς Γεθσημανῆς καὶ πληρώνει τὰ ἀπαιτούμενα. Ἀλλὰ τοῦ κακοῦ τούτου παρελθόντος, παρουσιάζεται ἕτερον. Ὁ Νομάρχης Δαμασκοῦ καὶ ὁ Διοικητὴς τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀντικαθίστανται, οἱ νέοι δὲ ἔχοντες ἀνάγκην χρημάτων ἀποτείνονται ἀμφότεροι πρὸς τὴν Ἀδελφότητα ζητοῦντες σημαντικὰ ποσὰ, ἕως 50,000 γροσίων. Μὴ ἔχουσα δὲ αὕτη τί νὰ πράξῃ, ἀποστέλλει συναλλάγματα (πόλιτσας) εἰς τὸν ἐν

τῆς Ἀδελφότητος δὲν διέλαθε καὶ τοὺς Φράγκους, διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 1) (1824) ἥρπασαν μίαν τῶν μεγαλειτέρων οἰκιῶν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἐν Ἱερουσαλὴμ ἣν μετασκευάσαντες εἰς Μοναστήριον κατέχουσι μέχρι σήμερον. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀρμένιοι οὐδόλως ὑπελείφθησαν τῶν φράγκων ἥρπασαν τὸν Γολγοθᾶν 2) (1827) καὶ θελήσαντες νὰ νο-

Κωνσταντινουπόλει διαμένοντα Πατριάρχην. ὅστις χρεωστῶν τὴν ποσότητα ταύτην ἐκ τοῦ δυστυχοῦς ἔθνους, ἀποστέλλει εἰς Ἱερουσαλήμ.

1) Κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος ἡ Ἀδελφότης ἐξ ὅλου πρὸς δύο νέας Κρίσσος, ἃς ἐζήτησε παρ' Ὀθωμανῶν ἐμπερευομένων Χριστιανὸς κύρας ἠναγκάσθη νὰ πληρώσῃ 15,000 γροσίων πρέσβεσιν ἐκτὸς ἐκείνων ἅτινα ἔδωκε πρὸς ἐξαγοράν.

Ἀλλὰ καὶ τῷ 1825 οὐμικρὰν ζημίαν ὑφίσταται ἕνεκεν τῆς ἀποστασίας τῶν Ἱεροσολυμιτῶν καὶ τῶν Βηθλεεμιτῶν Ἀράβων Ὀθωμανῶν, ὧν οἱ πρῶτοι καταφεύγουσιν εἰς τὰ ὄρη, οἱ δὲ δεύτεροι ὀχυρωθέντες ἐντὸς τοῦ Μοναστηρίου τῆς Ἐκβολέμ, ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, ὅτε ἡ Ἀδελφότης φεβηλεῖσα μὴ ἀποθάνωσι τῆς πείνης πληρώνει 40,000 γροσίων καὶ λύει τὴν πολιορκίαν, ἐπεκτείνουσα οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν Ὀθωμανῶν τὰς εὐεργεσίας αὐτῆς.

2) Οἱ Ἀρμένιοι ἐτόλμησαν νὰ πράξωσι τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τῆς καταμαστιζούσης τὴν Ἀδελφότητα πτωχείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἕνεκεν τῆς διαγωγῆς τοῦ Βαλῆ τῆς Δαμασκοῦ πρὸς αὐτήν. Πρὸ δύο ἐτῶν τῷ 1825 ὁ Βαλῆς στείλας τὰς σκηνὰς αὐτοῦ ἐν Ἱερουσολύμοις πρὸς καθησύχασιν τῶν ἐπαναστάσεων τῶν Ἀράβων καὶ ἔχων ἀνάγκην χρημάτων ἔρχεται εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ καὶ ζητεῖ παρὰ τοῦ Ἡγουμένου σημαντικὴν χρηματικὴν ποσότητα. Ἀλλὰ μὴ λαβὼν παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος, συλλαμβάνει τοῦτον καὶ 300 ῥαξδισμοὺς δοὺς (ἐξ ὧν ἀφαιρεῖται τοὺς δύο δακτύλους τῶν ποδῶν) ἀφίνει ἡμιθανῆ. Εἶτα ἐλθὼν πρὸς τὴν Ἀδελφότητα ζητεῖ 200,000

μιμοποιήσωσι τὴν ἁρπαγὴν αὐτῶν προσπαθοῦσι διὰ παντοίων μέσων θεμιτῶν τε καὶ ἀθεμίτων ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει νὰ ἀποσπάσωσι καὶ Σουλτανικὸν ὁρισμόν. Ἀλλ' εὐτυχῶς πάντα τὰ σχέδια αὐτῶν ἐματαίωσεν ὁ Σεϊχουλισλάμης τῇ θερμῇ παρακλήσει καὶ δραστηρίῳ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατελοῦντος Πατριάρχου Πολυκάρπου. 1)

Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1828 τοῦ ἐκραγέντος ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου δραξάμενοι, διαβάλλουσι τὴν Ἀδελφότητα ὡς σύμμαχον τῶν Ρώσσων καὶ διὰ σημαντικῶν δεκασμάτων, ζητοῦσιν ἵνα ἔχωσι δικαιώματα ἐπὶ τοῦ μεγάλου τρούλ-

γροσίων, ἅτινα καὶ ἠναγκάσθη νὰ πληρώσῃ ὑποθηκεύσασα τὰ τιμαλφέστατα σκεύη, ἵνα προλάβῃ μεγαλειτέρα κακά. Ἀλλὰ μόλις ἀπηλλάγη τοῦ δεινοῦ τούτου, ἐγείρονται οἱ Ὀθωμανοὶ δανεισταὶ ζητοῦντες τὰ δάνεια καὶ τοὺς τόκους. Ἰσχυροὶ δὲ ὄντες (ὡς ἡ φυλὴ τῶν Ἀπογὸς) καὶ τῆς Ἀδελφότητος μὴ δυναμένης νὰ ἐξοφλήσῃ τὰ ὑπέρογκα κεφάλαιά των, συλλαμβάνουσι καθ' ὁδὸν τοὺς ἐρχομένους προσκυνητάς, καὶ φυλακίζουσιν, ἕως οὗ ἐξηνάγκασαν αὐτὴν νὰ στερηθῇ καὶ αὐτῶν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων πρὸς ἀπότισιν μέρους τοῦ χρέους. Ἐκτὸς δὲ τούτων παρουσιάζονται οἱ φόροι τῶν Ἐπετίδων τοῦ Ἁγίου Σάββα, οὓς ἀνωτέρω εἴπομεν, οὓς καὶ πληρώνει, ἀνερχομένους εἰς 90,000 γροσίων, ὑποθηκεύσασα ἐκτὸς τῶν κτημάτων καὶ τὴν πολύτιμον κορώναν τοῦ Πατριάρχου Παϊσίου, μίαν ἀργυρόχρυσον ποιμαντικὴν ῥάβδον καὶ ἕτερα ἱερὰ κειμήλια. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἑπόμενον 1829 ἡ Ἀδελφότης ἐπλήρωσε διὰ τὴν αὐτὴν φυλὴν ἑτέρας 16,000 γροσίων.

1) Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ γεραρὸς Πατριάρχης Πολύκαρπος ἀπεβίωσεν, ὁ δὲ Ἀθανάσιος ὁ Ρωδεστινὸς ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ ἀκανθώδους τούτου θρόνου.

λου καὶ φύλακα ἐντὸς τοῦ ἁγίου Καυβουκλίου, ἀλλ' ἀποτυγχάνουσιν ἀμφοτέρων. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους αὐξήσαντες τὰ ὑπεσχημένα λαμβάνουσι τὸ δικαίωμα νὰ λειτουργῶσιν ἐντὸς τοῦ Κουβουκλίου τελέσαντες οὕτω τὴν πρώτην λειτουργίαν τὴν 3 Νοεμβρίου τοῦ 1828, λαβόντες εἶτα δικαιώματα καὶ ἐπὶ τῆς ἀποκαθηλώσεως.

Ἀλλὰ μετὰ τούτους τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐγείρονται οἱ Φράγκοι, ζητοῦντες ἄδειαν ἐπισκευῶν ἐντὸς τοῦ Ναοῦ καὶ τῶν ἄλλων προσκυνημάτων, ἣν καὶ προθύμως λαμβάνουσι παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἐν ᾧ ἡ Ἀδελφότης ζητήσασα ἵνα ἐπισκευάσῃ τὰ ἑαυτῆς μέρη δὲν τῇ παρέχεται ἕνεκεν ἐλλείψεως χρημάτων. Διὸ καὶ ἀναγκάζεται τὸ ἑπόμενον ἔτος 1830 ἵνα μὴ ἀπωλέσῃ τὰ δικαιώματα αὐτῆς δανείζεται παρά τινος Ἀρμενίου 400,000 γροσίων καὶ 11,000 διστήλων 1) παρά τινος Ἰσραηλίτου, ὧν μέ-

1) Τὸ χρέος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1830) ἀνῆλθεν εἰς 16,000,000 γροσίων καὶ ὡς μέγας δράκος ἔχουσιν, ἵνα καταβροχθίσῃ τὴν δύστηνον Ἀδελφότητα καὶ ἑπομένως καὶ τὰ ἱερὰ προσκυνήματα. Ἀλλὰ καὶ πολιτική τις ἀκτὶς ὑπέφωσκε δεικνύουσα τὴν κατάστασιν βελτίονα τῆς πρώτης. Οἱ πόλεμοι μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ρωσσίας εἶχον λάβει πέρας καὶ συνομολογηθῇ εἰρήνη. Ἐπίσης τὴν Συρίαν καὶ Πελαιστίνην καταλαμβάνει ὁ Ἰμπραὶμ πασσιᾶς τῆς Αἰγύπτου. Διὸ καὶ ποιεῖ ἡ Ἀδελφότης ἔκκλησιν πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, δι' ὧν α') ἀπολύονται ἐγκύκλιοι εἰς ἅπαν τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα· β') ἀποστέλλονται ἔξαρχοι εἰς Μολδοβλαχίαν πιὸς διακανόνιστιν τῶν ἐκεῖ κτημάτων· γ') ζητεῖται Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα ἐπιτάττον τὴν ὁλιγόττευσιν τῶν ὑπερόγκων τόκων καὶ δ') διορίζεται ἐπιτροπή, ἥτις καταγράφει τὸ χρέος καὶ ὑποδεικνύει τὴν ἀληθινὴν αὐτοῦ ποσότητα.

ρος καταναλίσκει διὰ τὰ προσκυνήματα, μέρος διὰ τοὺς ἀμειλίκτους δανειστὰς καὶ μέρος πρὸς διατήρησιν ἑαυτῆς, διότι σχεδὸν εὑρίσκετο ἐν ἀποσυνθέσει, ἕνεκα τῶν ἀλληλοπαλλήλων πολέμων καὶ κακουχιῶν.

Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων τῷ 1883 οἱ Ἀρμένιοι παρουσιάζονται καὶ αὖθις ἐπὶ τοῦ τάπητος τῶν ἐρίδων καὶ ἁρπαγῶν. Ἐν καιρῷ νυκτὸς ἀφαιροῦσι τὴν πλάκα τὴν ὑποδεικνύουσαν τὸν τόπον ἔνθα ἱσταμένη ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος κλαίουσα ἐθεᾶτο μετὰ τῶν μυροφόρων τὸν Κύριον ἡμῶν ἀνηρτημένον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ἀντ' αὐτῆς τοποθετοῦσιν ἑτέραν φέρουσαν ἀρμενικὴν ἐπιγραφήν. Ἡ Ἀδελφότης διαμαρτυρηθεῖσα ἐντόνως εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς, καὶ ἰδοῦσα ὅτι ἀναβάλλουσι τὴν ἐτυμηγορίαν αὐτῶν, θραύει τὴν πλάκα τῶν Ἀρμενίων, ἀναφέρεται περὶ τούτου εἰς τὸν Μεχμὲτ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου, ὅστις καὶ ἀποφασίζει νὰ διαφυλαχθῇ ἡ παλαιὰ πλάξ, ὅπερ καὶ ἐγένετο. 1)

Τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος (1834) ἐγείρονται οἱ Φράγκοι ὅπως ἀναρτήσωσι καὶ αὖθις τὰς ποδέας περὶ τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον τὰς ἀφαιρεθείσας κατὰ τὸ 1819. Συμπλοκῆς ὅμως γενομένης ἰσχυρᾶς ἡ Ἀδελφότης λαβοῦσα τὰ νικητήρια ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσι. 2)

1) Τὴν παλαιὰν ταύτην πλάκα, τὴν εἰς 3 διῃρημένην τὸ πρῶτον, ἐκ κακεντρεχείας καταθραύουσιν οἱ Ἀρμένιοι εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη, ὡς σήμερον φαίνεται πρὸς Δ τῆς Ἀποκαθηλώσεως παρὰ τὴν κλίμακα περιωρισμένη ὑπὸ δίκην κουβουκλίου σιδηρῶν κιγκλίδων, ἧν καὶ χάριν σεβασμοῦ ἡ Ἀδελφότης δὲν ἀντικατέστησε.

2) Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος οἱ Ἀρμένιοι τὸ Σάββατον τῆς Ὀρθοδοξίας ἐκώλυσαν τοὺς Ὀρθοδόξους προσκυνητὰς ἀπὸ τοῦ νὰ ἵστανται πρὸ

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ Ἀδελφότης κατορθοῖ καί τι σπουδαῖον ὑπὲρ τοῦ Ναοῦ καθόλου. Τὸ ἅγιον Σάββατον συνέπεσε κατὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Ἰμπραΐμ πασσιᾶς ἔφθασεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ὁπότε ἠθέλησε νὰ παραστῇ εἰς τὴν τελετὴν τοῦ Ἁγίου Φωτός. Τὰ παράθυρα τοῦ τρούλλου τοῦ Καθολικοῦ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σαλαχουντὶν κεκλεισμένα καὶ τὸ φῶς καὶ τὸν ἀέρα ἐκώλυον. Πολλοὶ

τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου. Εἷς τῶν Ἀρμενίων κληρικῶν ῥαπίζει ἕνα τῶν ἡμετέρων, ἄρχεται δὲ συμπλοκή, ἣν διαλύουσιν οἱ Ὀθωμανοὶ θυρωροί. Ἀλλ' ἐν καιρῷ τῆς ἀρτοκλασίας, καθ' ἣν ὅλος ὁ κλῆρος σχεδὸν ἦ φορεμένος τὰς ἱερατικὰς στολάς, εἷς τῶν Ἀρμενίων κληρικῶν διώκει τοὺς προσκυνητὰς ἡμῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου, ὑβρίζει αὐτοὺς καπηλικῶς καὶ τύπτει ἀδιακρίτως καὶ ἀδιαφόρως. Εἷς δὲ τῶν ἡμετέρων προσκυνητῶν, ἐφ' οὗ κατηνέχθη σφοδρόν ῥάπισμα, τῷ ἀνταποδίδει τὰ ἴσα. Ἀλλ' εἶτα καὶ οἱ Ἀρμένιοι προσκυνηταὶ ὁρμῶσι κατὰ τῶν ἡμετέρων καὶ ἄρχεται ἡ συμπλοκή, ἐν ᾗ πολλοὶ ἐτραυματίσθησαν, οὐδὲν ὅμως θῦμα ἐγένετο. Οἱ δὲ Ἀρμένιοι, μετὰ τὴν ἀνάκρισιν, καταδικάζονται.

Ἀλλ' ἀποτυχόντες ἐνταῦθα, τὸ ἐρχόμενον Σάββατον τῆς Ἀκαθίστου (6 Ἀπριλίου) δημιουργοῦσι τὸ αὐτὸ ἐπεισόδιον ἐν Γεθσημανῇ, τύπτοντες καὶ αὖθις τοὺς προσκυνητὰς καὶ ἐκδιώκοντες αὐτούς, διότι δῆθεν ἐβράδυνεν ἡ ἡμετέρα λειτουργία. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἀνταμειφθέντες γενναίως παρὰ τῶν προσκυνητῶν, καὶ ἐν τῇ ἀνακρίσει μηδὲν εὑρόντες δίκαιον πάλιν καταδικάζονται. Τὴν δὲ 12 Ἀπριλίου, φοβηθέντες μήπως λησμονήτωσι τὸ ἔργον τῆς διαβολῆς ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰμπραὶμ πασσιᾶν τὸν μόλις ἐλθόντα εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ προσπαθοῦσι νὰ διαβάλωσι τὴν Ἀδελφότητα ἐν πολλοῖς, ὅπως πέσῃ ὑπὸ τὴν μῆνιν αὐτοῦ. Ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ Ἰμπραὶμ πασσιᾶς, γνωρίζων τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰ λεγόμενά των.

θάνατοι κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ ἀσφυξίας συνέβαινον. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀπέθανον 43 ὀρθόδοξοι καὶ 111 ἀρμένιοι καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐξῆλθε λειπόθυμος. Ἡ Ἀδελφότης, δεξαμένη τῆς εὐκαιρίας ταύτης, παρακαλεῖ αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ νὰ ἀνοιχθῶσι καὶ αὖθις τὰ ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος κλεισθέντα παράθυρα, ὅπερ καὶ ἐγένετο. 1)

Ἀλλὰ τὰ δεινὰ συμβαίνουσιν ἀλλεπάλληλα καὶ ῥάγδην ἐπέρχονται. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος σεισμὸς γίνεται μέγας καθ' ὃν διερράγη ὁ τοῦ καθολικοῦ τροῦλλος, διεσάλευσεν ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ ὁ μέγας τροῦλλος, ἐρραγίσθη τὸ ἅγιον Κουβούκλιον, ὁ τροῦλλος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν καὶ ὁ τοῖχος τῆς ἐκκλησίας τῆς Βηθλεὲμ, ὁ κατὰ τὸ μέρος τῶν Ἀρμενίων, ἔνθα ἐν τῇ ἀνιδρύσει μέγας ἐγείρεται μεταξὺ τῆς Ἀδελφότητος ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Ἀρμενίων ἀφ' ἑτέρου ἀγών, καθ' ὃν μετὰ τριήμερον διαδικασίαν λαβοῦσα ἡ Ἀδελφότης τὰ νικητήρια κατ' ἀμφοτέρων ἄρχεται νὰ τὰ ἐπισκευάζῃ μόνη, πλὴν τοῦ τρούλλου τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ὃν ἐπεσκεύασαν καὶ αἱ τρεῖς ἐθνότητες. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐπισκευῇ τοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησίας τῆς Βηθλεὲμ τοῦ βλέποντος πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀρμενίων, τῶν θελόντων νὰ οἰκειοποιηθῶσιν αὐτὸν, ἁπαντᾶ μεγάλην ἀντίστασιν. Διότι οὗτοι διὰ ποσότητος ὑπερόγκου λαμβάνουσιν ὁρισμὸν, καθ' ὃν ἐδικαιοῦντο νὰ καταστρέψωσι τὸν παλαιὸν τοῖχον καὶ νὰ ἀνεγείρωσι νέον.

1) Ἀλλὰ καὶ ἑτέραν εὐεργεσίαν παρέσχε τῇ Ἀδελφότητι ὁ Ἰμπραὶμ πασσιᾶς. Κατήργησε τὸν ἀπὸ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϋμὰν ὁρισθέντα φόρον ἐξ ἑνὸς ἑκάστου τῶν προσκυνητῶν, ὃν εἰσέπραττε σειρὰ Ὀθωμανῶν ἱσταμένων παρὰ τὴν θύραν τοῦ Ναοῦ, ὁπότε τὰ συμβαίνοντα ἔκτροπά τε καὶ ἀνήθικα ἐξέλιπεν.

Ἀλλ' ἡ Ἀδελφότης κατώρθωσεν ἵνα ἐξουδετερώσῃ τούτους καὶ νὰ ἀνιδρύσῃ ἐκ νέου τὸν ἑτοιμόρροπον τοῖχον. Ἀλλ' ἐντεῦθεν ἄρχεται ἑτέρα δεινὴ περιπέτεια.

ΛΑ'.

Οἱ φράγκοι δοκιμάσαντες νὰ διέλθωσιν ἐνώπιον τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου 1) καθ' ἣν ὥραν ἐτελεῖτο ἡ θεία καὶ ἱερὰ λειτουργία καὶ μὴ δυνηθέντες προσπαθοῦσι διὰ διαφόρων θεμιτῶν καὶ ἀθεμίτων μέσων νὰ ἐγείρωσι καὶ αὖθις σκάνδαλα. Διὸ καὶ ἀπελθόντες εἰς Αἴγυπτον ζητοῦσι ἀναψηλάφησιν τῶν προηγουμένων δικῶν ὡς καὶ τὸ πραιτώριον ἐν ᾧ ἐφυλακίσθη ὁ Κύριος. Ἄρχεται ἡ ἀναψηλάφησις καὶ ἐξετάζονται οἱ ψευδοορισμοί των, οἵτινες ὡς ἐκ τοῦ πλήθους καὶ τοῦ ἀσυναρτήτου αὐτῶν, κατηνάλωσαν 20 ἡμέρας. Κατ' αὐτοὺς τοὺς ψευδεῖς ὁρισμοὺς ἐζήτουν

1) Τῷ 1835 οἱ Φράγκοι, ἀφορμὴν ζητοῦντες ἀνησυχιῶν, τὴν Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας καθ' ἣν ὥραν πλῆθος λαοῦ ὑπερβαῖνον τὸς 3,000 ἵστατο πρὸ τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου διὰ τὴν λειτουργίαν, ἀπέστειλαν ἕνα τῶν ἱερέων των, ἵνα φέρων ἐπὶ τῶν χειρῶν ἅγιον ποτήριον κενὸν διέλθῃ ἐκεῖθεν εἰς τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν, καίτοι ἐγνώριζον ὅτι τὸ τοιοῦτον ἀπηγορεύετο κατὰ προηγουμένας συνθήκας. Ὁ ἱερεὺς μὴ δυνάμενος νὰ διασχίσῃ τὸ πλῆθος ἐλάκτιζεν, ὕβριζεν, ἐπλήγωνεν, ἐθορύβει. Τῷ ἐγένετο φιλικὴ παρατήρησις, ἵνα διέλθῃ ἀλλαχόθεν καὶ μὴ παραβιάζῃ συνθήκας, ἀλλὰ ἀντὶ νὰ ὀπισθοχωρήσῃ προσκαλεῖ ραβδούχους, ἵνα ἀνοίξωσιν αὐτῷ δίοδον, ἀλλὰ καὶ οὗτοι οὐδὲν κατορθοῦσι, ἕνεκα τῆς πυκνότητος τοῦ πλήθους ὅτε ἄφνης εἷς Ἰταλὸς ἐνδυθεὶς στρατιωτικὴν στολὴν ἤρχισε νὰ κτυπᾷ ἀδιακρίτως ἀνιλεῶς καὶ ὅπου τύχῃ. Εἷς ὅμως τῶν προσκυνητῶν πληγωθεὶς τὴν κεφαλὴν ἁρπάζει ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὴν ῥάβδον

α') ὅπως οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἀρμένιοι οὐδεμίαν μετοχὴν ἔχωσιν εἰς τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον εἰ μὴ μόνον τὸ δικαίωμα νὰ προσκυνῶσι β') ὅπως ἀναρτηθῶσι καὶ αὖθις αἱ ποδέαι πέριξ τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου· γ') ὅπως μὴ ἀνέρχωνται οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν μέγαν Κουμπὲν οὔτε δικαίωμα νὰ ἔχωσι νὰ ἀνάπτωσι κανδήλας· δ') ὅπως οἱ ὑπὸ τὴν βασιλικὴν καμάραν κτισθέντες ὑφ' ἡμῶν τοῖχοι ἀρθῶσι καὶ ἀποσυρθῶσιν ἐνδότερον· ε') ὅπως ἀποσβεσθῇ ἐκ τοῦ Τρούλλου ἡ εἰκὼν τοῦ Παντοκράτορος καὶ τεθῇ τὸ πεντάσταυρον τοῦ Πάπα· στ') νὰ συρθῇ ὁ νότιος τοῖχος τοῦ Κουβουκλίου ἐνδότερον καὶ νὰ στηθῶσιν ἐκεῖ οἱ τάφοι τῶν βασιλέων· ζ') νὰ δοθῇ αὐτοῖς ὁ ὑπὸ τὸν Γολγοθᾶν τόπος, ἵνα ἀναστηλώσωσι τὰ μνημεῖα τοῦ Βαλδουίνου καὶ Γοδοφρείδου τῶν βασιλέων· η') νὰ ἔχωσι μόνοι τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῆς ἀποκαθηλώσεως καὶ οὐδὲν ἕτερον ἔθνος· θ') νὰ ἄρωσι τὴν

καὶ τὴν στρέφει κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Ἀλλ' οὗτος σύρει τὴν σπάθην. Ἀλλὰ καὶ οἱ προσκυνηταὶ ἁρπάσαντες ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὴν σπάθην τρέπουσιν εἰς φυγὴν καὶ τοῦτον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. Ἀλλ' οἱ Φράγκοι ἐκ προνελέτης ταῦτα πράξαντες εἶχον κεκρυμμένους ἐνόπλους μετὰ ῥοπάλων, οὓς καὶ ἀπέλυσαν κατὰ τῶν προσκυνητῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος ἐπιτεθὲν κατ' αὐτῶν καὶ ἀροπλίσαν αὐτοὺς τοὺς ἠνάγκασε νὰ κρυφθῶσιν ἐντὸς τοῦ δωματίου τῶν ὀργάνων των. Τὸ πλῆθος ὁρμῆσαν ὄπισθεν αὐτῶν ἔθραυσε τὴν θύραν καὶ εἰσῆλθεν, ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα θύρα στερεὰ, ἥτις τὸ ἀνεχαίτισεν· οὐχ ἧττον στραφὲν ὀπίσω κατεσυνέτριψε τὰ ἐκεῖ ὄντα σκεύη των, μηδὲν σῶον ἐγκαταλείψαν. Μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ ὄχλου οἱ Φράγκοι ἐζήτησαν 100,000 γροσίων ἀποζημίωσιν, ἣν ἡ Ἀδελφότης ἀπέρριψεν ἐντόνως.

πλάκα ἡμῶν ἐκ τοῦ μέρους ἔνθα εὑρέθη ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου καὶ τοποθετήσωσι τὴν ἑαυτῶν· ι΄) ἵνα αἱ κλάπαι αἱ ἀνήκουσαι μόνοις ἡμῖν καταστῶσι κοιναί· ια΄) ὅπως καταλάβωσι τὸν Γολγοθᾶν ὁλόκληρον· ιβ΄) ἵνα ἡ Γεθσημανῆ ἀνήκῃ μόνοις ἐκείνοις ἐκτὸς δύο γωνιῶν, ὧν τὴν μίαν θὰ κατέχωσιν οἱ Ἕλληνες καὶ τὴν ἄλλην οἱ Ἀρμένιοι· ιγ΄) ὅπως ὁ Ναὸς τῆς Βηθλεὲμ ὁλόκληρος ἀνήκῃ εἰς αὐτούς, ἐκτὸς μιᾶς γωνίας διά τε τοὺς Ρωμαίους Ἕλληνας καὶ τοὺς Ἀρμενίους· ιδ΄) ἵνα τὸ ἅγιον Σπήλαιον ἀνήκῃ ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτούς· ιε΄) ὅπως ἀνοιχθῇ ἡ Πύλη, ἣν ἔφραξαν οἱ Ἀρμένιοι διὰ λίθων, καὶ ιστ΄) ὅπως ὁ Ναὸς τῶν Ποιμένων καὶ ὁ ἐπ' αὐτοῦ κῆπος (διότι εἶναι ὑπόγειος ἀρχαιοτάτη ἐκκλησία καὶ ἐπὶ τοῦ δώματος αὐτῆς ὑπάρχει ἐλαιών) δοθῇ αὐτοῖς. Ταῦτα πάντα οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ τὴν ἐξόντωσιν τῶν Ἑλλήνων ἐσήμαινον.

Λαβόντες δὲ παρὰ τοῦ Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου ὁρισμὸν διὰ τὰ 16 ταῦτα αἰτήματα καὶ βασιλικὸν ἀπεσταλμένον πρὸς ἐφαρμογὴν αὐτοῦ περιέρχονται μετὰ τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα πρὸς ἐπιθεώρησιν (1836).

Ἀλλὰ μόλις παρέρχονται μετὰ ταῦτα 3 ἡμέραι καὶ οἱ Ἀρμένιοι παρουσιασθέντες μετὰ νέου ὁρισμοῦ, ζητοῦσι παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, παρόντων καὶ τῶν Φράγκων καὶ τῶν τῆς Ἀδελφότητος ἀντιπροσώπων α΄) νὰ μὴ ἀνοιχθῇ ἡ θύρα τῶν φράγκων, ἣν οὗτοι (οἱ ἀρμένιοι) διὰ λίθων ἔκλεισαν ἐν Βηθλεὲμ, β΄) νὰ ἀνεγείρωσι τὸν Ναὸν τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν καὶ νὰ ἔχωσι καὶ ἐντὸς τοῦ Κουβουκλίου ἁγίαν τράπεζαν, γ΄) νὰ ἐπισκευάσωσιν ἔν τε τῇ ἁγίᾳ Βηθλεὲμ καὶ ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως πάντα τὰ

ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ διασαλευθέντα. Διὰ ταῦτα πάντα οἵ τε ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀδελφότητος καὶ οἱ φράγκοι διεμαρτυρήθησαν ἐντόνως, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις οὐδεμίαν εἰς τὰς διαμαρτυρίας ταύτας δίδει ἀκρόασιν.

Οἱ Ἀρμένιοι ἅμ' ἔπος ἅμ ἔργον ἔρχονται καὶ περατοῦσι τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Ναοῦ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ἐγείρουσιν ἁγίαν Τράπεζαν ἐντὸς τοῦ αὐτόθι Κουβουκλίου, ἀναρτῶσι κανδήλας καὶ εἰκόνας, πλακοστρώνουσι τὸ ἔδαφος, ἱδρύουσι δωμάτια ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ κατηρειπωμένου Ναοῦ, καὶ τέλος ἄρχονται νὰ καταγράφωσι τὰ ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ βλαβέντα μέρη πρὸς ἐπισκευήν. Ἡ Ἀδελφότης βλέπουσα τὸν κίνδυνον ἐπικρεμάμενον ἐπὶ τῆς ἁρπαζομένης περιουσίας αὐτῆς, παρατάσσεται ἀφ' ἑνὸς ὡς εἰς πόλεμον κωλύουσα τὰς ἐπισκευὰς ἔν τε τῇ ἁγίᾳ Βηθλεὲμ, καὶ τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀποστέλλει Ταχυδρόμον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀθανάσιον, παριστῶσα μετὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὴν θέσιν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν τε Φράγκων καὶ τῶν Ἀρμενίων, ἐπικαλουμένη τὴν ταχεῖαν ἐπέμβασιν τῆς τε Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους.

Ὁ Πατριάρχης (τὴν 21 Ἰανουαρίου 1837) ἀναγγέλλει τὰ καθ ἕκαστα εἴς τε τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς μεγιστάνας τοῦ ἔθνους, οἵτινες εἰς τρεῖς συνεδριάσεις συναχθέντες γράφουσιν εἰς τὸν Σουλτάνον ἀναφορὰν παριστῶντες τὰς ἐπιθέσεις τῶν τε Φράγκων καὶ Ἀρμενίων κατὰ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, ζητοῦντες τὴν περιφρούρησιν τῶν ἐπ' αὐτῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων τοῦ ἔθνους καὶ παρακαλοῦῦντες ὅπως ἐκδοθῇ αὐτοκρατορικὸς ὁρισμὸς οὐ μόνον ἐπικυρῶν ταῦτα ὡς ἐθνικὰ

κτήματα, ἀλλὰ καὶ διατάττων ὅπως τὰ ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ παραβλαβέντα μέρη ἐπισκευασθῶσιν ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος. Τούτων δὲ πάντων γενομένων, λαμβάνει τὸν ἐν λόγῳ ὁρισμὸν (19 Φεβρουαρίου 1837) ὁ Πατριάρχης, ἀποστέλλει εἰς Αἴγυπτον, ἐπικυροῖ τοῦτον καὶ ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς, δι' ἰδιαιτέρου ὁρισμοῦ, καὶ εἶτα ἐπιτροπὴ παρουσιάσασα τοῦτον εἰς τὰς ἐπιτοπίους τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀρχάς, ἐξουδετεροῖ τούς τε Φράγκους καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ ἀναλαμβάνει ἐπισήμως ἡ Ἀδελφότης τὴν ἐπισκευὴν τῶν ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ βλαβέντων μερῶν. 1)

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τοὺς ὁρισμοὺς τούτους ἡ Ἀδελφότης δὲν δύναται νὰ ἐργασθῇ, διότι ἀφ' ἑνὸς οἱ μὲν Φράγκοι καὶ οἱ Ἀρμένιοι προξενοῦσι σκάνδαλα, ὁ δὲ Μεχμὲτ Ἀ-

1) Οἱ Φράγκοι κωλύουσι μὲν τὴν Ἀδελφότητα, ζητοῦσιν ὅμως τὴν σύμπραξιν αὐτῆς πρὸς κατασκαφὴν τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀρμενίων ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν. Ἡ Ἀδελφότης συμπράττει καὶ διὰ μιᾶς ἀναφορᾶς ἡμῶν τε καὶ ἐκείνων εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην βοηθοῦντες καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Δουδοβίκου, ὄντος τότε ἐν Ἱεροσολύμοις, διενεργεῖται ἀνάκρισις καὶ διὰ Διατάγματος ὀστοσταλέντος εἰς τὸν Μουσελλήμην τῆς Ἱερουσαλὴμ κατεφείπτεται ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ὑφ' ἡμῶν τε καὶ τῶν Φράγκων. Εἰς μάτην ἐγονυπέτουν οἱ Ἀρμένιοι πρὸ τοῦ Μουσελλήμη τοῦ ἱσταμένου ἐφίππου, εἰς μάτην ὁ Ἡγούμενος αὐτῶν ἐπέμενε μὴ ἐξερχόμενος τῆς ἐκκλησίας· τὰ πάντα ἀπέβησαν μάταια. Ὁ ναὸς ἐντὸς 3—4 ὡρῶν κατερειπώθη καὶ ἀνιδρύθη εἶτα ὑπὸ τοῦ Μουσελλήμη, πληρωθέντος καὶ ὑπὸ τῶν τριῶν φυλῶν ἀναλόγως. Τούτου δὲ ἕνεκα καὶ τὰς κλεῖς ἔκτοτε (1839) κατέχει Ὀθωμανός. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐξωφλήθη καὶ τὸ ὑπέρογκον χρέος διὰ τῶν ἐράνων τῶν διὰ τοῦ ἔθνους διενεργηθέντων.

λῆς ἀκυροῖ τὸν ὁρισμὸν αὐτῆς, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἄρχεται ὁ μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ πόλεμος, ὅστις καὶ κατέληξεν εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Αἰγύπτου εἰς τὸν Σουλτάνον (1840).

Ἡ Ἀδελφότης τότε ἀποστέλλει τὸν κατὰ τὸ 1837 ἐκδοθέντα ὁρισμὸν εἰς τὸν νέον Σουλτάνον Ἀπτουλμετζὶτ πρὸς ἐπικύρωσιν (1841). Ἀλλὰ ὁ Σουλτάνος ζητεῖ παρὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν χρηζόντων ἐπισκευῆς μερῶν, ἅτινα καὶ ὁρίζονται ὑπὸ τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς ὡς ἑξῆς: α') ὁ μολυβδοσκέπαστος μ γας κουπὲς τοῦ Παναγίου Τάφου ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν, β') τὸ ὑπ' αὐτὸν ἅγιον Κουβούκλιον διαρραγὲν ἤδη ὑπὸ σεισμοῦ, γ') τὸ εἰς τὸ μέρος τῶν Φράγκων προσκύνημα τοῦ «μή μου ἅπτου», δ') μία καμάρα εἰς τὸν βόρειον τοῖχον τοῦ ναοῦ, ε') ὅλος ὁ ναὸς χρήζων ἀσβεστοκονιάσεως· στ' ὅλος ὁ Ναὸς τῆς εὑρέσεως ὡς ἔχων ἀνάγκην πλακοστρώσεως καὶ ὁ κουμπὲς αὐτοῦ, ζ') τὸ μέρος τῆς ἀποκαθηλώσεως, η') τὰ κατηχούμενα τῶν Ἀρμενίων καὶ τὸ μέρος τῆς προσευχῆς αὐτῶν. θ') ἡ ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας πόλεως Ἁγία Αὐλὴ, ι', ὁ θρόνος τῆς ἁγίας Ἑλένης ὡς ἔχων ἀνάγκην ὑποστηρίξεως, ια') τὰ ὄπισθεν τῆς ἀχυβάδος δώματα τοῦ ἱεροῦ, ιβ') τὸ δῶμα τοῦ σπηλαίου τῆς εὑρέσεως, ιγ') ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ ἵνα πλακοστρωθῇ καὶ καλυφθῇ ἡ στέγη αὐτοῦ διὰ μολύβδου καὶ λευκανθῶσιν οἱ τοῖχοι δι' ἀσβέστου.

Ταῦτα πάντα ἀποστέλλει αὖτη εἰς τὴν Ὑψ. Πύλην. Ὁ δὲ Πατριάρχης λαβὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁρισμὸν καὶ βασιλικὸν ἄνθρωπον πρὸς ἐφαρμογὴν αὐτοῦ, ἀποστέλλει μετ' αὐτοῦ καὶ ἀρχιτέκτονα καὶ τέκτονας οἰκοδό-

μους καὶ ἄλλους ἐργάτας, ὡς καὶ τὸ ὑλικὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ (1842).

Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι ὡς εἶδον τὰ πάντα ἕτοιμα συμφωνοῦσι μετὰ τῶν Φράγκων [1] καὶ συμπαρασύρουσι μεθ' ἑαυτῶν δι' ἁδρῶν δεκασμάτων καὶ τὸν βασιλικὸν ἄνθρωπον τὸν ἐλθόντα ἐκ Κ)πόλεως ἵνα ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν διεκπεραίωσιν τῶν ἐπισκευῶν. Ὅτε δὲ κατὰ τὴν συνήθειαν κατῆλθεν ἡ ἐπιτόπιος ἀρχὴ μετὰ τοῦ βασιλικοῦ ἀπεσταλμένου, ἵνα ἀναγνώσῃ τὸν αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν ἐνάπιον τῶν ἄλλων ἐθνῶν καὶ νὰ γίνῃ ἡ ἔναρξις τῆς ἐργασίας, αἴφνης ὁ βασιλικὸς ἀπεσταλμένος ἐπιφέρει παρατηρήσεις ἀποφαινόμενος, ὅτι «τὸ Κουβούκλιον δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐπισκευῆς, ὁ μέγας Κουππὲς μικρᾶς μόνον χρήζει ἐπιδιορθώσεως, ὅτι τὰ πλακοστρώματα εἶναι περιττά, καὶ μόνον πλάκες τινὲς τεθραυσμέναι χρήζουσιν ἀντικαταστάσεως καὶ ἄλλα τοιαῦτα». Τέλος ἀνεγνώσθη ὁ ὁρισμός, καὶ ἡ Ἀδελφότης ἤρξατο τῶν ἐπισκευῶν ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κουπὲ, ὁπότε βλέπει τὴν ἑπομένην, ὅτι ὁ βασιλικὸς ἀπεσταλμένος, ὅστις ἦλθεν ὡς ἁπλοῦς μόνον ἐφαρμοστὴς τοῦ ὁρισμοῦ, ἄρχεται νὰ τὴν ἐμποδίζῃ. Δι' ὃ καὶ

1) Ἐκτὸς τούτου οἱ Ἀρμένιοι, ἐπειδὴ ἐγνώριζον ὅτι οἱ προτκυνηταὶ ἠδύναντο νὰ λάβωσιν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ἐπισκευάς, καὶ θὰ ἐπερατοῦτο ἐγκαίρως τὸ ἔργον, πρὶν ἡ προφθάσωσι νὰ ραδιουργήσωσι παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων (1842) ἐν καιρῷ τῆς λιτανείας ἐπιτίθενται αἴφνης κατ' αὐτῶν καὶ διὰ σφοδρῶν λακτισμάτων καὶ κτυπημάτων διώκουσιν ἀπ' ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου καὶ ἀπωθοῦσιν ἐντὸς τοῦ Καθολικοῦ. Εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην λαβὼν μέρος ὁ στρατὸς, ἀνεχαίτισεν αὐτοὺς ἄνευ οὐδενὸς δυστυχήματος, πλὴν τῆς ἀτοβολῆς δύο ἐγγύων.

βλέπουσα ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ πράξῃ ἐν τῷ Ναῷ, ἄρχεται τῶν ἐπισκευῶν τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ περὶ τὰ μέσα Μαΐου 1848 καὶ συμπληροῖ ταύτας (ἐκτὸς τοῦ ἁγίου Σπηλαίου), κατὰ Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Εἶτα δὲ ἄρχεται τῆς ἐπισκευῆς τοῦ ἁγίου Σπηλαίου, ἀλλ' ἀπαντᾷ τρομερὰν παρὰ τῶν Φράγκων ἀντίστασιν, διότι οὗτοι ἔχοντες κεκαλυμμένην τὴν ὀροφὴν αὐτοῦ διὰ παραπετασμάτων, κατ' οὐδένα τρόπον συγκατένευον εἰς τὴν ἐπισκευὴν αὐτοῦ εἰμὴ ἐπὶ τῷ ῥητῷ ὅρῳ ὅπως μετὰ τὴν ἐπισκευὴν τεθῶσι καὶ αὖθις, πρᾶγμα ὅπερ δὲν παρεδέχετο ἡ Ἀδελφότης, διότι μετὰ τὴν ἐπισκευὴν καὶ τὸν δι' εἰκόνων καλλωπισμὸν αὐτῆς, οὐδένα λόγον εἶχεν ἡ ὕπαρξις παραπετασμάτων. Ἑτοιμάζονται λοιπὸν οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ ἔνοπλοι πρὸς ἐπισκευὴν, ἑτοιμάζονται καὶ οἱ Φράγκοι, ἔνοπλοι καὶ οὗτοι πρὸς παρακώλυσιν αὐτῶν. Ἐν ᾧ δὲ ἀμφότερα τὰ μέρη ἦσαν ἕτοιμα νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀλλήλων, ἐπεκράτησε μία μετριωτέρα ἰδέα ἐν τοῖς ἡμετέροις, καθ' ἣν νὰ παύσῃ πρὸς καιρὸν ἡ ἐργασία διὰ τὴν προσέγγισιν τῆς ἑορτῆς, καὶ ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ νὰ ζητηθῇ αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ πρὸς τὴν ἄρσιν τῶν παραπετασμάτων.

Ἀλλὰ τί συμβαίνει ἐν τῷ μεταξύ: Οἱ Φράγκοι δεκάσαντες ἁδρῶς τὸν βασιλικὸν ἄνθρωπον, πείθουσι καὶ γράφει εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἀναιροῦντα τὰ τοῦ ὁρισμοῦ καὶ ζητῶν νὰ δοθῇ εἰς τοὺς Φράγκους ὁρισμὸς, δι' οὗ νὰ ἀπαγορεύῃ τὴν περαιτέρω ἐργασίαν τῶν ἐπισκευῶν. Πράγματι δίδεται εἰς τοιοῦτος ὁρισμὸς εἰς τοὺς Φράγκους καὶ ἡ ἐργασία ἡμῶν παύει. Ἀλλὰ δὲν παρέρχονται πολλαὶ ἡμέραι καὶ τὴν πρώτην Φεβρουαρίου ἔρχεται ἕτερος, καὶ

πάλιν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ, διατάττων νὰ κρημνισθῶσιν, ὅσα ἐκτίσαμεν εἴτε ἐν Βηθλεὲμ εἴτε ἀλλαχοῦ που. Ἡ Ἀδελφότης εὑρίσκεται πρὸ ἀπροόπτου τε καὶ ἀπροχωρήτου. Ὁ βασιλικὸς ἀπεσταλμένος ὁ δεκασθεὶς ἐπιμένων εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν δύο τούτων ὁρισμῶν, ζητεῖ νὰ καταστραφῇ ἡ κλίμαξ, ἣν ἐκτίσαμεν πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς ἐκκλησίας ἵνα εἰσερχώμεθα εἰς τὸ Μοναστήριον, καὶ αἱ δύο βαθμῖδες ἃς ἐκτίσαμεν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ καθολικοῦ, διότι τὸ ἔδαφός του ἦν ὑψηλότερον τοῦ ἄλλου ἐδάφους. Ἡ Ἀδελφότης εἰς οὐδέτερον τούτων συγκατατεθεῖσα ἀναγγλλει τὰ συμβαίνοντα εἰς τὸν Πατριάρχην ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἀλλ' ὢ τῆς δυστυχίας! Μόλις ἀπέρχεται ὁ ταχυδρόμος εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρουσιάζονται οἱ Ἀρμένιοι μετὰ ἑτέρου ὁρισμοῦ αὐτοκρατορικοῦ, ἐπιτάττοντος, ὡς ἔλεγεν ὁ Πασσιᾶς καὶ ὁ βασιλικὸς ἀπεσταλμένος, τὴν ἐξίσωσιν αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς ἐν γένει ἐν τῇ ἁγίᾳ Βηθλεέμ. Ἡ Ἀδελφότης ζητεῖ νὰ ἀναγνωσθῇ ἔτι ἅπαξ ὁ ὁρισμὸς, ὁπότε παρουσιάζεται ὅτι οὗτος δὲν διέταττε τὴν ἐξίσωσιν ἀλλὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων τῶν Ἀρμενίων ὡς καὶ πρότερον (διότι εἶχον γράψει ψευδῶς εἰς τὴν Ὑφηλὴν Πύλην ὅτι εἴχομεν ἀποβάλει κανδήλας ἰδικάς των καὶ ἄλλα πολλά). Ἡ Ἀδελφότης λαβοῦσα τὸν λόγον λέγει: «Ἐπειδὴ βλέπομεν ὅτι παρὰ τὸν ὁρισμὸν τὰ πράγματα γίγνονται καὶ σχεδὸν βία δουλεύει, ἰδοὺ ὁ ναὸς ὅλος ἐστὶν εἰς τὴν ἐξουσίαν ὑμῶν καὶ ποιήσατε ὡς θέλετε». Ταῦτα εἰπόντες οἱ ἡμέτεροι ἔφυγον. Ἀλλ' ὁ Πασιᾶς καὶ ὁ βασιλικὸς ἀπεσταλμένος μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιτείνωσι περισσότερον τὰ πράγματα, ἐπέτρεφαν εἰς τοὺς Ἀρμε-

νίους α') νὰ ἀναρτήσωσι κανδήλας εἰς τὸ ἑαυτῶν μέρος ὅπως ἤθελον, καὶ ἕνα πολυέλαιον· β') νὰ ἔχωσι καὶ αὐτοὶ μεγάλην κλεῖδα τῆς ἔξω θύρας ὡς καὶ ἡμεῖς, καὶ γ') νὰ ἔχωτι τὴν βόρειον πύλην τοῦ Σπηλαίου εἰς τὴν ἐξουσίαν των, ἧς ἐλαβον καὶ τὴν κλεῖδα, οὖσαν τέως ἡμετέραν.

Οὕτω δὲ διωργανώθησαν τὰ πράγματα, διότι τοιουτοτρόπως ἤθελον οἱ δύο δεκασθέντες, ὅ τε Πασιᾶς καὶ ὁ βασιλικὸς ἀπεσταλμένος. Ἀλλὰ τὸ πλέον ὀδυνηρὸν διὰ τὴν Ἀδελφότητα, εἶναι ὅτι τὴν 9ην Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους οἱ Ἀρμένιοι φέρουσι καὶ ἕτερον ὁρισμὸν διατάττοντα νὰ ἐξαφανισθῇ πᾶς τῶν Ἑλλήνων νεωτερισμός. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον, ἦρεν ἡ Ἀδελφότης τὰς δύο βαθμίδας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τοῦ Καθολικοῦ, καὶ 7 κανδήλας, ἃς εἶχεν ἀναρτήσει εἰς τὰς κολώνας τῆς βασιλικῆς. Μετὰ πολλὰς ὅμως παρακλήσεις διετήρησε τὴν κλίμακα τὴν ἀνερχομένην εἰς τὸ Μοναστήριον.

Ἀλλ' ἡ Ἀδελφότης λαβοῦσα μαρτυρίας παρά τε τῶν Βηθλεεμιτῶν καὶ Ἱεροσολυμιτῶν Ὀθωμανῶν προυχόντων, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Μουλλᾶ, καθ' ἃς, πάντα τὰ τοῖς Ἀρμενίοις ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης παραχωρηθέντα, ὡς καὶ πάντα τὰ νῦν ζητούμενα εἶναι ἄδικα, ἀποστέλλει ταύτας τῷ Πατριάρχῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ταύτας ἀνακοινώσας ὁ Πατριάρχης εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν, καὶ εἰς τοὺς προκρίτους τοῦ Ἔθνους, ὡς καὶ τὴν ζημίαν, ἣν προὐξένησαν ἡμῖν οἵ τε Ἀρμένιοι καὶ οἱ Φράγκοι, ζητεῖ νὰ λάβῃ τὸ ἔθνος δραστικὰ καὶ αὖθις μέτρα, διότι ὁ ἀγὼν καὶ πάλιν κατέστη σπουδαῖος ἐν τοῖς Ἁγίοις Τόποις. Πράγματι τὸ ἔθνος ὑποβαλὼν ἀναφορὰν κοινῇ ὑπογεγραμμένην, διαμαρτύρεται ἐντόνως κατὰ τῆς κατα-

πατήσεως τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, ὁ δὲ Σουλτάνος ἀποστέλλει κρυφίως εἰς τὸν Σερασκὲρ πασσιᾶν τῆς Βηρυττοῦ, καὶ οὗτος εἰς τὸν Πασσιᾶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, διατάττων ἵνα ἐπιστραφῇ ἡμῖν ἡ μεγάλη κλεὶς τῆς ἔξω θύρας καὶ καταβιβασθῶσιν αἱ κανδῆλαι, ἃς οἱ Ἀρμένιοι εἶχον ἀταρτήσει νεωστὶ, ὅπερ καὶ ἐγένετο, τιθέντες μάλιστα καὶ κλεῖθρον νέον, ἵνα μή τις ἑτέρα διαφιλονεικία ἐν τῷ μέλλοντι ἀναφυῇ.

Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι τὸ τοιοῦτο μὴ ἀνεχθέντες συμφωνοῦσι μετὰ τῶν Λατίνων, ἀποσπῶσι τὴν κλειδαριὰν τὴν ὁποίαν ἡ Κυβέρνησις εἶχε βάλει καὶ περιφέρουσιν ἀνὰ τὴν πόλιν ὡς τρόπαιον. 1)

Τὸ γεγονὸς ἀκούσασα ἡ Κυβέρνησις προσεκάλεσε τούς τε Φράγκους καὶ τοὺς Αρμενίους παρ' ἑαυτῇ. Καὶ τοὺς μὲν πρώτους τοὺς ᾠκειοποιουμένους τὸ κλεῖθρον, διότι δῆθεν ἐφερε λατινικὴν ἐπιγραφὴν ἀπέδειξε ψεύστας, τοὺς δὲ δευτέρους τοὺς διϊσχυρισθέντας ὅτι ἡ θύρα ἀνέκαθεν ἀνῆκεν αὐτοῖς, ἀπέδειξε δολίους. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σαρασκὲρ πασιᾶς τῆς Δαμασκοῦ μαθὼν παρ ἡμῶν τὰ γενόμενα, διατάττει καὶ τίθεται αὐθωρεὶ νέον κλεῖθρον καὶ ἀναρτῶνται καὶ αἱ κανδῆλαι ἡμῶν, ἃς εἶχον καταβιβάσει ἐκ τῶν κολωνῶν, ὡς εἴπομεν.

Ἀλλὰ ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ζητημάτων, ὤφειλον νὰ

1) Ὁ Μητροπολίτης Βηθλεὲμ ἀκούσας τὸν κρότον τῆς ἀποσπάσεως τοῦ κλείθρου ἔσπευσε μετά τινων μοναχῶν ἵνα ἴδῃ τὰ τρέχοντα. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι ὥρμησαν κατ' αὐτῶν, καὶ τὸν μὲν ἐκ τῆς γενειάδος, τὸν δὲ ἐκ τῆς κόμης, τὸν δὲ ἐκ τοῦ τραχήλου ἁρπάσαντες ἔδειραν ἀνηλεῶς

λυθῶσι καὶ τὰ ἑξῆς· α') τὸ ζήτημα τοῦ σαρώματος ἐν τῷ ἁγίῳ Σπηλαίῳ, β' τὸ ζήτημα τῶν κανδηλῶν, ἃς οὗτοι ἀνήρτησαν ὡς εἴδομεν, εἰς τὸ ἑαυτῶν μέρος, ἄνευ οὐδενὸς δικαιώματος, καὶ γ') τὸ ζήτημα τοῦ ἀντικλειδίου ὅπερ εἶχον μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς κλειδαργιᾶς. Ἡ Ἀδελφότης ἐκεῖνο μὲν τὸ ἔτος ἕνεκεν πολιτικῶν ταραχῶν 1 οὐδὲν ἔτραξεν, οὐχ ἧττον τὸ ἑπόμενον ἔτος κατήγγειλε τοὺς ἀρμενίους εἴς τε τὴν Βηρυττὸν καὶ Κωνσταντινούπολιν, ὅτε καὶ ἀποστέλλεται καὶ αὖθις διάταγμα παρὰ τοῦ Σερασκὲρ πασιᾶ τὴν 21 Ἰουλίου διατάττων τὴν λύσιν τῶν ἀνωτέρω ζητημάτων ὑπὲρ ἡμῶν. Τὸ διάταγμα τοῦτο δεξάσα ἡ Ἀδελφότης εἰς τὸν πασιᾶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ζητεῖ παρὰ τῶν Ἀρμενίων τὴν ὑποχώρησιν εἰς τὰ τρία ἀνωτέρω ζητήματα, ἀλλ' οὗτοι ἀρνοῦνται. Ἡ Κυβέρνησις θέλουσα νὰ φανῇ ὅτι δῆθεν ἐργάζεται, καταβιβάζει μόνη τὰς κανδήλας, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ὠὰ καὶ τὸν πολυέλαιον, διότι οἱ Ἀρμένιοι στρεψοδικήσαντες εἶπον ὅτι ὁ ὁριτμὸς μόνον κανδήλας διαλαμβάνει, οὐχὶ ἀλύσους, ὠὰ καὶ πολυελαίους). Ἀγανακτήσασα δὲ ἡ Ἀδελφότης, ἀφῆκε τόν τε πολυέλαιον καὶ τὰς ἁλύσους μετὰ τῶν ὠῶν, ζητήσασα τὸ ἀντικλεῖδι, ὅπερ παρὰ προσδοκίαν ἔλαβε μετὰ ὀκτὼ ἡμερῶν ἀγῶνα παρὰ τοῦ Πασιᾶ, εἰς ὃν οὗτοι τὸ ἐνεχείρησαν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τοῦ σαρώματος τῶν παρα-

1) Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀνεπετάσθη Γαλλικὴ σημαία ἐν τῷ Γαλλικῷ Προξενείῳ, ἣν ἰδόντες οἱ Ὀθωμανοὶ ἠγέρθησαν εἰς ἐπανάστασιν, θέλοντες νὰ φονεύσωσι τὸν Πρόξενον, ἂν δὲν κατεβίβαζε τὴν σημαίαν.

θύρων τοῦ Σπηλαίου διέταξεν ὁ Πασιᾶς νὰ σαρώνωμεν ἡμεῖς. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι καιροφυλακτοῦντες 13 τὸν ἀριθμὸν ἔνοπλοι ἐπιτίθενται κατὰ τῶν σαρωνόντων τριῶν ἡμετέρων μοναχῶν, καὶ ἀφίνουσιν ἡμιθανεῖς. Οἱ ἡμέτεροι καταγγέλλουσι τούτους εἰς τὸν πασιᾶν, ἀλλ' οὗτος ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀπαντήσεως λέγει εἰς τοὺς ἡμετέρους· «Ἂν λοτε ἐὰν οὗτοι οὕτω ποιήσουσιν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς χεῖρας ἔχετε ἀνταμείψατε αὐτούς». Τὴν ἐπομένην ὁ Μητροπολίτης Βηθλεὲμ προσκαλέσας 4 τῶν Ὀθωμανῶν προϋχόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰδοποιήσας καὶ εἰς τὴν πόλιν ὅτι θὰ γίνῃ τὸ σάρωμα τῶν παραθύρων τῆς βορείου πύλης ἐπαναλαμβάνει τὸ σάρωμα. Ἀλλὰ μόλις ἄρχονται τοῦ σαρώματος ἐπιτίθενται καὶ πάλιν οἱ ἀρμένιοι μετὰ ξύλων καὶ ροπάλων. Τότε οἱ χριστιανοὶ τῆς Βηθλεὲμ ὁρμήσαντες ἀνταπέδωκαν αὐτοῖς τὰ ἴσα. Ἀνεφέρθησαν δὲ εἶτα καὶ οὗτοι εἰς τὸν Πασιᾶν. ἀλλ' οὗτος ἀντὶ πάσης ἄλλης ἱκανοποιήσεως ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἀδελφότητα νὰ ζητήσωσι συγγνώμην, καὶ συμφιλιωθῶσι. Τὸ μάθημα τοῦτο ἐσωφρόνισε πρὸς καιρὸν τοὺς Ἀρμενίους, ἀλλὰ δυστυχῶς ἕνεκεν τῶν συνεχῶν ἐπιθέσεων καὶ ἀνησυχιῶν αὐτῶν, ἡ Ἀδελφότης ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ αὐτοῖς δικαιώματα τινὰ ἐπὶ τῆς μικρᾶς σιδηρᾶς θύρας, τῷ 1846 καὶ οὕτω ἡσύχασαν. Ἀλλὰ τὰ προσκυνήματα πίπτουσιν εἰς ἑτέραν παριπέτειαν.

ΛΒ'.

Κατὰ τὸ ἔτος 1847 οἱ φράγκοι σκέπτονται νὰ ὑπεξαιρέσωσι τὸν ἀστέρα ἡμῶν, τὸν ὄντα ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς Γεννήσεως καὶ νὰ θέσωσιν ἴδιον. Ἀνοίγουσιν ὑπόνομον

ὑπὸ τὸ μοναστήριον αὐτῶν, διέρχονται διὰ τοῦ νεκροταφείου αὐτῶν, καὶ εἶτα διὰ τοῦ νοτίου μέρους τοῦ ἡμετέρου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ φθάσωσιν ἐντὸς τῆς Βασιλικῆς τῆς Βηθλεὲμ, τῆς οὔσης κάτωθεν κατακένου. Ἀλλὰ τοῦ ἡμετέρου νεκροταφείου πεσόντος ἐντὸς τοῦ ὑπονόμου, ἀπεκαλύφθη ἡ δολιότης καὶ ὁ καταχθόνιός των σκοπὸς, καὶ οὕτω τῇ ἐντόνῳ καταγγελίᾳ τῆς Ἀδελφότητος πρὸς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς, ἐματαιώθη ὁ σκοπός των.

Δι' ὃ καὶ ἡμέραν τινὰ ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ Μητροπολίτου Βηθλεὲμ ἐξερχομένου μετὰ τοῦ ἰατροῦ τοῦ Νοσοκομείου ἡμῶν, ἐκ τῆς θύρας τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ, μετὰ ροπάλων, οὓς καὶ ἀφίνουσιν ἡμιθανεῖς. Τὸ πρᾶγμα τοῦτο ὡς ἐκτὸς τῆς Μονῆς γενόμενον, ἤρξατο ἀμέσως νὰ διαδίδεται. Ἦν ἡ ὥρα 8 1)2 τουρκιστὶ, ὁπότε κατὰ τὰς 9 θὰ ἤρχιζεν ὁ ἑσπερινός. Οἱ Φράγκοι εἰσελθόντες ἐντὸς τοῦ Ναοῦ καὶ εὑρόντες τοὺς Ἀρμενίους, κατατραυματίζουσι καὶ τούτους μέχρι θανάτου.

Ὁ νεωκόρος βλέπει τὴν πάλην, μὴ γνωρίζων ὅμως ὅτι ὁ Μητροπολίτης κεῖται ἔξω νεκρὸς μετὰ τοῦ ἰατροῦ, νομίζει ὅτι μόνον κατὰ Ἀρμενίων ἔχουσιν οἱ Φράγκοι, ἔρχεται ἡ ὥρα τοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ κρούει τὸν κώδωνα διὰ τὴν ἀκολουθίαν. Ὁ λαὸς δὲ τῆς Βηθλεὲμ ἀκούσας τὸν κώδωνα καὶ γνωρίζων ὅτι συμπλοκὴ συνέβη μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Φράγκων, νομίζει τὸν κώδωνα προσκλητήριον διὰ τὴν μάχην, τρέχει μετὰ ροπάλων, ὁπότε ἔξω τῆς θύρας τοῦ Ναοῦ συναντᾷ τὸν Μητροπολίτην καὶ τὸν ἰατρὸν ἡμιθανεῖς. Εἰσέρχεται ἐντὸς τῆς Βασιλικῆς καὶ τοῦ Καθολικοῦ, λαμβάνει καὶ αὐτὸς μέρος κατὰ τῶν Φράγκων, καὶ ἐπέρχεται μία ὀχλαγωγία ἀπερίγραπτος. Τῆς

ὀχλαγωγίας δὲ ταύτης δραξάμενοι οἱ Φράγκοι εἰσέρχονται διὰ τῆς ΒΔ. πύλης τοῦ Σπηλαίου, κλείουσι τὴν Β. καὶ Ν. θύραν αὐτοῦ, ἀποσπῶσι τὸν ἀστέρα καὶ λάθρα ἀναχωροῦσιν. 1)

Ἡ Ἀδελφότης ζητεῖ τὸν ἀπολεσθέντα ἀστέρα της. Οἱ Φράγκοι ζητοῦσιν ἐπίσης τὸν ἀπολεσθέντα ἀστέρα των, διότι ἰσχυρίζοντο ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἀνῆκεν εἰς αὐτούς. 2 Ἡ Ρωσσία ὑποστηρίζει εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο τοὺς Ἕλληνας, ἡ Γαλλία ὑποστηρίζει τοὺς Φράγκους, καὶ γεννᾶται ἐντεῦθεν ὁ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας ἀφ' ἑνὸς καὶ Ρωσσίας ἀφ' ἑτέρου Κριμαϊκὸς ἐκεῖνος πόλεμος τῷ 1854, μετὰ τὸν ὁποῖον ἐλήφθη ἀπόφασις, ἥτις καὶ ἐπρωτοκολλήθη, καθ' ἣν αἱ τρεῖς Δυνάμεις ἐκ συμφώνου, Ρωσσία, Γαλλία καὶ Τουρκία, ἔμελλον νὰ ἀντικαταστήσωσιν ἀτὸ κοινοῦ τὸν ἀστέρα, οὗπερ γενομένου ἔλαβε πέρας τὸ ζήτημα.

Ἀλλ εἰς τὴν συνδιάσκεψιν ταύτην τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Δυνάμεων περὶ τοῦ ἀστέρος ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐπισκευῆς τοῦ μεγάλου Τρούλλου τοῦ Ἁγίου Τάφου, ἥτις θὰ ἐγίνετο ὑφ' ἡμῶν κατὰ τὸ 1842 δυνά-

1) Ταῦτα ἐγνώσθησαν ὕστερον ἐκ τῶν ἀναρρίσεων, ἃς διενήργησεν ὁ Πασιὰς τῆς Ἱεροσολύμων παρὰ τὰς παραλόγους ἀξιώσεις τοῦ Γάλλου Πουζζύλου, ὅπως οὗτος διενεργήσῃ ταύτας.

2) Τὸν ἀστέρα τοῦτον ἔλιπαν ἄλλοτε οἱ Λατῖνοι λάθρα καὶ δίκης γενομένης ἐκέρδισεν ἡ Ἀδελφότης· ἀλλ' ἔπεσεν εἰς τὸ σφάλμα νὰ ἀφήσῃ τὸν ἴδιον ἀστέρα μὲ τὴν Λατινικὴν ἐπιγραφὴν καὶ νὰ θεωρῇ τοῦτον ἰδικόν της, ὡς ἀπεφάνθη ἡ Κυβέρνησις. Νῦν δὲ οἱ Φράγκοι κλέψαντες αὐτὸν ζητοῦσι τοῦτον παρ' ἡμῶν, ὅτι δῆθεν ἦν ἰδικός των καὶ τὸν ὑπεξαιρέσαμεν ζητοῦντες νὰ θέσωσιν ἴδιον.

μει τοῦ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μετζὶτ ἐκδοθέντος αὐτοκρατορικοῦ Διατάγματος καὶ ἀντέστησαν οἵ τε Φράγκοι, ὧν ὄπισθεν ἦν ἡ Γαλλία, καὶ οἱ Ἀρμένιοι.

Κατὰ τὴν διάσκεψιν ταύτην ἀπεφασίσθη, ὅπως ἐπισκευασθῇ ὁ Τροῦλλος ὑπὸ τῶν τριῶν Δυνάμεων, Ρωσσίας, Γαλλίας καὶ Τουρκίας, ἐπὶ τῷ ὄρῳ ὅμως, ὅπως διαφυλαχθῇ τὸ ἀρχαῖον καθεστὼς, ἄνευ προσθήκης καὶ ἀφαιρέσεως τῶν δικαιωμάτων τῶν δύο ἐθνῶν. Ἤρξατο ἡ ἐργασία ὁπότε παρετηρήθη ὅτι καὶ τὸ κύμβαλον, ὅπερ ἐνόμιζον στερεὸν, εἶχεν ἀνάγκην ἐπισκευῆς. Ἡ Ἀδελφότης ἀνθίστατο εἰς τὴν ἐπισκευὴν τούτου, διότι δὲν εἶχε ληφθῇ ὑπ ὄψιν καὶ διότι ἔβλεπεν ὅτι τούτου ἐπισκευαζομένου καταστρέφονται αἱ ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνες αὐτῆς. Ἐπὶ τέλους δέχεται, ἐπὶ τῷ ὄρῳ ὅμως μετὰ τὴν ἐπισκευὴν νὰ τεθῶσι καὶ αὖθις αἵ τε εἰκόνες καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαί. Ἀλλ οἱ Λατῖνοι καὶ συνεπῶς ἡ Γαλλία ἀνθίστανται εἰς τὸν ὅρον τοῦτον. Ἡ Ἀδελφότης τότε εὑρίσκεται πρὸ διλήμματος· ἢ ἔπρεπε νὰ ἐπιμένῃ καὶ νὰ μένῃ ἀνεπισκεύαστος ὁ ἑτοιμόρροπος Τροῦλλος καὶ νὰ γένῃ καὶ αἰτία διενέξεως Ρωσσίας καὶ Γαλλίας, ἢ νὰ παραιτηθῇ τῶν δικαιωμάτων της. Προὐτίμησε λοιπὸν τὸ δεύτερον χάριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος καὶ τὴν 2αν Ἰανουαρίου 1867 ἤρξατο ἡ ἐπισκευὴ, ἥτις καὶ διήρκεσε μέχρι τοῦ 1869.

Τὸ δὲ 1872 οἱ Φράγκοι δημιουργοῦσιν ἡμῖν ἐν τῷ Σπηλαίῳ τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ ἕτερον ἐπεισόδιον. Ἐπιχειροῦσι νὰ ἀλλάξωσι τὰ παλαιωθέντα παραπετάσματα αὐτῶν, ἅτινα ὡς ἐκ τοῦ χρόνου εἶχον διαφθαρεῖ, καὶ κατασκευάζουσιν ἕτερα τόσον εὐρέα, ὥστε καλύπτουσιν οὐ μόνον

τὰς ἀνηρτημένας ἐπὶ τῶν τοίχων εἰκόνας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ περισσότερον χῶρον ἢ πρότερον. Διὸ καὶ ἡ Ἀδελφότης παρατηρήσασα φιλικῶς τοῖς φίλοις, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ περικοπῶσι τὰ παραπετάσματα, ἵνα διαφυλαχθῇ τὸ ἀρχαῖον καθεστὼς καὶ μὴ ὑπακούσασι, διαμαρτύρεται ἐντονώτατα εἰς τὴν ἐπιτόπιον ἀρχήν. Ἀλλὰ καὶ αὕτη διὰ τῶν ἀναβολῶν κατεδαπάνα τὸν χρόνον ἄνευ ἀποτελέσματος.

Ἡ Ἀδελφότης ἀναγκάζεται νὰ ἀναλάβῃ μόνη τὸν ἀγῶνα, καταβιβάζει τὰ παραπετάσματα τῶν φράγκων, καὶ πάντα νεωτερισμὸν καταργεῖ. Ἀλλὰ συνήφθη πεισματώδης μάχη, καθ' ἣν ἔπεσαν πολλοὶ νεκροὶ καὶ τραυματίαι. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ Ἀδελφότης δὲν ἠδυνήθη οὔτε τὴν ἐπισκευὴν νὰ κάμῃ, ἀλλ' οὔτε τὰ παραλόγως τεθέντα παραπετάσματα νὰ ἐκβάλῃ διὰ παντὸς ἐκεῖθεν, ἕνεκα τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τῶν πραγμάτων. 1) Οὐχ ἧττον ὅμως ἠδυνήθη τὰ ἐνεργείᾳ τῆς Γαλλίας τεθέντα νέα παραπετάσματα νὰ κανονίσῃ ὅπως ἦσαν πρότερον.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ μάχη αὕτη ἐγένετο ἐν καιρῷ νυκτὸς, ἡ Κυβέρνησις ἔκτοτε μέχρι σήμερον διατηρεῖ τρεῖς στρατιώτας ἐν τῷ Ναῷ τῆς Βηθλεὲμ, ὧν εἷς διαμόνει ἐντὸς τοῦ ἁγίου Σπηλαίου, νύκτα τε καὶ ἡμέραν, φυλάττων τὴν τάξιν.

---

1) Κατὰ τὸ 1872 ἐγένετο τὸ Βουλγαρικὸν Σχίσμα, ὅπερ ὡς ἀποτέλεσμα ἔσχε διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων τὴν κατὰ τῆς Ἀδελφότητος μῆνιν τῆς Ρωσσίας. Αὕτη μὴ οὖσα εὐχαριστημένη ἐκ τῶν πραγμάτων, οὐ μόνον δὲν ὑπεστήριξε τὴν Ἀδελφότητα κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἠθικῶς, ἀλλὰ καὶ ὑλικῶς ἐζημίωσεν, ἀποστέλλουσα τὰς προσόδους τῶν ἐν Ρωσσίᾳ κτημάτων τοῦ Ἁγίου Τάφου ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς Ἀραβοχώνους.

Ἀλλ' ἡ Βηθλεὲμ ὡς ἐκ τῆς ἀοριστίας τῶν ζητημάτων καὶ τῆς κλίσεως τῶν τε φράγκων καὶ τῶν ἀρμενίων πρὸς ἁρπαγὴν, παρίστα μέχρι σήμερον καὶ θὰ παριστᾷ καὶ εἰς τὸ μέλλον θέατρον πολέμου. Οἱ φράγκοι ἀνοίξαντες διὰ τῆς βίας θύραν, βλέπουσαν ἐντὸς τῆς Βασιλικῆς εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέρχωνται δι' αὐτῆς μόνον διὰ τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπηρεσίαν. Τῷ 1886 ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Σπυρίδωνος Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου ἐν Βηθλεὲμ, τοῦ νῦν πρῴην Πατριάρχου Ἀντιοχείας, δοκιμάζουσι πρώτην φορὰν νὰ ὁδηγήσωσι διὰ τῆς θύρας ἐκείνης καὶ τοὺς προσκυνητὰς αὐτῆς. Ὁ ἐν λόγῳ ἀρχιερεὺς διεξάγει ἀγῶνα ἐναντίον αὐτῶν ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς πληθύος ἐκείνων οὐδὲν κατωρθοῖ. Αὐθημερὸν δὲ διαμαρτυρηθεὶς ἐντόνως εἰς τὴν ἐπιτόπιον Κυβέρνησιν διὰ σθεναρᾶς ἐπιστολῆς ἣν συνέθηκεν ὁ παρ' αὐτῷ φιλοξενούμενος ἀοίδιμος ἀρχιεπίσκοπος Λάτας, ἀναγγέλλει εἶτα τὰ συμβάντα διὰ τοῦ ἰδίου ἀρχιερέως διὰ ἑτέρας ἐκθέσεως πάλιν ὑπὸ τοῦ ἰδίου γραφείσης εἰς τὸν τότε πατριάρχην ἀοίδιμον Νικόδημον. Τὸ πρᾶγμα ἐλήφθη ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν καὶ διενεργεῖτο ἡ κώλυσις τῆς περαιτέρω παρανομίας τῶν φράγκων. ὁπότε παρὰ προσδοκίαν ὁ ἐν λόγῳ ἀρχιερεὺς βλέπει αἰφνης τὸν ἀρχιμανδρίτην Προκόπιον κομίζοντα αὐτῷ ἐπιστολὴν ἐκ μέρους τοῦ Πατριάρχου Νικοδήμου διατάττουσα αὐτὸν, ὅπως εἰς τὸ ἑξῆς μὴ ἀντίστῃ τοῖς φράγκοις. Μετ' ἄλγους καρδίας ἀναγνοὺς ταύτην δὲν διέλειψε νὰ διαμαρτυρηθῇ καὶ κατὰ τῆς διαγωγῆς ταύτης τοῦ Νικοδήμου. 1)

---

1) Ὁ Π. Νικόδημος ἴσως ὑπεχώρησε διὰ νὰ ὑποχωρήσωσιν οἱ φράγκοι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν παραθύρων τῆς Βασιλικῆς, ἅτινα, τῶν ὑέλων αὐτῶν πάντων θραυσθέντων, οὐ μόνον δυσειδῆ παρίστων

Σήμερον δὲ οἱ φράγκοι μετὰ τῶν προσκυνητῶν ἐξέρχονται ἐπισήμως ψάλλοντες πρὸ αὐτῶν καὶ ποιοῦντες καὶ καὶ ἐλιγμὸν ἐν τῇ πορείᾳ των περὶ δύο κίονας οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ θὰ γίνωσι τρεῖς, καὶ εἶτα ὅλοι, καὶ εἶτα λιτανεία ἐπίσημος, καὶ κατάκτησις τῆς Βασιλικῆς, ἐφ' ἧς οὐδὲν εἶχον δικαίωμα.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ 1889 οἱ Φράγκοι δημιουργοῦν ἕτερον ἐπεισόδιον. Ἔθηκαν κατὰ νοῦν νὰ κωλύσωσι πάσῃ δυνάμει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐξέρχηται ἐκ τῆς βορείας πύλης τοῦ Σπηλαίου εἴτε ἱερεὺς ἐνδεδυμένος τὴν ἱερατικὴν στολήν, εἴτε ἀρχιερεὺς τὰς καθημερινὰς ἢ καὶ νὰ ἐξάγωμεν ἐκεῖθεν τὸ ἀντίδωρον. Πάντοτε προσεπάθουν νὰ κωλύσωσιν ἡμᾶς, ἀλλὰ πάντοτε διηρχόμεθα τύπτοντες καὶ τυπτόμενοι. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οἱ φίλοι μετεχειρίσθησαν καὶ περίστροφα. Πατριαρχικὸς Ἐπίτροπος ἦν ὁ ἴδιος ὁ νῦν Μακαριώτατος πρώην Πατριάρχης Ἀντιοχείας Σπυρίδων, ὅστις ἐξοικειωθεὶς πλέον μετὰ τῶν ἀγώνων τούτων, καίτοι ἐγνώριζεν ὅτι ὡπλισμένοι ἐκεῖ ἀνέμενον οἱ Φράγκοι, δὲν ἐδειλίασεν ὅμως χάριν τῆς διαφυλάξεως τῶν ἱερῶν δικαίων τοῦ Ἔθνους νὰ ἐξέλθῃ τῆς πύλης ταύτης. Ἀλλὰ δυστυχῶς μόλις προὔβαλεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κλίμακος καὶ ἡ συμπλοκὴ ἄρχεται, καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῇ νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω προχωρεῖ. Ἀλλ' οἱ Φράγκοι, ἀφοῦ ἔθραυσαν τὰς κεφαλὰς δύο ἡμετέρων καὶ ἕνα ἁφῆκαν αἱματόφυρτον, πυροβολοῦσι κατ' αὐτοῦ, καὶ θὰ τὸν ἄφινον

τὴν θέαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βροχὴν καὶ τὰς χιόνας παρεῖχον ἐλευθέραν τὴν διοδον. Ταῦτα τῇ ἐπιμόνῳ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ διώρθωσεν ἡ Κυβέρνησις.

θῦμα τῶν προσκυνημάτων ἱερὸν, ἐὰν εἷς διάκονος δὲν ἥρπαζε τὸ στόμιον τοῦ περιστρόφου, καὶ νὰ πληγωθῇ οὗτος ἀντ' αὐτοῦ. 1) Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξακολουθεῖ καὶ πέραν τοῦ ἔτους τούτου καὶ λαμβάνει καὶ ἑτέραν φάσιν. Προσπαθοῦσι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Χριστοῦ Γέννων νὰ κωλύωσι τὸν ἱερουργήσαντα Ἀρχιερέα νὰ ἐξέλθῃ ἐνδεδυμένος ἐκ τῆς πύλης ταύτης. Ὁ ἐν λόγῳ Ἀρχιερεὺς, ἤτοι ὁ νῦν Πατριάρχης Σπυρίδων, πολλάκις ἐξήρχετο τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ὁ νῦν Πατριάρχης Δαμιανὸς, Ἐπίτροπος ὢν ἐν Βηθλεὲμ, τῶν Φράγκων κωλυόντων αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ, διέμεινεν ἐπὶ 8 ὥρας φορεμένος ἐντὸς τοῦ ἁγίου Σπηλαίου, ἕως οὗ ἐδόθη εἴδησις τῷ Διοικητῇ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῷ Ρώσσῳ Προξένῳ. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ νῦν ἅγιος Ἰορδάνου Μελέτιος Κρονίδης. Σήμερον ὅμως ἀπωλέσαμεν τὸ δικαίωμα τοῦτο καὶ μετὰ τὴν ἀπώλειαν ταύτην ἀναγράφομεν καὶ τὴν τελευταίαν περιπέτειαν.

ΛΓ'.

Κατὰ τὸ 1901 8βρίου 22 οἱ φράγκοι ἐγείρουσιν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως ζήτημα σπουδαιότατον οὐκ

1) Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος οἱ Φράγκοι θελήσαντες νὰ οἰκειοποιηθῶσι τὸ ἐν Γεθσημανῇ μέρος, ἔνθα τοποθετοῦμεν τὰς σκηνὰς τὴν παραμονὴν τῆς Κοιμήσεως, κωλύουσι τοὺς ἡμετέρους νὰ ἀναστηλώσωσι ταύτας, ἀνοίξαντες καὶ θύραν ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ἀντικρὺ τοῦ μέρους τούτου κειμένου. Ἀλλ' ἡ Ἀδελφότης σύμπασα παρετάχθη ὡσεὶ πόλεμον κατὰ τῶν Φράγκων κατορθοῦ ἵνα μόνον τὴν θύραν των διὰ τοίχου κατατιγμοῦ κτισθέντος κλεισθῇ, ἀλλὰ καὶ τὸ κτῆμα σώσῃ ἐκ τῶν ἁρπάγων τούτων.

ὀλίγον στοιχῖσαν ἡμῖν καὶ χρῆμα καὶ αἷμα. Σκέπτονται νὰ ἁρπάσωσιν ἀφ' ἡμῶν μέρος τι κείμενον πλησίον τῆς κεκλεισμένης θύρας τῆς ἁγίας Αὐλῆς, τὸ ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς κλίμακος τῆς ἀναβαινούσης εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἁγίας Ἑλένης. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπάρχουσι δύο μεγάλαι πλάκες, ἃς οἱ φράγκοι νομίζουσιν ὅτι εἶναι τὰ μνήματα τῶν σταυροφόρων βασιλέων των. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σάρωμα, ἔστω καὶ σπιθαμιαίας πλακὸς. δίδει εἰς τὸν σαρώνοντα δικαίωμα κυριότητος ἐπ' αὐτῆς, διὰ τοῦτο τόσον σπουδαῖον καθίσταται τὸ σάρωμα καὶ τῆς ἐλαχίστης πλακὸς, ὅσον σπουδαῖον καὶ πολύτιμον εἶναι τὸ μέρος ἐν ᾧ εὑρίσκεται ἡ πλὰξ αὕτη. Ταύτας λοιπὸν οἱ φράγκοι ἠθέλησαν νὰ σαρώσωσι πρὸς σφετερισμὸν αὐτῶν. Ἡ Ἀδελφότης μετὰ τὴν παράνομον ταύτην πρᾶξιν τῶν φράγκων διαμαρτυρηθεῖσα εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Κουστωδίας, ἀπέτεινε καὶ ἐντονώτατον πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τακρίριον. Ὁ νῦν Πατριάρχης εὑρίσκετο τότε ἐν Βασιλευούσῃ, καὶ τὸ περίπλοκον τοῦτο ζήτημα διεξήγαγεν ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ ἁοίδιμος Ἰορδάνους Ἐπιφάνιος μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου. Ἀλλ' αἱ ἐπιτόπιοι ἀρχαὶ ἀντὶ πάσης ἄλλης λύσεως ἐκώλυσαν ἡμᾶς τε καὶ ἐκείνους νὰ σαρώνωμεν τὸ μέρος τοῦτο, ἀναβάλλουσα τὴν ἐτυμηγορίαν αὐτῆς. Παρῆλθεν ἑβδομὰς ὁλόκληρος καὶ οὐκ ἦν φωνὴ, καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις. Ἀλλ' ἡ κώλυσις ἀπὸ τῆς ἐξασκήσεως τῶν ἡμετέρων δικαιωμάτων, οὔτε μέτρον λύσεως τοῦ ζητήματος δίκαιον ἦτο, οὔτε λύσιν δικαίαν προοιώνιζεν. Ὅθεν καὶ ἠναγκάσθημεν ἡμεῖς νὰ ἐξακολουθήσωμεν νὰ ἐξασκῶμεν τὰ δικαιώματα ἡμῶν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν νὰ ἀμυνθῶμεν μέχρις ἐσχάτων.

Ἐν τῇ ἀμετακλήτῳ ὅμως ταύτῃ τῆς Ἀδελφότητος ἀποφάσει ὤφειλον νὰ ὁπλισθῶσι πάντες οἱ ἀδελφοὶ, ὡς ἕκαστος ἠδύνατο καὶ νὰ κατέλθωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἀλλὰ καὶ οἱ Φράγκοι ὡπλίσθησαν μετὰ περιστρόφων, μαχαιρῶν καὶ ξύλων, καὶ ἐλθόντες ἔστησαν ἀντικρὺ τῶν ἡμετέρων, Ἡ Ἁγία Αὐλὴ παρίστα θέαν στρατοῦ ἀναμένοντος τὸ σύνθημα πρὸς ἔναρξιν μάχης. Ὁ νεωκόρος ἡμῶν κρατῶν τὸ σάρωτρον ἀνὰ χεῖρας ἦν ἕτοιμος νὰ σαρώσῃ τὸ διαφιλονικηθὲν μέρος. Ἀλλ ἡ πρώτη προστριβὴ τοῦ σαρώτρου του ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὤφειλε νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς σύνθημα μάχης. Κόσμος δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ἄνω ἐπὶ τῶν δωμάτων ἀναμένει μετ' ἀγωνίας τὴν ἔναρξιν αὐτῆς. Μόλις γίνεται ἡ πρώτη τοῦ σαρώτρου κίνησις, καὶ εἷς φράγκος ὁρμήσας ἐπὶ τοῦ φέροντος τὸ σάρωτρον νεωκόρου μας ἀφίνει λειπόθυμον, ἕτερος τῶν ἡμετέρων ὁρμήσας κατ' αὐτοῦ κατέφερε καίριον πλῆγμα. Ἄρχεται ἡ συμπλοκὴ καὶ οἱ ἡμέτεροι ἀφαιρέσαντες πολλῶν τὰ ρόπαλα, ἔτυπτον αὐτοὺς διὰ τούτων. Τέλος, οἱ φράγκοι μὴ ἔχοντες πῶς νὰ ἀμυνθῶσι, ἡτοιμάζοντο νὰ ἀνοίξωσι πῦρ. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἡμέτεροι ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ἀνταπαντήσωσιν αὐτοῖς, ὅτε αἴφνης εἷς τῶν ἀρχιμανδριτῶν ὁ μακαρίτης Παχώμιος ἱστάμενος ἐπὶ τῶν δωμάτων καὶ βλέπων μετ' ἀγωνίας τὸν κίνδυνον εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη, ἐξετίθεντο, ἁρπάσας γλάστραν ἀνθέων καὶ ρίψας ἀπὸ τοῦ ὕψους εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων, ἀνεχαίτισε τὸν κίνδυνον. Ὁ ἀπροσδοκητος ἐκεῖνος γδοῦπος ἐξαφνίσας τοὺς φράγκους νομίσαντας ὅτι λιθοβολοῦνται τοὺς ἐπτόησε καὶ τοὺς ἐθορύβησεν· οἱ ἡμέτεροι δραξάμενοι τῆς ψυχολογικῆς των καταστάσεως ἐφορμῶσιν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἁφαιροῦσι τὰ ὅ-

πλα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀφίκετο καὶ ἡ ἀστυνομία καὶ οὕτω ἀπεσοβήθη ὁ μεγαλείτερος κίνδυνος. Μόνον εἷς φράγκος ἐξώρυξε τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ ἑκατοντάρχου Ὀθωμανοῦ Γιούσεφ Ἄλη δι' ἐγχειριδίου, καθ' ἣν στιγμὴν ἐμεσολάβησε μεταξὺ τῶν πολεμίων. Οἱ τραυματίοι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν καὶ δὴ ἐκ τῶν φράγκων δὲν ὑπῆρξαν ὀλίγοι. Ἐκ τῶν ἡμετέρων δύο ἐλειποθύμησαν καὶ 15 ἐτραυματίσθησαν, οὓς καὶ ὡδήγησαν εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Οὕτω δὲ ἔλαβε πέρας ὁ ἱερὸς οὗτος πόλεμος, καὶ ἤρξαντο αἱ ἀνακρίσεις ἵνα γνωσθῇ ὁ ὑπεύθυνος. Οἱ πρόξενοι πασῶν τῶν δυνάμεων θέλοντες νὰ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῆς Γαλλίας τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ φαίνηται μόνη προστάτια τοῦ Καθολικισμοῦ ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ στεύδουσιν εἰς ἐπίσκεψιν τῶν πληγωθέντων μοναχῶν ὑπηκόων των καὶ αἴφνης εὑρισκόμεθα ἀντιμέτωποι 7 προξένων τῶν δυνάμεων κινούντων καθ' ἡμῶν ἀγωγήν. Ἡμεῖς δὲ ὡς ὄντες πάντες Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι, οὐδένα εἴχομεν ὑπὲρ ἡμῶν οὔτε αὐτὴν τὴν Ρωσσίαν, διότι καὶ αὐτη εὗρεν ἕνα Πολωνὸν μετὰ τῶν πληγωμένων. Ἄρχηται τὸ ποινικὸν μέρος τῆς ὑποθέσεως καὶ οἱ Πρόξενοι νικῶσι καὶ καταδικάζόμεθα εἰς φυλάκισιν ὑπὸ τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν. Ἐφεσιβάλλωμετ εἰς Βηρυττὸν καὶ νῖτα εἰς Κων)πολιν, ἀλλὰ οἱ 7 πρόξενοι καὶ πάλιν λαμβάνουσι τὴν νικῶσαν. 1) Παρα-

1) Κατὰ τὸ αὐτο ἔτος ὁ Πρατκευορύλαξ Π. Ἀρχιμανδρίτη κ. Γερασιμος ἐπήλαζε τὴν Αδελφότητα μιᾶς ἑτέρις συμπλοκῆς πολὺ σπουδαιοτέρας τῆς ἀναγραφείσης. Πρὸ πολλου ἐλέγετο καὶ ἐμελλετο νὰ πληρωθῶσι τὰ κοιλώματα τοῦ ἐδάφους τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τὰ σχηματισθέντα ἐκ τῆς διαφθορᾶς τῶν τλακῶν ἐκ τῆς πολυχρονίου τριβῆς. Γνωστὸν δὲ ὅτι τὰ ἔθνη ὡς ἐκ τῆς ἀντιζη-

καλοῦμεν τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν Ἄνακτα Σουλτὰν Ἀπτοὺλ Χαμὶτ καὶ παρέχει ἡμῖν βασιλικήν χάριν ἀπαλλάτων ἡμᾶς τῆς ποινῆς. Ἀρχόμεθα εἶτα τοῦ προσκυνηματικοῦ μέρους, καθ' ὃ ἡ Πύλη, βλέπουσα πρὸ αὐτῆς ὄγκων δυνάμεων, ἀποφασίζει ὅπως σαρώνωμεν τοῦτο ἀμφότεροι ἐκ περιτροπῆς.

Μετὰ τῆς τελευταίας ταύτης περιπετείας δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ 1908 ὑπὸ τῶν ἀραβοφώνων ἁρπαγέντα ἱερὰ προσκυνήματα καὶ κτήματα, ὡς τὴν Ἰόππην, τὴν Λύδδαν, τὴν Ρέμπλην, τὴν Νεάπολιν, τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, τὴν ἐν Ἰόππῃ Σχολὴν τῶν Γλωσσῶν, ἀξίας 20,000 λιρῶν, τὴν μεγάλην οἰκίαν τοῦ ἀοιδίμου Τιβεριάδος καὶ τὰ παρὰ τὸ Πατριαρχεῖον ἀνώγεα τοῦ Ἀρχιμανδρίτου πρώην Σκευοφύλακος Εὐθυμίου, τὰ καὶ μέχρι σήμερον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἔτι ὑπάρχοντα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἁρπαγὴ αὕτη ἐγκαινίζει νέον εἶδος περιπετειῶν καὶ τὸ διάβημα τοῦτο ὡς ἄλλη πληγὴ εἶναι τὰ μάλα ἐπικίνδυνος, διά τε τὴν Ἀδελφότητα, τὰ ἱερὰ προσκυνήματα καὶ τὰ δικαιώματα ἐν γένει τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀνάγκη ὅπως τὸ Ἔθνος θεραπεύσῃ τὴν πληγὴν ταύτην, μεταχειριζόμενον ὡς μέσα ὅσα ἐκ τῆς ἱστορίας

λίας των δὲν κάμνουσι τὰς ἐπιτευχὰς, εἰμὴ μετὰ μεγάλων δαπανῶν. Ὁ Πρωτοσυγγελος Γερασιμος ἀριζάμενος τῆς εὐκαιρίας καθ' ἣν ὁ Σκευοφύλαξ Εὐθύμιος ἀπουσίαζεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τῆς εὐκαιρίας, καθ' ἣν οἱ Φράγκοι ἐν κρυφοῖς καὶ παβούττοις ἐπεσκεύαζον τινὰ τῶν μερῶν αὐτῶν, ἐν καιρῷ νυκτὸς, πλησοὶ πάντα τὰ κοιλώματα ἀμμοκονίας καὶ οὕτω ἀπεσοβήθη ἓν μέγα καὶ πολύπλοκον ζήτημα. Δικαίως ὅθεν ἀτενεμήθησαν αὐτῷ θερμὰ συγχαρητήρια παρά τε τοῦ Ρώσσου Προξένου καὶ τῆς Ἀδελφότητος.

ταύτης τῶν προσκυνημάτων ἠδυνήθη νὰ ἀρυσθῇ συμπεράσματα καὶ πολιτευόμενον ὅπως οἱ ἀθάνατοι αὐτοῦ πατέρες ἐν ὁμοίαις καὶ δυσχερεστέροις περιστάσεσι τοῦ παρελθόντος ἐπολιτεύθησαν. Καὶ ταῦτα λέγοντες κατακλείομεν τὰς περιπετείας ταύτας, ὄντες βέβαιοι ὅτι ἀπεδείξαμεν ἀρκούντως, ὅτι τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα εἶναι καθαρὰ Ἑλληνικὴ ἰδιοκτησία, περὶ ἧς πᾶσα Ἑλληνικὴ καρδία, ἐὰν εἶναι καὶ Χριστιανικὴ, νὰ ἔχῃ κατὰ νοῦν ὅτι τὰ τιμαλφέστερα αὐτοῦ κειμήλια εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, καὶ ὅτι ἔχει καθῆκον ἐν ἀνάγκῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς διαφυλάξεως αὐτῶν.

Μέλλοντες ὅθεν νὰ κατακλείσωμεν τὸν περὶ περιπετειῶν λόγον ἡμῶν, ἀναγκαῖον θεωροῦμεν, ὅπως συνάψωμεν ἔτι δύο τεκμήρια, σαφῶς βεβαιοῦντα ὅτι τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα εἶναι Ἑλληνικὴ ἰδιοκτησία καὶ τοιαῦτα εἶναι α΄) αἱ σωζόμεναι ἐπ᾽ αὐτῶν ἐπιγραφαὶ καὶ β΄) οἱ ὁρισμοὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 7ου αἰῶνος μέχρι σήμερον κατακτητῶν.

α΄) Ὁ Πάνσεπτος καὶ Πανίερος τοῦ Κυρίου Ναὸς ἀνέκαθεν διὰ διαφόρων κοσμημάτων καὶ εἰκόνων καλλωπισθεὶς, ἐπληροῦτο καὶ διὰ διαφόρων ἐπιγραφῶν, ὁτὲ μὲν τοὺς κτήτορας, ὁτὲ δὲ τὸν ἀρχιτέκτονα, καὶ ἄλλοτε τὸ ἱστορικὸν τοῦ μέρους δηλουσῶν. Ἀλλὰ καὶ καταστρεφομένου καὶ ἐκ νέου ἀνιδρυομένου αἱ ἐπιγραφαὶ πάλιν ἐτίθεντο, διότι ἐθεωροῦντο ὡς μία ἀναγκαία διὰ τὸν προσκυνητὴν ὁδηγία τε καὶ διδασκαλία, καὶ ἐπὶ πλέον ὡς τι ἔμβλημα τοῦ ἰδιοκτήτου καθ᾽ ὅλους τοὺς αἰῶνας. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εἰσὶν ἅπασαι Ἑλληνικαὶ, οὐδεμία δὲ Λατινικὴ, οὔτε Ἀρμενικὴ, οὔτε Συριακὴ, οὔτε Κοπτικὴ

οὔτε Σλαυϊκὴ, οὔτε Ἀραβικὴ, διότι ἐκυριάρχει καὶ κυριαρχεῖ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων μόνον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἐν ᾧ ἂν ἐκυριάρχει καὶ ἕτερον Ἔθνος, θὰ ἔφερεν ὁ θεῖος οὗτος Ναὸς καὶ τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Ἔθνους τούτου. Προκειμένου ὅθεν νὰ ἀναγράψωμεν τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας ἀρχόμεθα ἐκ τῶν τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου.

Τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Κουβούκλιον κομψὸν ἅμα μεγαλοπρεπές τε καὶ ἐπιβλητικὸν ὄν, εἶναι ᾠκοδομημένον ἅπαν ἐξ ὑπερύθρου λίθου σκληροῦ ὡς γρανίτου, καὶ παρουσιάζεται ὡς μέγα τι κτίριον ἐν μέσῳ τοῦ χαώδους ἐκείνου Ναοῦ, αἴφνης πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεατοῦ μεγαλοπρεπέστατον. Πρὸ τῆς θύρας αὐτοῦ, ὑπάρχουσιν ἓξ (6) κολοσσιαῖα μανουάλια ὧν τὰ δύο πρῶτα ἀνήκοντα ἡμῖν τοῖς Ἕλλησι φέρουσιν ἐπ᾽ αὐτῶν τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν ΚΤΗΜΑ ΚΑΙ ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΩ ΧΡΙΣΤΩ ΤΩΝ ΟΡΘΟΞΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ. Πρὸ τῆς εἰσόδου δὲ ἐπὶ τῆς τοῦ ἐδάφους κειμένης πλακὸς ὑπάρχει ἡ ἑξῆς· ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΚΑΛΦΑ ΑΩΙ΄. Ἐπὶ δὲ τῆς ἄνωθεν τῆς θύρας κειμένης λελαξευμένης ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἀριστοτεχνικῆς εἰκόνος τῆς Ἀναστάσεως ὑπάρχει ἐν τη διπλοΐδι ἡ ἑξῆς ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΘΕΑΣΑΜΕΝΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΩΜΕΝ ΑΓΙΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΙΗΣΟΥΝ ΤΟΝ ΜΟΝΟΝ ΑΝΑΜΑΡΤΗΤΟΝ. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἄνω μέρους αὐτῆς καὶ καθ᾽ ὅλον τὸ πλάτος τῆς προσόψεως τοῦ Κουβουκλίου εὑρίσκεται ἡ ἑξῆς «Τῷ ζωοδόχῳ σου Τάφῳ παρεστῶτες οἱ ἀνάξιοι δοξολογίαν προσφέρομεν τῇ ἀφάτῳ σου εὐσπλαγχνίᾳ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὅτι Σταυρὸν κατεδέξω καὶ θά-

ντον ἀναμάρτητε ἵνα τῷ κόσμῳ δωρήση τὴν ἀνάστασιν ὡς φιλάνθρωπος». Δεξιὰ δὲ τῆς εἰκόνος ἐντὸς τετραγώνου μαρμαρίνου ἡ ἑξῆς: «Ἵνα πάντες οἱ πιστοὶ τὸ ζωοδόχον μνῆμα σὲ προσκυνῶμεν τέθαπται γὰρ ἐν σοὶ καὶ ἐγήγερται Χριστὸς ὄντως ὁ Θεὸς ἡμῶν». Κάτωθεν δὲ τούτων ἐπίσης ταῦτα «Μνήσθητι Κύριε τῶν δούλων σου Χ. Λάζου Τουβαρτζῆ υἱοῦ Θεοδώρου ἀπὸ χωρίον Λουβρουκουλούμογλου Χ. Ποτὸς Σουβανζῆ». Ἀριστερόθεν δὲ τῆς εἰκόνος ἡ ἑξῆς: «Οἱ τῶν σωμάτων τὴν ἔγερσιν ἀθετήσαντες, πρὸς τὸ Χριστοῦ εἰσελθόντες μνῆμα διδάχθητε ὅτι νενέκρωται καὶ ἐγήγερται ἡ σὰρξ τοῦ Ζωοδότου». Καὶ πάλιν κάτωθεν αὐτῶν. «Μνήσθητι Κύριε τῶν δούλων σου Ταστζήπαση Ἀντώνογλου Χ. Ποτὸς, ἀπὸ χωρίον τῆς Καισαρείας ἁγίου Στεφάνου Χ. Ἠλίας Ἰωάννου». Γύρωθεν δὲ τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου διὰ μεγάλων γραμμάτων ὑπάρχει ἡ ἑξῆς:

«Αἰνεσάτωσαν ἔθνη καὶ λαοὶ Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν τὸν ἑκουσίως δι' ἡμᾶς σταυρὸν ὑπομείναντα, καὶ ἐν τῷ Ἅδῃ τριημερεύσαντα, καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, δι' ἧς πεφώτισται πάντα τοῦ κόσμου τὰ πέρατα». Ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τοῦ μετώπου τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου φέρονται γεγραμμένα ταῦτα «**Ἀνῳκοδομήθη τὸ θεῖον Κουβούκλιον τοῦ Παναγίου Τάφου, ὅλον ἐκ θεμελίου δι' ἐλέους τῶν ὀρθοδόξων Ρωμαίων ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Κυρίου Κυρίου Πολυκάρπου ἐν ἔτει ᾳωι΄. κατὰ μῆνα Μάρτιον**». Ἐπὶ δὲ τῶν ἀργυροχρύσων κρίκων τῆς ἔξω θύρας τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου, ἐν μὲν τῷ δεξιῷ τούτων ἐπιγράφεται «Κύριε Κύ-

ριε ἄνοιξον ἡμῖν τὴν θύραν τοῦ ἐλέους σου», ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ «Καὶ ἐπίβλεψον ἡμῖν ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου ᾳωι΄.» Ἔνδοθεν δὲ τῆς θύρας εἰς τὸ πρῶτον τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου διαμέρισμα ὑπάρχει τὸ διασωθὲν τεμάχιον τοῦ ἁγίου λίθου ἐντὸς θήκης δ΄κ μνοτηρίου ἱσταμένης. Πέριξ τῆς θήκης ταύτης φέρεται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ «Ἄγγελος Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου. Ἐπὶ δὲ τῆς θύρας δι' ἧς εἰσερχόμεθα εἰς τὸ δεύτερον διαμέρισμα ἐν ᾧ κεῖται τὸ ἅγιον μνῆμα, ὑπάρχει ἡ ἑξῆς: «Δεῦτε ἴδετε ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος». Ἐπὶ τοῦ γείσου δὲ τῆς αὐτῆς θύρας ὑπάρχουσι λελαξευμέναι αἱ μυροφόροι, καὶ δεξιὰ αὐτῶν ὁ Ἄγγελος, εἰς τὸ στόμα τοῦ ὁποίου τίθεται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ «Μυροφόροι γυναῖκες. τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα ἐν νεκροῖς; ἀνέστη ὁ Κύριος». Εἰσερχόμενοι διὰ τῆς θύρας ταύτης, βλέπομεν τὸ ἅγιον μνῆμα προσκεκολλημένον κατὰ μῆκος ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου καὶ κατὰ πλάτος ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ. Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου ἄνωθεν τοῦ ἁγίου μνήματος ὑπάρχει κατάλευκον μάρμαρον ἐφ' οὗ εἶναι λελαξευμένη ἡ Ἀνάστασις. Ἄνω τῆς εἰκόνος ὑπάρχουσιν ἑκατέρωθεν δύο ἄγγελοι στεφανοῦντες τὴν ἁγίαν τοῦ ἀναστάντος κορυφὴν καὶ προσφωνοῦντες «Τί ζητεῖτε; Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρινὸν τὸν ἐσταυρωμένον; Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε, ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν». Κάτωθεν δὲ αὐτῆς ὑπάρχει ἑτέρα ἐπιγραφή: «Τὴν ἀνάστασίν σου Χριστὲ Σωτὴρ Ἄγγελοι ὑμνοῦσιν ἐν οὐρανοῖς καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς καταξίωσον, ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ σὲ δοξάζειν. Ἐντὸς δὲ τοῦ διαμερίσματος τούτου ἐπὶ τῆς ἀνωτέρας στεφάνης ἐπιγράφεται

γύρωθεν τὸ ἑξῆς: «Ὡς ζωηφόρος, ὡς παραδείσου ὡραιότερος ὄντως καὶ παστάδος πάσης βασιλικῆς ἀναδέδεικται λαμπρότερος Χριστὲ ὁ τάφος σου, ἡ πηγὴ τῆς ἡμῶν ἀναστάσεως». Στρεφόμενοι δὲ ἵνα ἐξέλθωμεν βλέπομεν ἐπὶ τοῦ γείσου τῆς θύρας ἑτέραν ἐπιγραφήν: «ϡοι΄. Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ δούλου σου τοῦ βασιλικοῦ Κάλφα Χ. Κομνηνοῦ Μιτυληναίου 1810».

Ἐξερχόμενοι δὲ ἐντελῶς τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου βλέπομεν πρὸς ἀνατολὰς ὑψηλήν τινα καμάραν, ἐφ' ἧς ἐδράζεται ὁ Τροῦλλος τοῦ Καθολικοῦ, τοῦ καὶ «Βασιλικὴ» καλουμένου. Ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχει σταυρὸς ἐζωγραφημένος μετὰ λόγχης καὶ σπόγγου καὶ παρ' αὐτῷ ἡ ἐπιγραφὴ «Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ. Χ. Κομνηνὸς Κάλφας ϡοι΄». Ἐπὶ δὲ τῶν κρηπίδων τῆς καμάρας ἑκατέρωθεν ἐντὸς κύκλων εἰς τὰς γωνίας σημείου τινὸς ἔχοντος σχῆμα σταυροῦ σώζονται αἱ ἑξῆς ἐπιγραφαί. Ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ κρηπίδι ΡΩΜΕ ΟΡΘ ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ΚΤΗΤΟΡ ΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ ϡοι΄, τοὐτέστι ρωμαῖοι ὀρθόδοξοι κτήτορες ἁγίου Τάφου. Ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης καμάρας τῆς ἄνωθεν τῆς θύρας τοῦ Καθολικοῦ κατὰ μῆκος ἀναγινώσκονται ταῦτα. «Χαῖρε καὶ εὐφραίνου ἡ νύμφη τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου κατοπτριζομένου τηλαυγοῦς τοῦ σοῦ νυμφίου τὴν ὡραιότητα σὺν τῷ λαῷ σου κράζουσα σὲ ζωοδότα μεγαλύνομεν». Εἰσελθόντες δὲ τὸ καθολικὸν καὶ ἱστάμενοι ἐνώπιον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου βλέπομεν δύο ἄμβωνας ἐπὶ τῶν τοίχων προσκεκολλημένους τὸν μὲν δεξιά, τὸν δὲ ἀριστερά. Καὶ κάτωθεν μὲν τοῦ δεξιοῦ βλέτις ἐπὶ ὠοειδοῦς μαρμάρου τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν. «Οἱ ἀναστήσαντές με τὸ ὀρθόδοξον γένος τῶν Ρωμαίων, οἱ δὲ

κατακαύσαντές με τῶν αἱρετικῶν τὸ ἀσεβέστατον φῦλον ἀνέστην ἐκ τοῦ πτώματος εἰς ὃ βλέπετέ με κάλλος ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Κυρίου Κυρίου Πολυκάρπου ϡωΐ΄. κατὰ μῆνα Αὔγουστον. Κάτωθεν δέ ἐπίσης τοῦ ἀριστεροῦ εὑρίσκεται ἡ ἑξῆς. «Κατακέκαυμαι ἐν ἔτει σωτηρίῳ ϡωη΄ σεπτεμβρίου 30 ἡμέρα τετάρτη ὥρα δεκάτη τῆς νυκτός. Ἤρξατο ἡ ἀνακαίνισίς μου ἐν ἔτει ϡωθ΄. ἐπιτροτεύοντος Πέτρας Μισαὴλ τῇ 4ῃ Αὐγούστου καὶ Τετάρτη τῆς ἑβδομάδος. Ἐπὶ δὲ τῆς χειρὸς τῆς ὑποβαστούσης τόν τε δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν ἄμβωνα ἡ ἑξῆς. Χ. Κομνηνὸς Κάλφας ϡοι΄.»

Μέλλοντες νὰ εἰσέλθωμεν δὲ εἰς τὸ ἱερὸν διὰ τῆς βορείου πύλης βλέπομεν ἄνωθεν αὐτῆς τὴν ἑξῆς ἐπὶ τοῦ τέμπλου «Ἐζωγραφήθη καὶ ἐκοσμήθη τὸ παρὸν τέμπλον δαπάνη τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου Φιλαδελφείας Κυρίου Διονυσίου Ἰαμπολίτου, καὶ τοῦ ἁγίου πρώην Καμαράσῃ Κυρίου Ἰωακεὶμ Μοναχοῦ Βυζαντίου ΑΩΛΘ΄.1839». Ἐπὶ δὲ τοῦ Τέμπλου κατὰ πλάτος ἄνωθεν τῶν εἰκόνων τῶν ἁγίων ἀποστόλων διήκει ἀπ' ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἡ ἑξῆς μετὰ μεγάλων γραμμάτων ἐπιγραφὴ «Χαῖρε Σιὼν ἁγία Μήτηρ τῶν ἐκκλησιῶν, θεοῦ κατοικητήριον. Σὺ γὰρ ἐδέξω πρώτη ἄφεσιν ἁμαρτιῶν διὰ τῆς ἀναστάσεως». Εἰσερχόμενοι δὲ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βλέπομεν ἐπὶ τῶν Κουβουκλίων τῆς τε ἁγίας Τραπέζης καὶ τῶν δύο προθέσεων, διάφορα ρητὰ κατάλληλα τοῖς τόποις ὡς «Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου κτλ.» «Τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡσεὶ κράτιστον κτλ,» «Φῶς ἱλαρὸν κτλ. «Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος, Κύριος Σαββαὼθ κτλ.» Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ᾄδοντα κτλ. Ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀνερχόμεθα διὰ τῆς κλί-

μακος εἰς τὸν φρικτὸν Γολγοθᾶν, ὅστις βρίθει ἐπιγραφῶν ἐκ ρητῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ πάθη τοῦ Κυρίου. Δύναμαι νὰ εἰπω ὅτι ἀναφέρονται 4 κεφάλαια τοῦ Εὐαγγελίου πλήρη ἤτοι τὸ 27ον τοῦ Ματθαίου, τὸ 15ον τοῦ Μάρκου, τὸ 28ον τοῦ Λουκᾶ καὶ τὸ 19ον τοῦ Ἰωάννου. Ἐπὶ δὲ τῆς καμάρας ὑφ' ἣν κεῖται ὁ ἐσταυρωμένος ὑπάρχει τὸ ἑξῆς τροπάριον. «Σωτηρίαν εἰργάσω ἐν μέσῳ τῆς γῆς Χριστὲ ὁ Θεὸς ἐπὶ σταυροῦ τὰς ἀχράντους σου χεῖρας ἐξέτεινας ἐπισυνάγων πάντα τὰ ἔθνη κράζοντα Κύριε δόξα σοι 1842 Σ Π Μ.» Κατερχόμενοι δὲ εἰς τὸ μέρος ἔνθα εὑρέθη ὁ Τίμιος Σταυρὸς, βλέπομεν πλάκα φέρουσαν τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν «Ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ΑΩΙ΄. κατὰ μῆνα Αὔγουστον. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ Βηθλεὲμ σώζεται εἰσέτι μία ἐκ ψηφίδων ἐπιγραφὴ ἣν ἀναφέρομεν ἐν σελίδι 122.

Ἀλλὰ μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων στενῶς συνδέονται καὶ αἱ ἀπὸ ψηφίδων σωζόμεναι ἀρχαιόταται εἰκόνες ἔν τε τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῇ ἁγίᾳ Βηθλεὲμ αἵτινες ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν προδίδουσιν οὐ μόνον Ἑλληνικὴν Βυζαντινὴν μορφὴν, ἀλλὰ καὶ τέχνην.

β΄. Ἐπίσης τὸ πλέον σαφὲς καὶ ἀδιαφιλονείκητον τεκμήριον τὸ δεικνῦον τὰ ἱερὰ προσκυνήματα, Ἑλληνικὴν Βυζαντινὴν καθαρῶς ἰδιοκτησίαν εἶναι οἱ κατὰ καιροὺς δοθέντες τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει ὑψηλοὶ τῶν Χαλιφῶν ὁρισμοὶ κατά τε τὸν καιρὸν τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς ἀναρρήσεως αὐτῶν εἰς τὸν θρόνον ὡς καὶ ἐν ἑκάστῃ διενέξει ἡμῶν μετὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

1) Πρῶτος ὁρισμὸς κατακτητοῦ εἶναι ὁ τοῦ Ὁμὰρ ἰλ. χαττὰπ τοῦ δευτέρου διαδόχου τοῦ Μωάμεθ τοῦ παρὰ τοῦ

Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Σωφρονίου παραλαβόντος ἐπὶ συνθήκαις καὶ ὅροις τήν τε ἁγίαν πόλιν καὶ τὰ θεῖα καὶ καὶ ἱερὰ προσκυνήματα. Ὁ Ὁμὰρ ἰλ Χαττὰπ διὰ τοῦ αὐτογράφου αὐτοῦ ὁρισμοῦ ἐπικυρῶν τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλικοῦ ἔθνους τῶν Ρωμαίων Ἑλλήνων, παρέχει πλήρη ἐλευθερίαν πρὸς ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας καὶ ἀναγνωρίζει πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ κλήρου ἅτινα εἶχε καὶ παρὰ τῶν Αὐτοκρατόρων Κωνσταντινουπόλεως, ὑποτάσσει τῷ Πατριάρχῃ Σωφρονίῳ, τὰς ἐκκλησίας, τὰς μονὰς, τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα, ἀναφέρων ταῦτα ὀνομαστὶ, ὑποτάσσει αὐτῷ, τὸν κλῆρον τῶν ἄλλων ἐθνῶν, τῶν Ἰβήρων, Ἀβυσσηνῶν, Φράγκων. Κοπτῶν, Συριάνων, Ἀρμενίων, Νεστοριανῶν, Ἰακωβιτῶν καὶ Μαρωνιτῶν. Εἶτα ἐξασφαλίζει διὰ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου τὴν τιμὴν, τὴν ζωὴν, καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ τῶν Ρωμαίων ἔθνους ἐν Παλαιστίνῃ, ἀπαλλάττει αὐτὸ τοῦ τε στρατιωτικοῦ, κτηματικοῦ, τελωνειακοῦ καὶ προσκυνηματικοῦ δασμοῦ. Ἐπιβάλλει εἰς τοὺς προσκυνητὰς νὰ προσφέρῃ ἕκαστος τῷ Πατριάρχῃ 1 1)3 τοῦ δραμίου ἄργυρον, καὶ τέλος ἐπισφραγίζων τὸν ὁρισμὸν, τὰς συνθήκας καὶ τοὺς ὅρους ἀποκαλεῖ πάντα διάδοχον αὐτοῦ ἄνδρα τε καὶ γυναῖκα θέλοντα νὰ παραβῇ τούτους, «παραβάτην τῆς διαθήκης τοῦ Θεοῦ καὶ μισητὸν τοῦ ἠγαπημένου αὐτοῦ ἀποστόλου». 1)

---

1) Τὸν ὁρισμὸν τοῦτον, ἐφ' οὗ στηριζόμενοι οἵ τε διάδοχοι τοῦ Ὁμὰρ ἰλ Χαττὰπ καὶ οἱ ἑκάστοτε κατακτηταὶ ἐξέδιδον νέους ὁρισμοὺς περιθριγγοῦντας τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἀναγράφομεν ἐντεῦθεν, κατὰ μετάφρασιν ἐκ

Μετὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον, τὴν βάσιν πάσης ὑπάρξεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις τόποις, καὶ τὸ μέσον τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων ἐκ τῶν διαφόρων αὐτῶν περιπετειῶν, παρουσιάζονται καὶ ἕτεροι 15 αὐτοκρατορικοὶ, καὶ οὗτοι μετ' φὐτογράφου τῶν Σουλτάνων

τοῦ πρωτοτύπου τοῦ ὡς ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν Κοινοῦ ἐπὶ περγαμηνῆς διὰ κουφικῶν γραμμάτω καὶ εἰς ἀραβικὴν γλῶτσαν διασωζομένου:

«Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἐλεοῦντος καὶ Ἐλεήμονος.

«Χάρις τῷ Θεῷ τῷ ποιήσαντι ἡμᾶς ἐνδόξους διὰ τοῦ Ἰσλὰμ (εὐσεβείας) καὶ τιμήσαντι διὰ τῆς πίστεως, καὶ ἐλεήσαντι διὰ τοῦ προφήτου αὐτοῦ Μωάμεθ (ἐφ' ᾧ εὔξαιτο ὁ Θεὸς καὶ εἰρήνη εἴη ἐπ' αὐτῷ) καὶ ὁδηγήσαντι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πλάνης, καὶ συναγαγόντι ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς διασπορᾶς, καὶ ἑνώσαντι τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ δόντι νίκας ἡμῖν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ στερεώσαντι ἡμᾶς κατὰ τῶν πόλεων, καὶ καταστήσαντι ἡμᾶς ἀδελφοὺς συνηγαπημένους. Εὐχαριστήσατε οὖν τῷ Θιῷ οἱ λάτρεις τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ χάριτι. Τὸ παρὸν εἶναι γράμμα ἐμοῦ τοῦ Ὁμὰρ υἱοῦ Χαττὰπ καὶ ἐδόθη τῷ Σεβασμίῳ καὶ Ἐντίμῳ Πατριάρχῃ τοῦ βασιλικοῦ ἔθνους Σωφρονίῳ ἐν ᾧ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν, τῷ ἱερῷ τόπῳ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὡς συνθήκη καὶ ὑπόσχεσις ἀποβλέπουσα τοὺς ὑπηκόους ἱερεῖς καὶ καλογήρους, καὶ καλογραΐας ἔνθα ἤθελον εἶναι καὶ ὅπου ἤθελον εὑρίσκεσθαι ἵνα ἔχωσιν ἀσφάλειαν (ὅταν ὁ ὑποτελὴς φυλάττῃ τὰ τῆς ὑποτελείας καθήκοντα πρέπει νὰ ἔχῃ ἀσφάλειαν καὶ προστασίαν παρά τε ἡμῶν καὶ τῶν πιστῶν, καὶ παρὰ τῶν μεθ' ἡμᾶς ἡγεμονευσόντων) καὶ ἵνα ἀρθῶσιν ἀπ' αὐτῶν τὰ αἴτια τῶν ἐνοχλήσεών των, κατὰ τὴν ἣν ἔδειξαν ὑποταγὴν καὶ εὐπείθειαν καὶ ἵνα ἔχωσιν ἀσφάλειαν αὐτοί τε καὶ αἱ ἐκκλησίαι των καὶ τὰ μοναστήρια των καὶ πάντα τὰ ὑπὸ τὴν κυριότητά των λοιπὰ προσκυνήματα τὰ ἐντὸς (τῆς Ἱερουσαλὴμ) καὶ ἐκτὸς ὄντα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὁ

ὑπογραφῆς ἐπικεκυρωμένοι, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου συνταχθέντες, οὓς καὶ θὰ ἀριθμήσωμεν μόνον ἁπλῶς τὴν χρονολογίαν τῆς συντάξεως καὶ ἐκδόσεως αὐτῶν, ἀναφέροντες, ἐκτὸς τινῶν, ὧν καὶ ἀνάλυσιν θὰ παραθῶμεν, καὶ τὸ κείμενον αὕτῶν πλῆρες.

2) Μετὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ κατακτητοῦ Ὁμὰρ ἰλ Χαττὰπ ἔρχεται δεύτερος ὁ τοῦ Σουλτὰν Μωάμεθ τοῦ Β΄ τοῦ Κατακτητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δοθεὶς τῷ Πατριάρχῃ Ἀθανασίῳ (1453, ὅστις ἐπικυρῶν πάντα τὰ ἱερὰ

Κοιμητὲς (ἤτοι ὁ Ναὸς τῆς Ἀναστάσεως) καὶ ἡ ἐν Βηθλεὲμ μεγάλη ἐκκλησία τῆς Γενιήτεως τοῦ Ἰησοῦ (ἐφ' ᾧ εἴη εἰρήνη) καὶ τὸ Σπήλαιον τὸ ἔχον τρεῖς τύρας, μεσημβρινὴν, ἀρκτικὴν καὶ δυτικὴν, καὶ ἵνα ἔχωσιν ἀσφάλειαν τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενα Χριστιανικὰ Ἔθνη, ἤτοι οἱ Ἴβηρες καὶ οἱ Ἀβυσσηνοὶ καὶ οἱ χάριν προσκυνήσεως ἐρχόμενοι Φράγκοι, Κόπται, Συριάνοι, Ἀρμένιοι, Νεστοριανοὶ, Ἰακωβῖται καὶ Μαρωνῖται οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὸν ρηθέντα Πατριάρχην, καὶ αὐτὸς νὰ ᾖ πρωτεύων ἐπ' αὐτῶν διότι (τὸ βασιλικὸν ἔθνος) ἔλαβε χάριν παρὰ τοῦ τιμίου καὶ ἀγαπητοῦ προφήτου τοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπεσταλμένου καὶ ἐτιμήθησαν τῇ σφραγῖδι τῆς τιμίας αὐτοῦ χειρὸς, καὶ ἐπρόσταξε νὰ ἔχωσιν εὔνοιαν καὶ ἀσφάλειαν. Οὕτω καὶ οἱ πιστοὶ εὐεργετοῦμεν αὐτοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ εὐεργετήσαντος αὐτούς. Καὶ ἔσονται ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸ χαράτσι, τὸ καφάρι, καὶ ἀπὸ τοὺς φόρους, καὶ ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπηρείας ἔν τε τῇ ξηρᾷ καὶ ταῖς θαλάσσαις. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὸν Καμαμὲ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ προσκυνήματα νὰ μὴ πληρώνουν οὐδέν. Ὅσοι δὲ ἐκ τῶν Χριστιανῶν προτέρχονται εἰς τὸν Καμαμὲ χάριν προσκυνήσεως νὰ δίδῃ ἕκαστος αὐτῶν εἰς τὸν Πατριάρχην ἓν δράμι ἀσημίου καὶ ἓν τρίτον τοῦ δραμίου. Πᾶς λοιπὸν πιστὸς καὶ πᾶσα πιστὴ θέλει φυλάττει ὅσα ἐπροστάξαμεν ἡ βασιλεὺς ἤθελεν εἶναι ἡ κριτὴς, ἡ ἡγεμόν ἐξουσίαν ἔχων ἐπὶ τῆς γῆς, πλούσιος ἢ πένης ἀπὸ τοὺς Μωαμεθανοὺς πιστοὺς

θεσπίσματα καὶ αὐτόγραφα τοῦ τε ὑπερτίμου ἀποστόλου καὶ Ὁμὲρ Χαττὰπ, καὶ τῶν προπαρελθόντων βασιλέων καὶ διατάττων ἵνα τὸ γένος τῶν Ρωμαίων, οἱ Ἕλληνες, ἔχωσι καὶ αὖθις ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, τόν τε ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ Καμαμὲν (Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως) καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα προσκυνήματα, τὸ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ εὑρισκόμενα προσκυνήματα καὶ ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἐν Βηθλεὲμ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ τὸ Σπήλαιον, καὶ τὰς κλεῖς τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τριῶν θυρῶν, καὶ τὰ ἐν τῇ Βηθλεὲμ εὑρισκόμενα χριστιανικὰ γένη, ἐπιφέρει· «ὅστις δὲ ἀπὸ τῶν ἑξῆς διαδόχων μου... θελήσει νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς πάλαι παρὰ τοῦ προφήτου καὶ τοῦ Ὁμὰρ Χαττὰπ, καὶ τῶν προπαρελθόντων βασιλέων

καὶ πιστάς Καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ὁ παρὼν ὁρισμὸς ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς τιμίας συνοδείας (τοῦ Μωάμεθ) τοῦ Ἀπτουλλὰχ, τοῦ Ὀσμὰν υἱοῦ Ἄρφὰν, τοῦ Σάεδ υἱοῦ Ζεΐτ, τοῦ Ἀπτουρραχμὰν υἱοῦ Ἄσυρ καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν τῆς τιμίας Συνοδείας. Στηριχθήτω οὖν ἕκαστος εἰς τὰ ἐκτεθειμένα ἐν τῷ παρόντι ἡμετέρῳ γράμματι καὶ ἐνεργείτω κατὰ τοῦτο ἀφίνων αὐτὸ πάλιν εἰς τὰς χεῖράς των. Ἔζησε δὲ ὁ Θεὸς (δόφη εἰρήνην) τῷ δεστότῃ ἡμῶν Μωάμεθ καὶ τοῖς συγγενέσι καὶ τῇ τιμίᾳ Συνοδίᾳ αὐτοῦ, καὶ δόξα τῷ Θεῷ τῷ Κυρίῳ τῶν κόσμων. Ἱκανὸς ἐστὶν ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ κάλλιστος ἐπίτροπος.

Ἐγράφη τῇ 20ῇ τοῦ μηνὸς Ρεπιουλιεβὲλ τῷ 15ῳ ἔτει τῆς προφητικῆς φυγῆς.

Ὅστις ἐκ τῶν πιστῶν ἀναγνώτῃ τὸν παρόντα ὁριτμὸν, καὶ παραβῇ αὐτὸν, θὰ εἶναι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως παραβάτης τῆς διαθήκης τοῦ Θεοῦ, καὶ μιαιτὸς τοῦ ἠγαπημένου αὐτοῦ ἀποστόλου».

ἱεροὺς καὶ ὑψηλοὺς ὁρισμοὺς ἢ πρὸς χάριν, ἢ πρὸς ἀπόλαυσιν ἄσπρων νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ προφήτου».

3) Ἀλλὰ καὶ ὁ Σουλτὰν Σελὶμ ὁ πορθητὴς τῆς Ἱερουσαλὴμ (1517) δοὺς ὁρισμὸν εἰς τὸν Πατριάρχην Δωρόθεον τὸν Β΄ ἕτερον καὶ ἐπικυρῶν πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ὁρισμοὺς, ἀναφέρει λεπτομερέστατα πάντα τὰ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἀδελφότητος ὑπαγόμενα προσκυνήματα καὶ ἱερὰ καθιδρύματα, ἀναγνωρίζων οὕτω πανηγυρικώτατα τοὺς Ἕλληνας κυριάρχους τῶν ἁγίων καὶ ἱερῶν προσκυνημάτων. 1)

---

1) Τὸν ὁρισμὸν τοῦτον ὡς χαρακτηριστικὸν τῆς καθόλου τότε καταστάσεως καὶ ὡς κλεῖδα τῆς ἑρμηνείας τῶν μέχρι σήμερον περιπετειῶν τῶν ἁγίων τόπων, ὡς καὶ κανόνα, πρὸς ὃν πρέπει νὰ ἀντιπαραβληθῇ ἡ σημερινὴ ἰδιοκτησία ἡμῶν ἵνα καταδεχθῇ ἢ κατὰ τοὺς τέσσαρας τούτους αἰῶνας γενομένη μέχρι σήμερον ἀλλοίωσις αὐτῆς, παρατιθέμεθα αὐτολεξεὶ ὡς ἐν τῷ ἀρχείῳ ἡμῶν εὑρίσκεται, ἀλλὰ κατὰ μετάφρασιν.

«Κατὰ τὸν ἱερόν μου Ὁρισμὸν ἐνεργείσθω, ὅστις δ' ἂν ἄλλως πράξῃ ὑποπεσάτω τῇ τοῦ Θεοῦ δικαίᾳ σπάθῃ.

Τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ καὶ τοῦ ἠγαπημένου αὐτοῦ ἀποστόλου ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ, τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου, κατὰ τὴν 25ην τοῦ μηνὸς Σαφὲρ ἐκυρίευσα αὐτήν. Ὁ οὖν Πατριάρχης τῶν Ρωμαίων Δωρόθεος (Ἀτάλλης) καλούμενος, ἐλθὼν μετὰ τῶν λοιπῶν καλογήρων καὶ ὑποτελῶν, ἐζήτησάτο ἵνα τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ κειμένας ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια καὶ προσκυνήματα ἔχωσι καὶ πάλιν καθὼς καὶ ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτῶν καὶ χρῆσιν κατὰ τὸν ἱερὸν ἀχτναμὲ τοῦ Ὁμὰρ καὶ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν προπαρελθόντων βασιλέων. Ἐπρόσταξα οὖν καὶ ἐγὼ μὲ τὸν παρόντα ἱερὸν ὁρισμόν, ἵνα ἐξουσιάζῃ τὸ ἀντικρὺ τῆς Πύλης τοῦ Κα-

4) Μετὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον ἔχομεν τὸν ὁρισμὸν τοῦ Σουλτὰν Σουλεϋμὰν τὸν δοθέντα εἰς τὸν Πατριάρχην Γερμανὸν (1534—1579) τὸν ἐπικυροῦντα τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐκδοθέντας ὁρισμοὺς ἀπὸ τοῦ Ὀμὰρ μέχρι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Σουλτὰν Σελὶμ, προστιθεὶς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀδελφότητος καὶ ἕτερα μοναστήρια ἐπισκευασθέντα καὶ διορθωθέντα, ὡς τὸ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, καὶ παρέχων ἄδειαν πρὸς ἐπισκευὴν τῶν κατερειπωθεισῶν ἐκκλησιῶν.

5 Ἕτερος ὁρισμὸς ἐπικυρῶν τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἐπὶ τῆς ἀντιπροσωπευούσης τὸ ἔθνος Ἀδελφότητος, εἶναι ὁ τοῦ Μουρὰτ τοῦ Δ΄, δοθεὶς τῷ 1631 εἰς τὸν Πατριάρχην Θεοφάνην, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὅτι οἱ Φράγκοι καὶ Ἀρ-

---

μαμὲ κατὰ μετημβρίαν κείμενον Μουγτεσὶλ (Ἀποκαθήλωσις) μὲ τὰ ἀρχαῖα δύο μανουάλια καὶ τὰς κανδήλας, τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν δύο καμαρῶν τῶν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ λεγομένου τόπου κειμένων, τοῦ τῷ Πατριαρχείῳ ὑποκειμένου, τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν ἑπτὰ καμαρῶν, τῶν κειμένων ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς Δεσποίνης Μαρίας λεγομένου (=τὰς Κλάπας ἔνθα τὸ παρεκκλήσιον τῆς Θεοτόκου καὶ τὰ ἐπάνω τούτου Κατηχούμενα), τὸ μέσον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας (=τὸ Καθολικὸν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως), τὸν Γόφον καὶ τὸν Κουμπὲν (=τὸν ἐπὶ τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου) μὲ ὅλα τὰ προσκυνήματα τὰ ἐντὸς τοῦ Κιμαμὲ (=τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως), τὰς ἐν τῇ αὐλῇ κειμένας τρεῖς ἐκκλησίας (=τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, τῶν 40 Μαρτύρων καὶ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τούτων Ναοῦ τοῦ «Μή μου ἅπτου»), τὴν ἀπέναντι τούτων ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (=τὴν ὑπὸ τὴν Μονὴν Ἀβραὰμ), τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Ἑλένης καὶ τὴν Ἁγίαν Θέκλαν, τὴν Σταναγὰν, τὸ Μονα-

μένοι ἐζήτησαν νὰ ἁρπάσωσιν ἀφ' ἡμῶν τινὰ τῶν προσκυνημάτων.

6) Ἐπίσης ὁ Σουλτὰν Ἰμπραχὶμ ἐξέδωκεν ἕτερον ὁρισμὸν τῷ 1641, ἀφορμὴν καὶ οὗτος λαβὼν ἐκ τῶν ἐν τῷ Ναῷ καινοτομιῶν τῶν Φράγκων, ἐπικυρῶν τὰ ἀπαράγραπτα τῆς Ἀδελφότητος δικαιώματα.

7) Ἕτερον ἐξέδωκεν ὁ Σουλτὰν Μεχμὲτ ὁ Δ΄ τῷ 1654 κατὰ τῶν Ἀρμενίων τῶν θελόντων νὰ σφετερισθῶσι τὰ πρωτεῖα ἐν ταῖς τελεταῖς ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Παϊσίου.

8) Ὁ αὐτὸς ἔδωκεν εἰς τὸν Πατριάρχην Δοσίθεον ἑτέρους δύο αὐτοκρατορικοὺς ὁρισμοὺς κατὰ τῶν Φράγκων τῷ 1673 καὶ 1675.

9) Ἀλλὰ καὶ ὁ Σουλτὰν Ὀσμὰν τῷ 1757 ἐξέδωκεν ὁρισμὸν ἐπικυροῦντα πάντας τοὺς πρὸ τούτου ἐκδοθέν-

---

στήριον τοῦ Ἁγίου Εὐθυμίου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (=τοῦ Νοσοκομείου), τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου μετὰ τοῦ κήπου, τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τῆς Δεσποίνης Μαρίας (=τῆς Μεγάλης λεγομένης Παναγίας), ἕτερον Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (=τοῦ Προδρόμου) καὶ ἑτέραν ἐκκλησίαν αὐτοῦ (=τὴν ὑπόγειον), τὸν Ἅγιον Ἰάκωβον (=τὸν τοῦ Ζεβεδαίου), τῶν Γκιουρτζήδων, τὸ Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (=ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ συνοικίᾳ), τὸ ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ μνημεῖον τῆς Δεσποίνης Μαριὰμ (=ἐν Γεθσημανῇ), τὴν Ἁγίαν Σιὼν, τὴν φυλακὴν τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ὀσπήτιον τοῦ Ἄννα, τὰ εἰς τὸν κάμπον μνημεῖα, τὸ Μοναστήριον τοῦ Σταυροῦ τῶν Γκιουρτζήδων, τὸ τοῦ Ἁγίου Συμεὼν (=τὸ Καταμόνας), τὸ τοῦ Ἁγίου Ἠλιοῦ μὲ τοὺς ἐλαιῶνας καὶ ἀμπελῶνας, τὸ τοῦ Ἁγίου Σάββα, τὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὸ ἐν τῇ κώμῃ Πετζαλλᾷ κείμενον, τὸ ἐν Βηθλεὲμ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸ γειτνιάζον τῶν

τας ὁρισμοὺς, καὶ καταργοῦντα τὰς ἐν τῷ Ναῷ ἀκαταλογίστους τῶν Φράγκων καὶ Ἀρμενίων ἁρπαγάς.

10) Τοῦτον ἀνενέωσε δι' ἑτέρου τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Σουλτὰν Μουσταφᾶς.

11) Τῷ 1803 καὶ 1805 ὀξυνθέντων τῶν πραγμάτων μεταξὺ Φράγκων καὶ Ἀρμενίων ἀφ' ἑνὸς καὶ Ἀδελφότητος ἀφ' ἑτέρου, ὁ Πατριάρχης Ἄνθιμος λαμβάνει ἑτέρους δύο ὁρισμοὺς, καθ' οὓς τὰ δίκαια ἀποδίδονται καὶ αὖθις τῇ Ἀδελφότητι.

12) Μετὰ τοῦτον ὁ Σουλτὰν Μαχμοὺτ ὁ Β' παραδίδει τῷ Πατριάρχῃ Παϊσίῳ ἑτέρους δύο ὁρισμοὺς τῷ 1810, καθ' οὓς καὶ αὖθις τὸ ἔθνος τῶν Ρωμαίων ὡς κυρίαρχον ὤφειλε μόνον νὰ ἀνιδρύσῃ τὸν κατακαέντα

πρὸς Ἄρκτον καὶ Μεσημβρίαν, καὶ τὰ περὶξ δύο κιμμάτια τῶν κήπων καὶ τὸν ἐλαιῶνα καὶ τὰ μνημεῖά των, καὶ τὰ εἰς τὰ λοιπὰ χωρία ὄντα Μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας των, καὶ τοὺς τῷ Πατριάρχῃ ὑπονειμένους Γκιουρτζίδας, Χαπεσίους, Σέρβους καὶ ὅλα τὰ ἀρχιερώματά των καὶ τοὺς Μητροπολίτας καὶ κληρικούς. Καὶ ἵνα καταλαμβάνῃ τὰ κατάλοιπα τῶν ἀποθνησκόντων Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων καὶ Καλογήρων καὶ ἵνα εἰς τὴν πόρταν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ Ζεμσὶμ Σουγιοὺ λεγόμενον καὶ εἰς τὸ Ἁγὶα Κυριακὴ καὶ εἰς ταῖς σκάλαις μὴ πληρώνῃ κεφάλια καὶ μπάτζη, μήτε ὅταν κάμνωσι κέστρια, καὶ ἵνα ὦσιν ἐλεύθεροι διόλου ἀπὸ ὅλα τὰ βίκια δοσίματα καὶ ἵνα μὴ ἐνοχλῶνται ἀπὸ κανένα ἄλλο ἔθνος κατὰ τὸν παρόντα μου ἱερὸν ὁρισμόν, ἀλλ' ἀπὸ πατῶν τῶν φυλῶν ὁ Πατριάρχης τῶν Ρωμαίων νὰ πρωτεύῃ.

Κατὰ τὸν Ἀχτινχμὲν λοιπὸν τοῦ Οὐρὶλ Χαττὰπ, καὶ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν προαπελθόντων βασιλέων οὕτω δέδωκα κἀγὼ καὶ μὲ τὸν παρόντα μου ἱερὸν Ὁρισμὸν ἐπρόσταξα, ἵνα ἡ ἐνέργεια γίνῃ

Ναὸν, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἔθνος ὡς στερούμενον δικαιωμάτων ἰδιοκτησίας.

13) Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 1837 ἕνεκεν τοῦ πεισματώδους ἀγῶνος, ὃν διεξήγαγεν ἡ Ἀδελφότης μετὰ τῶν Φράγκων καὶ Ἀρμενίων συγχρόνως, ἐξεδόθησαν πολλοὶ ὁρισμοὶ, οὓς παραλείπομεν διὰ τὴν σύγχυσιν.

14) Ἐπίσης τῷ 1837 ἐκδίδεται ἕτερος ὁρισμὸς παρέχων τὸ δικαίωμα τῆς ἀνιδρύσεως τῶν ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ παθόντων προσκυνημάτων μόνον εἰς τὴν Ἀδελφότητα καὶ εἰς οὐδὲν τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀναγνωριζομένων οὕτω τῶν ἑλληνικῶν αὐτῆς δικαίων προσηκόντως.

15 Ἀλλὰ καὶ ὁ Σουλτὰν Ἀπτοὺλ Μετζὶτ ἐξέδωκεν ἑτέρους τέσσαρας ἐπικυροῦντας προηγουμένους ἑτέρους τέσσαρας· ὁ πρῶτος ἀνανεοῖ τὸν ἐκδοθέντα τῷ 1810· ὁ δεύτερος τὸν ἐκδοθέντα τῷ 1815· ὁ τρίτος τὸν ἐκδοθέντα τῷ 1823 καὶ ὁ τέταρτος τὸν ἐκδοθέντα τῷ 1839 περὶ τῆς ἐπισκευῆς τοῦ μεγάλου Τρούλλου.

16) Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ Σουλτὰν Ἀπτοὺλ Χαμὶτ ἐξεδόθησαν ἕτεροι ἀνανεοῦντες πάντας τοὺς ἀνωτέρω, ὡς

ὃν τρόπον εἴρηται. Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν σήμερον ἢ οἱ βασιλεύοντες ἢ οἱ ὑπέρτιμοι Βεζυράδες ἢ Οὐλεμάδες ἢ Σουλαχάδες ἢ Βοεβοδάδες ἢ Πεϊταλμάδδες καὶ Κοπέμιδες, ἢ Σουπασάδες, ἢ Ζαΐμιδες καὶ Τιμαριοχαπίδες ἢ Μουσιεφερικάδες, καὶ Τσαουσάδες, ἢ Σπαχῆδες καὶ Γενίτσαροι, ἢ οἱ λοιποὶ ἁπλῶς ὑπηρέται καὶ δοῦλοι τῆς αὐλῆς μου θελήσωσι νὰ ἀνατρέψωσι τὸν παρόντα μου ὁρισμὸν, οἱ τοιοῦτοι, ὁποῖοι καὶ ἂν ὦσιν, ἔστωσαν ὑπεύθυνοι εἰς τὴν ὀργὴν καὶ εἰς τὰ κολαστήρια τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ. Ἐὰν δὲ εἰς χεῖράς των τὸν ἱερόν μου ὁρισμὸν νὰ δείξωσιν ὑπακοήν.

Ἐγράφη ἐν ἔτει 9ιζ Χρὶ 23(=φυγῆς) ἐν Ἱερουσαλήμ».

καὶ διαταγαὶ κανονίζουσαι τὰ ἑκάστοτε ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων δημιουργούμενα ζητήματα, ὡς τὸ περὶ τῆς τελετῆς τοῦ ἁγίου φωτὸς, καθὼς καὶ τὰ ὑπὸ τῶν Λατίνων ἐγειρόμενα ζητήματα, ὡς τὸ τῆς Βορείου πύλης τοῦ ἁγίου Σπηλαίου καὶ τὸ τῆς ἁγίας αὐλῆς 1902. 1)

Ἐκ τῆς συνοπτικῆς ταύτης τῶν ὁρισμῶν ἐξιστορήσεως σαφέστατα κατεδείχθη ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ κατακτηταὶ καὶ αὐτοὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν ἀλληλοδιαδόχως ἀνεγνώριζον καὶ ἀναγνωρίζουσι τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ὡς καθαρὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἰδιοκτησίαν. Τὴν ἰδέαν ταύτην οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 7ου αἰῶνος (637) κατακτηταὶ καὶ διάδοχοι αὐτῶν μέχρι σήμερον μανθάνουσιν ἐκ παραδόσεως καὶ διατηροῦσιν ὡς θείαν ἐντολήν, διότι ὡς καὶ ἐν τοῖς ὁρισμοῖς εἴδομεν εἶναι περιθριγκωμένη ἡ ἰδέα αὕτη ὑπὸ Χαλιφῶν καὶ περιφρουρεῖται ὑπὸ ἐπιτιμίων, ἅτινα φυλάκων δίκην κωλύουσι πάντα βουλόμενον νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῆς. Οἱ τοιοῦτοι, παραβάται καθιστάμενοι, θὰ εἶναι «ὑπεύθυνοι εἰς τὴν ὀργὴν καὶ εἰς τὰ κολαστήρια τοῦ

1) Ἐπὶ τοῦ νῦν ἐν ἐνεργείᾳ Πατριάρχου Δαμιανοῦ, ἐλύθησαν καὶ τὰ ἑξῆς προσκυνηματικὰ ζητήματα· α') τὸ περὶ κλειδῶν τῆς ἐκκλησίας Ναζαρέτ· β') τὸ περὶ τοῦ φρέατος τῆς Σαμαρείτιδος· γ') τὸ περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων· δ') τὸ περὶ τῆς Βορείου πύλης τοῦ ἁγίου Σπηλαίου· ε') τὸ περὶ τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἁγίας Βηθλεέμ· στ') τὸ τῆς Ἁγίας Σιών· ζ') τὸ τῆς Ἁγίας Αὐλῆς· η') τὸ τοῦ Ἁεν Φάρα· θ') τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου. Τὰ ζητήματα ταῦτα ἱστορικῶς θὰ διαπραγματευθῶμεν ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ, ἵνα καὶ τὸ ἔθνος γνωρίζῃ εἰς ποίαν κατάστασιν ἔρθασεν ἡ πολύτιμος αὐτοῦ περιουσία.

Ὑψίστου», θὰ «λογίζωνται μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως παραβάται τῆς διαθήκης τοῦ Θεοῦ καὶ μισητοὶ τοῦ ἠγαπημένου αὐτοῦ ἀποστόλου» καὶ θὰ πέσωσιν «ὑπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαίαν σπάθην».

Οὐδέποτε ὅθεν οἱ βασιλεῖς ἐπέτρεψαν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν οὔτε νὰ ἀνιδρύσωσι τὰ κατερειπωθέντα, ἀλλ' οὔτε νὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου διαφθαρέντα, εἰ μὴ μόνοις τοῖς Ἕλλησι· διότι πράγματι ἡ ἀδέκαστος αὐτῶν δικαιοσύνη ἀνεγνώριζε ταῦτα ὡς ἀποκλειστικὴν τῶν Ἑλλήνων ἰδιοκτησίαν. Διὰ ταῦτα καὶ ἐν τοῖς ὁρισμοῖς αὐτῶν κατηγορηματικῶς τοῦτο οἱ Χαλίφαι διακηρύττουσιν ὡς «ἔγινε διάδηλον, λέγουσιν, ὅτι οἱ ἄνω εἰρημένοι τόποι καὶ τὰ κλειδία ἦσαν ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων» ἤτοι τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων. Καὶ ἀλλαχοῦ τὴν Ἀποκαθήλωσιν καλοῦσι «παλαιὰν μοῖραν τῶν Ρωμαίων». Καὶ ἀλλαχοῦ ὅτι «τὰ κλειδιὰ τῶν δύο θυρῶν (τοῦ ἁγίου Σπηλαίου) ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Χαζιρὲτ Ὁμὰρ καὶ τῶν βασιλευσάντων», 1) καὶ τῶν πρὸ τοῦ Ὁμὰρ Ἑλλήνων βασιλέων. 2) Ἀλλὰ οὐ μόνον δι' ὁρισμῶν ἀλλὰ καὶ διὰ λόγων καὶ ἔργων. Οἱ Χαλίφαι ἀνεγνώριζον τὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων. Ὁσάκις π. χ. οἱ κριταὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ δίδοντες διὰ χρημάτων ψευδῆ μαρτυρικὰ τοῖς Φράγκοις ἢ τοῖς Ἀρμενίοις, ἀπέστελλον τού-

1) Ὁρισμὸς Μουρὰτ Δ' δοθεὶς εἰς τὸν Πατριάρχην Θεοφάνην τῷ 1631, ἰδὲ καὶ ὁριστὸν Μεχμὲτ Δ' δοθέντα τῷ Πατριάρχῃ Παϊσίῳ 1654 καὶ ἄλλους.

2) Ταῦτα ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος καλεῖ «βασιλικὰ μοναστήρια» ἐν τῇ πρὸς τοὺς στρατιώτας δημηγορίᾳ αὐτοῦ ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας

τους εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα λάβωσι καὶ αὐτοκρατορικὸν ὁρισμὸν καὶ νὰ ἰδιοποιηθῶσι τὰ προσκυνήματα, οὗτοι ἐξελέγχοντες αὐτοὺς ψεύστας ἐδίωκον κακοὺς κακῶς ἐκ τῶν παλατίων. Εἰς μίαν μάλιστα περίστασιν ὁ Μέγας Βεζύρης ἰδὼν τὸ παράλογον καὶ ὅλως ξένον, καθ ὃ ὁ κριτὴς τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔγραφεν ἐπισήμως ὅτι τὰ προσκυνήματα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς φράγκους, εἶτε τοὺς ἐξῆς ἀξιοσημειώτους λόγους, «Φλυαρεῖ ὁ κριτὴς ἐπειδὴ ὑτούλως ἀτοβάλλει τοὺς Ρωμαίους, οἵτινες ἐκεῖ εἰσὶν ἀνέκαθεν οἰκοκυραῖοι». 1) Ἀλλὰ καὶ ὅτε ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας Ντενουατὲλ ἐζήτησε παρὰ τοῦ Σουλτάνου τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ὡς ἀνέκαθεν δῆθεν ἀνήκοντα τοῖς Φράγκοις, ὁ Σουλτάνος ὑπέδειξεν αὐτῷ ὅτι μόνον δικαίωμα ἔχουσι προσκυνήσεως οἱ φράγκοι καὶ οὐδὲν ἕτερον. Ἀλλὰ καὶ ἐάν ποτε οἱ Σουλτάνοι, ὡς νέοι καταλαμβάνοντες τὸν θρόνον, ἐπεχείρουν νὰ παράσχωσί τι τοῖς φράγκοις, ἐκωλύοντο ὑπὸ τῶν πεπειραμένων ὑπουργῶν αὐτῶν καὶ τοῦ Σεϊχουλισλάμη. Ὅτε π. χ. τῷ 1768 ὁ Σουλτάνος παρεκλήθη ὑπὸ τῶν Φράγκων, μεσολαβούσης τῆς Γαλλίας ἵνα παραδῷ αὐτοῖς τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ προσκυνήματα, πρὶν ἢ τελείως συγκατατεθῇ, ἔκρινε καλὸν νὰ ἐρωτήσῃ καὶ τὸν Σεϊχουλισλάμην αὐτοῦ. Αλλ᾽ οὗτος μετὰ δικαίας τόλμης λέγει αὐτῷ. «Οὔτε νόμιμον, ὦ βασιλεῦ, οὔτε δίκαιον, ἀλλ᾽ οὔτε βασιλικὸν, νὰ ἀθετήσῃς τοσούτων βασιλέων τοσούτους καὶ τοιούτους ὁρισμοὺς καὶ θεσπίσματα, καὶ νὰ δωρήσῃς εἰς τοὺς φράγκους τὰ τῶν Ρωμαίων προσκυνήματα». 2)

1) Ἴδε σελ 183.
2) Ἴδε σελ. 201.

Ἀλλὰ καὶ μεθ᾽ ὅλην τὴν προσπάθειαν ταύτην δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν, φίλοι Ἕλληνες, νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὅπως «ἀνάγκᾳ καὶ θεοὶ πείθωνται», τοιουτοτρόπως καὶ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἕνεκεν τῆς ἀνάγκης ἠναγκάσθη ὥστε οὐ μόνον νὰ μὴ ὑποστηρίξῃ τὰ δίκαια τῶν ὑπηκόων της Ἑλλήνων ἐν τοῖς Ἁγίοις Τόποις, ἀλλὰ καὶ νὰ διασπαθήσῃ ταῦτα, καὶ νὰ ἀποξενώσῃ ἡμᾶς ἐντελῶς τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου, θέλουσα νὰ παράσχῃ χάριτας εἰς τὴν σύμμαχον αὐτῆς Γαλλίαν, τὴν προστατεύουσαν τοὺς ἀντιπάλους ἡμῶν Φράγκους. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, διότι ἡμεῖς ἀνελάβομεν τὰ ἱερὰ ἡμῶν δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου, οὐχ ἧττον αἱ συχναὶ ἀνησυχίαι, ἃς αὕτη ὑφίστατο ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ἡμῶν Φράγκων καὶ Ἀρμενίων, οἱ συχνοὶ πόλεμοι οὓς διεξήγαγεν ἕνεκα τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, πρόσθες καὶ αἱ πολιτικαὶ τῆς Γαλλίας ἐπιδράσεις, ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ ἐξισώσῃ μετὰ τῶν Ἑλλήνων τούς τε Φράγκους καὶ τοὺς Ἀρμενίους, ἔν τε τῷ ἁγίῳ Κουβουκλίῳ, τῷ ἁγίῳ Σπηλαίῳ, ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν καὶ ἀλλαχοῦ, τοὺς δὲ Ἀρμενίους καὶ ἐν Γεθσημανῇ. Ταῦτα λοιπὸν ἐν συντόμῳ καὶ περὶ τῶν ὑψηλῶν ὁρισμῶν καὶ τῆς σχέσεως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης πρὸς τὰ ἱερὰ προσκυνήματα. Ἀλλὰ μέλλοντες νὰ δώσωμεν πέρας εἰς τὴν συγγραφὴν ἡμῶν ταύτην, ἀνάγκην θεωροῦμεν νὰ συνοψίσωμεν ἐν τῷ ἑπομένῳ ἐπιλόγῳ τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα καὶ νὰ ὑποδείξωμεν τὸ καθῆκον ἑκάστου χριστιανοῦ πρὸς τοὺς ἁγίους τόπους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Πρὸς ὑμᾶς, ὦ φίλον Πανελλήνιον, καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου μου, πρὸς ὃ τοῦτο συνέγραψα, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀποτείνομαι. Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι παρακολουθήσαντες τὰς περιπετείας τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, θὰ ἐνθυμεῖσθε ὅτι αὗται ἤρξαντο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Τίτου καὶ ἐξακολουθοῦσι μέχρι σήμερον, καὶ θὰ ἐξακολουθήσωσιν ὑπὸ διαφόρους μορφὰς πάντοτε ἐκφαινόμεναι. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ διατηρῆτε ἐν τῇ μνήμῃ ὑμῶν, ὅτι τὰ ἱερὰ προσκυνήματα παραδοθέντα τῷ Ἑλληνισμῷ ὑπὸ τῆς θείας προνοίας εὕρισκον ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθ' ὅλους τοὺς ἀπὸ Τίτου καὶ δὴ ἀπὸ Ἀδριανοῦ (135) μέχρι σήμερον αἰῶνας, τὸν θερμὸν ὑπερασπιστὴν, τὸν ἄγρυπνον φύλακα, τὸν φιλόστοργον πατέρα. Θὰ ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὁσάκις κατεστρέφοντο εἴτε ὑπὸ τῶν Περσῶν, εἴτε ὑπὸ τῶν Σουλτόνων τῆς Αἰγύπτου, εἴτε ὑπὸ τῶν Σουλτάνων τῆς Βαγδάτης, εἴτε ὑπὸ τῶν Ἀραβικῶν ὁρδῶν, πάντοτε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος προσέφερε τὸν ὀβολὸν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνιδρύσεως, ἐπισκευῆς καὶ ἀνακαινίσεως αὐτῶν. Θὰ ἐνθυμῆσθε τὸν Μ. Κωνσταντῖνον, τὴν Ἁγίαν Ἑλένην, τὴν Αὐτοκράτειραν Εὐδοκίαν. τὴν ἐγγονὴν αὐτῆς Εὐδοκίαν καὶ ταύτην, τὸν Μέγαν Θεοδόσιον, τὴν Πουλχερίαν τὴν παρθένον, Ἰουστινιανὸν τὸν Μέγαν, Ἀναστάσιον τὸν Δίκορον, Ὑπάτιον τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ, τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας ἅγιον Ἰωάννην τὸν

Ἐλεήμονα, τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, Ρωμανὸν τὸν Ἀργυρόπουλον, Μιχαὴλ τὸν Παφλαγόνα, Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον, Ἰσαάκιον τὸν Ἄγγελον, Ἰωάννην τὸν Καντακουζηνὸν, καὶ πάντας τοὺς Ἕλληνας Ἡγεμόνας τῶν παραδουναβείων χωρῶν, οἵτινες συνετήρησαν τὰ ἱερὰ προσκυνήματα ἱδρύοννες, ἐπισκευάζοντες, ἀνακαινίζοντες, καὶ παντοιοτρόπως αὐτοῖς βοηθοῦντες. Θὰ ἐνθυμεῖσθε ποσάκις ὁ Ἐθνάρχης μετὰ τῆς συνόδου αὐτοῦ καὶ τῶν λογάδων δι' ἐγκυκλίου ἐποιήσατο ἔκκλησιν πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Ἕλληνας εἰς βοήθειαν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων. Δὲν θὰ ἐλησμονήσατε τοὺς ἀγῶνας οὓς ὑπέστησαν τὰ ἄπειρα ἐκεῖνα πλήθη τῶν μοναχῶν, τῶν καταβαψάντων τὰ ἱερὰ προσκυνήματα διὰ τοῦ ἁγίου αὐτῶν αἵματος ὑπὲρ αὐτῶν μαχόμενοι. Δὲν θὰ ἐλησμονήσατε ὅτι ἐν τοῖς διαφόροις μοναστηρίοις καὶ δὴ ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Σάββα, ὅτι χιλιάδες ὑπάρχουσι κρανίων ἁγίων πατέρων, ἀγωνισθέντων ὑπὲρ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων καὶ ὅτι ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Σταυροῦ τὰ αἵματα αὐτῶν μέχρι σήμερον φαίνονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Δὲν θὰ ἐλησμονήσατε πόσους ἀγῶνας ὑπέστη ἡ Ἀδελφότης ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος μέχρι σήμερον, καὶ ποσάκις ἐφοίνιξε τὸ ἅγιον ἐκεῖνο ἔδαφος διὰ τοῦ αἵματος αὐτῆς, ὁτὲ μὲν βαρέως πληγουμένη καὶ παραπλήσιον θανάτου πάσχουσα, ὁτὲ δὲ καὶ ἀποθνήσκουσα ἐν τῷ τόπῳ τῆς μάχης. Δὲν θὰ ἐλησμονήσατε τοὺς πεσόντας ἐν τῇ ἁγίᾳ Βηθλεὲμ κατὰ τὸ 1872 οὔτε τοὺς πληγωθέντας θανασίμως ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἁγίας Αὐλῆς τῷ 1902, οὔτε τὸν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1909 κατακρεουργηθέντα Κορνήλιον Μοναχὸν καὶ ἄλλους μωλωπισθέντας. Ταῦτα πάντα πρέπει νὰ μένωσιν

ἀνεξάλειπτα τῆς μνήμης ὑμῶν, διότι οἱ κατασφαζόμενοι καὶ κατακρεουργούμενοι ἀδελφοὶ ὑπὲρ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, εἶναι καὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ καθόλου Ἑλληνισμοῦ, εἶναι ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ Ἔθνους καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀφίενται εἰς τὴν τύχην αὐτῶν.

Καθῆκον ὄθεν ἔχει ὁ Ἑλληνισμὸς σύμπας καὶ εἷς ἕκαστος τῶν Ἑλλήνων ἰδιαιτέρως, νὰ στρέψῃ τὰ βλέμματα πρὸς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ νὰ ἴδῃ τὴν δράκα ἐκείνην τῶν Ἑλλήνων, ἀντιπροσώπων, αὐτοῦ, τὴν Ἁγιοταφιτικὴν Ἀδελφότητα ἀγωνιζομένηνην τὸν ἔσχατον τῶν ἀγώνων, καὶ παλαίουσαν ὁτὲ μὲν μετὰ τῶν Φράγκων, ὁτὲ δὲ μετὰ τῶν Ἀρμενίων, ὁτὲ δὲ μετ' ἀμφοτέρων συγχρόνως. ἀπὸ δὲ τοῦ προπαρελθόντος ἔτους καὶ μετὰ τῶν Ἀραβοφώνων. Καθῆκον ἔχει νὰ μελετήσῃ ἐπισταμένως τὰ πράγματα καὶ νὰ ἐπέλθῃ ἀρρωγὸς δι' ὅσων μέσων δυνηθῇ. Καθῆκον ἔχει νὰ σκεφθῇ ὅτι τὰ ἱερὰ προσκυνηματα εἶναι ὁ ἕτερος πόλος τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἡ πηγὴ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Καθῆκον ἔχει νὰ ἀναλογισθῇ τὰς ὑπερόγκους δαπάνας, ἃς ἐδαπάνησεν ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος, μέχρι μὲν τοῦ 1517 ὑπὲρ ἀνιδρύσεως, ἀνακαινίσεως καὶ ἐπισκευῆς τῶν προσκυνημάτων, καὶ ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ 1910 ὑπὲρ διατηρήσεως αὐτῶν, ἐξαγοράσας ταῦτα κατὰ τοὺς 4ας τελευταίους αἰῶνας 100άκις διὰ τοσούτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ χρημάτων, ἅτινα ἐὰν ἐχρησιμοποίει αὐτὰ ταῦτα ἀντὶ λίθων, ξύλων τε καὶ κεράμων εἰς ἀνοικοδόμησιν τῶν ἱερῶν Ναῶν, θὰ ἵδρυε τούτους χρυσοῦς οὐχὶ ἅπαξ, οὐχὶ δὶς, οὐχὶ τρὶς, ἀλλὰ δεκάκις καὶ θὰ ἠρίθμει οὕτω ἡ ἱστορία ἕν τῶν μεγαλειτέρων θαυμάτων τοῦ κόσμου.

Καθῆκον ἔχει νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὰ ζητήματα, μελετῶν ταῦτα ἐπὶ τόπου δι' ἐπιτροπῆς καὶ νὰ μιμηθῇ τοὺς πατέρας τοῦ Ἔθνους ἐν τῇ διεξαγωγῇ αὐτῶν χωρὶς νὰ ἀναμένῃ τὰ πάντα παρὰ τῆς Ἁγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος, διότι αὕτη διεξάγει ὡς εἴδατε διηνεκεῖς ἀγῶνας, ὁτὲ μὲν κατὰ τῶν φράγκων, ὁτὲ δὲ κατὰ τῶν Ἀρμενίων, ὁτὲ καὶ κατ' ἀμφοτέρων συγχρόνως ἕνεκεν τῶν καθ' ἑκάστην δημιουργουμένων νέων ζητημάτων, καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἤδη ἐκκρεμῶν ἔν τε τῷ Ἁγίῳ Τάφῳ, τῇ Ἁγίᾳ Βηθλεὲμ, τῇ Γεθσημανῇ καὶ δὴ καὶ κατὰ τοῦ ἰθαγενοῦς στοιχείου τοῦ κατασχόντος τὰ βασιλικὰ Αὐτοκρατορικὰ προσκυνήματα, καὶ τὰ ἱδρυθέντα διὰ τῶν χρημάτων τοῦ Πανελληνίου, οἷον τὴν Ἰόππην, τὴν Ῥέμπλην, τὴν Λύδδαν, τὴν Νεάπολιν, τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, τὴν περίφημον καὶ μεγαλοπρεπῆ τῆς Ἰόππης Σχολὴν τῶν γλωσσῶν, τὴν τοῦ Γένους Μ. Σχολὴν κατὰ τὸ κτίριον ἀμιλλωμένην, καὶ ἄλλας οἰκίας τῶν μελῶν τῆς Ἀδελφότητος (ἀοιδίμου Τιβεριάδος καὶ Γέροντος Εὐθυμίου).

Λὲν πρέπει ὅθεν νὰ ἀναμένῃ τὰ πάντα παρὰ τῆς ἀγωνιζομένης δρακὸς τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν ἐν τῷ ἀπομεμονωμένῳ ἐκείνῳ τῆς Ἱερουσολὴμ μέρει, οἵτινες διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν φοινίσσοντες τὰ ἱερὰ τῶν προσκυνημάτων ἐδάφει, ὁτὲ μὲν λειπόθυμοι, ὁτὲ δὲ νεκροὶ ἐκ τούτου ἐγείρονται.

Μὴ ἀναμένητε λοιπὸν ἀδελφοὶ Ἕλληνες παρ' αὐτῶν πλέον τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς προβολῆς τοῦ στήθους αὐτῶν εἰς τὰ ρόπαλα καὶ τὰ περίστροφα τῶν ἐναντίων, διαφωτισθέντες τὰ κατ' αὐτήν. Λιότι ὡς εἶναι δύσκολον καὶ παράλογον νὰ ἀξιοῖ τις ἵνα ὁ μαχόμενος στρα-

τιώτης φροντίσῃ καὶ περὶ τῆς τροφῆς, καὶ περὶ τῆς ἀσφαλείας, καὶ περὶ τῆς ἐπικουρίας, καὶ περὶ τῆς μάχης καὶ περὶ τῆς νίκης, οὕτως εἶναι παράλογον νὰ ἀναμένῃ τὸ Πανελλήνιον παρὰ τῆς ἀγωνιζομένης Ἀδελφότητος εἰς τὸν ἀπεμεμονωμένον ἐκεῖνον προμαχῶνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ πάντα τὰ ἀνωτέρω.

Τελευτῶντες δὲ ἀποτείνομεν πρὸς ὑμᾶς τοὺς βαρυσημάντους ἐκείνους λόγους τοὺς ἐκδηλοῦντας τὴν σαφῆ καὶ βαθεῖαν τοῦ ἔθνους περὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων συναίσθησιν, οὓς ὅ τε γεραρὸς Ἐθνάρχης, ᾗ τε ἁγία καὶ ἱερὰ περὶ αὐτὸν Σύνοδος καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους μετὰ συγκινήσεως πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Πολύκαρπον ἀπέτειναν, ὅτε οὗτος παρεκάλει, ὅπως ὁ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων πυρποληθεὶς τοῦ ἁγίου Τάφου πάνσεπτος ναὸς ἱδρυθῇ ὑπὸ τοῦ Ἔθνους, καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν πυρπολησάντων αὐτὸν Ἀρμενίων. «Ἀνάλαβε, Μακαριώτατε Δέσποτα, εἶπον, ἀνάλαβε τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνοικοδομήσεως καὶ ὅλοι μας συντρέχομεν, ὅλοι μας βοηθοῦμεν. Δὲν ἀνεχόμεθα παντελῶς τὴν στέρησιν ἐκείνου τοῦ θείου Ναοῦ. Δὲν παραχωροῦμεν διόλου τὴν δόξαν τοῦ Γένους ἡμῶν εἰς ἄλλα ἔθνη. Μὴ δειλιάσης, μή. Δυνατὸς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς ὃν ἐλπίζομεν. Βάλε ἀρχὴν καλὴν ἀμέσως, χωρὶς ἀναβολῆς καιροῦ, καὶ συγκίνησον τὰ πρὸς ἀνοικοδόμησιν καὶ διὰ ἔξοδα ἰδοὺ ἐν πρώτοις ἡμεῖς καταβάλλομεν». 1)

Τοιαύτη ὦ εὐγενὲς Πανελλήνιον ἀπαιτεῖται καὶ σήμερον ἀφοσίωσις, ὁπότε «ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνομεν καὶ

1) Ἴδε σελ. 212.

ἐπὶ ἐπάλξεων πόλεων περιπατοῦμεν», τοιαύτη προθυμία, τοιαύτη αὐταπάρνησις, καὶ τέλος τοιαύτη βαθεῖα συναίσθησις τῆς θρησκευτικῆς ἡμῶν περιουσίας ἐν τῇ ἁγίᾳ τῆς Παλαιστίνης χώρᾳ, ἣν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διά τε τῶν ἱδρώτων καὶ τῆς ἐκχύσεως τοῦ ἁγίου αὐτοῦ αἵματος καταβρέξας τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει παρέδωκε πρὸς συντήρησιν αἰώνιον, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄμετρον ἔλεος μεθ' ἡμῶν. Ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ

ΑΓΓΕΛΙΑ

Δὲν ἀμφιβάλλω, εὐγενέστατοι Κύριοι, ὅτι θὰ γνωρίζητε ὅτι οἱ Προτεστάνται κατηχοῦσι τὸν λαόν μας νὰ μὴ ζητῇ τὴν βοήθειαν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου πρὸς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, διότι αὕτη εἶναι μία γυνὴ ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ γυναῖκες, καὶ ὅτι δὲν εἶναι παρθένος, διότι ὑπανδρεύθη μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ καὶ ἐγέννησε 4 τέκνα καὶ ἄλλας φλυναφίας. Ἐπίσης διδάσκουσι νὰ μὴ τιμῶμεν καὶ τοὺς Ἁγίους, οὔτε ἑορτὰς νὰ τοὺς κάμνωμεν, οὔτε νὰ τοὺς ἐπικολώμεθα εἰς βοήθειαν, διότι δὲν δύνανται νὰ γνωρίζωσιν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς τί γινόμεθα ἡμεῖς ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, καὶ οὔτε μνημόσυνα πρέπει νὰ κάμνωμεν εἰς τοὺς τεθνεῶτας, οὔτε νὰ νηστεύωμεν. Ἡμεῖς ὅθεν θὰ ἐκδώσωμεν βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὅτι καὶ οἱ Ἅγιοι καὶ ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς γνωρίζουσι τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ὅτι καθ' ἑκάστην προσεύχονται δι' ἡμᾶς, καὶ ἐν γένει θὰ ἀναιρέσωμεν πάντα τὰ ἀνωτέρω. Ὡρίσαμεν τὴν τιμὴν αὐτοῦ **εἰς ἥμισυ μετζήτιον,** καὶ παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς συνδράμητε, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐργάζεσθε καὶ ὑμεῖς διὰ τὸ γενικὸν καλὸν ὡς καὶ ἐγώ.

Ἡ Διεύθυνσις: Κωνσταντινούπολις — Νεοχώριον
Πρὸς τὸν Ἀρχιμανδρ. ΓΑΒΡΙΗΛ ΚΑΡΑΠΑΤΑΚΗΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

Ἡ Α. Θ. Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακεὶμ	200
Ἡ Α. Θ. Μ. ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Φώτιος	200
Ὁ Πανιερώτατος Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος κ. Θεόκλητος	200
Ἡ Α. Θ. Π. ὁ πρώην Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνος	10
Ἡ Α. Θ. Μ. ὁ πρώην Πατριάρχης Ἀντιοχείας κ. Σπυρίδων	500
Ἡ Ἀ. Σεβασμ. ὁ ἅγιος Νεαπόλεως Ἀρσένιος	10
Ὁ ἐρίτιμος κύριος Δημοσθένης Εὐγενίδης	10
Ὁ ἐρίτιμος κύριος Κ. Βλαστάρης	20
Ὁ Σεβασμ. ἅγιος Πισιδίας κ. Κωνσταντῖνος	10
Ὁ Σεβασμ. ἅγιος Σωζουαγαθουπόλεως	3
Ὁ Σεβ. ἅγιος Προικκονήσου Σωφρόνιος μετὰ τῶν ἐντιμοτάτων μελῶν τῆς Ἐφαρίας τοῦ Ἰωακειμίου Παρθεναγωγείου	7
Ὁ Σεβ. ἅγιος Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ Παρθένιος	10
Ὁ Σεβασμ. ἅγιος Φιλιππουπόλεως κ. Φώτιος	2
Ὁ Σεβασμ. ἅγιος Ρόδου κ. Γεράσιμος	10
Ὁ Θεοφιλ. ἅγιος Ἐλαίας κ. Ἀγαθάγγελος	2
Ὁ Θεοφιλ. ἅγιος Παμφύλου κ. Μελισσηνός	2
Ὁ Πανοσ. Ἀρχιμανδρ. κ. Γερμανὸς Βασιλάκης προϊστάμενος τῆς ἐν Παρισίοις Κοινότητος	5
Ἀρχιμανδρ. Νικόδημος ἀντιπρ. τοῦ Ὄρους Σινᾶ	2
Ἀρχιμανδρ. Θεοδόσιος ἀντιπρ, Ἁγίου Ὄρους	2

Ἀρχιμ. Νικόδημος Ἡγούμ. τοῦ Μ, Σπηλαίου 2

Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Κύριοι

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ Πανοσ. ἁγίου Ἀρχιμανδρίτου Κυρ ου κυρ ίου Θεοκλήτου

Ὁ ἀρχιερατ. προϊστάμενος Ζωοδόχου Πηγῆς Θεοδωρουπόλεως Λεόντιος, ὁ θεόκλητ. ἱερομόν. μετὰ τῆς ἁγίας εἰκόνος 2, ὁ αἰδεσ. προϊστ. ἁγίου Νικολάου Τιμ. Σοφιανός. ὁ αἰδεσ. προϊστ. ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων Γρηγόριος Σπανούδης, ὁ παπᾶ Ἰωάννης ἐφημ. ἁγίου Νικολάου Γαλατᾷ καὶ ὁ παπᾶ Κωνσταντῖνος πνευματικὸς, Χριστόδουλος ἱεροδ. περιοδευτὴς τῆς Ἁγ. Εἰκόνος Βαλουκλῆ, Εὐσέβιος ἱεροδ. Κεπατζόγλους, Θωμᾶς Σ. Καμτσικίδης (Βαλίνου), Σωκράτης Στεργιάδης (Ξυλοπόρτης), Ἐμμαν. Γκράνης (Πέρα), Ἀναστ. Σίμ. Καμτσικίδης (Βαλίνου), Κ. Πακλατζόγλους 70, βιβλιοπωλεῖον Ἀδελφῶν Γεραρδῶν 10 (Γαλατᾶ.

Οἱ ἐν Πέρᾳ Κύριοι

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ Ἀβερκίου Δημητρίου

Γ. Φωτιάδης 2, Γ. Παπᾶ Γεωργίου, Κ. Γιαννόπουλος, Ἀνδ. Β. Πούλου, Θ. Σ. Νιτοστόλης, Κ. Νικολαΐδης, Γ. Μωραΐδου, Π. Βαλαρινόπουλος, Γ. Κουντουράκης, Δ. Ὑφαντόπουλος, Ν. Κολλάτη, Χαραλαμπίδης 5, Δ. Τζένης, Δ. Τανταλίδης 5, Ν. Γεωργινῆς, Δ. Χριστοδούλου, Κορνήλιος ἱερεύς, Ἐμμανουὴλ. Γ. Ἐμμανουήλ, Κ. Παπαδόπουλος, Ἀθανασιάδης 10, Ἀρὶς Κομ. 5, Θ. Βαλαλᾶς 5.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Κ Λιασίδου

Κ. Λιασίδης 2, Ἀχ. Χορολαμπίδης, Δ. Βαλάσῃ, Ἰω. Π. Ἀθανασίου (Ταταῦλα). Γ. Κ. Κρασοπώλης, Ν. Ι. Βασιλείου, Κ. Τζόπουλος, Θ. Σαρδελλᾶς.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Γ. Παταρίδου, ἀντιπροέδρου τοῦ Σωματείου τῶν ἐργατῶν ὑποδηματοποιῶν

Νηλεὺς Καμαράδος, πρωτοψάλτης τῆς ἐκκλησίας Ἁγίου Κωνσταντίνου, Μ. Ι. Πουγγῆς, τὸ Σωματεῖον 2, ὁ πρόεδρος τοῦ Σωματείου Φραγκ. Βάβλιδας, ὁ ἀντιπρόεδρος Γ. Παταρίδης, ὁ γραμματεὺς Σ. Σ. Παπαδανιήλ, Γεώργιος ἱεροδ. Ἁγίας Τριάδος, Ἀ. Ἀντωνιάδης, πρόεδρος τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου «Ὁμονοίας», Π. Τσάμης, Π. Καστόρης, Ἰ. Μεσολογγίτης, Β. Πανταζῆς, Ι. Ἀμπέρτης, Α. Χριστίδης, Ἀν. Μάμμης, Ἀλ. Αὐγουστίδης, Σ. Γ. Δαραβίγκας, Γ. Κ. Μοδίτης, Σ. Χριστοδουλίδης, Μ. Περλερέντος. Κ. Ἀσπρόπουλος, Ἐμμ. Λεόντιος. Πρ. Χρυσοβέργης, Κ. Ξιφόπουλος, Ν. Ἀντωνιάδης, Γ. Ζαπούλου, κουρεύς, Ι. Στραμπῆς, Ν. Κηζᾶς, Α. Ἀνθόπουλος.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ Ἰ Μπεϊλῆ

Ἰωάννης Μπεϊλῆς, Ἀγαμέμνων Ἄκιος, Ἀριστείδης Μαρκόπουλος, Σπυρίδων Γούναλης, Ματθαῖος Κουμαριανὸς, Δημήτριος Κορνιάδης, Ι. Μ. Σκανδάλης, Σωτήριος Περδικόπουλος, δεσποινὶς Ἁγνὴ Μαρκοπούλου, δεσποινὶς Ζαχάρω Γαρυφάλου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ Ν. Οἰκονομίδου, ἱεροράπτου Γαλατᾶ

Ὁ ἴδιος 1, Π. Κοραπετρόπουλος, Σ. Μαυρογιάννης, Ι. Δ. Καλαράτης, Σ. Μωραΐτης, Χ. Χαραλαμπίδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Δ Καρασαββα,
Διευθυντοῦ τοῦ Τυπογραφείου «Ἀσίας»

Ὁ Σ. ἅγιος Καισαρείας Σωφρόνιος 10, Ἰ. Ἀράπογλους, Ἰ. Ἰωσηφίδης, Ὀδ. Γεωργιάδης, Ἰορ. Λεοντιάδης, Β. Εὐμολπίδης, Κ. Μοδιάδης, Θεοδωρίδης, Πρ. Ἰωσηφίδης, Ἀ. Γαβριὴλ, ἰατρὸς, Πρ. Φερεκίδης, Θεοδόσιος Κοσμίδης, Β. Ἀριστόβουλος, Ι. Τουράτζογλους.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ Ἀρχισυντάκτου «Ἀσιας»
κ. Νικ Καμαλακίδου

Ὁ Σ. ἅγιος Ἰκονίου Ἀθανάσιος 10, ὁ Σ. ἅγιος Φιλαδελφείας Προκόπιος 10, ὁ ἀρχιερατ. προϊστάμενος ἁγ. Ἰκονίου Ἀγαθάγγελος Οἰκονόμου 1, ὁ Πανοσιολ. ἀρχιμ. Διονύσιος Γρηγοριάδης 5, Ἀν. Σικιαρίδης, Ι. Ποντίδης. Ἰωακεὶμ Δερμεντζόγλος, Λάζαρος Ἀσκάρογλου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ Ἰωακεὶμ Θ Ἀντωνιάδου,
διαχειριστοῦ τῆς «Ἀσίας»

Γ. Θ. Ἀντωνιάδης, Νεάπολις, Κ. Χ'' Σπύρογλου, (Νεάπολις), Σεραφεὶμ Κ. Κοκκίδης (Νεάπολις, Λαυρ. Τατσόγλους, Πάφρα, Μην. Ἀρσενιάδης, Νεάπολις, Κωνσταντῖνος Χατζόπουλος, Συμεὼν Π. Συμωνίδης, Νεόφυτος Κελένογλους, Μιχαὴλ Μερκιούρογλους, Ελισάβετ Π. Δερμοσονλόγλου. Βασίλειος Δ. Δημοσθελόπουλος, Ἐπιβάται, Κοσμ. Δοβλέτογλους, Πέτρος Καραευθύμογλους, Νεαπολίτης, Ελπὶς Πέτρου, Πρόδρομος Σ. Πετρόπουλος, Ἰνδζέσου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ Σ. Ροσέτη

Χρῆστ. Β. Φυλακτὸς, Κ. Ν. Βάρβας, Α. Κ. Βάρβας,

Χρ. Κ. Βάρβας, Μιλτ. Κροκόδειλος, Ι, Ξάρχος, Ροσ. Σ. Α, Τελόγλους, Νικ. Αλιπράντης, Κλ. Μολφέση, Περικλ. Χ. Γ. Σταυρίδης, Ἀχιλ. Κοπελόγλους, Στ. Χ. Γ. Σταυρίδης, Ἐπαμ. Μ. Μαργαριτὼφ, Ι. Μ. Μαργαριτὼφ, Β. Α. Κροσόπουλος. Σ. Μ. Ἀποστόλογλους, Π. Δ. Γεωργιάδης, Θεοχ. Κηλιώτης, Παρ. Π. Ἠλιάδου, Ἀβρ. Μαλιάκας, Δέσποινα Α. Μαλιάκα, Κωνστ. Μ. Ράλης, Εὐστ. Λοΐζος Ἰωάν. Πιλούρης, Κ. Χαρισιάδης, Γ. Νικοπίθης, Ι. Πιατᾶς, Ι. Νικολαΐδης, Α. Παπανικολάου, Γ. Ζερβίδης, Γ. Σαραντίδης, Φιλαδέλφεια, Π. Ἡρ. Παύλου, Στ. Ἡρ. Παύλου, Γ. Διαμαντόπουλος, Κ. Γιασίτση. Πογιοὺκ Δερέ.

Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ Γεωργίου Βουρλάκη

Ἱεροσπουδασταὶ **Ζ'. τάξεως** Ἀριστοκλῆς Μ. Σπῦρος, Ἠπειρώτης, Ἐμ. Κ. Δημητριάδης, Ἰωάν. Σ. Κρουσουλούδης, Χῖος, Κ. Μαργαρίτης, Κρὴς, Λ. Ψαλτόπουλος. **Οἱ τῆς ΣΤ'.** Ἀνθιμ. ἱεροδ. Ἀμιρᾶς, Δημ. Η. Μαλαχίας, Ἰκάριος, Ἡλ. Γεωργιάδης, Ἠπειρώτης, Θεολ. Παναγιωτίδης, Γ. Μαλαθούρας, Κύπριος, Μεν. Π. Γεωργοῦλης, Χίος. **Οἱ τῆς Ε'.** Ι. Κοκκινάκης ἱερεὺς, Σερ. Καραμάλλης, Μαδύτιος. **Οἱ τῆς Δ'.** Ἀναστ. Καβακόπουλος, Πράβιον, Δ. Π. Καραγιαννίδης, Λαρδανέλλιος, Ἐμμ. Λ. Πετράκης, Κρὴς, Εὐστ. Α. Ἰωνδρόπουλος, Λαρδανέλλιος, Θ. Κ. Σαββόπουλος, Καππαδόκης, Ι. Γ. Παναγιωτίδης, Βαφεοχώριον, Κ. Κατσαράκης, Κρὴς, Παν. Ἰωτόκος, Κορυτσαῖος. **Οἱ τῆς Γ'.** Κοσμᾶς Λαυριώτης, Σ. Π. Ἰωακειμίδης, Καππαδόκης, Κ. Παπαδημητρίου, Χρ. Παπαδόπουλος. **Οἱ τῆς Β'.** Α. Βαράκλας,

Ι. Χατσαρίδης, Ἅγιος Στέφανος, Κ. Μωραϊτάκης, Σάμιος, Ν. Καραβέλλας, Ἴμβριος, Ἀθ. Παπαδόπουλος, Πάνορμος, Π. Παπαϊωάννου, Δ. Κ. Μπανές. **Οἱ τῆς Α΄.** Β. Παπαδημητρίου, Μακεδών, Ν. Μανούσης, Βιθυνὸς. ἱεροδ. Τρύφων [Γράεπ] ἱερ. Φώτιος Χούρης.

Μεγάλη τοῦ Γ. Σχολή.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ φοιτητοῦ ἱερ. Γενναδίου Κυκκιώτου

Οἱ Φοιτηταὶ Κ, Καπινέλης, Αὐαγ. Μουταφίδης, Ἐμ. Μαυρικίδης.

Γενῆ Μαχαλᾶς

Γεωργία Μουταφίδου, Κιρκὸρ Καπαρατζιὰν, Σ. Δημητριάδης (Πέραν), Ν. Βασιλείου.

Μπουγιοὺκ Δερὲ

Δ. Παμφίλου 2, Ι. Ἰγγλέσης, Λ. Δημητρόπουλος.

Θεραπειὰ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ Στ Σ. Χρυσομάλλη ἐφέντη

Ὁ ἅγιος Δέρκων Καλλίνικος σώματα 10, Ἀρχιμανδρίτης Ἀθ. Βροντόλαλος, Ἰ. Χουτζώνης, δεσποινίδες Εὐφροσύνη καὶ Μαρία Μαυρογορδάτου 2, Κ Μαυρογορδάτου 2, Ἰ. Σαράντης, Κ. Πουρναρᾶς, Κ. Ζαχαρίου, Γ. Κόκκινος, Κ. Πετρόπουλος, Ἐμμ. Πατάπιος, Κ. Μανδυλᾶς, Ζ, Γ. Παραπαντόπουλος, Δ. Βερνάρδος, Γ. Καλογηρᾶς, Ἀλ. Σκενδερίδης (Γενῆ Μαχαλᾶ), Β. Μ. Ἰορδανίδης, Ἱππ. Μ. Μαδυτινός.

Νοχώριον

Ὁ προϊστάμενος τῆς ἐνορίας Παναγίας πανοσιολογιώτατος ἀρχιμανδρίτης Παΐσιος 2, ὁ ἐξοχ. ἰατρὸς κ. Ι. Δρακούλης, ὁ ἐξοχ. ἰατρὸς κ. Ν. Πίπης, ὁ ἐξοχ. ἰατρὸς κ. Θ. Σταυρίδης 2, Γ. Φαρδῆς 2, Σ. Δ. Αἰγινίτης, Δ. Κουτζώνης, Δ. Ἀ. Πηλεκτσῆς, Γ. Καλπατζόγλους.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ Κ. Λογοθέτου, δικηγόρου

Ὁ ἴδιος 1, Σ. Νικολαΐδης, Χρ. Νικολαΐδης, Β. Μιρμίρογλους, Ν. Σανπαλόγλου διηγόρος, Β. Ζαχαριάδης δικηγόρος, Δ Π. Κοτάκης, Χ. Λογοθέτης ἐφέντης.

Βαφοχώριον

Χ. Ραμφιάδης 10, Ἠλίας Καλλίστρατος διδάσκαλος.

Βεβέκιον

Κ. Κόγχυλας 10, Α. Κόγχυλας 10, Δ. Βαΐνικος προϊστάμενος 5.

Διπλοκιόνιον

Ἀρχιμανδρίτης Καλλίνικος Κυκκότης, Π. Γ. Ἰωαννίδης, διευθυντὴς τῆς ἀστικῆς σχολῆς Διπλοκιονίου.

Χαλκηδών

Ὁ ἅγιος Χαλκηδόνος Γερμανὸς 10, ὁ ἐξοχ. κ. Κ. Βαγιάννης, Μέγας Λογοθέτης τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας 10, ὁ προϊστάμενος τῆς Ἁγίας Τριάδος πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτης Ἱερόθεος 2.

Φανάριον

Β. Αἰμιλιάδης, φαρμακοποιός.

Τζουμπαλῆ

Χρῆστος ἱεροδιάκονος καλυμαυχοποιὸς, Μ. Ἀνδρεάδης, Οἰκονόμος Π. Γεωργίου (Πασᾶ Βαξὲ, Μ. Ἰωαννίδης (Βουγιοὺκ Δερέ).

Χάσκιοϊ

Μακάριος Σκλαβίδης, προϊστάμενος (Κύπριος).

Σμύρνη

Ὁ Σ. ἅγιος Σμύρνης κ. Χρυσόστομος 50, ὁ ἅγιος Χριστουπόλεως 10, ὁ Μέγας Ἀρχιδιάκονος κ. Κ. Βαλιάδης 5, ὁ Ἄρχων Λογοθέτης δημαρχιακὸς ἰατρὸς Βουρνόβα 2.

ΑΙ ΕΥΑΓΕΙΣ ΜΟΝΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

—o—

Ἱερὰ Μονὴ Μεγίστης Λαύρας

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 10, Προηγ. Ζαχαρίας, Προηγ. Δωρόθεος, Γέρων Γαβριὴλ, Προηγ. Σάββας, Προηγ. Κύριλλος (Πελοποννήσιος), Δαμιανὸς Προηγ. ἀντιπρόσωπος, γέρ. Γρηγόριος (ἐκ Βώλου), γέρ. Ματθαῖος (Κυθήριος), Προηγ. Ἰωάσαφ (Κρανιδιώτης), γέρων Ἡσύχιος (Πελοποννήσιος), γέρ. Κορνήλιος ἀρχιγραμματεὺς, γέρ. Σπυρίδων ἰατρὸς (Ἕλλην), γέρ. Ἰωσὴφ Δοχειάρης, γέρ. Ἰωάσαφ (Λέριος), Προηγ. Ἰσαὰκ (Ὑδραῖος), γέρ. διάκονος Γρηγόριος (Κρὴς), Στέφανος ἱερομ. (ἐξ Ἑλλάδος), Χριστόφορος μοναχὸς, Ἰωνᾶς μοναχὸς, Γαβριὴλ μοναχὸς Βιβλιοθηκάριος, Προηγ. Ἐφραὶμ (Λέσβιος), Ἀγαθάγγελος μον. (Πάτμιος), γέρων Δαμασκηνὸς Τυπικάρης (ἐκ Βώλου), Λεόντιος μοναχὸς (Λέσβιος), Ἀντώνιος ἱερομ. πνευματικὸς, Εὐστάθιος Μ. Ἀρχοντάρης (Λαριγκοβινὸς), Προκόπιος Μ. Παραρχοντάρης, Γεννάδιος μον. (Πελοποννήσιος), Γεδεὼν Μ. Τραπεζ., Ἀγάπιος Μ., ἐκ Δαρδανελλίων, Ἀρτέμιος Μ., ἐξ Ἑλλάδος, Ἀφθόνιος Μ., Κρὴς.

Εὐθύμιος μον., ἐκ Βώλου, Παῦλος μον., ἐξ Ὕδρας, Θεοδόσιος μον. σιδηρουργὸς, Νεόφυτος μον. ὑπογραμματεὺς, Διονύσιος μον., Ἴμβριος, Δημοσθ. Λασκαρίδης, Θάσιος, Ἐμμαν. Κωνσταντίνου, ἐκ Νικαίας, Δημήτρ. Μακρῆς, ἐκ Κασσάνδρας, Γεννάδιος μον., Ἴμβριος, Παΐσιος μον. Ἐκκλησιάρχης, Κύριλλος μον., ἐκ κοπέλου, Παχώμιος μον., Κρής.

Κελλία

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι Ζωτικᾶ Μοναχοῦ

Διονύσιος πνευματικὸς ἁγ. Κωνσταντῖνος 2, Γέρων Νικηφόρος Τίμ. Πρόδρομος 2, Γαβριὴλ μον, ἁγ. Ἀρχάγγελοι 2, Φωστήριος μον. ἁγ. Παντελεήμων 2, Ἰωάννης Βλάϊκος, ἐξ Ἀλονήσου, Χρῆστος Κωνσταντίνου, Σπυρίδων κτίστης, Βασ. Κωνσταντίνου ράπτης Λαύρας,

Ρωμουνικὴ Κήτη Τ Προδρόμου 4, Αντών. ἱερομόν. ἡγούμ. 1, Σωφρόνιος μον., Γιαννακόπουλα 2, Βαρλαὰμ ἱερομ. ἁγ. Ἰωάσαφ, Γαβριὴλ μον. Εἰσόδια 2, Ἀνανίας μον. Τρεῖς παῖδες, Κοσμᾶς ἱερομ. Κτηλ. ἁγ. Ἀθανασίου.

Κελλία Λαύρας

Πρεσβῦται

Γαβριὴλ μον. ἁγ. Ἀνδρέας 2, Ἰωσὴφ ἱερομ. Ἀνδρεώτης 2, Γεράσιμος μον. Γέν, Θεοτόκου 2, Εὐγένιος μον. Κοίμ. Θεοτόκου 2, Γρηγόριος μον.. ἐκ Βώλου 2, Παντελεήμων ἱερομ. ἁγ. Τριὰς 2, Μελέτιος μον. ἁγ. Θεόδωροι 4, Διονύσιος μον. ἁγ. Ἀθανάσιος 4.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι κ Ἀρχιγραμματέως Κορνηλίου

Παρθένιος ἱερομ. Διακάρικα ἁγ. Δημήτριος 4, Ἰγνάτιος ἱερομ. Κοίμ. τῆς Θεοτόκου 4, Κοσμᾶς μον. ἁγ. Ἀρχάγγελος 4, Βικέντιος καὶ Ἀθανάσιος ἱερομ. Μ. Παναγία 4, Ἀνδρόνικος μον. Λαυριώτης, Ἰλαρίων μοναχ.

Καταφυγή, Γεράσιμος μον.αχὸς Μυλοπόταμον 4.

Μονῶν

Διονύσιος μον. ἅγ. Ἀρχάγγελοι 2, Κύριλλος ἱεροδ. 2, Ἰωάννης ἱερομ ἅγ. Πάντες, Ἰωάσαφ μον.

Κερασιά

Παχώμιος μον. Τίμ. Σταυρὸς 2, Συμεὼν μον. ἁγ. Δημήτριος 2, Γρηγόριος μον. ἁγ. Πάντες 2, Γαβριὴλ μον. Τίμιος Πρόδρομος, Μεθόδιος ἱερομον. Ἡλιουπολίτης. Ἀντώνιος ἱερομ. ἁγ. Νικόλαος 2.

Σκήτη Ἁγίου Βασιλείου

Παΐσιος μον. ἁγιογρ. Εἰσόδ. Θεοτόκου 3, Συμεὼν μον., Μάδυτος.

Σκήτη Καυσοκαλυβίων

Διονύσιος μον. Δικαῖος 2, Παντελεήμων ἱερομ., Γέρ. Ἰωάννης μον. (ἀδελφοὶ Ἰωασαφαῖοι) 2, Ἀντώνιος μον. ἁγιογράφος, Παῦλος ἱερομ. Γαβριὴλ μον. Σταυρουδᾶς, Ἀκάκιος μον. Ρύσιος 2, Μεθόδιος ἱερομ. Χῖος, Νεόφυτος μον. ἁγιογράφος ἁγ. Ἀρχάγγελος 2, Νικόδημος μον. Ξυλογλύπτης 2, Πανάρετος ἁγιογρ. Κρὴς, Ἀγάπιος ἱερομόν. Καμουθρακεὺς 3, Νεῖλος ἱερομ. Φερτεκιανὸς, Ἀβράμιος μον. Εἰσόδια 2, Νεῖλος μον. ἁγ. Παντελεήμων Κυπριανὸς μον. Ὅ. Πατέρες, Μακάρ, μον. ἁγ. Σκέπη 2, Χαράλαμπος μον. ἁγ. Χαράλαμπος, Ἀρσένιος μον. ἐξ Ἀλατσάτων, Ἀνατόλιος μον. Καλάβρυτα 2.

Ι. Σκήτη ἁγ. Θεοτρομήτωρ. Ἄνϋης

Ὁ πρ. ἅγ. Μετρῶν Δοσίθεος 2, ὁ Δικ. Θεοδόσιος μον. 2, Ἀντίπας ἱερομ. ἁγ. Ἀρτέμιος 2, Γελάσιος μον. ἅγ. Σεραφεὶμ 2, Ἰωάσαφ μον. ἅγ. Χρυσόστομος 2, Καλλίνους Βλαστὸς ἁγιογράφος 2, Συμεὼν μον. Γενν. Θεοτόκοστο Ἀνανίας μον. ἁγιογρ. Τίμ. Σταυρὸς 2, Πέτρος μον.

ἁγ. Τριὰς, Ζαχαρίας μον. Πατριάρχ. Καλύβ. 2, Ἀρτέμιος μον. ἀδελφ. ἁγ. Τριὰς 2, Ραφαὴλ μον. (ἐκ Μαδύτου) ἁγ. Τριὰς 2, Δαμιανὸς μον. Ἰωάννης Θεολόγος, Γερόντιος ἁγιογρ. Μαδύτιος 2, Ἰλαρίων ἱερομ. Εὐαγγελίστρια 2, Γεράσιμος ἱερομ. ἅγ. Γεώργιος, Παντελεήμων μον. ἅγ. Γεώργιος, Γρηγόριος μον. Εἰσόδια 2, Νεκτάριος μον. 2, Παχώμιος μον. Κοίμησις 2, Μιχ. μοναχ. ἁγία Τριὰς 2, Γαβριὴλ μον. Τίμ. Πρόδρομος 2, Καισάριος ἱερομ. Γενέθλια, Ἀνακεὶμ μον. Εὐαγγελισμὸς, Γαβριὴλ ἱερομ. ἁγιογρ. (ἐκ Καλαμῶν, Θωμᾶς μον. ἁγιογρ. 2, Ἀνδρέας μον. Κοίμησις 2, Ἰγνάτιος μον. (Ἴμβριος) ἁγιογράφ. 2, Μάξιμος μον. (Λέσβιος), Χαράλαμπος μον. Σμυρναῖος 2, Ἐλευθέριος μον. Ὑπαπαντὴ, Διονύσιος μοναχ. (Κύπριος) 2, Νικόδημος μον. (Κύπριος) 2, Γρηγόριος ἱερομ. ἁγ. Ἀρχάγγελοι, Ἰωάννης μον. Κοίμησις, Νικολ. Γρηγορίου Ἀγωγιάτης.

Μικρὰ Ἁγία Ἄννα

Κύριλλος μον. (Βουρλιώτης) 2, Κοσμᾶς ἱερομ. 2, Ὀνούφριος μον. ἁγιογρ. 2, Θεοφάνης μον. Εὐθύμιος μον. Γρηγόριος μον. Κυπριανὸς μον. 2, Στέφανος ἱερομ. Γρηγόριος μον. ἁγ. Ἀρχάγγελοι.

Ἡσυχαστήρια Καλυβακίων

Ἰγνάτιος ἱερομ. πνευματικὸς 2, Δανιὴλ μον. ἁγιογρ. (Σμυρναῖος) 2, Ἀβεμέλεχ μον., Ἀρτέμιος μον. 2, Καλλίνικος μον., Βενιαμὶν μον.. Μιχαὴλ μον. ἅγ. Ἀρχάγγελοι 4, Ἰωσὴφ μον. Εὐαγγελισμ,. Γαβριὴλ μον. Σταυρουδᾶς 2.

2. Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 25, Προηγούμενος Ἄνθιμος, Γέρ. Ἄνθιμος ἱεροδ. προηγ. Ἀγαθάγγελος, προηγ. Διονύσιος, προηγ. Τιμόθεος, Γέρ. Γρηγόριος πρωτεπίτροπος, Προηγούμ. Γερμανὸς, προηγ. Γεράσιμος, προηγ. Ἰωακεὶμ, Γέρ.

Σπυρίδων, Γέρ. Δοσίθεος, Γέρ. Ἀρκάδιος προηγ. Ἰωσὴφ, προηγ. Ἰωακεὶμ, προηγ. Βενιαμὶν, Γέρ. Χαρίτων, Γέρ. Ἰωνανίας, Ἀνατόλιος γραμματεὺς, Ματθαῖος μον. πρωτοψάλτης, Α. Κ̔ουλόγλους ἰατρὸς, Ἰγνάτιος μον. ἱεροσπουδαστὴς, Γεδεὼν μον. Νικήτας μον., Γλυκέριος μον., Ἡσύχιος μον. Μητροφάνης μον. Εὐδόκιμος ἱερομόν., Κυριακὸς μον., Παγκράτιος ἱερομ. Βηματ., Θαλαλαῖος ἱερομ. (Αἴνιος), Φώτιος ἱεροδ. μαθητὴς Ἀθωνιάδος, Θεάρεστος μον. Φίλιππος μον., Εὐστράτιος μον., Γαβριὴλ μον., Νικόδημος μον., Μελχισεδὲκ μον. (Κρὴς), Πορφύριος μον. κανονάρχης, Ἀντίπας μον., Χρυσόστομος μον.. Παρθένιος μον., Πανάρετος μον.. Βασίλειος μον.,, Λεόντιος μον., Καισάριος μον., Θεόπεμπτος μον. νοσοκόμ., Δωρόθεος ἱερομον., Ἰωακεὶμ μον. Γαβριὴλ μον. Κασσιανὸς ἱερομ., Γουρίας μον., Παχώμιος μον., Θαλλελαῖος ἱεροδ., Ἱερώνυμ. μον. Δημήτριος Λόκιμος. Ἀρτέμιος μον. καλαθοποιὸς. Ἀκάκιος μον., Ἀγαθοδώρας μον., Σίμων μον., Κλαύδιος μον., Μιχαὴλ Μ. Κασσανδρινὸς, Θεόκλητος μον., Γεράσιμος μον., Παπᾶ Εὐσέβιος, Λαβὶτ μον., Ἀββακοὺμ μον. Κοναξῆς 3, Ἄγγελος Περεβινὸς, Γ. Ἀθαν. Κουγιόνης (Πολυγυρινὸς), Χρῆστος (ἐκ Λαριγκόβης), Θ. Πολυγυρινὸς, Μάστρο-Νικόλας κτίστης, Γ. Χρήστου κολτζῆς, (Λαριγκοβινὸς), Δ. Βορδονάρης ἅγ. Νικόλαος, Δημήτριος Σαρράφης Χαλκιᾶς, Εὐθύμιος Κωνσταντίνου Χαλκιᾶς (Καλλιπολίτης).

Ι. Σκήτη Ἁγίου Δημητρίου

Σπυρίδ. ἱερομ, Δικαῖος 2, Χρύσανθος ἱεροδ. (Μεγάλοι Πακάλκιοϊ) 2, Ἡρωδίων μον. ἁγ. Τριὰς, Γρηγόριος μον. ἁγ. Γεώργιος, Παπᾶ Κοσμᾶς Βλάχος, Κύριλλος μον. Παχώμιος μον. Ἱερόθεος μον. Συμεὼν μον. Θεωνᾶς μον. ἅγ. Πάντες, Νικόδημος μον. ἅγ. Ἀπόστολοι, Παντελεήμων μον. (Προικονήσιος, Ἀξέντιος ἱερομον.. Θεσσαλονίκης μον. ἁγ. Ἀρχάγγελος, Ἄνθιμος μον. (Μελιτινὸς) Χαρίτων μον., Λαμπάδαμπος μον, 2..

Κελλία Βατοπαιδίου

Εὐθύμιος μον. ἅγ. Ἀντώνιος, Ἀθανάσιος μον. ἁγ. Ἀρχάγγελοι 2, Νικηφόρος μον. ἁγ. Νικόλαος 2, Ἄνθιμος μον. Γέν. Θεοτόκου 2, Νεόφυτος ἱερομόν. ἅγιος Προκόπιος 2, Κωνσταντῖνος Θάσιος 2, Ἀβράμιος μον. Γέν. Θεοτόκου, Στέφανος μον. Γηρύφτησσα Τρεῖς Ἱεράρχαι 2, Νικηφόρος μον. Κοίμ. Θεοτόκου 2.

Κολυτσοῦ

Ματθαῖος μον. ἅγ. Ἀρχάγγελος 2, Συμεὼν μον. Ὑπαπαντὴ 2, Κοσμᾶς ἱερομ. ἅγ. Ἀνάργυροι 2, Φίλιππος μον. ἁγ. Ἄννα 2.

3) Ἱ. Μονὴ Ἰβήρων

Ὁ Σ. πρώην Κασσανδρείας Ἰωάννης 2, Ἱ. Μ. Ἰβήρων 20, ἀρχιμανδ. Μελέτιος, προηγ. Ἀγαθάγγελος, προηγ. Νεόφυτος (Θρᾷξ), ἀρχιμανδ. Χρύσανθος, προηγ. Λαβὶδ, προηγ. Γρηγόριος, προηγ. Γεννάδιος, προηγ. Ἱερώνυμος, προηγ. Ἀθανάσιος, ἀρχιμανδ. Δανιὴλ (ἐκ Καρυταίνης), προηγ. Θεοφάνης, προηγ. Ἄνθιμος (ἐκ Κύμης), προηγ. Νεκτάριος (Πελοπον.), γέρων Χρυσόστομος (Ζακύνθιος), γέρ. Παΐσιος (Κυδωνιεὺς), γέρ. Γρηγόριος (ἐκ Θεσσαλίας), γέρ. Ἀγαθάγγελος (Πελοπον.), γέρ. Σεραφεὶμ (Κυδωνιεὺς), προηγ. Ἀγάπιος (Ἠπειρώτης), Ἰωακεὶμ ἀρχιγραμ., Παρθένιος ἱερομ. προσμονάριος καὶ πνευματικὸς, Παΐσιος ἱερομ. (Λέσβιος), Νεόφυτος προηγ. (ἐκ Πολυγύρου), Διονύσιος ἱερομ. (Πελοπον), Ἰλαρίων προηγ. (ἐξ Ἡρακλείας), Μισαὴλ ἱερομ. (Καλλίπολις), Ἰωαννίκιος προηγ. (ἐξ Ἡρακλείας), Ἀθανάσιος γραματ. β΄, γέρ. Ἄνθιμος (Θάσιος), Γερμανὸς ἱερομ., Ὀνούφριος ἱεροδ. Ἡρακλειανὸς, Κύριλλος ἱεροψ., Μελέτιος ἱερομ. Ὡρολόγος, Ἀντίπας ἱεροδ. (Τσεσμὲ), Μόδεστος μον. (ἐξ Ἡρακλείτσης), Μάξιμος μον. Βηματ., Γελάσιος ἱεροδ. (ἐκ Σουφλίου), γέρ. Γαβριὴλ (Στανιώτης), Δαβὶδ μον. Δια-

βαστὴς, ὁ τεῦ πρσῆγ. Ἀθανασίου Εὐγένιος, Γεράσιμος ἱεροδ., Ματθαῖος ἱεροδ., Ἱλαρίων μον. ἐκ Βάβου Χαλκιδ., Ἱερόθεος μον., Κύριλλος μον. (Μασλαρινὸς), Μιχαὴλ μον. Ὑδωνιεὺς, Προκόπιος μον. ἰατρὸς, Κύριλλος μον. Σπαρτιάτης, Κύριλλος μον. Κυριλλάκου, Ἀντώιος μον. νοσοκόμος, Ζωσιμᾶς μον. παρανοσοκόμος, Γαβριὴλ μον. κοιμητηρ., Ἡσαΐας μον. τραπεζ., Θεόκτιστος μον. ἐπιστ. ἐργατῶν, Σομουὴλ μον. ἀρχοντ., Δαμιανὸς μον. Χῖος, Δοσίθεος μον. ἁγιογράφ., Γεννάδιος μον. Περεβινὸς, Παχώμιος μον. Συνοδικόρ., Σεβαστιανὸς μον. (ἐξ Ἡρακλείας), Εἰρηναῖος μον. Ἀδριανουπολ., Καλλίνικος μον. Ἴμβριος, Ἰωάσαφ μον. Ραιδεστινὸς, Εὐγένιος μον., Ἀρσένιος μον., Νεκτάριος μον., Βικέντιος μον., Ἀνατόλιος μον. Μυριόφ., Μερκούριος μον., Παρθένιος μον. πρῶην Λαυριώτης, ὁ τοῦ ἀρχιμ. Μελετίου Ἀγαθόνικος μον., Μακάριος μον. Γεωργιανὸς, Ἀγαθόδωρος μον. Ἰβηρίτης μουσικὸς, Ἡλίας ἱερομ. Γεωργιανὸς, Γ. Κουρτζῆς (Μπέροβα), Γ. Διαλελῆς μοραγκὸς 2, Δ. Παπᾶ-Κωνσταντίνου Σιάτιστα 2, Γ. Τριανταφύλλου ἐκ Βώλου 2, Σ. Κουρτζῆς Θάσιος 2. Α. Ν. Μπατζῆς Σιάτιστα 2, Α. Παπᾶ-Θεοδώρου Χαλκιᾶς Σαμοθράκη 2, Α. Λαϊκὸς ἐκ Κιουπλίου, Δ. Λαϊκὸς Περεβινὸς, Ε. Κωνσταντίνου Ἰβηρ., Ν. Γεωργίου κτίστης.

Ἱ. Σκήτη Ἰβήρων

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 2, Ἰάκωβος ἱερομ. Δικαῖος, Νεῖλος ἱερομ. ἁγιογράφ. 12 Ἀπόστολοι 2, Ἱερόθεος μον. καλλιγράφ., Διονύσιος μον. ἁγιογράφ., Ἀλέξανδρος μπέης Ἅγ. Διονύσ., Γαβριὴλ μοναχὸς Λειβ. μοσχοθυμιαματοποιὸς 2, Θεοδόσιος μον. σχηματοπ., Ἰγνάτιος μον. βιβλιοδ., Ἱλαρίων μον., Ἰγνάτιος μον. Βλάχος, Γαβριὴλ ἱερομ. Εἰσόδια.

Κελλία Μ. Ἰβήρων

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ ὁσιολογ. Θεοδοσίου Μοναχοῦ

Ἰωακεὶμ μον. Ἁγ. Ἄννα, Θεοδόσιος μον. Ἁγ. Ἄννα,

Δαμιανὸς μον. Ἁγ. Γοβδελαᾶς 2, Χαρίτων μον. Γέν. Τιμίου Προδρόμου 3, Κοσμᾶς μον. Μεταμόρφωσις 3, Βασίλειος μον. Σαράβαρα 2, Ἰωακεὶμ μον. Ἁγ. Νικόλ. 2, Νεόφυτις ἱερομ. Ἅγ. Θεόδ. 3, Μακάριος μον. Κοίμησις Θεοτόκου 2, Χριστοφόρος μον. «Σάντουρον».

4) Ἱ. Μονὴ Χιλιονταρίου

Ἡ Βιβλιοθήκη αὐτῆς 2.

5) Ἱ. Μ. Διονυσίου

Ὁ παν. ἡγούμενος Δοσίθεος 5

6) Ἱ. Μ. Κουτλουμουσίου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 10, ὁ καθηγούμ. ἀρχιμ. Λαμασκηνὸς, Χαρίτων μον. προϊστάμενος, Νίκανδρος μον ἰατρὸς ἀντιπρόσ, ἀρχιμ Διονύσιος Παπαδᾶτος, Ἰωακεὶμ μον. Κυθήριος. Ἀχίλλιος μον Ζακύνθιος, Λαρόθεος μον Οἰκονόμος, Θεόδουλος μον. ἀρχοντ, Διομήδης μον.

Ἱ. Σκήτη Κουτλουμουσίου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 2, Στέφανος μον. Δικαῖος 2, Λαρόθεος ἱερομ Παναγόπουλος 3, Ἀγαθόνικος μον 2, Θεόδουλος μον 2, Γερμανὸς μον. 2, Μελέτιος μον Κρὴς 2, Χαράλαμπος ἱερομ. 2, Μάξιμος μον, Παντελεήμων ἱερομ. 2, Νικηφόρος μον, Βενέδικτος μον 2, Χρυσόστομος μον. 2, Μηνᾶς μον, Μιχαὴλ μον 3, Ἀβράμιος μον. ἁγιογράφ 3. Χαράλαμπος μον Σέρβος, Κύριλλος ἱερομ 2.

Κελλία Ἱ. Μ. Κουτλουμουσίου

Προκόπιος ἱεροδ. ἁγιογρ. 3, Ἰγνάτιος μον Τίμ Πρόδρομ 2, Ἄνθιμος ἱερομ Ἅγ Ἀρχάγγ 2, Ἄνθιμος μον. Ἁγ. Σπυρίδ. 2, Ἰωακεὶμ μον Ἁγ Θεόδωρ 3, Ἀδελφ. Χρυσόγονοι Μ Παναγία 2, Γρηγόριος μον. Εὐαγγελ 2, Θεοδόσιος μον. Ἰωάν. Θεολ 2, Διονύσιος ἱεροδ. πρῶην ψάλτ. Πρωτάτου 2, Θεοδόσιος μον. Ἁγ Τριὰς 2, Πολύ-

καρπος μον Ἰωάν. Θεολ 2, Εὐθύμιος ἱερομ Ἁγ. Εὐθύμ. 2, Ἀκάκιος μον 2, Γεννάδιος ἱερομ. Ἅγ. Πάντες 2.

7. Ἱ. Μ. Παντοκράτορος

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 4, ἀρχιμανδρ. Θεόκλητος, ἀρχιμαν. Στέφανος, προηγ Θεόκλητος ἐξ Ἰερισσοῦ, προηγ Γρηγόριος, προηγ. Γεράσιμος, προηγ. Ἀθανάσιος ἀντιπρόσ, γέρ. Συνέσιος, προηγ Χρυσόστομος, γέρ Σάββας ἀρχιγραμ, Φώτιος ἱεροδ, Χρύσανθος ἱεροδ, Ἀνδρέας ἱεροδ. Λειβαδινὸς, Ἰωακεὶμ ἱερομ.

Τῇ φροντίδι καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ Σπυρίδωνος ἐκ Βώλου

Καλλίνικος μον, Ἰωακεὶμ μον. Ἱεροσολυμίτης, Ἀλέξιος μον Λειβαδινὸς, Ἰάκωβος μον Μάκηπας Καλάμαι, Ἀγάθων μον ἐκ Λειβαδίου, Πολύκαρπος μον ἱεροψάλ. Ζαγκλίβερ, Βαρθολομαῖος μον, Κλήμης μον ἐξ Ἄνδρου, Ἰλαρίων μον. Κρὴς, Χριστόδουλος μον., Ἀνδρέας μον. ἐξ Ἴμβου, Εὐγένιος μον. ζυμωτ, Θεωνᾶς μον Μαδυτινὸς, Διονύσιος μον βηματ, Χ΄΄ Νικ. Γ. Ἀτζαμῆς, Ν. Λ. Χαλκιᾶς Λέσβιος

Κελλία Παντοκράτορος

Εὐγένιος ἱερομ Μεταμόρφ 2, Κοσμᾶς μον ἅγ. Βασίλειος 4, Δαμιανὸς ἱερομ Ἁγ. Νικόλ 2, Εὐλόγιος μον. Ἁγ. Γεώρ 2, Μακάριος μον Ἰωάν Θεολ 2, Στέφανος μον. Ἅγ. Πάντες 2, γέρ Θεοφάνης μον Γέν. Θεοτόκ. 2, Ἀθανάσιος μον. Γέν. Θεοτ 3, Ἀνανίας μον Ἅγ Νικόλ 3, Γαβριὴλ μον. Εὐαγγελισμὸς 2.

1. Μ. Ξηροποτάμου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς σώμ. 25, ὁ προηγουμ. Ἀκάκιος ὁ προηγ. Εὐγένιος, προηγ. Κύριλλος, Γέρ. Ἀέτιος, προηγ. Ἄνθιμος, προηγ. Μερκούριος. προηγ. Εὐδόκιμος, προηγ. Βασίλειος, Γέρ. Ἀνατόλιος, Κυριακ. Μ. Ζαχαριάδης, Ἀγάπιοςἱερομό..Μ δεστος ἱερμ., Ἀκάκιοςἱερομ. Γρηγό

ριος ἱερομ., Ἀθανάσιος ἱεροδ., Θεόφιλος ἱεροδ., Συσίνιος μον., Ἰλαρίων μον. Σπαρτιάτης, Χαρίτων μ., Χαράλαμπος μ, Δαμιανὸς μ. Κανον., Πανάρετος μ. Μοσχονήσιος, Γοργόνιος μον. Κρὴς, Μακάριος μ., Μελέτιος μον., Διονύσιος μον. Προβάτ., Ἡράκλειος μον. κανονάρχ., Τιμόθεος μον. Ἰ. Ἀθαν. Μαλαματίδης, Γερόντιος μον. Μιτυληναῖος 2, Ἀλέξανδρος ὑποδηματοποιὸς, Λάζαρος Παπᾶ-Ἀναστασ. Κορυτσᾶ, Γεώργ. Στέργ. Χασάπης, Ἰωάνν. Γεωργ. Χάλακα Λέσβιος, Ν. Μ. Ἀναγνωστόπουλος, Γαλάτιστα 10.

Κελλία Ξηροποτάμου

Παῦλος ἱερομ. Μεταμόρφωσις, Σεραφεὶμ μον. ἁγ. Ἀθανάσιος, Κοσμᾶς μον. Τίμ. Πρόδρομος.

Δάφνη

Ὁ κ. πράκτωρ Ἠλίας Σ. Παπαγιάννης 10, Α. Ν. Καρυστηνὸς. Δανιὴλ ἱεροδ. καὶ Συνοδία 2.

Ι. Μ. Ζωγράφου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς σωμ. 2.

10. Ἱερὰ Μονὴ Δχειαρέου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 3, Γέρ. Δανιὴλ ἀντιπρ., Μάξιμ. Ἀρχοντάρης, Θεοφάνης Μ. Ἐκκλησιάρχ. Κύπριος.

11. Ἱερὰ Μονὴ Καρακάλλου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς σωμ. 10, ὁ καθηγούμ. αὐτῆς πανοσ. Ἀθανάυ. ἱερομ, 5, Φίλιππος μον. ἀντιπρ. 2, Γεώργιος Ρετενᾶς, Ἀθανάσιος Κορτζῆς. Χρῆστος Δραγουμάνος.

Κελλία Καρακάλλου

Ἀβέρκιος μον. ἁγ. Χρυσόστομος 2, Χρυσόστομος μον, 2, Ἰσίδωρος μον. Εἰσόδια 4, Ἡσαΐας μο. ἅγιος Νικόλαος 2, Χαρίτων μον. ἁγ. Νικόλαος 2, Βασίλειος ἱερομ. Τρεῖς Ἱεράρχαι 4.

12. Ι. Μ. Φιλοθέου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς σώμ. 6, ἀρχιμανδρ, Νίφων Θάσιος Γέρ. Δομέτιος,Γέρ. Ἰωάσαφ, Γέρ. Βησσαφίων προϊσταμ.

Γέρ. Θεοφύλεκτος, Εὐγένιος Φ. Ρύσιος. Γέρ. Βενιαμὶν ἱεροψάλτ. Παλαιοχωρίτης 1, Γερμανὸς μον. Σωφρόνιος μον. Πελοποννήσιος, Γέρ. Σάββας ἐκ Λαμίας, Ἀνατόλιος μον. Τυπικάριος, Ἀμφιλόχιος μον. Μάξιμος μον. Εὐθύμιος μον. Χρυσόστομος ἱερομ. Εὐσέβιος μον. Εὐστράτιος Μ. Βλάχος 2, Μητροφάνης ἱερομ. ἁγιορ. Ἀρτέμιος ἱερομ. Κλήμης μον. Εὐστρ. μον, Κ. Γ. Γκάκη, Γ. Παπᾶ Κωνσταντίνου Σιάτιστα, Ι. Γ. Πανταζόπουλος Σιάτιστα.

Κελλία Φιλοθέου

Βαρθαλομαῖος ἱερομ. ἁγ. Ἀρχάγγελος 2, Δωρόθεος ἱερ. ἅγ. Νικόλαος 2, Ἱερ, Γρηγόριος Κρὴς 3, Παπᾶ Γεώργιος, Διονύσιος μον. ἁγ. Τριὰς Συκιότης, Νικήτας μον. ἅγ. Δημήτριος, Ἱλαρίων ἱερομ. ἁγ. Ἀνάληψις.

13) Ἱ. Μ. Σίμωνος Πέτρα

Ὁ πανοσιολ. ἀρχιμ. καὶ καθηγ. κ. Ἰωαννίκιος 10, Νεῖλος μον. ἀρχιγραμ. Ἱ. Κ. Καρεῶν 2, Νικηφόρος μον. κάθ. Ἰωάν. Θεολ. 2, Ἡ. Β. Παπᾶ-Ἰωάννου ξυλέμπορος 2.

14) Ἱ. Μ. Ἁγίου Παύλου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 20, ὁ πανοσ. καθηγ. ἀρχιμ. Μακάριος 2, Σωφρόνιος ἀρχιμ ἐπίτρ., Πολύκαρπος μον ἐπίτρ., Σίλβεστρος μον. ἐπίτρ., Κοσμᾶς μον ἐπίτρ. Ἁγ Ὄρους ἐν Θεσσαλονίκῃ 2, Λεόντιος ἱερομ. Κεφαλλὴν, Εὐδόκιμος μον., προηγ ἀρχιμ Συνέσιος Ἁγιοπολίτης, Χαρίτων μον. Ἁγιοπολίτης, Μεθόδιος μον Ἁγιοπολίτης.

Ι. Ν. Σκήτη Ἁγίου Παύλου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 2, Χρύσανθος ἱερομ. Δικαῖος, Ἰωάσαφ μον. Πελοπον, Ἰγνάτιος μον. πρ Λαυριώτης 2, Ἀβράμιος μον. 2, Προκόπιος μον., Ἀνατόλιος μον. ὑδραυλικ. ἱεροψ. 3, Παΐσιος μον 2, Ἰωάσαφ ἱεροψ Λέσβιος 2, Χριστοφόρος ἱερομ 4, Γαβριὴλ μον 2, Ζαχαρίας μον. Λέσβιος 2, Γαβριὴλ μον Λέσβιος 3, Γρηγόριος μον. Χῖος ἱεροψ. 2, Ἀθανάσιος μον. Πελοπον., Χρυσόστομος μον. Πελοπον, Ἀγάπιος μοναχός.

Ἱ Μ. Στ Μονικήτα

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 4, γέρ. Ἱερεμίας ἱεροδ. 2, γέρ Γαβριὴλ μον, γέρ Συνέσιος ἱεροδ, προηγ. Ἐλευθέριος, Θεόφιλος ἱερομ., Σπυρίδων ἱερομ., Ἐπιφάνιος μον., Μελέτιος ἱεροδ., Κοσμᾶς μον., Βλάσιος μον., Ἱερόθεος μον, Βαρθολομαῖος μον, Δαμιανὸς μον, Νήφων μον., Δανιὴλ μον., Χ. Μαχαιρᾶς, Μ. Παπαδάκης, Α. Κονδυλίδης.

Κελλία Σταυρονικήτα

Νεκτάριος ἱερομ. 2, Μακάριος μον. Βουζίκας 2, γέρ. Νικόδημος μον. 2, γ. Γαβριὴλ μον. 2, γ. Διονύσιος μον 2.

Ἱ Μ. Ξενοφῶντος

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 10, καθηγ. Ἰάκωβος 2.

Ἱ Σκήτη Ξενοφῶντος

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 2, προηγ Νικηφόρος 3, Νικόδημος ἱερομ. 2, Νικάνωρ ἱερομ., Εὐθύμιος μον. 3, Θεωνᾶς μον. 3, Καράλαμπος μον. 2, Κοσμᾶς μον. 3, Καλλίνικος μον. 2, Γαβριὴλ μον., Συνοδία Γρηγορίου ἱεροδ. 3, Ἀντίπας μον, Προκόπιος μον., Κύριλλος μον., Κοσμᾶς μον., Συνέσιος μον. 2, Ἰωάσαφ ἱερομ., Δημήτριος μον., Ἱλαρίων μον. 2, Ἰωαννίκιος μον. 2, Παχώμιος μον. 2, Σωκράτης Σαμψούντιος.

Ι. Μ. Γρηγορίου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς σώμ. 5.

Ι. Μ. Ἐσφιγμένου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς σώμ. 2

Ι Μ Κωνσταμονίτου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς σώμ 10, Γέρ. Στέφανος μον γραμματεὺς 1, Γέρ. Ἀθανάσιος μον Κυδωνιεύς

Καρυαί

Ἡ ἐπιστασία τῆς ἱερᾶς Κοινότητος 5, ὁ Σεβασμ ἁγ πρ Καρπάθου καὶ Κάσου Νεῖλος σχολάρχης Ἀθωνιάδος σχολῆς 10.

Κελλία Μεγίστης Λαύρας

Εὐθύμιος ἱερομ, 2, Εὐλόγιος ἱεροδ. Χρυσόστομος μ. 3, Γρηγόριος μον Σκούρτης 2, Β μον Κουκουζέλης 2.

Κελλία Βατοπαιδίου

Γαβριὴλ ἱερομ ὡρολογᾶς 2, Δαμασκηνὸς μον 3, Σάββας ἱερομόναχος 2.

Κελλία Ἰβήρων

Ἀντώνιος ἱερομόναχος 3, Μηνᾶς ἱερομόναχος.

Κελλία Χιλιανταρίου

Χρύσανθος ἱεροδ. 3, Στέφανος μον. Μολυβοκκλησιαστὴ 2, Συνοδία Ἀρσενίου μον 2, Νικόδημος ἱερομ. 2, Νεόφυτος ἱερομ., Σεραφεὶμ ἱερομ 2

Κελλία Διονυσίου

Γεννάδιος μον Κρὴς 2, Συνοδία Παπᾶ Διονυσίου 2, Ἀρσένιος μον 2

Κελλία Σίμωνος Πέτρου

Ἄνθιμος ἱερομ. 3.

Καρυῶν κελλία ἕτερα

Γαβριὴλ μον. 2, Κοσμᾶς ἱερομ 2, Διονύσιος μον. Χατζάκος 2, Δαμασκηνὸς ἱερομ 3, Μεθόδιος μον, πρωτοψάλτ. Πρωτάτου, Γρηγόριος μον. Θεσσαλονικεὺς, Νεόφυτος μον πρ. θυρ. σχολῆς, Χριστόβ Ματθαίου Ζωγράφου 2, Δημ. Ζωτικοῦ, Μενέλαος ξυλουργὸς, Παρθένιος Δ. Τσιγαρίδης 2, Κοσμᾶς Θ Λαλόπουλος 2, Κωνσταντῖνος Ἀθανασίου (Ρήγνα) 2.

Οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις κύριοι

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ ἱερολ. ἱεροδ. κ. Μ. Κρον δου

Ἀρχιμ. Ἄνθιμος Γαβρᾶς, ἀρχιμαν Καισάριος Τυπυκάρης 2, ἀρχιμ. Γεράσιμος Παρασκευοφύλαξ τοῦ Π. Τάφου 8, ἀρχιμ. Γεννάδιος Ζερβουδάκης Κρὴς, ἀρχιμ. Νικόδημος Κρὴς, Ἀμβρόσιος ἱερομ. Καλύμνιος 2, Ἰωβ ἱερομ. Γεράσιμος ἱερομ. Κύπριος, Ἀρκάδιος εἱρομ,

(Σπέτσαι), Εὐμένιος ἱερομ. Κρὴς, Χριστόδουλος ἱερομ., Μόδεστος ἱεροδ. ἐξ Ἐπιβατῶν 2, Βικέντιος Μ. Βαριτάκης Κρὴς, Παντελεήμων Μ. Φροντιστὴς 2, Εὐδόκιμος Μ. Ἀρχοντάρης, Ἀγάπιος Μ. Νεωκόρος, Πολύκαρπος Μ., Νικηφόρος Μ. Κουμπῆς ἐκ Πόρου, Χαράλαμπος Μ., Ἀνατόλιος Μ., Ἱερεμίας Μ. Μηλιαρᾶς, Φιλόθεος Μ., Δωρόθεος Μ. Τενέδιος, Σέργιος Μ., Θεόφιλος Μ., Εὐθύμιος Μ. Γλαμπηδάκης, Συμεὼν Μ. Καλύμνιος, Ἀρσένιος Μ. Τσαπῆς, Θεοφάνης Μ., Χρῆστος Θεοδούλου (δόκιμος), Ν. Σπυρίδων α΄ ἰατρὸς τοῦ Νοσοκομείου τοῦ Ἱ. Κοινοῦ 2, Γ. Γερούσης β΄ ἰατρὸς τοῦ Ἱ. Κοινοῦ 2, Νεοκλῆς φαρμακοποιὸς τοῦ Ἱ. Κοινοῦ 2, Χρ. Γαϊτανόπουλος φαρμακοποιὸς 2, Γ. Κ. Βραχυπέδης 2, Δ. Τάκος βιβλιοπώλης 2.

Ναζαρὲτ

Ἀρχιμ. Εὐσέβιος Πατριαρχικὸς Ἐπίτροπος 2, Ἑλένη Κουμπῆς Διευθύντρια Παρθεναγωγείου, Γ. Φιριπίδης Διευθυντὴς Σχολῶν Γαλιλαίας 2.

Κωνσταντῖνος Λ. Παναγιωτίδης, Δημοσθένης Μπαλλῆς.

Οἶκος

Χατζῆ παπᾶ-Χριστόδουλος παπᾶ-Ἀντωνίου, Παπᾶ Χριστόδουλος Χ΄΄ Φιλίππου, Χ΄΄ Χαράλαμπος, Χ΄΄ Ἰωάννου Καραπατάκη, Χαράλαμπος Ἰωάννου, Λουκ. Γεωργίου, Στυλιανὸς Παύλου, Ἰωάννης Χ. Πιερίδης, Φίλιπ. Χ΄΄ παπᾶ Ἰωάννου, Ἰωάννης Παναγῆ, Στυλιανὸς Λ. Λιτάνζιου, Χαράλαμπ. Ι. Ἀγκουριάρης, Χ΄΄ Σάββας Χ. Καραπατάκης, Χ΄΄ Σάββας Σιαπαγλαρᾶς.

Μουτουλλης

Σωκράτ. Μιχαηλίδης, Χριστόδ. Λοϊζίδης, Στυλιανὸς Χ΄΄ Λούκα, Μιχ. Χ΄΄ παπᾶ Χριστοφόρου, Γρηγ. Χ΄΄ παπᾶ Χριστοφορ, Χριστόδ. Χ΄΄ Ἰωάν. Καλόγηρ., Γεώρ. Λοΐζου πρωτόπ., Κυριάκ. Παπαδόπουλος, Θεοχάρ. Χ. Μαραθέντης.

Πεδουλὰς

Παπᾶ Νικόλαος πατᾶ Χριστόδουλος, Ἰάκωβ. Χ΄΄ Χαράλαμπος, Κωνστ. Πισσαρίδης, Σοφοκλῆς Λ. Δροσόπουλος, Γιάγκος Μ. Μακρίδης, Χριστ. Ἀβρααμίδης, Βασίλ. Κ΄΄ Λοΐζου, Λουκ. Χρήστου, Ἰωάν. Χρήστου, Ἰωάνν. Χαραλαμπίδης, Ἀριστ. Χρήστου, Ε. Καμιναρίδης, Γεώρ. παπᾶ Κόκκινος, Λουκ. Χριστοδούλου, Χαρ. Πιπίδης, Νεοκλ. Σωτὴρ, Μελέτιος Λούκα.

Γερακὶς

Χ΄΄ πρωτοπαπᾶ Μιχαὴλ, Χ΄΄ πρωτοτατᾶ Ἠλία, Χ΄΄ Ἰωάννης, Κ΄΄ πρωτόπαπα, Ἠλία, Στυλ. Χαραλάμπους, Κωνστ. Κ΄΄ Λούκα, Γεώργ. Κ΄΄ πρωτ. Μιχαὴλ, Σ. Χ. Σεραφεὶμ, Δημοσθένης Μ. Καζαμίας, Λ. Χριστοδούλου, Φυλακτ. Χριστοδούλου, Γεώργ. Χ΄΄ Χαραλάμπου.

Α. Δημητζόπουλος (Λευκωσία), Σωκράτ. Μιχαηλίδης, (Λάρναξ), Χρ. Περεζόπουλος (Λεύκα), Γεώργ. Χισερούλος (καλὸν χωρίον), Χαρ. Κινατῆς (Ἀργάκι), Λ. Χ. Παυλίδης (Πήλα Αἰγύπτου), Μιχ. Ε. Φλουρῆ (Παραλίμνη).

Ἐπαρχία Δεβρῶν

Ὁ Σ. ἅγιος Δεβρῶν καὶ Βελιστοῦ κ. Παρθένιος 10, Ἰωάννης πρ. Βοϊδωμάτη, Σ. Ραδίσης ὀδοντοϊατρός.

Δαρδανέλλια

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Νικολάου Γ. Καμαριανοῦ

Ὁ ἴδιος 1, Α.Ε Ράμογλους κουμπ, Γ Α.Καραγιαννόπουλος, Γ. Φ. Κουταβᾶς, Ἐλ. Βαρειάδης, Ε. Καραμυλλίδης, Ε. Μιτυλῆς, Μ, Φεστσόπουλος. Ἀλέξανδρος Ἁγναγιώτου, φυτητὴς τῆς ἰατρικῆς Σχολῆς (Βίγλα).

Ἀσδουὰν

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ πανοσ. ἱερομονάχου κ. Ἀρτεμίου τοῦ νῦν ἐξάρχου ἐν Τριπολίτιδι τῆς Βαρβαρίας

Ὁ ἴδιος σώματα 2, Γ. Σταμπέλος πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κο-

νότητος, Χ. Παππαλίλης, Ἐμμ. Γ Ρούττος 3, Λ. Διβάνης, Θ. Τιουλῆς, Β. Ματτραπᾶς, Δ. Ρεσερβοὰρ, Α. Φραγκίσκος μηχανικὸς, Π. Κ Περίδου, Ν Σκλίπας, Κ. Ελευθερίου, Γ. Δίγκλης Ρεσερβοὰρ, Δ. Π Μαγγαριᾶς ἐμπορορράπτης, Κ. Μακρόγλου, Γ. Δεβόλης Ρεσερβοὰρ, Γ. Κωνσταντίνου, Θ Γεωργιάδης, Α. Καττηρὸς ἐργολάβος, Ἐμ. Μ. Σιτινᾶς, Α. Λάμπρου, Ἰ Ἀποστόλου, Κ. Γραμπέκουλας, Γ. Σιγάλας 2, Β. Παπᾶ Ἀλέξη.

Σουὲζ—Πὸρτ Τεουφὶκ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Ἠλία Ν Βιτώρη

Ὁ ἴδιος 1, Ν. Σ. Μακρογιάννης, Ἰ. Γιαλλουράκης, Α. Λουκῦδης, Ἡ. Διόκουρος, Ζ. Φραντζῆς, Γ. Χατζαντώνης, Β. Χατζαντώνης, Χ. Κουκουλίδης, Π. Παπαφίγκος, Σ. Ἀναστασίου, Ν. Ἰ. Ἀποστόλης, Ἐμ. Φελλουζῆς, Α. Παπουτζάκης.

Ἀλεξανδρέττα

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ Ἰ. Βασιλειάδου

Ὁ ἴδιος 1, Α. Παπουτσάκης, Ἀνώνυμος 2, Γ. Νικολαΐδης.

Σίμος—Μιτυληνοὶ

Ἡ Α. Ε. ὁ Ἡγεμὼν τῆς Σάμου Α. Ε. Καπάτης ἐρέντης 10, ἡ Α. Σ. ὁ ἅγιος Σάμου κ. Κωνσταντῖνος 10, Ἀνδρόνικος ἐρέντης Ἀνδρονίκου κίτιπο Ἡγεμ. Σάμου 2, Ἀρχιμ. Παυθένιος, Γ. Νικηκὸς ἐρέντης, Ἡ Μονὴ Ἁγίας Τριάδος, ἱερεὺς Νικόλ. Θέμελης 2, ἱερεὺς Μαν. Θέμελης, ἱερ. Μιχ. Ν. Μαρκετάκης, ἱερ. Μ. Σακκατζιάννης, ἱερ. Μ. Ν. Χ΄΄ Ἰωάννου, ἱερωδ. Ἰάκωβος Καλούδης, Μ Δικαιογιάννης, Ν. Μ. Θέμελης, Ι. Σ. Λαρίζος, Ι. Κ. Χ΄΄ Ἰωάννου, Μ. Παπᾶ-Δημητρίου.

Ἰκαρία

Ἱερομ. Κ. Μαρίκης, Γ. Γζερμέγγας ἱερ., Θ. Παπᾶ Μ΄. Οἰκονόμος, Π. Οἰκονόμος, Ν. Παπᾶ Νικολάου, Ι. Παπαλᾶς, Ἰ. Γερμένος.

Κύπρος—Ἱ. Μονὴ Κύκκου

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῶν Πιν. Ἀθανασίου ἱερομονάχου καὶ Παϊσίου ἱερομονάχου

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς 2, ἱερομ. Χρύσανθος, ἱερομ. Κυπριανὸς, ἱερομ. Ἄνθιμος ψάλτης, ἱερομ. Φιλόθεος, ἱερομ. Μακάριος, ἱερομ. Ἀθάνιος

Λοϊζίδης, ιερομ. Πολύκαρπος, ιερομ. Πορφύριος, ιερομ. Νεόφυτος, ιερομ. Θεοφύλακτος, ιερομ. Δανιήλ, ιερομ. Φώτιος, ιερομ. Ἀθανάσιος, ιερομ. Ἰγνάτιος. Παίτος ιερομ. διδάσκαλος, ἀρχιμ. Ἀρχιεπισκοπῆς Φιλόθεος, Κλεώπας ιεροδ Ἔφορος, Κωνστάντιος ιεροδ Νικόδημος ιερδ, Α. Σ Ἱερείδης, Χ Κουντουρῆς, Ν Κ. Πελίδης, Θ. Κωνσταντίνου 2, Π. Χριστοδούλου, Ν Κωνσταντίνου, Ἰ. Χ. Γαβριηλίδης, Π. Πάτρου, Α. Κυριακοῦ, Δ. Μιχαήλ, Χ. Ἀγγελῆ, Ἰ. Μιχαήλ, Π. Κυριακοῦ, Χ. Χαραλάμπους, Ἰ. Παπαδόπουλος, Ἰ. Κυριακίδης διδάσκαλος Χούλους.

Ἱ. Μονὴ Μαχαιρᾶ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ ιερολογ. κ. Φιλαρέτου Κουρίτου

Τὸ Κοινὸν οὗτος 2, ιερομ. Φιλάρετος, ιεροδ Γρηγόριος, Ἰ. Ἰακωβίδης, Κ Κ. Ἀρτεμίδης, Φ. Κ. Φυλακτοῦ.

Μυριανθοῦσα—Καλοπαναγώτης

Πρωτοπαπᾶς Ἰωάννης Χ" Μιχαήλ, Παπα-Χριστοδ. Λοϊζίδης, Α. Β. Κυριακίδης, Α. Συμεωνίδης, Κ. Χ" Χριστοδούλου, Ν. Πογιατζῆς Α. Κωνσταντίνου, Σ. Τριχινᾶς, Μ. Στῶμος, Ν. Χ. Πρώιος, Χ. Σεργιάδου, Ν. Χ. Ταλιαδῶρος, Γ. Μαυρουδῆς, Ζ. Ν. Ἰωαννίδης, Χρ. Ν. Χ. Ταλιαδῶρος, Γ. Παπᾶ-Χριστοδούλου, Ι. Α Φαρκωνίδης, Φ. Πατᾶ Χριστοδούλου, Ν. Π. Μουχλουζαρίδης, Ἰ. Χ" Φυλακτοῦ, Μ. Χριστοδούλου, Σαουσάντου, Χ. Παπᾶ-Λοΐζου, Χ Χ. Περίδης.

Σημ. Ἀπονέμοντες τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας πάσαις ταῖς Ἱ. Μοναῖς τοῦ Ἁγιωνύμου Ὄρους τοῦ Ἄθω ὡς καὶ πᾶσι τοῖς ἀντιπροσώποις ἡμῶν καὶ τοῖς λοιποῖς φιλομούσοις συνδρομηταῖς τοῖς ὑποστηρίξασι τὸ ἔργον ἡμῶν, ζητοῦμεν συγγνώμην διὰ τὰ τυχὸν παρεισφρήσαντα τυπογραφικὰ λάθη καὶ δὴ διὰ τὸ ἐν τῇ σελ. 296, ὅπου ἀντὶ Α. Λογοθέτης ἐτέθη Ἄρχων Λογοθέτης καὶ σελ. 264, ἔνθα ἀντὶ Θ Πουρναρᾶς ἐτέθη Κ. Πουρναρᾶς.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

1) Μετάφρασις ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὴν Ἀραβικὴν τῶν ἀποσταλέντων ὅρων καὶ ἐπιστολῶν ὑπὸ τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς εἰς τοὺς Ἀγγλικανοὺς Ἐπισκόπους πρὸς ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

2) Ἡ Ἀσπὶς τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς Ἀραβικὴν γλῶσσαν.

3) Τὸ Ἀντιοχικὸν ζήτημα ἐπὶ τῷ Ἰωβηλαίῳ τοῦ Πατριάρχου πρώην Ἀντιοχείας Κ. Κ. Σπυρίδωνος (Ἑλληνιστί).

4) Αἱ περιπέτειαι τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερῶν προσκυνημάτων καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι σήμερον (Ἑλληνιστί).

5) Ὑπὸ τὰ πιεστήρια εὑρίσκεται ἕτερον, ἡ κατὰ τῶν Προτεσταντικῶν προπαγανδῶν ἄμυνα τῆς Ὀρθοδοξίας (Ἑλληνιστί).

Σημ. Ἀπαγορεύεται ἥ τε μετάφρασις καὶ ἀνατύπωσις τοῦ παρόντος, ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Συγγραφέως.

Πωλεῖται ἐν Ἀθήναις, βιβλ. Ἑστίας.— Ἐν Σμύρνῃ, βιβλ. Ἀντωνίου Ζάμπου.— Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, βιβλιοπ. Δαφώτη.— Ἐν Κύπρῳ, βιβλ. Λ. Πετρίδου.— Ἐν Ἱερουσαλὴμ, βιβλ. Δ. Τάκου.— Ἐν Θεσσαλονίκῃ, βιβλιοπ. Δεπάστα—Γεράρδου.— Ἐν Κωνσταντινουπόλει, βιβλιοπ. Καλλίφρονος καὶ Σας.— Ἐν Γαλατᾷ, Σφύρα—Γεράρδου καὶ εἰς τὸ τοῦ Σεϊτανίδου.